

1985

STOPINJE

Izdalo Pomursko pastoralno področje
Alfonz Korbun, Martin Poredoš, Franc Tement

Uredil uredniški odbor:

Lojze Kozar, Vilko Novak, Franc Puncer, Jožef Smej, Jože Zadavec

Odgovorni urednik: Jožef Smej, Slomškov trg 19, Maribor

Naslovna stran platnic:

Akad. slikar Štefan Hauko — Portret dr. Franca Ivanocyja

Zadnja stran platnic:

Kapela — posnetek Jože Ftičar

STOPINJE 1985

POKRAJINSKAIN ŠTUDIJSKA KNJIZNICA MURSKA SOBOTA

oddelek za odrasle

D 26

STOPINJE

/1985

262.2(497.12-10)(059)

19025948

COBISS ☉

Leto 1985 je navadno leto.

Nedelje, zapovedani prazniki in državni prazniki so označeni z rdečim večjim tiskom, nezapovedani prazniki in dela prosti dnevi pa z rdečim manjšim tiskom, da jih ne bi zamenjali z zapovedanimi prazniki. Imena župnij, ki obhajajo god svojega zaveznika, pa so na skrajni desni strani s krepkejšim tiskom. Praznovanje svetniških godov je označeno s številkami in sicer: slovesni praznik (1), praznik (2), obvezni god (3), neobvezni god (4). Svetnikov, pri katerih ni številke, se v bogoslužju več ne spominjamo.

Lunine spremembe:

polna luna ☾

mlaj ☽

prvi krajec ☾

zadnji krajec ☽

Leto 1984 se izteka in če se že tik pred koncem svet ne razleti, se bomo z olajšanjem oddahnil: in vendar se niso uresničile zloglasne slutnje Orwellovih vizij iz romana »1984«. Boga zahvalimo za to in ga prosimo, naj nas obvaruje še v prihodnje. Kajti mir v svetu še naprej visi na nitki, ki se lahko pretrga od danes do jutri. Človek, krona stvarstva, je žal prej odkril sredstva za pogubo lastne vrste, kot za svojo odrešitev — da bi se namreč z močjo uma izognil samouničenju. Če razmišljamo dalje, bi bilo slej ko prej treba današnji vse preveč stehnzirani, brezdušni civilizaciji poiskati protiutež v sili nadtvarne narave; v duhovni prenovi sveta. Visokoleteči načrti, porečete, nedosegljivi. Resda? Morda pa ne: danes, ko tipljemo že v širono vesolje, ven iz svojega sončnega sistema, mar ne bi prav danes mogli najti v sebi dovolj tvornih moči za lastno preživetje? Če smo zmogli to v zgodovini ničkolikokrat, zakaj ne bi še zdaj?! Varljivo je sevé pričakovati, da bo prišla takšna duhovna prenova od zunaj, od nekakšnih velesil. Vsak narod jo mora porajati zase, velik ali majhen. To pa bo zmogel le, če z zdravimi viri svoje prehojene poti poišče ne le svojo lastno samobitnost, marveč jo skuša nadgraditi z močjo in voljo nove duhovne rasti, ki bo vedrila njegovo obzornje in ga oplajala za ustvarjanje boljšega jutrišnjega dne.

Naj tudi naš zbornik zakoraka v tej smeri, čeprav z negotovimi koraki in neobglenimi močmi. Prav zato, za smelejši in trdnejši korak kličemo v naše vrste novih moči vseh stanov in profilov. Le če pomnožimo svoje vrste in moči, razširimo razglede čez vse naše dejanje in nehanje, le tedaj se bomo v celem našli v svojem času in prostoru. Tako zazrti v lastno podobo se bomo potlej lahko napotili naprej. Kajti človek je človek vse dotlej, dokler v skladu s svojo prvinsko naravo snuje naprej, brez prestanka in mej.

S tem vedrim obetom pozdravljam naše nove sile, nove sokove naše moči že vnaprej, jih opogumljam, radujoč se žetve njihovega dela. In v tem navdihu upam veliko in kličem vsem na lepše čase!

S tem pa nočem biti nikak visokodoneč programski važič, ostati hočem le —

brezimen polažič

1 T NOVO LETO, OSM. BOŽIČA, BOŽJA MATI MARIJA (1)

2 S Bazilij Vel. in Gregor Nac., škofa in cerkv. uč. (3)

3 Č Genovefa Pariška, dev.; Anter, papež, muč.

4 P Angela Folinjska, red.; Gregor Langreški, šk.

5 S Simeon Stilit, pušč.; Emilijana (Milena), dev.

6 N GOSPODOVO RAZGLAŠENJE, SV. TRIJE KRALJI (1)

Modri z Vzhoda počastijo Jezusa (Mt 2, 1-12)

7 P Rajmund Penjafortski, duh. (4); Lucijan Antioh., duh. ☉

8 T Severin Noriški, op.; Erhard, šk.; Jurij iz Hozibe, red.

9 S Julijan in Bazilica, muč.; Hadrijan, opat

10 Č Viljem iz Bourgesa, šk.; Agaton, papež; Peter Orseolo

11 P Pavlin Oglejski, šk. (3); Teodozij, opat

12 S Alfred, opat; Tatjana (Tanja), muč.; Ernest, šk.

13 N JEZUSOV KRST (2); Veronika Milanska, dev.

Ti si moj ljubljeni Sin (Mr 1, 7-11)

14 P Feliks (Srečko) Nollanski, duh.; Odon iz Novare, red. ☉

15 T Pavel Puščavnik; Maver, opat; Habakuk, prerok

16 S Marcel, papež; Berard in tovariši, franč. muč.

17 Č Anton (Zvonko), pušč. (3); Marijan, diakon, muč.

18 P Marijeta Ogrska, red.; Priska, mučenka

19 S Kanut (Knut), kralj; Germanik, muč.; Arsen, red.

20 N 2. NAVADNA (2); Fabijan in Boštjan, muč.

Jezusovi prvi učenci (Jn 1, 35-42)

Pečarovci

21 P Neža (Agnes, Janja), dev., muč. (3); Epifanij, šk. ☉

22 T Vincenc (Vinko), diakon, muč. (4); Teododinda, kraljica

23 S Emerencijana, muč.; Ildefonz, škof

24 Č Frančišek Saleski, šk. c. u. (3); Felicijan, šk., muč.

25 P Spreobrnitev apostola Pavla (2); Ananija, muč.

26 S Timotej in Tit, škofa (3); Robert, Alberik, Stefan, r. u.

27 N 3. NAVADNA (2); Angela Merici, devica

Spreobrnite se in verujte evangeliju (Mr 1, 14-20)

28 P Tomaž Akvinski, duh., c. u. (3); Peter Nolasko, red.

29 T Vallerij, šk.; Julijan Ubogi, spokornik ☉

30 S Martina, dev., muč.; Hiacinta (Jacinta) Marescotti

31 Č Janez Bosko, red. ust. (3); Marcela, vdova

1 P Brigita Irska, dev.; Pionij, muč.

2 S Jezusovo darovanje, Svečnica (2); Simeon in Ana

3 N 4. NAVADNA (2); Blaž, škof, muč.

Jezus uči z oblastjo (Mr 1, 21-28)

4 P Andrej Corsini, šk.; Janez de Britto, muč.

5 T Agata, dev., muč. (3); Ingenuin in Albuin, škofa

6 S Pavel Milki in tov., muč. (3); Amand Belgijski, šk.

7 Č Nivard, redovnik; Adavkt in frigijski mučenci

8 P Hieronim Emiliani (4); Janez de Mattha; Prešernov dan

9 S Apolonija, dev., mučenka; Nikefor, mučenec

10 N 5. NAVADNA (2); Sholastika, devica

Jezus ozdravlja bolnike (Mr 1, 29-39)

11 P Lurška Mati božja (4); Cedmon, redovnik

12 T Evlalija, muč.; Benedikt Amianski, opat

13 S Katarina de Ricci, red.; Gregor II., papež

14 C Valentin (Zdravko), muč. (4); Bruno Kverfurtski, muč.

15 P Jordan Saški, op.; Georgija, dev.; Agapa, dev., muč.

16 S Julijana, muč.; Onezim, šk.; Peteri muč. iz Egipta

17 N 6. NAVADNA (2); Frančišek Clet, muč.

Jezus ozdravi gobavca (Mr 1, 40-45)

18 P Simeon Jeruzalemski, šk., muč.; Flavijan, šk.

19 T Konrad iz Piacenze, spokornik; Barbat, šk.; Pust

20 S †† Pepelnica (1); Sadot in tovariši, mučenci

21 C Peter Damiani, šk., c. u. (4); Maksimijan Puljski, šk

22 P † Sedež apostola Petra (2); Marijeta Kortonska, spok.

23 S Polikarp, šk., c. u. (4); Dositej, menih

24 N 1. POSTNA (1); (Matija, ap.); Sergij, muč.

Hudi duh skuša Jezusa (Mr 1, 12-15)

25 P Tarazij (Taras), škof; Valburga, devica

26 T Matilda iz Hackeborna, dev.; Porfirij, škof

27 S Gabrijel Žalostne Matere božje, re.; Leander, šk.

28 Č Roman, opat; Hilarij, papež; Osvald, škof

- 1 P † Albin, škof; Svitbert, škof; Antonina, mučenka
2 S Kvatre; Neža Praška, dev.; Henrik Suzo, red.

3 N 2. POSTNA (1); Kunigunda, cesarica
Jezus se na gori spremeni (Mr 9, 2-10)

- 4 P Kazimir, kraljevič (4); Arkadij, škof, muč.
5 T Janez od križa, red.; Hadrijan, muč.
6 S Fridolin (Miroslav), opat.; Koleta (Nika), dev.
7 Č Perpetua in Felicita, muč. (4); Gavdioz, škof
8 P † Janez od Boga, red. ustan. (4); Beata, mučenka
9 S Frančiška Rimska, redov. (4); Gregor Niški, škof

10 N 3. POSTNA (1); Štirideset mučencev
Jezus očisti tempelj (Jn 2, 13-25)

- 11 P Sofronij, škof; Evlogij, muč.; Konstantin, spok.
12 T (Gregor Vel., papež); Doroteja (Rotija), mučenka
13 S Nikofor, škof; Teodora, muč.; Kristina, dev., muč.
14 Č Matilda, kraljica; Florentina, opatinja
15 P † Klemen M. Dvofak, red.; Ludovika de Marillac, muč.
16 S Hilarij in Tacijan, muč.; Herbert, šk.; Julijan, muč.

17 N 4. POSTNA (1); Jedrt Niveljska, opatinja
Jezus ozdravi gobavca (Mr 1, 40-45)

- 18 P Ciril Jeruzalemski, šk., c. u. (4); Salvator, red.
19 T Jožef, mož Device Marije (1); Sibilina, devica
20 S Klavdija in tov., mučenci; Kutbert, škof
21 Č Nikolaj iz Flüe, puščavnik; Filemon, muč.
22 P † Lea, spokornica; Katarina Genovska, spok.
23 S Turibij iz Mongroveja, šk. (4); Viktorijan in tov.

24 N 5. POSTNA (1); Dionizij in tov., mučenci
Jezus napove trpljenje (Jn 12, 20-33)

- 25 P Gospodovo oznanjenje (1); Dizma, desni razbojnik
26 T Evgenija, mučenka; Kastul, mučenec
27 S Rupert Salzburški, škof; Lidija, mučenka
28 Č Milada Praška, dev.; Bojan (Vojan), knez, muč.
29 P † Bertold, red. ustan.; Evstracij, muč.
30 S Amadej IX. Savojski, knez; Kvirin iz Neussa

31 N CVETNA NEDELJA JEZUSOVEGA TRPLJENJA (1)
Jezusov slovesni vhod v Jeruzalem (Mr 11, 1-10)

- 1 P Hugo Grenobelski, šk.; Venancij, škof, mučenec
- 2 T Frančišek Paolski, red. ustan.; Teodozija, mučenka
- 3 S Rihard, škof; Sikst I., papež; Agapa, mučenka
- 4 Č Vel. četrtek (1); Izidor Seviljski, šk., c. u.
- 5 P †† Vel. petek (1); Vincenc Ferrer, duhovnik
- 6 S Vel. sobota (1); Irenej Sirmijski, škof, muč.

Ⓜ

7 N VELIKA NOČ, GOSPODOVO VSTAJENJE (1); Janez Saleški (3)
Jezus vstane od mrtvih (Jn 20, 1-9)

8 P Velikonočni ponedeljek (1); Valter, opat

- 9 T Marija Kleopova, svetopis. žena; Tomaž Tolent.,
- 10 S Ezekiel, prerok; Apolonij in tov., mučenci
- 11 Č Stanislav, šk., muč.; Dornij (Dujam), škof
- 12 P Lazar Tržaški, šk., muč.; Zenon, škof
- 13 S Martin I., papež; Hermenegild, muč.

Ⓜ

14 N 2. VELIKONOČNA, BELA (1); Lídviná, devica
Jezus se prikaže apostolom (Jn 20, 19-31)

- 15 P Anastazija, muč.; Peter Gonzales, red.
- 16 T Bernarda Lurška, dev. (3); Benedikt J. Labre, spok.
- 17 S Rudolf, muč.; Inocenc, šk.; Fortunat, muč.
- 18 Č Apolonij, muč.; Elefterij Ilirski, muč.
- 19 P Leon IX., papež; Ema, red.; Dioniz, muč.
- 20 S Hilda, dev.; Teotim, šk.; Sulpicij, muč.

Ⓜ

21 N 3. VELIKONOČNA (1); Anzelm, šk. c. uč.
Jezusovo slovo od apostolov (Lk 24, 35-48)

- 22 P Leonid, mučenec; Agapit, papež
- 23 T Jurij, muč. (4); Vojteh (Adalbert), šk., muč. Rogašovci, Videm
- 24 S Fidel (Zvest) Sigmarinški, muč. (4); Honorij, škof
- 25 Č Marko, evangelist (2); Ermin, škof, muč.
- 26 P Pashazij, opat; Mati dobrega sveta
- 27 S USTANOVITEV OF; Hozana Kotorska, dev. (4)

28 N 4. VELIKONOČNA (1); Vital (Živko), muč.
Jezus dobri pastir (Jn 10, 11-18)

Ⓜ

- 29 P Katarina Sienska, dev., c. u. (3); Peter Veronski, muč.
- 30 T Pij V., papež (4); Jožef Cottolengo, red., ustanov.

- 1 S MEDNARODNI PRAZNIK DELA, JOŽEF DELAVEC (2)
 2 Č Atanazij, šk., c. u. (3); Boris, kralj
 3 P Filip in Jakob ml., apostola (2); Teodozij Kijevski, red.
 4 S Florijan, mučenec (4); Cirijak, škof

Ⓔ

- 5 N 5. VELIKONOČNA (1); Gotard, škof
 Vinska trta in mladike (Jn 15, 1-8)

- 6 P Marija, Srednica milosti; Dominik Savio, dijak
 7 T Gizela, opatinja; Domicijan, škof; Flavij, muč.
 8 S Viktor Milanski, muč.; Bonifacij IV., papež
 9 Č Pahomij, opat; Beat, puščavnik; Dan zmage
 10 P Antonin, škof; Gordijan in Epimah, mučenca
 11 S Mamert, škof; Sigismund (Žiga), kralj

Ⓕ

- 12 N 6. VELIKONOČNA (1); Pankracij, mučenec
 Jezusova zapoved ljubezni (Jn 15, 7-17)

- 13 P Prošnji dan; Servacij, šk.; Mucij, muč.
 14 T Prošnji dan; Matija, ap. (2); Bonifacij, muč.
 15 S Prošnji dan; Zofija (Sonja), muč.; Izidor, kmet
 16 Č Gospodov vnebohod (1); Janez Nepomuk, d., m.
 17 P Paskal Baylon, redovnik; Jošt, opat
 18 S Janez I., papež, muč. (4); Erik, kralj

Bogojina

- 19 N 7. VELIKONOČNA (1); Peter Celestin, papež
 Naj bodo vsi eno (Jn 17, 11-19)

Ⓖ

- 20 P Bernardin Sienski, duh. (4); Plavtila, spok.
 21 T Krispin, red.; Valens, škof; Evtihij in tovariši
 22 S Marjeta (Rjeta, Rita) Kaslijska, red.; Renata, spok.
 23 Č Janez de Rossi, duh.; Evfrozinija, redovnica
 24 P Marija Pomočnica (3); Socerb, muč.
 25 S Beda Čast., c. u.; Gregor VII., papež; DAN MLADOSTI

- 26 N BINKOŠTI, PRIHOD SV. DUHA (1); Filip Neri
 Prejmite Svetega Duha (Jn 20, 19-23)

- 27 P Marija mati Cerkve (2); Avgustin Canterb.
 28 T German Pariški, škof; Bernard Menthonski, duh.
 29 S Maksim Emonski, škof (4); Teodozija, devica
 30 Č Ivana Orleanska, dev.; Ferdinand Aragonski, kralj
 31 P Obiskanje Device Marije (2); Kancijan in tov., muč.

Markovci

1 S Kvatre; Justin, muč. (3); Pamfil, mučenec

2 N SV. TROJICA (1); Erazem, mučenec G. Petrovci

Pojdite in učite vse narode (Mt 28, 16-21) V. Nedelja, Odranci

3 P Karel Lwanga in tov., muč. (3); Klotilda, kraljica ☩

4 T Frančišek Caracciolo, r. u.; Kvirin iz Siscije, šk., muč.

5 S Bonifacij, šk., muč. (3); Svetko (Svetopolk), muč.; Igor, muč.

6 Č Rešnje telo in kri (1); Norbert, škof, red. ust.

7 P Robert Newminstrski, opat; Ana Garzia, devica

8 S Medard, škof; Viljem iz Yorka, škof

9 N 10. NAVADNA (2); Primož in Felicijan, muč.

Hudi duh bo premagan (Mr 3, 20-35)

10 P Bogumil, šk.; Janez Dominici, dubrovn. škof ☩

11 T Barnaba, apostol (3); Feliks, mučenec

12 S Janez Fakundski, red.; Adelhajda, devica

13 Č Anton Padovanski, red., c. u. (3); Trifil, škof

14 P Srce Jezusovo (1); Elizej, prer.; Valerij in Rufin Vel. Polana

15 S Marijino brezmadežno srce; Vid (Vitomir), muč. (4)

16 N 11. NAVADNA (2); Frančišek Regis, duhovnik

Prilika o rastočem žitu in o gorčičnem zrnu (Mr 4, 26-34)

17 P Gregor Barbarigo, škof; Adolf, škof

18 T Marko in Marcellijan, muč.; Amand (Ljubo), škof ☩

19 S Romuald, opat (4); Nazarij, škof

20 Č Silverij I., papež, muč.; Mihelina Malatesta, spok.

21 P Alojzij (Vekoslav) Gonzaga, red. (3); Evzebij, škof

22 S Pavlin iz Nole, šk.; Janez Fisher in Tomaž More, muč. (4); Ahac, m.

23 N 12. NAVADNA (2); Jožef Cafasso, duhovnik

Jezus pomiri vihar na morju (Mr 4, 35-41)

24 P Rojstvo Janeza Krstnika (1); Kres; Favst, m. Ljutomer, Razkrižje

25 T Viljem (Vilko) iz Vercellija, opat; Doroteja (Rotija), dev. ☩

26 S Vigilij (Stojan), škof; Pelagij, mučenec

27 Č Ladislav, kr.; Ema Krška, kneg.; Ciril Aleks., šk. c. u. Beltinci

28 P Irenej, škof, muč. (3); Potamijena, mučenka

29 S Peter in Pavel, apostola (1); Marcel, mučenec Hotiza, Radgona

30 N 13. NAVADNA (2); Prvi mučenci

Jezus obudi Jairovo hčer (Mr 5, 21-43)

- 1 P Teobald (Bogoslav), pušč.; Estera, svetopis. žena
 2 T Oton Bamberski, škof; Vital (Živko), mučenec
 3 S Tomaž, apostol (2); Anatol, škof
 4 Č **DAN BORCA; Elizabeta Portugalska (4); Urh, škof**
 5 P Ciril in Metod, slov. ap. (1); Anton M. Zaccaria
 6 S Marija Goretti, dev., muč (4); Bogomila, spok.

Radenci

7 N 14. NAVADNA (2); Izaija, prerok
Jezusa v Nazaretu prezirajo (Mr 6, 1-6)

- 8 P Kiliijan, škof, muč.; Prokop, mučenec
 9 T Veronika Giuliani, opatinja; Gorkumski mučenci
 10 S Amalija (Ljuba), redovnica; Rufina in Sekunda, muč.
 11 Č Benedikt, opat (2); Olga Kijevska, kneginja **Benedikt v Prekm.**
 12 P Mohor in Fortunat, mučenca (4); Nabor in Feliks, muč.
 13 S Henrik (Hinko) I., kralj (4); Evgen, škof, muč.

14 N 15. NAVADNA (2); Kamil de Lellis, duh.
Jezus razpošlje apostole (Mr 6, 7-13)

- 15 P Bonaventura, šk., c. u. (3); Vladimir Kijeviski, knez
 16 T Karmelska Mati božja (4); Evstahij, škof
 17 S Aleš (Aleksej), spokornik (4); Marcellina, devica
 18 Č Friderik (Miroslav), škof, muč.; Arnold, škof
 19 P Avrea (Zlatka), devica; Arsen, diakon
 20 S Marjeta Antiohijska, dev., muč. (4); Elija, prerok

21 N 16. NAVADNA (2); Danijel (Danilo), prerok
Množica se Jezusu smili (Mr 6, 30-34)

- 22 P **DAN VSTAJE; Marija Magdalena (Majda) (3)**
 23 T Brigita Švedska, redovnica (4); Apollinarij, šk.
 24 S Kristina, devica, muč.; Boris in Gleb, mučenca
 25 Č Jakob st., apostol (2); Krištof (Kristo), mučenec
 26 P Joahim in Ana, starša DM (3); Valens, škof
 27 S Gorazd, Kliment, Naum in tov. (3); Natalija (Boža)

Kapela

Dobrovnik
Bakovci

28 N 17. NAVADNA (2); Viktor (Zmago) I., papež
Jezus nasiti pet tisoč mož (Jn 6, 1-15)

- 29 P Marta iz Betanije (3); Olaf, kralj
 30 T Peter Krizolog, škof, c. u. (4); Angelina, kneginja
 31 S Ignacij Lojolski, red. ustan. (3); Fabij, muč.

- 1 Č Alfonz M. Ligvorij, šk., c. u. (3); Makabejski bratje
- 2 P Evzebij iz Vercellija, škof (4); Štefan I., papež
- 3 S Lidiija, makedon. žena; Avguštín Kažotić, zagr. šk.

4 N 18. NAVADNA (2); Janez M. Vianney, duh.

Kruh iz nebes (Jn 6, 24-35)

- 5 P Posvetitev bazilike Marije Snežne (4); Ožbalt, kr.
- 6 T Jezusova spremenitev na gori (2); Pastor, muč.
- 7 S Silkst II., papež in tov., muč.; Kajetan, duh. (4)
- 8 Č Dominik (Nedeljko), red. ust. (3); Cirijak in tov.
- 9 P Peter Faber, redovnik; Roman, mučenec
- 10 S Lovrenc, diakon, muč. (2); Asterija (Zvezdana), muč.

11 N 19. NAVADNA (2); Klara (Jasna), devica

Jaz sem kruh življenja (Jn 6, 41-51)

- 12 P Evplij, mučenec; Inocenc IX., papež
- 13 T Poncijan, papež in Hipolit, duh., mučenca (4)
- 14 S Maksimilijan Kolbe, muč. (3); Evzebij iz Rima
- 15 Č **MARIJINO VNEBOVZETJE (1); Tarzicij, muč**

Apače, Grad, Turnišče

- 16 P Rok, spokornik; Štefan Ogrski, kralj (4) **Cezanjevci, Dokležov.**
- 17 S Hijacint Poljski, red.; Liberat (Svobodan), op., muč.

18 N 20. NAVADNA (2); Helena (Jelka, Alenka), cesarica **Pertoča**

Moje telo je res jed (Jn 6, 51-58)

- 19 P Janez Eudes, red. ustan. (4); Ludvik Touluški, škof
- 20 T Bernard, opat, c. u. (3); Samuel (Samo), prerok
- 21 S Pij X., papež (3); Fidel (Zvest), mučenec
- 22 Č Devica Marija, Kraljica (3); Sigfrid (Zmago), škof
- 23 P Roza iz Lime, dev. (4); Filip Benizi, redovnik
- 24 S Jernej, apostol (2); Emilija de Vialar, redovnica

25 N 21. NAVADNA (2); Ludvik IX., francoski kralj

Gospod, h komu pojdemo? (Jn 6, 60-69)

- 26 P Ivana Elizabeta Bichier, red. ustan.; Rufin, škof
- 27 T Monika, mati sv. Avgušтина (3); Cezarij, škof
- 28 S Avguštín, škof, c. u. (3); Hermes, mučenec
- 29 Č Mučeništvo Janeza Krstnika (3); Sabina, mučenka
- 30 P Feliks (Srečko) in Adavkt, muč.; Gavdencija, muč.
- 31 S Rajmund (Rajko) Nonat, redovnik; Pavlin, škof

1 N 22. NAVADNA (2); ANGELSKA; Egidij, opat

Jezus obsoja farizejska izročila (Mr 7, 1-23)

2 P Maksima, mučenka; Kastor, škof

3 T Gregor Vel., papež (3); Mansvet, škof

4 S Rozalija (Zalka), devica; Ida, spolk.; Mojzes, prerok

5 Č Lovrenc Giustiniani, škof; Viktorin, šk., mučenec

6 P Petronij, škof; Favst, Makarij in tov.; mučenci

7 S Marko Križevčan in tov., muč.; Regina, dev., muč. ☿

8 N 23. NAVADNA (2); Marijino rojstvo

Tišina

Jezus ozdravi gluhohelega (Mr 7, 31-37)

9 P Peter Kilaver, redovnik; Dorotej in Gorgonij, mučenca

10 T Nikolaj Tolentinski, spokornik; Otokar, redovnik

11 S Prot in Hijacint, mučenca; Ertruda (Erna), devica

12 Č Gvido iz Anderlehta, spok.; Tacijan (Tihomil), muč.

13 P Janez Zlatousti, škof, c. u. (3); Mavrilij, škof

14 S Povišanje sv. križa (2); Notburga, devica Črenšovci, Križevci ☿

15 N 24. NAVADNA (2); Žalostna Mati božja (Dolores)

Petrova izpoved o Jezusu (Mr 8, 27-35)

16 P Kornelij, papež in Ciprijan, šk., muč. (3); Ljudmila, kneg.

17 T Robert Bellarmino, škof, c. u. (4); Lambert, šk., muč.

18 S Jožef Kupertinski, duh.; Irena in Zofija, muč.

19 Č Januarij, šk., muč. (4); Emilija de Rodat, redovnica

20 P Suzana, mučenka; Kandida (Svetlana), mučenka

21 S Kvatre; Matej, apostol in evang. (2); Jona, prerok ☿

22 N 25. NAVADNA (2); Mavricij in tov., mučenci

Jezus opominja k ponižnosti (Mr 9, 30-37)

23 P Paternij (Domogoj), škof, mučenec; Lin, papež

24 T Marija Devica, rešiteljica jetnikov; Gerard, škof

25 S Avrelija (Zlatka), devica; Sergij Radoneški, škof

26 Č Kozma in Damijan, mučenca (4); Nil, opat

Kuzma

27 P Vincenc Pavelski, duhovnik (3); Hiltruda, devica

28 S Venčeslav (Vaclav), muč. (4); Lioba (Ljuba), devica

29 N 26. NAVADNA (2); Mihael, Gabrijel, Rafael

Jezus svari pred pohujšanjem (Mr 9, 38-48)

30 P Hieronim, duhovnik, c. u. (3); Zofija, spokornica

- 1 T Terezija Deteta Jezusa, dev. (3); Remigij, škof
 - 2 S Angeli varuhi (3); Teofil (Bogoljub, Bogomil), sp.
 - 3 Č Evald, mučenec; Kandid (Žarko), mučenec
 - 4 P Frančišek Asiški, red. ust. (3); Petronij, škof
 - 5 S Marcellin, škof; Flavija, mučenka
-

6 N 27. NAVADNA (2); ROŽNOVENSKA; Bruno, r. u.
Sveti zakon je nerazvezljiv (Mr 10, 2-16)

- 7 P Rožnovenska Mati božja (3); Marko I., papež
 - 8 T Demetri, mučenec; Pelagija, spokornica
 - 9 S Dioniz, škof in tov., muč.; Janez Leonardi, duh. (4)
 - 10 Č Hugolin, mučenec; Florencij, mučenec
 - 11 P Emilijan (Milan, Milko), škof; Aleksander Sauli, škof
 - 12 S Maksimilijan Celjski, škof (4); Serafin, redovnik
-

13 N 28. NAVADNA (2); Edvard, kralj

Jezus o nevarnosti bogastva (Mr 10, 17-30)

- 14 P Kalist I., papež, muč. (4); Gavdencij (Veselko), šk., m.
 - 15 T Terezija (Zinka) Velika, dev., c. u. (3); Avrelija, dev.
 - 16 S Hedvika, red.; Marijeta M. Alalok, dev. (4); Gaš, opat
 - 17 Č Ignacij Antiohijski, škof, muč. (3); Viktor, škof
 - 18 P Luka, evangelist (2); Julijan, puščavnik
 - 19 S Izak Jogues in kanadski mučenci; Pavel od Križa (4)
-

20 N 29. NAVADNA (2) MISIJONSKA; Vendelin, opat

Jezus o lastnostih apostolov (Mr 10, 35-45)

- 21 P Uršula, devica, mučenka; Hilarion, opat
 - 22 T Marija Saloma, svetop. žena; Bertila Boscardin, red.
 - 23 S Janez Kapistran, duh. (4); Severin iz Kölna, škof
 - 24 Č Anton M. Claret, škof (4); Feliks, škof, mučenec
 - 25 P Krizant in Darija, muč.; Krišpin in Krišpinijan, muč.
 - 26 S Lucijan, mučenec; Amand iz Strasbourga, škof
-

27 N 30. NAVADNA (2) ŽEGNANJSKA (1); Frumencij, šk.

Jezus ozdravi slepega (Mr 10, 46-52)

- 28 S Simon in Juda Tadej, apostola (2); Cirila, mučenka
- 29 T Narcis, škof; Ermelinda Brabantska, devica
- 30 S Marcel, mučenec; Alfonz Rodriguez, redovnik
- 31 Č Volbenk (Bolfenk), škof; Kvintin, mučenec

1 P VSI SVETI (1); Cezarij, diakon, mučenec

2 S Spomin vseh vernih rajnih (1); Marcijan, puščavnik

3 N 31. NAVADNA (2) ZAHVALNA; Just, tržaški muč.

Največja zapoved (Mr 12, 28-34)

4 P Karel Boromejski, škof (3); Vital in Agrikola, muč.

5 T Zaharija in Elizabeta, starša Janeza Krst.; Bertilda, op.

6 S Lenart (Narte), opat; Sever, škof, mučenec

7 Č Engelbert, škof, mučenec; Ernest, opat; Vilibrord, škof

8 P Bogomir (Mirko), škof; Deodat (Bogdan), papež

9 S Posvetitev lateranske bazilike (2); Teodor (Božidar)

10 N 32. NAVADNA (2); Leon Vel., papež, c. u.

Dar uboge vdove (Mr 12, 38-44)

11 P Martin iz Toursa, škof (3); Menas, puščavnik Martjanci, Kobilje

12 T Jozafat Kunčević, škof, muč (3); Kunibert, škof

13 S Stanislav Kostka, red (4); Homobonus, trgovec

14 Č Nikolaj Tavelič, mučenec; Lovrenc O'Toole, škof

15 P Albert Veliki, škof, c. u. (4); Leopold, knez

16 S Marjeta Škotska; Jedrt iz Helfe (4); Otmar, opat

17 N 33. NAVADNA (2); Elizabeta Ogrska, redovnica

Jezus napoveduje konec sveta (Mr 13, 24-32)

18 P Posvetitev bazilik sv. Petra in Pavla (4); Abdiha, prer.

19 T Narsej, škof, muč.; Barlam, mučenec

20 S Edmund, kralj, mučenec; Feliks Valois, redovnik

21 Č Marijino darovanje (3); Gelazij I., papež

22 P Cecilija (Cilka), dev. muč. (3); Maver, škof, muč.

23 S Klemen, papež, mučenec; Kolumban, opat (4)

24 N JEZUS KRISTUS, KRALJ VESOLJA (1)

Moje kraljestvo ni od tega sveta (Jn 18, 33-37)

25 P Katarina Aleks. dev., muč.; Erazem, muč.

26 T Leonard Portomavriški, red.; Valerijan Ogl., škof

27 S Virgil, apostol Karantanije; Jožef Pignatelli, red.

28 Č Jakob de Marchia, duhovnik; Eberhard, šk.

29 P DAN REPUBLIKE; Saturnin, muč.

30 S Andrej, ap., zavetnik mariborske škofije; Justina, devica

1 N 1. ADVENTNA (1); Natalija (Boža), spok.**Opomin k čuječnosti (Lk 21, 25-28. 34-36)**

2 P Bibijana (Vivijana, živka), mučenika; Blanka, spok.

3 T Frančišek Ksaver, duh. (3); Kacijan, mučenec

4 S Janez Damašcan, duh., c. u. (4); Barbara, dev., muč.

5 Č Saba (Sava), opat; Gerard iz Brage, škof

6 P Nikolaj (Miklavž), škof (4); Apolinarij, muč. M. Sobota, Dolenci

7 S Ambrož, škof, c. u. (3); Agaton, mučenec

8 N BREZMADEŽNO SPOČETJE DEVICE MARIJE (1)**Angel Gabrijel oznani Jezusovo rojstvo (Lk 1, 26-38)**

9 P Peter Fournier, redovnik; Valerija, muč.; Albel, očalk

10 T Melkijad, papež; (4); Judita, svetopisem., žena

11 S Damaz I., papež (4); Danijel Stilit, puščavnik

12 Č Ivana Frančiška Šantalska, red. (4); Amalija, mučenka

13 P Lucija, devica, muč. (3); Otilija, dev.; Jošt, pušč.

14 S Janez od Križa, duh., c. u. (3); Spiridion (Dušan), šk.

15 N 3. ADVENTNA (1); Kristina (Krista), devica**Janez Krstnik pričuje o Kristusu (Lk 3, 10-18)**

16 P Albina, devica, mučenka; Adelhajda, cesarica

17 T Lazar iz Betanije; Olimpija, red. ustan.

18 S Teotim in Bazilijan, mučenca; Gacijan, škof

19 Č Urban V., papež; Favsta, spok.; Tea, mučenka

20 P Evgenij in Makarij, mučenca; Dominik Šiloški, opat

21 S Kvatre; Peter Kanizij, duh., c. u. (4); Severin, škof

22 N 4. ADVENTNA (1); Demetrij, mučenec**Marija obiše Elizabeto (Lk 1, 39-45)**

23 P Janez Kancij, duh. (3); Viktorija, dev., muč.

24 T Sveti večer; Adam in Eva; Hermina (Irma), devica

25 S BOŽIČ, GOSPODOVO ROJSTVO (1); Anastazija, muč.

26 Č Štefan, prvi mučenec (2); Zosim, papež

27 P Janez Evangelist, apostol (2); Fabiola, spokornica

28 S Nedolžni otroci, mučenci (2); Kastor in tov., mučenci

29 N SV. DRUŽINA (2); David, kralj**Dvanajstletni Jezus v templju (Lk 2, 41-52)**

30 P Rajner, škof; Liberij, škof; Evgen, škof

31 T Silvester I., papež (4); Melanija opatinja

Jože Smej

Molitev v letu poklicev

*Slovenska okroglina, jamstvo naše,
ne boš več novomašnikov rodila?
Mar presahnila je že tvoja žila,
duh Ivanocyja in Kleka, Baše?*

*Kje tvoje tndašnje so dušne paše,
Marijin list in sveta izročila?
Ko kri s Kalvarije se je točila
v kristalno čiste in deviške čaše?*

*Zakaj več nisi ograd, poln pšenice,
zavarovan od lilij bolj kot s plotom?
Kje tvoje rodovitne so gorice?*

*Gospod, pod tvojim večnim zornim kotom
naj v klas poganjajo duhovne klice,
ovlažene s krvavim tvojim potom.*

Jože Smej

Ob letu duhovnih poklicev

*Glas Vsemogočnega: »Koga naj pošljem?
Kdo nam pojde?« In sem odgovoril:
»Tukaj sem, pošlji mene!« (Iz 6,8)*

V letu poklicev, ki se je začelo 8. septembra 1984 in bo trajalo do 30. junija 1985, se nam kar vsiljuje misel, kako rodovitna je bila glede tega Slovenska krajina pred 50. leti. V Marijinem listu 31 (1935) 262 je Jožef Klekl st. objavil statistiko o duhovniških, redovniških in misijonarskih poklicih. Slovenska krajina s svojimi 70.000 prebivalci je dala Cerkvi 51 škofijskih in 39 redovnih duhovnikov, 27 škofijskih in 13 redovnih bogoslovcev, 43 redovnih klerikov in 31 redovnih bratov, t.j. skupno 204 moških duhovnih poklicev; nadalje je dala 262 redovnic in 11 novink, skupno 273 ženskih duhovnih poklicev, skupaj torej 477 oseb. Ker pa Klekl ni mogel dobiti podatkov od vseh sobratov in sester, ki so delovali zunaj domovine, meni, da je vseh oseb v službi Cerkve okrog 500. Vse številke veljajo za žive apostolske delavce do leta 1935. En duhovni poklic je prišel na 140 katoličanov v Prekmurju. To je številka, ki ji verjetno ni najti enake. Tudi v ljutomerski dekaniji je rodno Mursko polje bilo bogato z duhovnimi poklici. Še pred petnajstimi leti smo lahko za Pomursko pastoralno področje rekli, da je glede duhovnih poklicev med prvimi v škofiji. Kakor nekoč ob Genezareškem jezeru: Jezus je zagledal dva brata, Simona Petra

in njegovega brata, Andreja, ko sta mrežo metala v morje; poklical ju je in sta takoj šla za njim; dalje gredoč je videl druga dva brata, Jakoba in Janeza; ko ju je poklical, sta takoj šla za njim (prim. Mt 4,18-22). Jezus je hodil ob Muri in med drugimi poklical prav tako ročne brate: dva Zalarja, dva Kovačiča, dva Grmiča, dva Kuharja, dva Šeruga, dva Kreslina, dva Pucka, dva Veleberija, dva Zadravca, dva Antolina, dva Vinkoviča itd., od katerih vsaj eden še živi. Tako je bilo pred leti, sedaj pa se neredko zgodi, da v eni ali drugi pomurski dekaniji ni niti ene nove maše, še manj drugih duhovnih poklicev. Je Jezusov klic sredi sodobnega hrupa tako tih, da ga mladi več ne slišijo ali pa so naša ušesa tako zamašena?

V sredo, 6. junija 1984, smo duhovniki drugega naddekanata, h kateremu spadajo tudi vse tri pomurske dekanije, imeli pri Mariji Snežni svojo duhovno obnovo ob dnevu duhovniškega posvečenja. Mlad bogoslovni profesor dr. Vinko Potočnik je imel premišljevanje o duhovnih poklicih. Izvedel je anketo med slovenskimi bogoslovci (v študijskem letu 1983/84 smo imeli v Sloveniji v bogoslovjih 102 gojenca, od teh 37 iz mariborske škofije). Na podlagi ankete je ugotovil, da največ bogoslovcev izhaja iz delavsko-kmečkih družin. Glede na gospodarsko stanje njihovih družin sta le dva bogoslovca zapisala, da prihajata iz revnih okolij, vsi drugi pa iz dobro ali srednje stoječih družin. Kar zadeva velikost družin nam podatki povedo, da je le en sam bogoslovec edinec, največ jih prihaja iz družin s tremi ali štirimi otroki. Bogoslovce so torej dale družine, ki so številčno nekoliko, ne pa veliko nad slovenskim poprečjem. Zgovoren je podatek, da niti 20 odstotkov mater bogoslovcev ni zaposlenih zunaj doma. Iz tega lahko sklepamo, da so pri družinski vzgoji in izbiri poklica bogoslovcev imele matere večji delež kot očetje.

Star je pregovor, da »šiba novo mašo poje«. Omenjeni bogoslovni profesor je prosil bogoslovce, naj ovrednotijo družinsko vzgojo: ali je bila bolj popustljiva in širokosrčna, ali pa pomešana s strogostjo in prizanesljivostjo. Več kot tretjina bogoslovcev je povedala, da se je pri njih neposlušnost redno kaznovala. Podatki torej povedo, da bogoslovci prihajajo iz družin, kjer je poprečno vladala strožja vzgoja, se pravi oblastnejši odnos staršev do otrok. Tu naj takoj pripomnim, da so uspehi bolj oblastne vzgoje kratkoročno sicer učinkovitejši, dolgoročno pa veliko manj. Ko se življenje ali življenjski položaj spremeni, se tako vzgojeni ljudje težje znajdejo. Skoraj vedno pričakujejo, da se bodo drugi odločali namesto njih, da bodo drugi za vse odgovorni.

Zanimivo je vedeti, katere vrednote so bile v družinah bogoslovcev postavljene najvišje. Največ glasov je dobila krepost odkritosrčnosti, nato marljivosti, pravičnosti in zvestobe. Iz tega spoznamo, kako visoko cenijo duhovniški pripravniki tistega, ki jim omogoči čas in možnost odkritega pogovora. Skoraj polovica jih ima duhovnika, s katerim se nenehno posvetuje in razmišlja o duhovniškem poklicu. Ti duhovniki so večinoma zunaj semenišč. In če vprašamo, kdo (ali kaj) je najbolj odločilno vplival na izbiro njihovega poklica, skoraj polovica bogoslovcev pove, da so jim pri odločanju za poklic stali ob strani duhovniki, medtem ko 37 odstotkov bogoslovcev navaja lepo versko družinsko ozračje. Največ se jih zaupa tistemu, ki zna pokazati človeško toplino in razumevanje in poleg tega zna molčati, zaupano skrivnost obdržati zase.

Na vprašanje, katere duhovne vaje se jim zdijo najpomembnejše, so bogoslovci postavili na prvo mesto premišljevalno molitev in sveto mašo, nato branje svetega pisma, duhovni pogovor in prejemanje zakramenta pokore.

Glede na zadostno število duhovnikov se nam odpirajo še novi problemi, npr. težave v zvezi z usmerjenim izobraževanjem. Poudariti moramo, da je malo semenišče v Mariboru opravilo poslanstvo, saj je le v enem desetletju prišlo iz njega nad 60 novomašnikov.

Verjetno se ne bi motili, če bi pravkar omenjeno anketo raztegnili tudi na redovniške, misijonarske in sestrške poklice. Kako privlačno moč ima npr. sestra, ki zna molčati, ki zna zaupno skrivnost obdržati zase V Spominih na pokojno sestro Evelino Šalamun (doma od Sv. Bolfenka v Slovenskih goricah) beremo: S. Evelina ni nikoli kaj slabega povedala o svojih sosestrah. Zna poslušati in molčati. Jezusu v tabernakliju in s. Evelini lahko vse potožiš... in ne bo šlo nikoli naprej (prim. Glasovi mariborske province, 1983,40).

Duhovni poklici so milost, ki jo je po Jezusovih besedah (prim. Lk 10,2) treba izprositi. Tudi srce mladega človeka na razpotju je v Gospodovi roki. Gospod ga lahko naravna k sebi (prim. Prg 21,1).

Vzroki za izmikanje božjemu klicu so lahko raznovrstni: Poklicani se bo npr. skliceval na velike reči, ki bi jih mogel izvršiti le »zunaj v svetu«; skliceval se bo na pomanjkanje vodilnih katoliških laikov; povelečeval bo veličino zakonskega stanu; skratka; ponavljal bo vsa opravičila, ki jih navajajo povabljeni gostje v Jezusovi priliki (prim. Lk 14,18-20). Odločilna krivda pa je lahko tudi pri nekom drugem, ki zaduši nežno klico poklicačnosti. Vsekakor pa odklonitev božjega klica potegne za seboj nedogledne posledice: s sprejetjem poslanstva bi se zelo velikemu številu bratov in sester odprl dostop do Gospoda; mnogi bi se mogli spovedati, ki zdaj obdržijo svoje grehe; mnogi bi sprejeli božjo besedo, ki zdaj ostanejo nepoučeni; določeno področje božjih njiv ostane neobdelano; maloštevilni delavci v Gospodovem vinogradu so še bolj preobremenjeni z delom in so prej izčrpani...

Sicer pa tudi za duhovne poklice velja svetla beseda papeža Janeza Pavla II.: »Zivimo v času novega adventa, ki je čas pričakovanja. Cerkev je prepričana, da bo po prerokovih besedah (Iz 35,1) puščava spet vzcvetela«.

Kartuzijani na slovenskem

V maju 1984 so v edinem ohranjenem kartuzijanskem samostanu v Sloveniji, v Pleterjah na Dolenjskem, slavili devetstoletnico ustanovitve kartuzijanskega reda. Za to priliko je bila v tem samostanu tudi dokončana obnova ene najstarejših in najlepših gotskih cerkva v naši domovini: stara samostanska cerkev, sezidana v prvih letih 15. stoletja. Dostopna je javnosti in v njeni zakristiji pokažejo obiskovalcem s filmom in besedo vse dele samostana in življenje redovnikov. Istočasno so na mednarodnem znanstvenem zboru v cisterijanskem samostanu v Stični in v Pleterjah prikazali zgodovino in pomen obeh redov — obenem z benediktinskim — na Slovenskem.

To je prilika, da tudi v našem koledarju na kratko seznanimo bravce s kartuzijani na Slovenskem, saj že zdaj mnogi obiskujejo tako Pleterje kot ostanke samostanov v Žičah in Bistri. Imamo pa tudi iz Prekmurja zastopnike med kartuzijani in naš rojak raziskuje njih zgodovino.

Kartuzijanski red, ki se imenuje po francoski gorski samoti Char treuse (izg. Sartroz), kakor se imenuje danes tudi njihov glavni samostan (latinski Cartusia), je ustanovil leta 1084 sv. Bruno. Njegov in njegovih prvih sobratov namen je bil: gojiti samotno življenje, daleč od svetnega hrupa, posvečeno molitvi in čaščenju Boga z božjo službo ter koristnemu

Kartuzija Pleterje

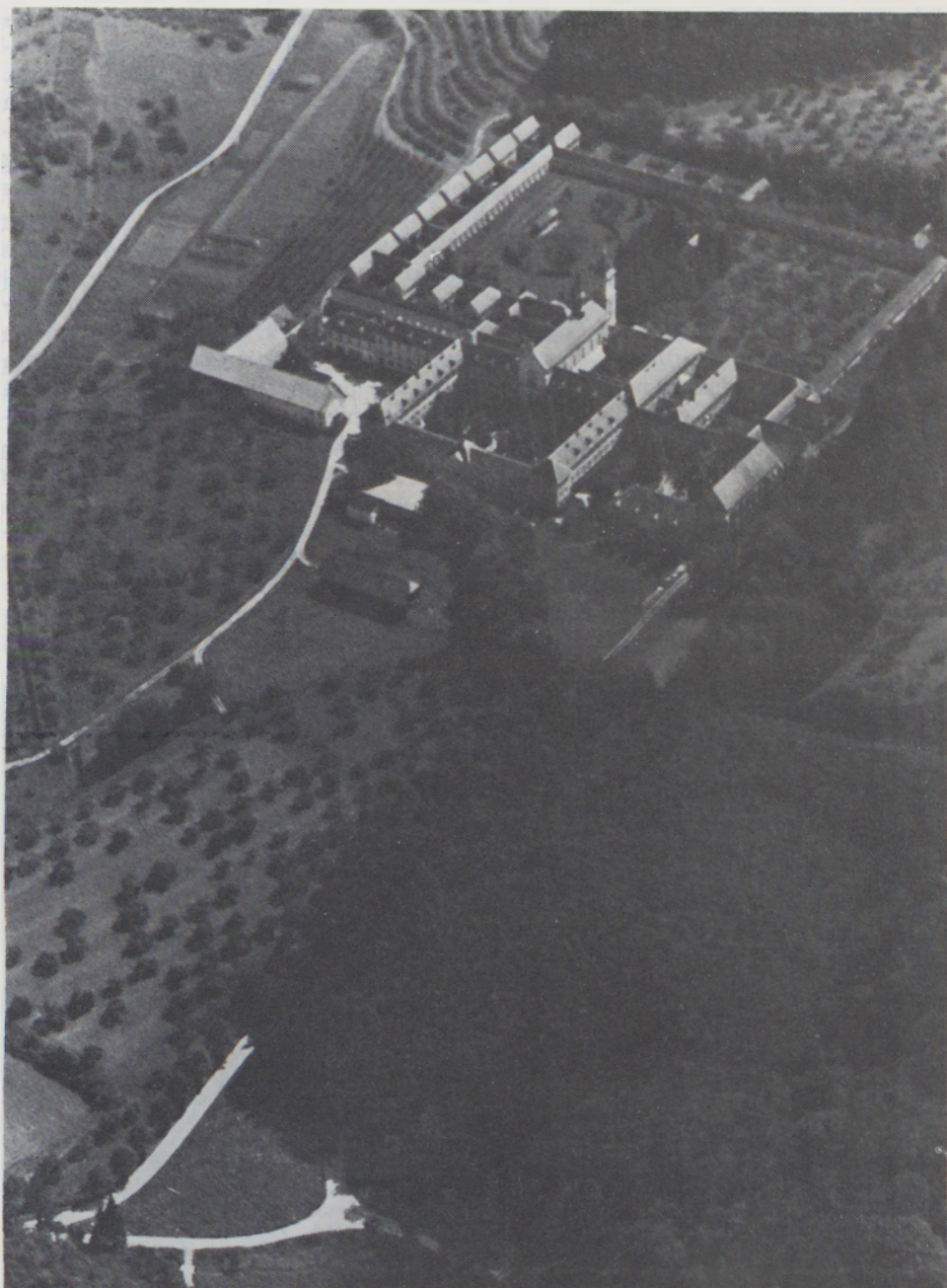
telesnemu in duševnemu delu. Po tem se ravna ves njihov dnevni in nočni red. Po enajsti uri ponoči se zberejo patri (očetje) in bratje v samostanski cerkvi, kjer pojejo psalme po starodavnem gregorijanskem napevu, cerkvene himne ter poslušajo branje svetega pisma. Ob pol dveh — dveh gredo k počitku. Zjutraj vstajajo ob pol šestih in se zberejo k maši ob šestih, ki jo daruje p. prokurator, ki vzdržuje stik samostana s svetom in vodi gospodarstvo. Ob sedmih je skupna (konventna) peta maša. Njihov bogoslužni obred se v nebistvenih delih razlikuje od rimskega in je prevzet iz lijonske cerkve v Franciji ter izvira še iz 2. stoletja. V cerkvi ne poznajo orgel. Duhovniki opravijo še posebno mašo.

Življenje kartuzijana se odvija v cerkvi in celici. Tu po zajtrku opravljajo ročno delo, vsak obdeluje tudi majhen vrt ob celici. Nekateri se ukvarjajo tudi s študijem — samostan ima lepo knjižnico, — slikanjem ali kiparstvom, pisanjem ali prevajanjem, vsi pa se posvečajo duhovnemu branju in molitvi. Celica je enonadstropna, v nadstropju je v prvi sobi oltarček Matere božje, druga soba pa je redovnikov bivalni in molilni prostor. V pritličju je ročna delavnica, pred njo pa manjši hodnik za sprehod ob deževnih in zimskih dnevih.

Samostanski zvon se večkrat oglašča, da kliče redovnike k molitvi v celicah ali v cerkvi. Tak klic se oglasi ob enajstih, ko je po molitvi obed v celici, ob nedeljah in praznikih pa se zbero v skupni obednici. Kartuzijani ne jedo nikdar mesa — razen rib — in na masti pripravljenih jedi. Ob trideset na štiri se pričnejo v cerkvi skupne večernice, ki jih svečano po-

Očetje kartuzijani v globoki zbranosti

Pogled na kartuzijo z višine

jejo, nakar se vrnejo v celice, kjer večerjajo in okoli sedme ure ležejo k počitku.

Bistvo kartuzijanskega življenja je sicer puščavniško, vendar omiljeno poleg skupne molitve in božje službe s skupnimi sprehodi ob nedeljah in praznikih ter enkrat tedensko z daljšim sprehodom zunaj samostanskega obzidja. Nekateri med njimi sprejemajo tudi goste, iz samostana pa odhajajo po opravkih le poglavar — prior, oskrbnik in njegov pomočnik. Kartuzijansko poslanstvo ni le v lastnem poglabljanju v Boga in njegovem čaščenju, marveč tudi v molitvi za ves svet in z žrtvami zanj. S svojim zgledom odrekanja svetu in skromnega samotnega, molitvenega življenja pa oznanjajo v hrupnem svetu, zagledanem v tostranstvo, Boga, onstranstvo, vero, milost, vrednote, ki utrjujejo človeško sožitje.

Kartuzijani so se na slovenski zemlji naselili najprej pod Konjiško goro v Žičah (po odloku) leta 1160. Njihova posest je obsegala ozemlje današnje črešnjiške, špitalske in žičke župnije. Konec 14. in v začetku 15. stoletja je bila žička kartuzija celo sedež generalnega priorja in kraj občinah zborov evropskih samostanov. Po turških napadih in protestantstvu si je samostan sicer opomogel, toda avstrijski cesar Jožef II. je s svojimi reformami ukinil tudi ta samostan 1782. V upravo ga je prevzela država, pozneje ga je kupil knez Windischgrätz, poslopja, posebno cerkev, so vedno bolj propadala, tako da so od gotske cerkve ostali le zidovi. Po zadnji vojski so konservirali ohranjene razvaline. Ostala pa je predelana, s prvotnim portalom, cerkev nekdanjega »spodnjega« samostana, v katerem so bivali bratje in imeli gostišče (hospital) v današnjem Špitaliču, ki je postal župnija.

Drugo kartuzijo na Slovenskem so 1169 ustanovili v današnjem Jurkloštru blizu Laškega, kjer so živeli npr. prior blaženi Odon in pomembni učenjaki. Tudi njo so plenili, 1591 so jo dobili jezuiti, po razpustu njihove družbe (1773) pa je večji del poslopij razpadel, le cerkev z osmerooglatim stolpom je v rabi še danes kot župnijska cerkev in je ohranila kljub predelavam mnogo nekdanjih umetniških prvin.

Tretja slovenska kartuzija je bila ustanovljena v Bistri blizu Vrhnike 1255. Kljub turškemu napadom, požarom in reformaciji se je ohranila do razpusta 1782. Cerkev so spremenili v renesančnih oblikah, od srednjeveških oblik pa je malo ohranjenih. V stavbi je sedaj nameščen Tehniški muzej Slovenije.

Četrta je bila ustanovljena kartuzija v Pleterjah pri Sentjerneju na Dolenjskem po darežljivosti celjskega grofa Hermana II. Zidati so jo začeli 1403 in jo dokončali leta 1420. Ostanek starega samostana so poleg gotske cerkve še del refektorija in kleti. Prvi menihi so prišli sem iz žičke kartuzije. Prvotni samostan je bil precej majhen, imel je trinajst celic za menihe in večjo zgradbo za brate neduhovnike. Hermana so pokopali v tukajšnji cerkvi, po smrti zadnjega Celjana Ulrika 1456 pa so Pleterje ostale brez varuha in dobrotnika. Sledili so turški napadi v 15. stoletju, ki so samostan skoro uničili, nakar so ga močno utrdili. Tudi tu je protestantsko gibanje omajalo redovno življenje, tako da so 1595 izročili samostan jezuitom, ki so se naselili v Ljubljani. Toda oni tu niso veliko delovali in ko je bil njihov red 1773 razpuščen, je prišlo posestvo s samostanom v državno upravo, 1839 pa v zasebno last. Leta 1899 so ga kartuzija-

ni odkupili od družine Bors de Borsa in do 1904 so sezidali nov, veliko večji samostan, prenesli vanj mnogo dragocenosti in opreme iz razpuščenega samostana Bosserville v Franciji, odkoder so prišli tudi prvi menihi.

Ustanovitelj kartuzijanskega reda sv. Bruno

Novi samostan je tudi z gradbenega in umetnostnega vidika enkraten kulturni spomenik v Sloveniji. Dragocena je njegova knjižnica, večina umetniških podob — stare od 17. stoletja dalje — je danes v kostanjeviški umetnostni galeriji, mnogo jih je pa še v samostanu. — Na srečo ohranjena gotška cerkev je stoletja propadala zunaj zidov novega samostana, toda v zadnjih letih so jo tako skrbno in posrečeno obnovili, da je pravi biser stare umetnosti tudi v evropskem merilu. Tega nam ne odkrije površen enkraten ogled, marveč si jo je treba natanko ogledati pod vodstvom ali s tiskanim vodnikom, ki jih je več. Natančneje pa nam njeno zgodovino s samostansko vred in njene umetniške značilnosti opisuje knjiga Marijana Zadnikarja: *Srednjeveška arhitektura kartuzijanov* (1972), ki prikazuje tudi zgodovino in stavbarstvo ostalih kartuzijanskih samostanov v Sloveniji.

Ob prenovi čudovite kartuzijanske cerkve v Pleterjah in ob jubileju častitega kartuzijanskega reda, ki je tako pomembno sodeloval v gospodarski, splošno kulturni in verski zgodovini Slovencev, je treba le želeli da damo Slovenci pleterski kartuziji novih redovnikov, ki bodo častitljivo in bogato izročilo kartuzijanov uspešno nadaljevali tudi v sodobnosti in prihodnosti. Pleterje naj ostanejo še naprej čudoviti otok duhovnosti in kulture, klicar poglobitve slovenskega človeka v duhovnost in zvestobo prednikom!

G. S.

Še o Slovenskem Porabju

Naš dosedanji poročevalec o dogajanju v Slovenskem Porabju se je odpovedal nadaljnjemu sodelovanju, češ da je povedal svoje in da je vse ostalo pri starem. Sporočil nam je, da so ga iz Sobote opomnili, da sta njihova Vestnik in radio večkrat poročala o dogodkih v Porabju, kar radi dodamo k lansnemu poročilu. Toda v osrednjih listih in na ljubljanski TV je poročanje še vedno skrajno pomanjkljivo, saj je npr. ob letošnjem obisku Porabskih Slovencev v Ljubljani naša TV ponovila (!) pred leti posneti razgovor v Porabju... Je hotela s tem potrditi, da se res ni nič spremenilo v zadnjih letih? Soglašamo! Pač — nekaj besed smo slišali lani in letos, ki jih prej še nismo, npr. ob kongresu Demokratične zveze Južnih Slovanov na Madžarskem, ko so mnogi napovedovali (!) dvojezično šolo na Gornjem Seniku, pa bolj splošno izjavljali: »da je narodnostno šolstvo temeljno vprašanje našega narodnostnega življa... je še vedno ostalo veliko števil norešenih in odprtih vprašanj« (Narodne novine 1983, št. 47). In ob obisku predsednika SZDL SRS na Madžarskem je le-ta izjavil: »No, ko sem vprašal prvega sekretarja, tovariša Horvatha, kakšne so perspektive (slov. pogled v prihodnost) v razvoju slovenske narodnosti, je odgovoril, da so pred nami samo perspektive. To je lepo povedal.«

Toda preidimo k vidnim dogodkom. Sredi marca 1984 so prišli porabski pevci, plesalci in deklamatorji v Ljubljano — mnogo let prepozno... In tudi zdaj so zelo malo pisali pred to prireditvijo o njih, tako da dvorana ni bila prepolna, vendar smo jo mogli videti na TV. In malo so pisali

— mislimo spet najbolj brane liste — tudi po prireditvi. S prireditvijo je bila povezana tudi razstava porabskega tiska in nekaj predmetov iz njihovega življenja, ob koncu pa tudi »okrogla miza«, kjer naj bi eni spraševali, drugi pa odgovarjali o položaju Slovencev na Madžarskem. Žal TV tega razgovora ni prenašala, od navzočih pa nismo mogli dobiti izčrpnega poročila. Pravijo, da so ponavljali že tolikokrat povedane in zapisane dobre namene. Nekdo je menda vprašal madžarske zastopnike, kako namenijo popraviti in nadomestiti, kar so v desetletjih zamudili v razvoju slovenske narodnosti. Odgovor na to ni mogel biti drugega, kot napoved »perspektiv« in dobrih namenov. Žal npr. Delo o tem ni imelo niti stavka, nakazalo pa je v poročilu slabo stanje slovenske narodnosti na Madžarskem. Ne moremo se strinjati z izjavo na kongresu Južnih Slovanov: »... da v mejah NR Madžarske živeči pripadniki narodnosti nimajo nobenih nerešenih temeljnih (?) vprašanj« (Narodne novine 1983, št. 48). Vprašanja so mogoče rešena z izjavami in napovedmi, toda dejansko stanje ni rešeno ne v šoli, ne v cerkvi, kar vsaj delno (ker o cerkvi molčijo) potrjujejo vsi govori in pisanja istega lista. Toda kritizirati — ne smemo.

Tiste dni je prišla na svetlo knjiga: Slovensko Porabje — Szlovénvidék, ki jo je napisala Marija Kozar-Mukič, izdala pa Znanstveni inštitut filozofske fakultete v Ljubljani in Muzej Savaria v Sombotelu. Prvi del v slovenščini, drugi pa v madžarščini opisuje preteklost in sedanost življenja v Porabju. Kot je bila pisateljčina knjiga (pri Mohorjevi družbi 1982) poljuden opis, tako je ta sestavljena po vprašalnici, na podlagi katere opisujejo po vsej Sloveniji »način življenja Slovencev v 20. stoletju«. Seznanila bo predvsem naše in madžarske strokovnjake z življenjem tega tako malo jim znanega dela slovenskega ozemlja. — Razgovor s Kozarjevo so objavili Naši razgledi 20. jul. 1984, v katerem je med drugim povedala tudi: »... Slovenci na Madžarskem... imajo vse pravice in možnosti za razvoj in ohranitev svoje narodnostne biti in kulture. Napaka je mogoče v tem, da se tega ne zavedamo dovolj in ne izkoristimo dane možnosti«. Dalje: »Madžarska manjšina v Sloveniji ima v primerjavi s slovensko na Madžarskem velike prednosti... že več kot dvajset let dvojezični pouk...« poleg vsega drugega (tisk itn.). Z našimi trditvami soglaša tudi izjava: »Naravna asimilacija (tj. potujčevanje) poteka seveda tudi pri nas.«

V istem času so izdali v Budimpešti knjigo: Ljudske praviljice iz Porabja, ki jih je v števanovskem narečju zapisal Karel Krajcar. Žal knjiga nima nikakih jezikovnih pojasnil, tako da bodo drugi, ki ne poznajo narečja, teh 29 pravljic težko razumeli. Uvodne besede bi bil moral napisati kak strokovnjak, ki bi pravljice pametno razložil, zdaj pa govori uvod o stvarih, ki vanj ne sodijo.

Se en zanimiv razgovor smo mogli letos brati o Porabju: s prvim profesorjem slovenščine, ki je študij dokončal v Ljubljani, Francekom Mukičem (Delo 7. I. 1984). Iz njega izvemo, da zanj ni bilo mesta na osnovni šoli na Gornjem Seniku, čeprav so naši in tamkajšnji časniki nešteto krat pisali, kako težko čakajo v Porabju na prve profesorje slovenskega jezika... Govori tudi o »šibkem znanju učiteljev« slovenskega jezika, kar je bilo tu že zapisano.

Slovenska matica v Ljubljani je 30. maja 1984 priredila razgovor o vprašanih celotnosti slovenskega kulturnega prostora. Ker sta bila kot uvodna govornika povabljeni le zastopnika Slovencev v Italiji in na Koroškem, je sestanku poslal pismo Vilko Novak, v katerem je poudaril, da je potrebno upoštevati tudi Porabske Slovence, označil njihovo narodnostno stanje in predlagal širši sestanek raznih ustanov, ki naj bi o njem razpravljale (Delo 31. V. 1984). Takega sestanka pa ne bomo dočakali, ker nekateri mislijo, da je vse narejeno z lepimi besedami, ki so samo njihova pravica.

In zdaj najhujše — župniji Dolnji Senik sta bili pridruženi vaši Slovenska ves in Sakalóvci, ki sta bili doslej v števnanovski župniji. Na Dolnjem Seniku pa je že pol stoletja služba božja v — madžarščini, čeprav je sedanji župnik Hrvat, kar smo že pisali. Tu je vsaka beseda odveč, moremo le zakričati: nova krivica za dve slovenski vaši, ki imata človeško in božje pravico do lastne materinščine tudi v cerkvi! To je zagovarjal naš dr. Ivanocy že pred več kot 90-imi leti!!! Dolžnost naših škofov in še koga najbrž je, da dosežejo slovensko bogoslužje na Dolnjem Seniku!

Vilko Novak

Učitelji in rešitelji našega ljudstva

(Govor pri Sv. Sebeščanu v Pečarovcih 12. 8. 1984.)

Kot dva stražarja stojita na začetku Goričkega: na desni sveti Bedenik, na levi sveti Sebeščan. Ravencem in Dolincem naznanjata: tu se dviga gorički svet, tudi na njem kažejo med hišami starinske in novejšje cerkvi s svojimi zvoniki navzgor in vabijo k svojim oltarjem. Te cerkve so svete priče naše zgodovine, govorijo nam o davnih prednikih pred stoletji in tisoč leti, ki so jih postavili in se v njih zbirali.

Ob odkritju spominske plošče misijonarju Jožefu Kerecu

Tu v cerkvi je stenska podoba, na kateri je — po naročilu župnika Bejeka — pred leti umrli naš slikar Karel Jakob iz Lipovec upodobil sv. Cirila in Metoda, kako zbirata ob sebi slovenske dečke. Podoba je nastala na podlagi zgodovinskega izročila, da sta slovenska svetca potovala h knezu Koclju ob Blatnem jezeru, kjer so tedaj še živeli Slovenci. V svojem jeziku iz okolice rodnega Soluna, ki so ga imenovali slovenski jezik in je bil tedaj v 9. stoletju skoro enak slovenščini v Panoniji, sta darovala sveto daritev, molila in učila. In Kocelj jima je dal 50 učencev, da sta jih vzela s seboj v Rim in jih izobrazil v duhovnike. Ali nas ne spominja ta podoba tudi na velikega misijonarja Keréca, tukajšnjega domačina? Tudi on je nesel evangelij in izobrazbo v daljni svet in njegovo delo je bilo podobno tudi delovanju prvih duhovnikov v naši krajini.

V današnjem Prekmurju v tistem času še ni bilo vasi, vendar je v prejšnjem stoletju živela misel, da sta sveta brata pisala v jeziku naših prednikov, panonskih Slovencev. Zato je leta 1894 prišel na Goričko znameniti slovenski jezikoslovec Vatroslav Oblak in je pisal prav iz tega kraja prijatelju: »od Sebeščan« — tako je slišal ime vaše vasi — tukaj ni doma stara slovenščina, kakor so tedaj imenovali jezik slovanskih apostolov. Potem je šel mladi učenjak v Makedonijo in našel v okolici Soluna jezik, ki sta ga znala mlada apostola. Povedal sem to zgodbo le zato, da slišite, kako je ime Sv. Sebeščana prišlo v slovensko in evropsko znanost.

Spominska plošča misijonarju Jožefu Kerecu v pečarovski župnijski cerkvi

Ko so se naši predniki tod naseljevali, so sprejemali tudi krščansko vero in postavljali božje hiše. V njih so jih učili duhovniki, ki so jih odvajali od poganskega življenja in mišljenja ter jih poučevali v veri v sv. Trojstvo, jih učili moliti in peti Bogu na čast. Učili so jih tudi vsega drugega in jih dolga stoletja navajali k boljšemu, plemenitejšemu življenju, omikali so jih, izobraževali. Nikjer niso zapisana imena duhovnikov, ki so v prvih stoletjih v naših vaseh, čeprav preprosti, bili s cerkvijo središče farnega življenja. Šele zadnjih štiristo, petsto let so nam znana le njihova krstna imena, pozneje pa tudi kaj več o njihovem delu. Ti neznani in znani možje so se šolali najprej kar pri domačih župnikih, pozneje v Zagrebu, ker so bile dolinske župnije stoletja v zagrebški škofiji, druge pa tudi nekaj časa, šolali so se v madžarskih mestih Kőszegu, Győru, Sombo-
telu.

Združeni pevski zbori ob spominskem slavlju v Pečarovcih

Ti starodavni duhovniki so učili ljudi s pridigami in molitvami novega duhovnega jezika, v katerem so jim govorili o duhovnih rečeh, o človekovem notranjem življenju. Tako je posvečena beseda s svetimi mislimi, ki jih je izražala, posvetila in obogatila naš preprosti jezik, ki je govoril o delu in rasti na polju, o živini in hrani. Iz cerkve so nesli ljudje domov očenaš, zdravomarijo, jas vörjen v ednon Bougi... Od ponedeljka do druge nedelje so z njimi doma dvigali svoje misli in želje v nebeške višine, naučili so se novih besed: sveti, svetec, svetica, duša, milošča, grehov odpuščanje, večno življenje...

Učili pa so duhovniki od začetka ljudstvo tudi peti v domačem jeziku duhovne pesmi, ki so jih prevajali iz latinščine ali madžarščine, jih

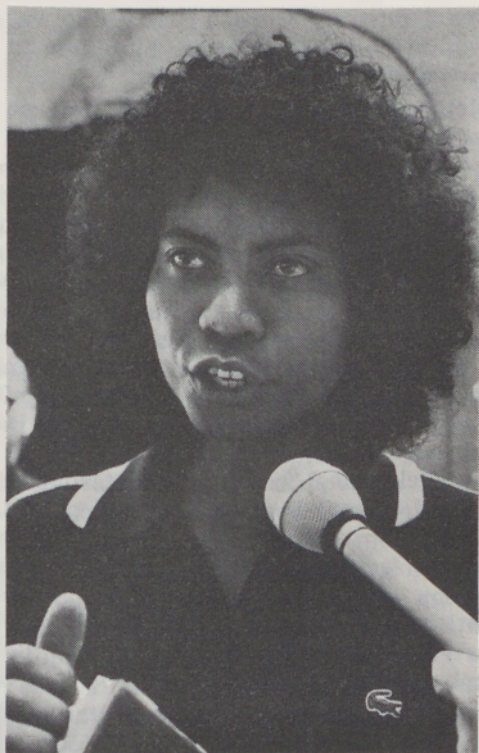

Prof. dr. Vilko Novak je govoril o deležu prekmurških duhovnikov v preteklosti pri duhovni in kulturni ter narodni rasti prekmurskega ljudstva

prepisovali drug od drugega; prepisovali so kajkavske hrvaške pesmi in jih prilagajali našemu govoru. Pozneje so jim pri tem pomagali preprosti učitelji in organisti in nastajale so mnoge rokopisne pesmarice, od katerih so se nam nekatere ohranile dvesto in tristo let stare, pesmi v njih pa so še starejše. Tako so do naših dni vsaj v nekaterih cerkvah še peli o božiču starodavno *Narodo* se je krao nebeski in druge. Zelo lepo bi bilo, ko bi naši pevski zbori oživili te indašnje pesmi in nam jih kdaž zapeli, da bi zatrepetala v naših dušah vsaj od daleč naših davnih prednikov duševna lepota in bogastvo...

Vse te cerkvene pesmi so našim davnim dedekom in babicam lepšale in lajšale življenje tudi doma, ob večerih, ob skupnem delu, na paši, po žetvi in mlačvi — saj tedaj še niso poznali nobenih poznejših frlic.

In še nekaj, ne: mnogo, veliko: vse te pridige, molitve in pesmi stoletja nazaj se niso obračale le k Bogu in Mariji in svetnikom, niso imele le verskega pomena — ne: pozabljamo, da so nas cerkvene, posvečene slovenske besede ohranjale tudi Slovence in Slovenke, ohranile so nam naš materin jezik sredi tujega morja, tuje države. Očetje in matere so izročali našo slovensko besedo, našo reč svojim potomcem. Cerkev pa je to posvetila in potrdila, saj je bila najvišje, najslovesnejše, kar so v življenju videli in doživeli in duhovnik kot najbolj izobražen človek, ki je stal v sijaju oltarja, jim je pomagal ohranjati zavest, da je to njihova beseda, ki jo morajo kot nekaj naravnega, kot dihanje, živeti in govoriti. Te molitve in pesmi so prvi natisnili v svojih knjigah evangeličanski pisatelji v 18. stoletju.

*Malgaški študent je na spomin-
skem slavlju v Pečarovcih prebral
berilo v slovenskem jeziku*

Slovenski duhovniki in tudi duhovniki drugih narodnosti, ki so delovali v naši krajini med Muro in Rabo, so zaslužni za ohranitev slovenskega jezika in z njim slovenske narodnosti. Posebno pomembno je bilo njihovo delovanje v času, ko se je tuji jezik začel vse močneje uveljavljati v šoli in javnosti. Tedaj je zasvetil sosed sv. Sebeščana — sveti Bedenik, katerega župnik, v Dolnjih Slavečih rojeni Miklós Küzmič je v lesenem župnišču v ivanovskem dolu od 1780. leta dalje napisal kar sedem knjig. V tistem času so otroci začeli bolj redno hoditi v šolo in dekan Küzmič je pošiljal izbrane v gimnazijo v Kőszegu, da so se vračali kot učitelji in duhovniki. Njegovo pisateljsko delo je nadaljeval bogojanski rojak Jožef Košič kot župnik na Dolnjem in Gornjem Seniku, ki je našel zvezo z duhovniki onstran Mure, presajal k nam Slomškove vzgojne nauke in prvi pisal o domači zgodovini in življenju našega ljudstva. S Küzmičevimi in Košičevimi knjigami so prihajale tudi nove pesmi v naše cerkvi in domove, duhovniki pa so začeli širiti tudi slovenske knjige iz ostale Slovenije, predvsem mohorske, ki so postajale vse bolj trdna vez z vsemi Slovenci, šola izobrazbe in narodne zavesti.

V drugi polovici preteklega stoletja je vedno več duhovnikov prirejal nove izdaje Küzmičevih knjig — njegova Kniga molitvena je bila v rokah naših ljudi do najnovejšega časa — in pisalo nove. Iz bedeničke župnije je za tremi Ivanocyji prišel Jožef Borovnjak, ki je bil kot župnik in

dekan na Cankovi povezan z izobraženci onstran Mure, ki so vedno več pisali v slovenskih listih o nas in s svojimi obiski iz Celovca, Ljubljane in Maribora budili v naših duhovnikih zavest slovenske skupnosti.

Ko je proti koncu prejšnjega stoletja potujčevanje segalo že tudi po starih domačih imenih naših vasi in v šoli vedno bolj vsiljevalo tuji jezik, so v Soboti ustanovili društvo in list za pomadžarjevanje naše krajine. Tedaj je po božji Previdnosti voden zapustil mladi, učeni profesor dr. Franc Ivanocy sombotelsko bogoslovje in svojo pot do najvišjih mest ter prišel za župnika na Tišino. Z njim nam je sosedna župnija sv. Benedikta dala svojega največjega sina, ki je iz tišinske samote pisal v madžarske liste v obrambo Cerkve in Slovencev ob Muri. Ob sebi pa je zbiral mlade duhovnike, ki so z njim pred osemdesetimi leti začeli izdajati Kalendar Srcā Jezušovoga in z njim dali ljudstvu med Muro in Rabo izobraževalno, vzgojno in zabavno čtivo za vse leto. Naslednje leto je bivši Ivanocyjev kaplan Jožef Klekl st. začel izdajati verski mesečnik Marijin list in ko je leta 1905 postal župnik v tej župniji, je dve leti tukaj urejeval ta list. Ko je leta 1913 — že po Ivanocyjevi smrti — Klekl začel izdajati tednik Növine, je uvedel v ves naš katoliški tisk slovenski črkopis in ga tudi s tem približal celotnemu slovenstvu.

Stiki prekmurskih katoliških vernikov s Slovenci na sosednjem Štajerskem so bili že proti koncu prejšnjega in v začetku tega stoletja vse pogostejši. To so bila predvsem romanja in misijoni, ki so jih vodili v naših župnijah lazaristi in frančiškani s Preka. Vedno bolj se je posebno v južnih župnijah širil tisk iz Maribora in Ljubljane. Tudi dijaki iz naše krajine so že zgodaj odhajali v ljubljanske šole, ko so pa salezijanci v Veržeju ustanovili svoj zavod, je ta postal novo središče slovenske izobrazbe za Prekmurje. Madžari so to videli in Ivanocyja napadali tudi zaradi njegove naklonjenosti veržejskemu zavodu.

Ko so pa prišla težka in odločilna leta prve svetovne vojske, posebno pa meseci po njej, ko je posebno v naši krajini vladala velika zmešnjava, je dozorela setev prekmurskih duhovnikov iz vseh stoletij in zvestoba naših prednikov slovenski besedi. Nikoli ne bi bila naša krajina združena z ostalo Slovenijo prav na današnji dan leta 1919, ko bi ne bilo našega slovenskega tiska, ko bi ne bilo stikov naših duhovnikov in vernikov s Slovenci onstran Mure, ko bi ne živela v njih zavest: Slovenci smo, to je naša naravna pravica in dolžnost, da to ostanemo. In ker so bili naši duhovniki vzgojeni v tujih šolah in tujem okolju, je tem večja njihova zasluga, da so pisali v slovenščini in širili knjige in liste v knjižni slovenščini, da so ohranili slovensko narodno zavest. Na vse to dandanes radi pozabljamo in mislimo, da nam je vse, kar imamo, bilo podarjeno. Naša šolana mladina sploh nič ali zelo malo ve za skromne, toda dragocene knjige in liste, pisane v našem narečju v zadnjih treh stoletjih — ne ve, da je to bila duševna kri, ki je ohranila pri življenju narodno in duhovno življenje Slovencev med Muro in Rabo, tudi tistih, ki živijo v Slovenskem Porabju. Neznana so jim celo imena naših mož, ki so tudi v tujih krajih pisali slovenske knjige in liste, ki so se javno borili za pravice našega ljudstva. Če nočemo biti nehvaležni in zato nevredni potomci svojih prednikov, tedaj naredimo vsi vse, kar moremo, da bo naš mladi rod spoznal in spoštoval delo svojih prednikov in njihovega duha, iz katerega živimo.

Z duhom, ki preživi stoletja

Mnogi misijonarji so svetniki, čeprav jih morda Cerkev ni postavila na svetilnik svetosti. Pravi misijonarji so veliki ljudje zaradi svoje nesebične, požrtvovalne ljubezni do Boga in do bližnjega. Iz leta v leto se v poletnih mesecih srečujemo ob različnih srečanjih s tistimi misijonarji, ki so prišli na kratek oddih v domovino. Prisluhnemo njihovemu pripovedovanju o deželah in ljudeh, med katerimi delujejo. Misijonarji, ki delujejo v Afriki, nam povedo o deželah, kjer se v cerkve k bogoslužjem zbirajo velike množice afriškega ljudstva. Vedno bolj ugotavljajo, da Cerkev polagoma zapušča evropska tla, da se Kristus seli na druge celine, da je Cerkev mlada in poletna na afriških tleh. Prišel bo morda celo čas, da se bo Evropa, zibelka krščanske kulture, odvrnila od Kristusa.

V Pečarovcih v Prekmurju smo se 12. avgusta 1984 spominjali vrlega moža, salezijanskega duhovnika msgr. Jožefa Kereca, o katerem menijo, da je bil največji slovenski misijonar na Kitajskem. Ob deseti obletnici njegove smrti smo potrdili njegov spomin v priznanje njegovi apostolski gorečnosti z odkritjem spominske plošče v pečarovski župnijski cerkvi sv. Sebeščana. Spominsko slavlje je vodil mariborski pomožni škof dr. Jožef Smej. Vodil je evharistični zbor štiridesetih somaševalcev. Med njimi so bili tudi misijonarji, ki so prišli z različnih celin v poletnih mesecih na kratek oddih v domovino. Lepega dogodka so bili še posebej veseli tisti,

msgr. Jožef Kerec, misijonar in apostolski administrator na Kitajskem

ki so z misijonarjem Kerecem na Kitajskem sodelovali: Andrej Majcen ter redovni sestri Mihaela Rous in Konstantina Sarjaš. Iz Indije je prišel tudi misijonar Pavel Bernik, ki letos dosega svoj 50-letni misijonarski staž. Slavja se je udeležilo tudi večje število salezijanskih duhovnikov in bogoslovcev. S škofom Smejem je vodil mašno daritev tudi salezijanski inšpektor Tone Košir.

Lep dan se je bil naredil tistega avgustovskega popoldneva. Z vseh koncev prekmurske ravni ter valovite Goričke so se stekali ljudje — peš, s kolesi, z osebnimi avtomobili ter z avtobusi — k župnijski cerkvi v Pečarovcih — k Sebeščanu, kot pravijo domačini. Sem so poromali predvsem župnijski sveti Pomurja, okrog 60 duhovnikov ter združeni pevski zbori iz petnajstih prekmurskih župnij, ki so slavje spremljali z ubranim petjem, pod vodstvom župnika iz Odranec, pisatelja Lojzeta Kozarja.

Podoba misijonske razsežnosti Cerkve, podoba Kereca misijonarja, podoba kulture in duha, iz katere je pognalo apostolstvo Kereca so se navzočim predstavili govorniki, ki so se vrstili med mašo in po njej: škof Smej, prof. dr. Vilko Novak, pečarovski župnik Friderik Gumilar, kobiljanski župnik Franc Halas ter Franc Mikuz, narodni ravnatelj Pepeških misijonskih družb.

»Potem pa moraš biti zelo svet!«

Morda je mladi fant, Kerečev Jožek iz Prosečke vasi, svoji sestri Faniki prvi zaupal, da bi želel postati duhovnik — misijonar. Skupaj sta hodila na sezonsko delo na Madžarsko in v Slavonijo. Ob njegovi izpovedi mu je Fanika rekla: »Potem pa moraš biti zelo svet!«

V Prosečki vasi se je bil rodil Kerec v letu 1892, v župnijski cerkvi v Pečarovcih je prejel zakrament sv. krsta. Nekaj šol je že bil naredil doma, premalo, da bi ga mogli brez ustrezne priprave sprejeti v višje razrede. Kerečeva družina — s šestimi otroki — pa je bila tudi revna. Zaslužni prekmurski duhovnik Klekl ga je napotil v Ljubljano, ko mu je fant odkril svoj notranji klic. »Morda te bodo tam kakšni redovniki vzeli v svoje vrste,« je menil Klekl. »Če boš tudi dovolj molil, bi utegnil postati še tudi duhovnik, kot si želiš!« Šel je v Ljubljano. Tam se je začela njegova pot: od vrat do vrat, od ene redovne hiše do druge. Odklanjali so ga, češ, fant nima ustrezne izobrazbe, zadostne podlage za nadaljnje izobraževanje. Doma sezonski delavec, je v Ljubljani postal kočijaž na Taboru. Tudi k škofu Jegliču se je bil napotil, ta pa ga je hotel preizkusiti pred šentviškim profesorskim zborom. Kdo ve, kako bi se odrezal, med tem pa je fant po naključju prišel na Rakovnik za praznik sv. Frančiška Saleškega. Bilo je to konec januarja 1910. Pridigarjev polet ga je osmislił za življenje v salezijanski družbi. Med drugim je pridigar govoril o možnostih šolanja za odrasle fante. V maju istega leta je že odpotoval v Italijo, kjer se je v zavodu, v bližini Turina, pridružil mnogim odraslim fantom, ki so kot on, nekoliko pozneje odkrili božji klic za duhovniško poslanstvo.

Se v poznih letih svojega življenja je Kerec rad ponavljal svojo mladostno zgodbo, v kateri se je rodil njegov misijonarski poklic. Bilo je v letih, ko je v domači cerkvi goreče govoril neki misijonar Vinfiger. Poslej je v sebi gojil željo, da bi tudi sam postal duhovnik in misijonar. V do-

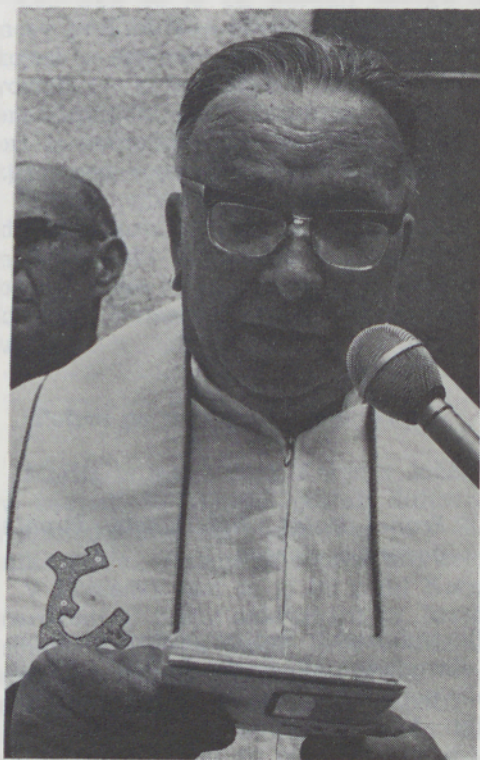
Franc Halas, kobiljanski župnik govori o Kerécu

brem domačem okolju je njegov poklic tudi zorel. Svojim šestim otrokom je oče Janez ob večerih rad prebiral starodavne slovenske knjige; učil jih je peti slovenske pesmi. To je bilo zelo pomembno, saj so se otroci v šoli pogovarjali samo v madžarskem jeziku. Mati Katarina pa je bila vnetá Marijina častilka. V neki hudi bolezni ji je težko bilo ob misli, da bi utegnila podleči v bolezni. Otroci bi ostali brez matere. Takrat se je zaobljubila: »Ohrani me pri življenju, dobra nebeška Mati, da bom lahko te otroke prehranila. Obljubim ti, da se bom vse življenje trikrat na teden postila — v sredo, petek in soboto; v teh dnevih ne bom zaužila nobene kuhane hrane; dneve bom prebila ob kruhu in hladni vodi.« Mati je ozdravela in kljub težkemu kmečkemu delu ostala vselej zvesta svoji obljubi.

Samo iz plodne zemlje ubranega družinskega življenja prihaja pšenični klas plemenitih, požrtvovalnih otrok, edinih nosilcev zdravega rodu.

Deset let je trajala Kerečeva študijska priprava do odhoda na Kitajsko. Po končanem tretjem letniku bogoslovnih študijev, v juliju 1921, ga je ladja odpeljala v smeri daljnega Vzhoda. Odšel je, še preden je mogel rojake in svojce razveseliti z novomašnim slavljem. Težko, a vendar vdano, so domači sprejeli njegovo odločitev. Oče mu je pisal: »Če te Bog kliče v misijone, če je božja volja, da že pred novo mašo odrineš na pot, potem pojdi; tvoji domači te v tem ne moremo ovirati. Vse naj se zgodi, kakor Bog hoče!«

Kerec je prispel v Macao. Po dveh letih nadaljnega bogoslovnega študija je bil posvečen v duhovnika. Vrstile so se postaje duhovniškega življenja — za delo in žrtve vnetega Goričanca. Življenje misijonarja je preobsežno in preveč mnogoplastno, da bi ga mogli zajeti v neki zapis ali nagovor. Nekaj pa je, kar odkrijemo takoj pri vsakem pravem misijonarju: apostolska gorečnost, večni nemir oznanjevanja.

Najbližji sodelavec v Kerečevem misijonu v Čaotungu na Kitajskem Andrej Majcen

V velikanski delti »Reke biserov« v makaoški škofiji je Jožko Kerec začel svoje delo z mladino. V Hongkongu, kjer je bil v letih 1928 do 1932, je bil v duhovno pomoč v Sirotišnici sv. Alojzija. V bližini tega doma je z darovi, ki so mu jih pošiljali dobrotniki iz Slovenije, zgradil cerkev sv. Antona ter tehnično šolo. Največje delovno poglavje je Kerec zapisoval v letih 1935 do 1952 v Kunmingu. Tu je začel graditi obrtne šole — imenovane »Šole modrosti«. V glavnem mestu v Čaotungu je bil med soustanovitelji katoliškega dnevnika I-Š-PAO. Kljub nenehnim vojaškim spopadom je vodil razne tečaje, gradil šole, ustanavljal misijonske postaje. Postal je zelo ugledna osebnost kraja, tako da ga je pokrajinska vlada imenovala za svojega kulturnega svetovalca. V letu 1938 je bil Kerec imenovan za izrednega vizitatorja čaotunske prefektуре, naslednje leto pa ga je papeški delegat msgr. Zanin imenoval za apostolskega administratorja za isto področje. Tu je zgradil bolnišnico, malo semenišče, škofijski dom ter prenovil čaotunško stolnico. V pomoč so mu prišle tudi sestre sv. križa iz Slovenske

Bistrice ter zdravnik kirurg dr. Janež. V misijonsko delo je uvedel tudi redovne brate kamilijance. Bil je tudi soustanovitelj skupnosti redovnih sester »Preciozink«. Zanje je napisal pravila redovniškega življenja. Kamilijanci so pozneje prevzeli del Kerečevega misijona z glavnim mestom Ciao Cja, kjer so sezidali bolnico po načrtih, ki jim jih je izdelal msgr. Kerec. V tem delu so nekoč Hvejci — muslimani — mučili kristjane.

Kerec ni mogel do konca urediti svoje prefekture, preprečile so ga pri tem zmagovite Maocetungove armade. Kerec je moral v letu 1952 skupaj z drugimi evropskimi misijonarji zapustiti Kitajsko. S težkim srcem je odšel v svobodni Hongkong, od tam pa v Francijo, kjer je bil osem let. V letu 1960 se je vrnil v Slovenijo. Zadnja njegova duhovniška postojanka je bila v Veržeu, kjer je umrl v letu 1974.

To ni spomin, to je duh, ki nas živi!

»Pozdravljena Kitajska, moja druga zemeljska domovina. Naj Bog blagoslavlja moje delo med tem velikim ljudstvom!« Tako si je bil Kerec zapisal ob svojem duhovniškem posvečenju v Macau. Sam se je pogosto imenoval »mandarin nebeškega gospodarja«. Na slikah ga vidimo Goričanca s klobukom in dolgo brado, med klobukom in brado pa dvoje dobrotnih oči. Postal je eden najplodovitejših misijonarjev na Kitajskem. Uvrstil se je med največje slovenske misijonarje.

Kerečeva sodelavka v misijonu sestra Stanislava Rous

Duh misijonarja Kereca je vzniknil iz plodnih tal vere in upanja, kot je stoletja živela med ljudmi na koščku slovenske zemlje med Muro in Rabo. Izšel je iz boguvdane družine — Cerkve v malem — ter iz duha kulture, prepojene s krščanskimi vrednotami. Sam je bil dejal: »Če ne bi bilo Ivanocyja, velikega buditelja prekmurskih Slovencev, če ne bi bilo njegovega Kalendara Srca Jezušovoga, če ne bi bilo Jožefa Klekla ki je bil župnik pri Sebeščanu v letih 1905 do 1910, potem tudi jaz ne bi bil nikoli misijonar«.

Duha, ki so ga stoletja gradili na ozemlju, med ljudstvom med Muro in Rabo, duhovniki je med spominskim slavljem v Pečarovcih odkrival v svojem nagovoru prof. Vilko Novak. Posegel je v začetke pokristjanjevanja, v čas svetih bratov Cirila in Metoda, njunih učencev, domačih duhovnikov, ki so ohranjali našo slovensko besedo ter z njo utrievali narodno zavest. Dandanašnji na vse to radi pozabljamo; plapolajoče se navdihujemo le ob tistem, kar je neposredno tu in kar lahko vnovčimo. Pozabljati na korenine, se pravi, pristajati na neki poraz, ki utegne neusmiljeno zasčiti zanamce.

Veliko zdravega duha je ponese! s seboj — v Italijo in na Kitajsko — Kerec iz Prosečke vasi. Iz tega duha je pognalo drevo plemenitega in velikodušnega apostolata.

Za bežnimi podatki se skriva neutruden sejavec božje besede, iskalec duš, goreč apostol, graditelj krščanskih skupnosti, iskan duhovnik, veliki molivec, goreč Marijin častilec ter ljubitelj Evharistije. Na taomunskem

Sestra Mihaela Sarjaš

ozemlju, kjer je deloval v začetnih letih, je opravil več daljših misijskih potovanj. Med mnogimi roparji je bilo včasih komaj misliti na srečno vrnitev. Razbojniška tolpa mu je некоč grozila s smrtjo; trideseterici je dejal: Takšne smrti, kot umirajo moji sobratje, me ni strah, toda za enkrat še ni čas za to. Izvil se jim je in šel. Pustili so ga pri miru. Ko se je poslavljaj od taomunskih kristjanov, jim je med drugim dejal »Ničesar nimam, kar bi vam pustil v spomin, in vendar je nekaj nadvse dragocenega, kar vam zapuščam: to je božja beseda, ki sem vam jo oznanjal, hranite jo. To je tudi kapela, misijonski dom in šola, ki sem vam jih zgradil!«

V slog misijonarske vneme ga je na vsem začetku njegovega dela uvažal duh sedaj že blaženega mučenca škofa Alojzija Versiglia. Ta jim je, mladim misijonarjem, pogosto ponavljal: »Želite postati pravi misijonarji med kitajskim ljudstvom? Prvo, kar morate storiti, je, da se dobro naučite kitajske govorice. Drugo — med njimi bodite kot bratje med brati. Če ste vse to do potankosti izpolnili, niste pa hkrati tudi vneti molivci pred Najsvetejšim, potem ste zgrešili pot. Vrniti se boste morali, odkoder ste prišli«. Ta duh apostola je bil svet za vse, ki so šli z njim oznanjat. Spet bi si prebirali njegovo duhovno oporoko: »Misijonar, ki veliko moli, bo uspešno oznanjal Gospodovo blagovest... Kdor malo moli ali celo nič, bo kaj hitro kot izsušen kanal, po katerem ne bo več tekla voda osvežujoče božje milosti... Kitajska zemlja je polna velikih zbiralnikov vode. V deževni dobi se zbiralniki napolnijo z vodo. Po kanalih, ki jih je že pred Kristusom dal napeljati neki cesar Van, se v sušnem obdobju pretaka voda do zadnje njive rižnega polja. Modro so to uredili stari Kitajci. Kanali so tako speljani, da dohijo vodo tudi njive na višjih legah — preprosti mlini ženejo vodo nanje. Po starih nezapisanih pravicah sme vsak lastnik ob določenih dnevih 'napojiti' svoja posestva. Toda če ni dežja, če se v zbiralnikih vode ne zbirajo, potem ni vode ne za prvo ne za drugo in ne za tretjo setev... povsod je suša, ta pa ustvarja lakoto, ropanje, nered. Ali se ne dogaja podobno tudi v človeku, ki je opustil vsakdanjo molitev; ni čudno, da se človek potem izprazni in nima naložbe božje milosti za dneve preizkušenj... V najtežjih dnevih, ko nas z vseh strani ogrožajo Cerkvi sovražni ljudje, ne pozabimo na don Boskov nasvet: Očenaš bodi naša edina politika. Poklicani smo, da preprostemu ljudstvu ter njihovi revni mladini pri- našamo blagovest.«

Versiglijeva misijonska zavest je spopolnjevala tudi Kerečevo zavzetost in delavnost. Bil je mož molitve in tudi mož dela. V Hongkongu je napisal pravila redovniškega življenja za sestre, imenovane »Preciozinke« tako je položil temelj njihovemu duhovnemu življenju. V Siučevskem vikariatu je po mučeniški smrti škofa Alojzija Versiglia in njegovega sobrata Caravaria uredil srednje šole. Njegove šole so mnogi postavljali za vzor. Škof De Yonghe, nadzornik katoliških šol na Kitajskem, je Kerecovo šolo pohvalil kot najbolj urejeno katoliško šolo na Kitajskem. Vietnamski škof Nguyen Baton ga je vabil v Pat Čjen, da bi tam ustanovil podobne obrtne in druge šole; prav tako hanojski škof. V Južni Junnan ga je vabil dekan Mjaocev in Lijcev, da bi skupaj ustanovila vikariat za tiste primitivne prebivalce dobrega srca. Na posvete so Kereca vabili očetje sv. Bernarda iz Švice, ki so imeli svoj samostan pri Ličjanu v tibetanskem

delu Junnana. Še mnogi drugi so ga vabili, ker so cenili njegovo zavzetost in modrost.

»Še danes hranim sliko 'škofa' Kereca (Kitajci so Kereca imeli kar za škofa) iz leta 1948, ko sem kot mlad zdravnik prišel v njegovo bolnico v pomoč dr. Janežu. Še danes mi ni šel iz spomina Kerečev dobrohotni nasmeš. Kerec me je krstil in mi dal ime John — Janez. Bil je velik misijonar. Gradil je šole, bolnice, cerkve, semenišča, sirotišnice ter druge dobrodelne ustanove. Mnogi ljudje se ga še tukaj v Kvantamu dobro spominjajo, prav tako v Junnanu. Našim ljudem je takrat pomenil zvezdo rešiteljico«.

Tako je v maju letos pisal misijonarju Andreju Majcenu sedanji šef kirurgičnega oddelka, dr. John Čang, bolnice, ki jo je zgradil Kerec, pounce pa je bila podržavljena. Kot katoliškega zdravnika so Čanga rdeči Kitajci vrgli v ječo, kjer je moral veliko pretrpeti. Ob koncu pisma Majcenu piše Čang: »Kerec je moral zelo veliko pretrpeti, pa tudi meni niso prizanesli. Močno upam, da se bom s svojim učiteljem Kerecom nekoč srečal v nebeškem kraljestvu«.

Tudi velik prijatelj msgr. Kereca ter njegov tesni sodelavec nekdanj dr. Janež je pisal misijonarju Majcenu, ko je zvedel, da bodo v Pečarovcih odkrili spominsko ploščo: »Ko ne bi bilo Kereca, tudi mene ne bi bilo na tem mestu, prav tako ne kamilijancev, ki na Formozi oskrbujejo tako čudovito bolnico. Kerec nam je odprl široko področje misijskega delovanja med Kitajci. Pri Kerecu so se kamilijanci učili prave misijske pastoralne modrosti v Čaotungu, od koder so potem vodila njihova misijska pota na Tajsko, Tanzanijo, Alto Volto, Amazonijo, Benin, Filipine. Kenijo, letos pa celo v Indijo ...«

O Kerecu je pravo podobo predstavil tudi list »Katoliški misijoni«. Ta je v letu 1948 zapisal: »V letu, ko se spominjamo sedemdesete obletnice rojstva največjega misijskega sodelavca v zaledju, dr. Eriča, praznuje svoj srebrnomašni jubilej msgr. Jožef Kerec, salezijanski duhovnik, za Baragom in Knobleharjem pač največji slovenski misijonar in nedvomno eden največjih sodobnih misijonarjev katoliške Cerkve sploh ...«

Ko so Kereca kitajske rdeče oblasti v letu 1952 nasilno ločile od kitajskega ljudstva, je to občutil kot največjo bolečino. Srca pa mu vendarle ni mogel nihče zatreti, da bi do zadnjega utripa ne moglo ljubiti tiste, ki jim je daroval svoje življenjske moči, ko jim je oznanjal božjo besedo ter gradil cerkve, šole in bolnice.

Vrlega moža, skromnega in dobrohotnega Goričanca, smo se pospominjali ter se mu oddolžili za edinstveno zvestobo Duhu, ki ga je počil za delo med drugim narodom. Dan slavlja v Pečarovcih je bil lep dan globokih doživetij, ki so jih budili nagovori posameznikov ter lepo, ubrano petje prekmurskih pevcev. Govoriti o možeh, ki so šli, ki jih ni več, nikakor ni zgolj spomin, obujanje neke preteklosti. To je odkrivanje Duha, ki oživlja, tiste skrivnostne sile, ob kateri se poji narod, Cerkev, sleherni občan te naše zemlje.

Zrelost za ...

Vedno me neprijetno prešine in v določenih primerih celo bolešno presune, ko vidim kakega fantiča, oblečenega v kovboja, s puško okoli ramen in z revolverjem v roki. Če potem začne tudi streljati, me tako zaboli, da se moram obrniti proč, sicer mi zastane sapa. Ne vem, ali se starši zavedajo, da dajejo nedoraslim in nezrelim otrokom v roke orožje, s katerim se lahko v trenutku uniči človeško življenje. Seveda je to samo igra. Toda s človeškim življenjem se nihče ne sme igrati, zlasti še ne nezreli in nedorasli mladiči.

Pomaknimo se za pet ali deset let naprej. Sedaj ne srečujemo več fantičev pri desetih ali manj letih, temveč fante in dekleta, ki so po puberteti sposobni, da rojevajo otroke. Človeku se zdi, da nosijo v svojih telesih strašno energijo, ki zopet odloča o obstoju človeka in razporeja človeško usodo. Videz je, da tudi tu mladostniki ne vedo, za kaj pravzaprav gre in se kakor desetletni fantiči igrajo z orožjem, ki odloča o življenju in usodi drugega človeka.

Na vnebohod leta 1944., ki je prav tako kot letos padel na zadnji dan meseca maja, so spalnico, kjer nas je spalo 120 bogoslovcev — bilo je Bag-nolu Piemonte — vdrli do zob oboroženi nemški vojaki ter nas nagnali v vaško tržnico s pretnjo, da nas bodo postrelili, če se do 12. ure ne vrne-ta dva oficirja, ki so ju ugrabili partizani. Nemci so stražo ujetnikov pre-pustili fašističnim milicajcem. To je bilo nekaj nezaslišanega in strašne-ga: da bi pokazali svojo spretnost in zlasti svoje junaštvo, so se igrali z brzostrelkami in ročnimi granatami, kakor če bi za veliko noč imeli v rokah pomaranče in pirhe. Bolj kot strah pred mogočo eksekucijo od stra-ni Nemcev smo se bali kake nesreče pri igranju z orožjem in strelivom, saj je bilo jasno, da ti ljudje ne vedo, kaj delajo.

Tako občutje pred nestrokovnostjo in nezrelostjo me napolni, ko vidim kako se mladi fantje in dekleta igračkajo s tem, čemur pravimo »ljube-zen«: nepredviden zasuk, neprimeren prijem ali kaj podobnega, pa že gre za človeško življenje. Vse, kar se potem stori, celoten položaj samo še po-slabša in stvari še bolj zaplete. Navadno napačno storjenega koraka ni mogoče več popraviti. Škoda pa je v vsakem primeru velika.

Z vsako stvarjo je treba znati pravilno ravnati. Hladilnik, likalnik, sa-salnik itd. imajo na vidnem mestu pravilnik, kako je treba ravnati s stro-jem, da bo uspešno deloval. Celo obleka in perilo imata navodila za čišče-nje. Treba se je po njem ravnati.

Tudi najpopolnejši »stroj« ali »mehanizem« ima svoj pravilnik za upo-rabo. Izdelal ga je sam konstruktor človeškega bitja, Bog. Zapisal ga je pa v deseterih božjih zapovedih, od katerih šesta zapoved pravi, kako je tre-ba ravnati s človeškim telesom. Nadrobnosti o tem vprašanju pojasnjuje Cerkev, kateri je Bog dal naročilo, da »zastopa njegove interese« in daje zanesljivo razlago.

Zdi se, da je danes Cerkev tista ustanova, ki ve, kaj treba v tem pogledu storiti in tudi jasno pove, kako se je treba ravnati. Že dejstvo, da si danes nekdo upa jasno povedati kaj je prav in kaj ni prav in se ne skuša prilagoditi trenutnemu mišljenju ali modi, je nekaj občudovanja vrednega. Namesto, da bi vnaprej kritizirali in govorili, da so prestroga, naj bi se potrudili ugotoviti, kaj pravzaprav Cerkev pravi o uporabi spolnosti. To pa je med drugim sledeče:

1) Človeško življenje je najvišja dobrina, s katero razpolaga človek. Vse, kar je povezano s tako najvišjo dobrino, mora biti obdano s spoštovanjem, premislekom in dostojanstvom.

2) Razpolaganje s človeškim življenjem je izročeno človeški osebi, ki se mora v vsem odgovorno, svobodno in preudarno odločati.

3) Cerkev skuša svoje vernike usposobiti, da bodo odgovorno in zrelo odločali o tem, kar je prav in kar ni prav. Zlasti v zadevi spolnosti skuša pripeljati mlade ljudi do ustrezne zrelosti.

4) V nežni mladosti naj bi mladi kristjani gojili sramežljivost ali veliko spoštovanje do svojega telesa. Vzgoja k sramežljivosti je v veliki meri naloga staršev. Kar oni v tem pogledu storijo, bo odločalo o bodočnosti njihovih otrok.

5) Ko otrok dorašča, ga je treba navajati k odpovedi, obvladovanju samega sebe in ga usposobiti za prostovoljne žrtve. Neurejena spolnost je v veliki meri nesposobnost za premagovanje in odpoved.

6) V katoliški vzgoji pripisujemo velik pomen molitvi in zakramentu svete spovedi. Česar človek ne more storiti sam, lahko stori z božjo pomočjo. Za to so pa molitev in zakramenti.

7) Tako imenovani spolni pouk, ki mu nekateri pravijo pomotoma »spolna vzgoja« naj opravijo starši. Pri tem ne gre toliko za znanje, temveč za čustveno označitev sodelovanja z Bogom pri največjem dejanju stvarstva, to je pri človeškem življenju. To ni igra, temveč služba, to ni nekaj, kar kdo stori po svoji volji, temveč sodelovanje z Bogom pri nastajanju človeškega življenja. Ker je zaradi sredstev javnega obveščanja in zaradi javnega vedenja v spolnih rečeh mnogo svobodnjaštva, je treba spolno poučitev zelo pospešiti. Vendar nikdar samo v obliki obvestila, temveč s poukom in mislijo na človeško dostojanstvo.

8) V času spolne telesne zrelosti naj starši še pospešijo svoje napore, da bi se s svojimi sinovi in hčerami osebno pogovorili o teh vprašanjih. Naravni sram v teh stvareh je treba premagati in govoriti s svojimi otroki kot z odraslimi moškimi in ženskami.

Leto 1985 — mednarodno leto mladih

V življenju se porajajo trenutki, ki se zarišejo v spomin in sedejo v srce. Preprosto jih ni mogoče pozabiti. Včasih te trenutke oblikujejo težave in preizkušnje, ki se trpeče zarežejo v trajnost spomina, včasih pa so trenutki lepote in plemenitosti, ki do roba napolnjujejo srce. Značilnost vseh pa je, da gradijo in utemeljujejo človeško bitnost. To so trenutki, brez katerih bi življenje postalo prazno, dolgočasno in nepomembno.

Eden takih trenutkov se mi je vtisnil v spomin že v osnovni šoli. Večan je na radenskega učitelja Ivana Koviča. Ne bi vedel natančno, v katerem razredu je bilo, vsekakor pa je spomin iz osnovne šole.

Med uro slovenščine nam je učitelj bral Cankarjevo črtico »Mater te zatajil«. Premradi smo bili, da bi mogli doumeti vse, kar je Cankar hotel povedati v svoji črtici. Bilo pa je nekaj drugega, kar se je moje duše globoko dotaknilo. Tako doživeto in pristno je bral omenjeno črtico, da so mu med branjem polzele solze po licu. Vse glavice majhnih otrok, ki so znale tudi živo ponagajati, so v tistem trenutku onemele, kakor ob nenavadnem in velikem dogodku. Še pogledati si nismo upali drug drugega. Le strmeli smo v učitelja kot v nekaj velikega, plemenitega, dobrega in svetega.

Že naslednjo uro smo pozabili na dogodek. Toda nekaj je sedlo v naše duše, česar ni bilo mogoče izbrisati. Neka globoka vera v dobroto, ljubezen in plemenitost je ostal v nas. Učitelj, ki je veroval v vrednote, katere nam je polagal v mlada srca, nam je ostal zapisan v spominu in je gradil temelje našim lastnim vrednotam.

Danes otroci v osnovni šoli verjetno ne slišijo te Cankarjeve črtice. Toda problem ni v črtici, saj jih je napisanih veliko, morda celo boljnih, ki bi jih učitelji lahko prebrali svojim učencem. Toda to, kar mi vzbuja dvom, ki sedi nedaleč od človeške misli, je, ali imamo danes še takšne učitelje, ki bi tako doživeto in prepričevalno podajali snov? Ali imamo ljudi, ki res verujejo v vrednote, katere oznanjajo drugim?

Tudi ta dvom se ni porodil iz neutemeljenega strahu in prevelike zaganjanosti v stare dobre čase, ki sicer niso tako stari in tako dobri, kot jih domišljija lahko oriše. Mlada učitelja, to pot ne iz Radenec, ampak iz Ljubljane, sta mi potrdila dvom, kateri je sedel v moje misli. Krivičen bi bil, če bi ju označil za človeka brez vrednot in vere. Nikakor ne. Globoko v sebi nosita svetle vrednote in ideale, iz katerih živita v težkih in manj težkih trenutkih življenja. Ugotavljata pa oba hkrati, da bi v svojem pedagoško izobraževalnem delu lahko dala učencem veliko več, kot dajeta. Toda za plačilo, ki ga prejemata, menita, da dajeta še preveč. V tej miselnosti gotovo nista osamljena. Na žalost je veliko ljudi različnih poklicev, ki trdijo, da za svoje plačilo delajo veliko preveč. Tu se poraja vprašanje, ki pa ni več samo metodično, ampak resnično zaskrbljujoče. Kako to, da delo, ki je v naši družbi tako bistvena poteza človeškega bivanja, ocenjujemo le še skozi denar in zaslužek? Kako, da smo na oltar postavili denar in se mu klanjamo kot edinemu absolutnemu? Kako to, da je z denarjem mogoče doseči vse? Kako, da je glavna in edina skrb posameznika in družbe denar? Kaj pa je z drugimi vrednotami?

Danes se mnogi po pravici zaskrblijuče sprašujejo, kaj bo z današnjo mladino. Ugotavljajo, da so v krizi temeljne vrednote, ki doslej niso bile vprašljive. Toda s kakšno pravico se zgraža nad mladino družba, ki sama razdira temeljne vrednote in jih izključuje iz življenja? Kako se lahko nad mladino zgraža družba, ki je mladi generaciji zabrisala zgodovinski spomin in je to isto mladino izključila iz kakršnegakoli družbeno pomembnega odločanja?

Da ne bo nesporazumov, ne ostanimo pri pojmu družbe kot nekaj abstraktnega in neobvezujočega. Družba, to smo mi vsi, ki živimo v določenem prostoru in času.

Seveda ne smemo jokati za starimi dobrimi časi, ki vendar niso bili tako dobri. Socialna sestava družbe se tako naglo spreminja, da tisti, ki joka nad starimi časi, družbi ne dela prav nobenih uslug in koristi. Naj konkretno opozorim na dejstvo, mimo katerega ne moremo in je zelo značilno za našo pomursko območje. Ne tako dolgo nazaj, je bilo to območje označeno z izrazito poljedelsko kulturo. V taki poljedelski kulturi je na primer značilno za družino, da svojim otrokom lahko nudi in daje vse, kar jim je potrebno za njihovo bodoče družbeno življenje. Toda v spremenjenih socialnih okoliščinah, ki jih ne označuje več poljedelska kultura, družina izgubi svojo močno socialno funkcijo, ki jo je doslej imela. Tudi naše pomursko območje ne označuje več poljedelska kultura. Večino zemlje, ki jo imajo družine, lahko z mehanizacijo, ki je danes na razpolago, obdelam sam in sicer v času, ko se vrne iz službe.

Družina je zato izgubila pomemben delež pri vzgoji svojega otroka za prihodnost. Nekaj vzgoje so prevzele druge ustanove, ki jih lahko, tako so prepričane, boljše in temeljiteje opravljajo. Zgodi pa se, da se mnogi starši pri vzgoji sklicujejo samo na svoj vpliv, ki ga sploh nimajo več. Razočarani so, ko jim doraščajoči otroci ne vračajo hvaležnosti, kar so storili zanje, ko so iz dneva v dan žrtvovali svoje življenje ob delu in trudu za boljši standard družine. Mladi pa niso zadovoljni s tem, kar so starši pridobili, kajti to si lahko pridobijo na drugačen način in drugje. Potrebujemo pa starše, ki bodo verovali in živeli vrednote, katere jim oznanjajo. Če bodo starši živeli samo za denar in boljši standard, pri tem pa preklinjali težko delo, kdo jim bo veroval, da svoje življenje žrtvujejo le za svoje otroke?

Se bi lahko premišljevali o tem, a ne bi bilo konca. Nekaj pa je še, na kar bi morali biti pozorni in česar ne bi smeli pozabiti. Ni zaskrblijuče, če je mladina živahna ali celo pretirano uporna in problematična. To je spremljajoči znak vsake mlade generacije in je prehodni. Zaskrblijuče in zelo nevarno pa je, če se mladina obrne v uničenje same sebe. Kajti zaman se bomo krasili z lepimi frazami, da je mladina naša prihodnost, če bo ta posegala po sredstvih, ki vodijo v lastno uničenje. Morda bi lahko bil bolj konkreten. Zazebe me, ko vidim mladostnika, ki je komaj prestopil prag osemletke, pa sedi za šankom rdečih in motnih oči z alkoholno pijačo v kozarcu. Kajti ni potrebno čakati novoletnega jutra, ko lahko srečaš rosno mlade, ki se majejo na avtobusnih postajah. Ni potrebno posebno iskati, da se le ozreš po murskosoboških lokalih in naokrog, pa lahko vidiš veliko mladih, ki se počasi, toda z gotovostjo vdajajo omamam in lastnemu uničenju. Danes, ko poznamo bedno usodo alkoholno odvis-

nih ljudi, ko vemo, da alkoholna odvisnost postaja epidemični pojav, ki načinja tudi družbeni ustroj, se upravičeno sprašujemo, zakaj jih mlad človek tako išče in se pusti od njih zaslužniti?

Ne, to niso ideali in ponos mladostnikov, čeprav marsikateremu to ostaja zadnji izhod. To so znaki, da je v naši družbi nekaj gnilega.

V letu, ki je posvečeno mladim, je prav, da na vse to mislimo. Pa ne samo da mislimo, ampak da tudi kaj storimo. Za to pa smo poklicani vsi, starši, učitelji, duhovniki in vsi odrasli, ki v svojem srcu nosimo vero, da je lepo bivati, ker je Bog ljubezen.

Za svetovni dan miru je papež Janez Pavel II. letos določil geslo: Mladina in mir — z roko v roki. Za mednarodno leto mladih je to primerno in lepo geslo. Mladina in mir naj bi šla z roko v roki, ker brez mladih ni mogoče ustvariti miru. Mir pa je naša skrb in naša prihodnost. Mladi, ki naj bi bili predvsem obrnjeni v prihodnost, vsaj tako izhaja iz starega reka »na mladih svet stoji«, so naša ljubezen in skrb. O teh stvareh bi morali resno razmišljati in jih ne zanemarjati, če hočemo, da mladinski problemi ne postanejo še globlji, kakor so že. Mladi so ogledalo družbe in odraslih. Gogolj pa pravi: Ne dolži zrcala, če imaš grd obraz.

Anton Trstenjak st.

Števanovci pred sto leti

(Nadaljujemo Trstenjakov potopis v Stopinjah 1984, str. 40)

Pri Sv. Gotardu sem se mudil samo pol dneva. Ali sem se pokazal v gostilnici ali v kavarni, gledali so me Madžari in Židi tako sumljivo, da sem si mislil, prijatelj, najbolje bode, da zapustiva ta slavni varaš. Tujca seveda povsod debelo gledajo, ali videl sem, da meni niso mnogo zaupali, da sem namenoma samo nemški govoril. Bog ne daj, da bi me tu izvohali, kaj da sem in česa iščem. Zato sem sam pri sebi rekel, prijatelj, pojdiva noter v vas, kjer bodeva brez ovaduha in nadzornika nadaljevala svoje delo. Tako sem si mislil, ne bodem drugim na poti, a drugi meni ne, in sem si globoko oddahnil, ko sem korakal iz varaša nazaj proti Dolenjemu Seniku.

Ceste, ki drži od Gotarda na levo stran, nisem si hotel izbrati, ker bi ondokaj trčil na madžarske vasi. Rajši sem torej krenil k svojemu pobratimu Zemljiču v Dolenji Senik. Ko sem tu slovo uzel in odhajal, zaklical mi je še jedenkrat prijatelj: »Bog te privedi skoro!«, in jaz sem pohitel črez Sakalovce v Stevanovce. V Sakalovcih sem obiskal selskega župana Števana Orehovca. Orehovec je tedaj nosil opeko; zidal si je namreč hišo, in ko sem ga pozdravil, podal mi je roko in mi je jel pripovedovati, da mu le trije prijatelji pomagajo zidati, in ako bi teh ne imel, ne vedel bi, kako bi si postavil hišo, ker to stane mnogo truda in denarja. Orehovec se je zavedal svoje narodnosti. Meni se je zdelo v pogovoru, da imam pred seboj najboljšega kmeta iz svoje vasi. Bil je že nekoliko po svetu in je bil dobro poučen o narodnostnem boju. Ponosen je bil na to, da imajo Sakalovci svojo narodno šolo. Usedla sva si na razmetane opeke in jaz sem mu

pripovedoval, od kod sem in zakaj potujem po njih vaseh. Razkladal sem mu, koliko je Slovencev še v drugih krajih, koliko je vseh Slovanov in kod prebivajo, kar ga je zelo veselilo slišati. In ko sem mu dejal, da je vseh nas več nego sto milijonov, veselo se je zasmeljal in rekel: »Vendar nas Mažari ne bodo pozobali«.

Želeč Orehovcu, da bi srečno dozidal hišo in da bi tudi srečno v njej bival in žil, poslovim se od njega in krenem čez hribe in doline naravnost v Števanovce.

Števanovci se razprostirajo na iztočni jezikovni meji. V to župnijo spadajo vasi: Štefanovci (prebivalci Števanovčarje), Otkovci (Börgölin) (Otkovci so vesnica in prebivalci, le v dolenjih krajih pravijo Otkovčarje), Andovci (Orfalu), Verice (prebivalci so Veričani, maž. Permise), Sakalovci, Slovenska ves.

Župnije: Števanovci, Dolenjci in oba Senika spadajo v dekanijo Ženavce (Jennersdorf).

V Otkovcih še prebivajo sami Slovenci, vas Farkaschdorf je mažarska, dalje Andovci so sami Slovenci, potem Stavljénica in Črna Mlaka in odtod v ravni črti do Dolenjec je vse slovenski, dočim je na istočni strani od omenjenih vasi vse mažarski.

Ljudje na teh hribih razlikujejo se tudi v jeziku od svojih dolenjih sosedov. V pogovoru sem zapazil, da je kmet po vsaki besedi pristavljaj besedo »je«. Na primer: »Od ked si?« Odgovor: »S Sakalovec je«. Uprasanje: »Čudna si (čigava si)?« Odgovor: »Makušina je«. Narodnih običajev se je malo ohranilo, o čemer bom še pozneje poročal, ko bom govoril o ženitovanju in pogrebu. Tu naj le kratko omenim neki star običaj, kateri pa tudi izginja. Poleti med Jurjevimi do kresa zabijejo pastirji drog v zemljo. Okoli tega droga se zbirajo pastirji in tudi odrasli ljudje vsak večer in pojo pesmi. Ali, kakor sem rekel, ta običaj bode skoro popolnoma izginil.

Po večernicah šla sva z učiteljem doli v vaško gostilnico na ples. Hotel sem videti, kako se narod zabava v krčmi, in tudi sem želel seznaniti se z možmi, kateri zahajajo ob nedeljah v krčmo. Krčma je preprosta vaška hiša. Zbralo se je že precej ljudstva; možje so sedeli pri mizi in vino pili, a mnogo starih žensk je sedelo okoli peči. To so bili poslušalci in gledalci. Mnogo žensk je gledalo skozi okna v hišo. To je taka navada, da se o nedeljah zbira vsa vas v krčmi. Te starejše ženske niso nič pile, ampak samo gledale, kako je mladi svet plesal »čardaš« in se zabaval. Ko sem stopil v krčmo, ponudil mi je vsak gost svojo čašo, da sem pil. In tako smo se hitro seznanili. Veselilo jih je, da je prišel in prisedel gospod k njih mizi, ker s posvetnim gospodom niso še nikdar sedeli pri jedni mizi. Niso se mogli prečuditi, da sem gospod in vendar »čisti Sloven«. Gospoda, katero oni poznajo, ne govori slovenski.

Mnogo sem jim moral pripovedovati in pripovedoval sem do noči. Godci so potihnili in mladci in starci so poslušali, ko sem jim govoril blizu tako le. Glejte, jaz sem doma s Štajerskega, a živim v deželi katera je dalje od Štajerskega, tam na Kranjskem. To pa že vemo, oglasil se je moj sosed, od tod prihajajo k nam kranjski rešetarji, ki nam včasih pripovedujejo, kako tam živijo ljudje. Tak, prijatelji, porečem dalje, tam jaz živim in tam živijo sami Slovenje, ki govorijo tako slovenski, kakor vi, seveda ne-

koliko drugače. Ljubljana pa je tisto mesto, v katerem jaz živim. Kje pa je Ljubljana, tega si ni mogel predstaviti nobeden mož. Štefanovski župan Fran Kosar je tudi bil v krčmi in ni vedel, kje je to, samo se je čudil, da je Slovenski orsag tako velik. No to ni čudo; ali jaz sem videl učitelje, kateri tudi niso vedeli, kje je Ljubljana. In tako sem rekel in z roko pokazal proti Ljubljani, glejte, tam proti morju, tja do morja prebivajo naši rojaki, naši Slovenje. Kaj, tako daleč, tega še ni nikdo slišal! Nihče od njih ni še bil tako daleč. Ali kaj to, to ni nič, rekel sem jim, to je kakor kaplja v morju. Tja do turškega sultana segajo naši Slovenje, in tam za hrbtom vaše ogrske dežele, pokazal sem proti Rusiji, živi sto milijonov Slovencev, dalje še v naši državi na severu mnogo milijonov. Kajne, največ sveta je slovenskega. Tako in jednako sem jim govoril, naj bodo ponosni, da so Slovenje; nas ne bode nikdar konec.

Videli smo, in upam, da je to vsakdo opazil, da se na vsej črti, od Radgone, oziroma od Cankove do St. Gotarda nahaja Slovenstvo v jako kritičnem položaju. Tu na štajerski meji prodira nemščina vse dalje in dalje v slovenske vasi. Že v cankovski župniji je mnogo kmetov, ki nemški znajo, in se radi tega v cankovski šoli otroci učijo nemški čitati. Više od Cankove je vpliv nemščine še silnejši, kar smo videli zlasti v Dolenjem Seniku. Od Sv. Gotarda navzdol, torej ob mažarski jezikovni meji je še slabše za Slovenstvo. Tukaj je vasi, ki so na pol mažarska in slovenska, in celo v hribovitih krajih, kakor v Štefanovcih, to je v čisto slovenskih vaseh, govore očetje in njih otroci mažarski. Ti Slovenje občujejo toli živo z Mažari, da so se od njih naučili mažarski. Slovenska stran od Rabe proti jugu je torej res v kritičnem položaju. Od severozapadne strani pritiskajo na Slovence Nemci, od vzhodne pa Mažari. Oba sovražnika sta bogatejša, močnejša, imata večjo kulturo, in kar je poglavitno, od obeh so naši osameli Slovenje odvisni. Revnejši so, in ako si hočejo kaj živeža prislužiti, morajo k jednemu in drugemu hoditi, morajo obema tlačaniti, nahajajo se torej v razmerju odvisnega ljudstva. Naravno je, da v takem položaju ne morejo naši Slovenje zmagati, ne morejo se narodno okrepiti, prvič, ker jim narodna pomoč od nikoder ne prihaja, drugič, ker imajo Mažari železen sistem, da jih pomažarijo.

Niti jednega posvetnega razumika nimajo, kateri bi se za njih potegnil, ne čitajo časnikov, a knjig jako malo. Po cerkvah se sicer glasi slovenska beseda, a mnogih cerkvah tudi mažarska; šole se snujejo v to svrho, da se otroci pomažarijuje, a uradi so izključno mažarski. Narod se malo zaveda, recimo, da se jako malo zaveda; ne vem torej, kako se more tak narod ubraniti mažarizaciji. V takem splošnem potopu more se rešiti le kulturni narod, gmotno neodvisen narod, ki ima hrabre voditelje, a ne taka uboga raia, kakor so naši bratje na Ogrskem.

Poglejmo samo, kako si hiše stavijo in kako živijo, in presodili bomo lahko, na kaki višini kulture se nahajajo Slovenci na Ogrskem.

Tako sem jih oduševljal in jih rotill, da ne sme nihče od njih Mažar postati. Mi ostanemo Slovenje, rekel je župan, le škoda, da nimamo gospodov, kateri bi se v njih jeziku z njimi pogovarjali.

V Štefanovcih so najnavadnejša naslednja osobna imena: Vajda, Dončec, Domiter, Holec, Horvat, Šomenek, Kovač, Pintar, Zetek, Mešič, Zavec.

Znanstveni sestanek o Francu Ivanocyju v Rimu

Premalo se zavedamo, nekateri pa celo zanikajo, da brez delovanja Franca Ivanocyja in njegovih sodelavcev ne bi bilo Prekmurje danes slovensko in svobodno. To so že ob Ivanocyjevi smrti in pozneje spoznali mnogi javni delavci v vsej Sloveniji. Njegovo veličino je pokazal — za Antonom Trstenjakom v Ljubljanskem zvonu 1914 — v obširnem življenjepisu Franc Rogač (Kalendar 1915). Spominjali smo se ga ob desetletnici smrti (1923) s slavnostjo pri Sv. Bedeniku in v tisku, posebno pa ob osemdesetletnici rojstva s postavitvijo nagrobnika (arh. Fr. Tomažič) in knjižico o njem (V. Novak, 1937). Za priložnostnimi omembami je Ivan Škafar temeljito raziskal narodnostno zavest Fr. Ivanocyja, ustanovitev katoliškega tiska in njegov pomen za prekmurske Slovence (1970, 1974). Jože Smej pa je v doktorski disertaciji predstavil pastoralno dejavnost Ivanocyjevega kroga (1975).

Dr. Franc Ivanocy, bogoslovni profesor v Sombotelu

Vendar smo Ivanocyjevo delo le še premalo poznali. To smo videli zdaj, ko sta nas Slovenska teološka akademija v Rimu in papeški zavod Slovenik povabila, da sodelujemo na simpoziju (znanstvenem posvetu) o življenju in delovanju tega našega »apostolskega delavca«, kot so pisali. Posvet je bil v Sloveniku v Rimu od 17. do 21. septembra pod pokroviteljstvom škofa dr. Jožefa SMEJA in ob sodelovanju devetih predavateljev, ki so osvetlili posamezne dejavnosti Franca Ivanocyja. Povzetke njihovih predavanj objavljamo, v celoti pa bodo objavljena v posebni

zborniku, tako da bo Ivanocyjevo delo moglo spoznavati čim več ljudi. Umetniško podobo Ivanocyjevo je za to priliko naslikal tišinski rojak, akademski slikar Stefan Hauko. Za simpozijem o škofu Antonu Martinu Slomšku in beneškoslovenskem buditelju Ivanu Trinku je bil to v Rimu tretji posvet o slovenskem narodnem buditelju na severni meji. Prirediteljema smo za to hvaležni in jima gre vse priznanje.

Jože Smej

Introitus za Ivanocyjev simpozij

Cvetoči mak in modriš na tišinskih poljih nista prav nič izgubila svoje rdečine in modrine od časov, ko je julija leta 1899 ogrski ministrski predsednik Khuen Héderváry pripravljal tako rekoč sodni proces zoper Ivanocyja zaradi veleizdaje. Po soboški ulici, ki se je vse do junija 1960 imenovala Ivanocyjeva, še zmeraj odmeva zvonka in mikavna govorica Dölincevc, Goričancevc in Ravencevc, čeprav sta sombotelski veliki župan dr. Ede Reiszig in soboški okrajni glavar Pongrácz Posfay storila vse, da bi Ivanocyja osamila, jezik prekmurskih Slovencevc pa pomadžarila. Na barvnih oknih v tišinskem svetišču še zmeraj v soncu žarita slovenska napisava iz leta 1912, čeprav se je Ivanocy zaradi teh in drugih slovenskih napisov moral zagovarjati pred oblastjo. V soboškem grajskem parku še zmeraj stoji spomenik, velika kamnita knjiga, v katero so vklesane Ivanocyjeve besede »Lúdstvo se pokvari, či ne bode melo knige i poštenog čtenja«, saj 60 knjig, dar Antona Aškerca, kaplana v Skaláh, poleg drugih knjižnih darov prekmurskim Slovincem leta 1897 še zdaleč ni moglo potešiti lakote tega ljudstva po branju.

Héderváryja, Reisziga, Posfaya ni več. Tudi dr. Fischerja, ki je zasedel Ivanocyju namenjeno mesto, najprej mesto dvornega kaplana na Dunaju in pozneje škofovski prestol v Košicáh, ni več. Verjetno jim nihče ne bo prirejal simpozija. Če je Ivanocyjevo delo po Novakovih besedah doseglo svoje povečanje že z zedinjenjem s celotnim slovenstvom, kolikor bolj bo to doseglo s tem simpozijem. »Pride čas, i ne je daleč, kda bomo našem maternom jeziki čteli dobra, čedna, poštena, dúši i teli hasnovita dela,« je zapisal Ivanocy. Če bo Ivanocyjevo ime postalo znano širnemu svetu, gre prav gotovo zasluga dr. Maksimilijanu Jezerniku, pobudniku tega simpozija, saj si nobeden od tistih, ki so pisali o Ivanocyju, niti pomisliti ne bi upal na kaj takega.

V Rimu, v Sloveniku, 17. septembra 1984

Ivanocyjeva življenjska pot

(Povzetek)

Pod Benediškim bregom, ki mu je Mikloš Kuzmič dal ljubkovalno svetopisemsko ime Mons Engadi, leži vas Ivanovci. Tu se je 25. avgusta 1857 narodil Franc Ivanocy. Rodbinsko ime mu je bilo Kodila, priimek Ivanocy pa si je privzel, ko je bil leta 1868 sprejet v köszeško gimnazijo. Ljudsko šolo je obiskoval v domači župniji pri Sv. Benediktu v Kančevcih. Leta 1868 je benediški župnik Štefan Slamar poslal Ivanocyja v köszeško sirotišnico in gimnazijo. Tu je v sedmih letih z odliko končal osnovno šolo in nižjo gimnazijo. Leta 1875 je šel v Sombotel nadaljevat gimnazijske študije. Po maturi leta 1878 ga je škof Imre Szabó poslal v Budimpešto, kjer je na univerzi končal bogoslovni študij. V duhovnika je bil posvečen 11. julija 1882 v Györu. Eno leto je kaplanoval v Soboti. Leta 1883 je bil imenovan za študijskega prefekta v sombotelskem bogoslovnem semenišču. Nato so se kar vrstila imenovanja: leta 1884 je bil imenovan za izrednega profesorja dogmatike, leta 1885 za člana škofijske izpitne komisije za izobraževanje srednješolskih profesorjev verouka, leta 1886 pa za rednega profesorja dogmatike.

Ko je 25. decembra 1888 umrl tišinski župnik Marko Térdessy (Kolenko), je Ivanocy zaprosil za tišinsko župnijo. Na Tišini je Ivanocy župnikoval od 1. marca 1889 do svoje smrti. Vmes je bil imenovan za dekana (1893) in za č. kanonika (1907). Umrl je 29. avgusta 1913 na Tišini, pokopan pa je bil 1. septembra na pokopališču rojstne benediške župnije.

Anton Trstenjak

Grafološka oznaka Ivanocyjeve osebnosti

To je grafološko zelo markantna pisava.

Dominanta te pisave je v velikosti črk in ostrini kotov. To dvoje daje sklepati na prevladovanje razuma in volje nad čustvenimi vzgibi osebnosti. Sploh je pa to zelo inteligentna pisava z izvirnimi, samostojno oblikovanimi potezami, torej visok tako imenovani formalni nivo, da se izrazim z L. Klagesom. To je daleč nadpovprečna inteligentna osebnost s kreativnimi sposobnostmi. Dosledne povezave med črkami kažejo na prevladovanje doslednje diskurzivne logike. Ker pa je zelo stisnjena, razodeva hkrati veliko stopnjo umske zadržanosti in previdnosti. Čeprav velike črke razodevajo kolerično naravo z globoko čudjo in kar nepopustljivo voljo, je vse to hkrati obvladano s previdno umsko razsodnostjo in zadržanostjo. Ta zadržanost pa ga ne ovira, da ne bi bil obenem zelo družaben, vendar le nekako v aristokratski distanci. To je sploh pisava aristokrata, ki je sicer plemenit v čustvih, vendar pa tako premočrten in gosposki, da od svojega jasno postavljenega prepričanja ne popusti niti za črko. Pri vsem tem je večstransko nadarjen in sposoben. Nima samo ambicije v duhovni, recimo kulturni smeri, ampak izraža tudi žive interese za praktične živ-

je pa vsko, kaj megora ara prpotho so konca najveja gori
 franyi: xisto je potreba deloa, naj aprostolgi na franyi
 i ovih vusrenihov mervxo po nejmem navlethike na
 franyi, skerm oblaixi ad g. tra. dobleus ali scepla
 ali pa mila prejt dajo. Esi ki po prpothom oblaixi di-
 loone ad aprostolov dobili je svoje virompi parxteje
 ali puijoni, rai pa ki framo edea seo se oblaixi na-
 jo je svoje vusreni parxteje.

Duseoni parxteje rai je duhoonike po rai navle-
 mihke aprostolov i po aprostolj navlethike vramoga g.
 T. tra; oblaixt vusena xisto, xero nijo se vkhija ad nito-
 ga drigga, kal od naj virompega parxteja framoga g. T. tra.

Tex vram xidi edea xtej Duhoonikov, vram di-
 loonen parxteje ese jare voj duhoonen vorej onih, ki
 nesoj kermi vkhijo. Duseonen rai parxteje fram
 jenz l. m. ali nej xisto nek dabi vi meni vkebi
 xebali, ar vke na rai gedovo niti jebus edea
 nej nej vpihani, niti xisto nej nek dabi rai
 vram moja vola bila, nego xisto fram vas vi-
 doonen parxteje ar je oblaixt virompega meni na
 rai vradlocoila ar je se naj virompi parxteje di-
 loonen vsko, naj jenz boden va etaj jari nye-
 gov namovstunin. E-vole i xoblaixti voga naj
 virompega parxteja g. T. tra fram jenz parxteje
 vas duhoonin i vora oblaixt vkeova etaj
 jari mam xhija po mojem milostivnomu
 puijoni ad jina bomega, xhija nek nej od
 vraz, nej od kvecki predmji i nej od mene. O-
 no fram xhija ad mene i rai je da fram pri-
 vilo k roni, da vram xphobitue vole gari
 vreo rai vreo.

ljenjske probleme, se pravi, ima smisel tudi za gospodarstvo. Sploh kaže ta večstranost nemirnega duha, ki se nikoli ni zadovoljil s trenutnim stanjem in trenutnimi dosežki; kar nekaj takega razodeva, čemur pravi Klages »das über-sich-Hinauswollen«, sam sebe bi hotel prekositi. Ker pa je za vsem tem izrazil talent v več smereh, mu ne moremo očitati niti nerealnosti niti pretirane ambicioznosti. Skratka: to je močna osebnost, ki pa se zaradi večstranske nadarjenosti in večstranskih interesov ni mogla na nobenem področju razviti v višino izrazitega specialista; je pač izrazito enciklopedična narava s pretežnim poseganjem v življenje in njegove neposredne probleme, kakor pa v teorijo, ki gre stran od življenja.

Vilko Novak

Ivanocyjevo slovstveno delo

Franc Ivanocy je že kot osmošolec pisal članke o življenju svojih rojakov in gledališke ocene (Vasmegyei Közlöny 1877—78). Za doktorsko disertacijo je napisal knjigo Sveto pismo in klinopisni spomeniki (A szentírás és az ékiratos emlékek, 1885), v kateri primerja nekatera poglavja Stare zaveze s kaldejskimi spomeniki. V reviji Religio in Hittudományi Folyóirat je pisal o vzgoji duhovnikov (1886—88) in verjetno še kaj, kar nam ni na voljo, kakor tudi še ne poznamo njegovega sodelovanja pri Bölcséleti in Folyóirat (Modroslovski časopis). O političnih in kulturnih, družbenih vprašanjih je pisal v peštanska časnika Magyar Allam (1885—89) in Alkotmány.

Kot župnik in dekan na Tišini je sodeloval pri tedniku Muraszombat és vidéke (Sobota in okolica, 1891, 1892) s članki o poštenosti v družbi, ob petstoletnici martjanske cerkve pa o romanskih in gotskih cerkvah v soboški dekaniji. — V župnijskem listu Vasvármegye (Železna županija, Sombotel 1890—93) s trinajstimi članki, v katerih se je zavzemal za gradnjo železnice od Radgone do Lendave, ocenjeval soboški tednik in obravnaval cerkveno-politični položaj na Ogrskem (verske šole, civilni zakon, cerkveno premoženje). Pri obeh časnikih je I. prenehal sodelovati, ko sta zavzela Cerkev nasprotno stališče, soboški list pa je pričel napadati njega in njegove sodelavce. — Na njegovo prizadevanje je 1895 bil ustanovljen Szombathelyi Ujság (Sombotelski časnik), ki je tudi z njegovo pomočjo 1913 postal dnevnik. V njem je pisal o težkem življenju svojih rojakov, ki morajo na sezonsko delo in se izseljevati, ostró obsodil izrabljanje »domoljubja« ob tisočletnici prihoda Madžarov, ko so silili ljudi na slavnosti v Budimpešto, I. pa je pokazal na stradanje tega ljudstva in povkvarjenost liberalne vlade.

O krščanskem pojmovanju domoljubja in o značajnosti je razpravljal v vrsti člankov. Pokazal je nemravnost sodobne ogrske družbe. L. 1900 je napisal v list vsaj 15 člankov. Razen regulacije Mure je obravnaval napade na prekmursko duhovščino, ki so jo že dolžili »vseslovanstva« in zagovarjal širjenje mohorskih knjig. — V enajstih člankih Osnutki iz davnine (št. 9—19, prevod: Novine 1937, št. 29—36) je opisal stare cerkve — umetnostne spomenike v soboški dekaniji, zavrnil pa tudi ime »Tótság« (totska, slovanska krajina) za Prekmurje in ime »vend« za prekmurske Slovence. Poudaril pa je tudi njihovo enotnost s Slovenci onstran Mure.

*Najboljši poznavalec Ivanocyja dr
Franc Rogač, škof*

Za prekmurski tisk in narodnost je nadvse pomembno, da je 1903 s sodelavci (J. Klekl st., Iv. Baša, J. Sakovič) ustanovil Kalendar Srca Jezušovoga, ki mu je 1904 sledil Marijin list in 1913 tednik Novine. Ivanocy je uredil prve tri letnike Kalendarja, napisal vanj več člankov, posebno spominskih o prekmurskih duhovnikih, v katerih je poudarjal njihovo borbo za pravice Slovencev. Ves ta tisk je vzgajal, izobraževal in — tudi z uvedbo gajice — budil slovensko zavest.

Ivan Zelko

Ivanocyjev pomen za slovensko narodno zavest

Ustanovitev sombotélske škofije 1777 je z združitvijo vseh Slovencev na Ogrskem ugodno vplivala tudi na njih narodnostno zavest, posebno z delovanjem pisatelja Miklóša Küzmiča in sledečih mu duhovnikov. Toda škofje v 19. stol. so skušali pomadžarjevati tudi s pomočjo duhovnikov in šol, posebno od 1876 dalje. Vlada pa je 1879 ukazala obvezni pouk madžarščine v osnovnih šolah, kjer so prej še mogli upoštevati slovensko narečje. O tem je predavanje obširno razpravljalo.

Franca Ivanocyja so ostro napadali v listih in uradnih dopisih zaradi širjenja mohorskih knjig, zaradi poučevanja verouka in spovedovanja v slovenščini, zaradi uvajanja slovenskih učbenikov. Javno so mu očitali veleizdajo, protidrjavno delovanje. Najhuje so ga napadali od 1899 do 1902, ko so premestili tudi med Hrvate in Madžare njegova sodelavca Ivana Bašo

in Jožefa Klekla st. Ivanocy se je branil predvsem v pismih škofu, od katerega so politične oblasti — do predsednika vlade — zahtevale pojasnila in prekinitev Ivanocyjevega slovenskega delovanja. Posebno so mu očitali vezi s Slovenci onstran Mure. Ti Ivanocyjevi zagovori slovenskih pravic v cerkvi, šoli in javnosti, ki so danes že objavljeni, zaslužijo poseben natis in razširitev vsaj med prekmurškimi Slovenci. Ivanocy se je zavzel tudi za odpravo naziva »Tótság« (= totska, slovenska krajina) za Prekmurje v madžarščini in posebno proti imenu »vend«, s katerim so Madžari dosledno imenovali Prekmurske Slovence in njih jezik v nasprotju s Slovenci onstran Mure, tedaj v Avstriji. Jasno je poudarjal pripadnost prekmurskih Slovencev k slovenski narodni celoti in da so nasprotna trditve neresnične.

Ivanocyjev pomen za slovensko ljudstvo je tudi v njegovih madžarskih člankih, v katerih je kazal njegovo siromaštvo, izseljevanje in hojo na sezonsko težaško delo, kjer ga do skrajnosti izkoriščajo. Nastopil je 1896 proti temu, da bi ljudstvo vodili v Budimpešto na slavnosti ob tisočletnici prihoda Madžarov v današnjo domovino. Veliki pomen Ivanocyjeve obrambe slovenskih pravic, ki je izvirala iz ljubezni do ljudstva in Cerkve, je tudi v njegovem vplivu na mlajše duhovnike, njegove sodelavce. Njegovo delo so le-ti nadaljevali po njegovi smrti.

Predvsem so ga nadaljevali — poleg dosledne rabe slovenščine v cerkvi, šoli, družini in javnosti — z izdajanjem več stalnih glasil. Ivanocy je s škofovo pomočjo ustanovil s sodelavci Kalendar Srca Jezušovega, ki je prvič prišel na svetlo za leto 1904 in bil takoj razprodan. Ivanocy sam je uredil prve tri letnike, nato ga je urejal Jožef Klekl ml. do osvoboditve. Ivanocy je v Kalendaru napisal več spominskih člankov o umrlih prekmurskih duhovnikih, kjer slavi njihovo zvestobo ljudstvu in slovenstvu. Posebno ta Ka-

Med predavanjem v Sloveniku v Rimu

lendar je naučil naše ljudstvo brati in ga je vzgajal ne le versko, marveč ga je tudi poučeval o domači zgodovini, o dogajanju v svetu, objavljajl mnogo ljudskih pesmi, pripovedk, opisov šeg in navad. Isto leto je Jožef Klekl st. začel izdajati Marijin list, ki je imel velik pomen za versko vzgojo ljudstva, leta 1913 pa je Klekl začel izdajati tednik Növine, v katerih je istočasno uvedel naš slovenski črkopis v vse tri publikacije. Növine so odpirale z novicami okno v svet, med prvo vojsko tolažile naše vojake in njihove domače ter jih povezovale, leta 1918 in 1919 pa so se odločno zavzemale za slovenstvo in pripadnost k Jugoslaviji. Vsa tri glasila z ostalim slovstvenim delovanjem naših pisateljev in vzdrževanjem slovenščine in slovenstva po naših duhovnikih — tudi s širjenjem knjig in listov v knjižni slovenščini — so pripravljala prekmursko ljudstvo na osvobodjenje in združitev z ostalimi Slovenci. Zato je krivično in škodljivo vsakršno omalovaževanje tega prizadevanja in nevzdržna trditve, da »Ivanocyjeva skupina ni gojila narodno zedinjevalnih teženj« — tako drzno govori le nepoznavanje Ivanocyjevih spisov, celotnega njegovega in njegovih sodelavcev dela ter namen, zmanjšati njegov pomen. Madžari so že tedaj in med zadnjoasedbo jasno videli njihovo narodnostno borbo.

Vzornik vseh je bil veliki Franc Ivanocy, ki je sam našo davnino in naša narodna svojstva ljubil, gojil, vnemal k temu še druge v tisku in z besedo — ter tako s svojim vplivom in delom odpiral narodu vrata v lepšo bodočnost.

Ivan Zelko:

Cerkvena pripadnost Prekmurja v zgodovini

Današnje prekmursko ozemlje je prišlo pod ogrsko svetno in cerkveno upravo v času, ko so Madžari zasedli Slavonijo (okoli 1090), saj je v razdobju 955—1075 prekmursko ozemlje upravljala salzburška nadškofija, kolikor je bilo mogoče zaradi obmejnih nemirov. Ko je kralj Ladislav 1094 ustanovil škofijo s sedežem v Zagrebu, so Prekmurje pritegnili novi škofiji. Le-ta je dobila duhovnike na pomoč iz zalske in šomodjske županije in v tem času, 1093 je bila ustanovljena benediktinska opatija »de Borchii« v Selu v župniji sov. Benedikta. Redovniki so verjetno prišli iz opatije v kraju ob Blatnem jezeru, kjer so v zadnjih desetletjih izkopali razvaline in temelje cerkva iz Pribinove, Kocljeve, Cirilove in Metodove dobe — blizu današnjega kraja Zalavár. V tujih virih se imenuje ta kraj Moosaburg, v staroslovenskih pa Blatenski kostel (= grad). Verjetno so bili med temi benediktinci tudi Sloveni iz tistih krajev ob Blatnem jezeru. Ni znano, do kdaj je obstajala opatija pri našem sv. Benediktu — saj je od nje dobil ime! —, gotovo še vsaj v 13. stoletju.

Pri ureditvi civilne uprave je bilo Prekmurje kmalu razdeljeno tako, da je gornji del pripadel županiji s središčem v Vasváru (Ferrum Castrum = Železni grad), zato se imenuje še danes Vasvármegye (okrajšano: Vasme-gye = Železna županija, prav bi bilo: Železnograjjska). Dolnji del pa je bil pritegnjen k županiji s središčem v Zalaváru (zato: Zalavármegye, okrajša-no: Zallamegye, zalska županija, oboje po reki Zala). Zato so nastala tudi

trenja glede škofijskih mej. Ker si je škofija v Györu začela lastiti celotno ozemlje Železne županije, si je lastila tudi gornje Prekmurje. Škofija Veszprém pa si je v 13. stol. skušala pridobiti južno Prekmurje v županiji Zala, kar je trajalo še do 1398. leta, ko je kralj razsodil, da pripadajo župnije Dolnja Lendava, Turnišče, Bogojna in Dobrovnik nadalje k zagrebški škofiji. Toda Veszprém se je še v 18. stol. boril za te župnije, dokler ni Marija Terezija 1777 ustanovila nove škofije s sedežem v Sombotelu (madž. Szombathely), kateri so pridružili tudi 16 slovenskih župnij severno od Mure (vmes so bile ustanovljene nove). Po osvoboditvi večjega dela Prekmurja v avgustu 1919, so bile naše župnije dodeljene šele 1923. leta v upravo mariborskemu škofu, z lavantinsko — mariborsko škofijo pa so bile združene šele leta 1964.

(Več o tem v Zelkovich spisih in Stopinjah 1972!)

Lojze Kozar

Ivanocyjeva pastoracija v župniji

Čas, v katerem je deloval Ivanocy kot župnik na Tišini, je bil zelo drugačen od današnjega. Družina je bila trdnjša od današnje, ki je skoraj v razpadu; krščanske navade so bile takorekoč obvezne in tudi gospodarska in družbena nespremenljivost je vplivala na to, da je bil človek tudi v veri bolj zakoreninjen. Slabostim in grehu pa je bil prav tako podvržen, kakor današnji. Ivanocyja kot gorečega in dobrega dušnega pastirja sta boleli zlasti dve pregrehi v njegovi župniji, ki sta bili najbolj razširjeni, namreč nečistost in pijančevanje. Prva pregreha je bila posledica odhajanja mladih ljudi na delo v Slavonijo, kjer so živeli v težkih, človeka nevrednih razmerah, zato je Ivanocy ostro grajal odgovorne ljudi, ki ničesar ne storijo, da bi se razmere izboljšale. Doma v župniji pa se je trudil, da bi svoje vernike dvignil na višjo raven krščanskega življenja predvsem s svojimi pridigami.

Ivanocy je bil odličen pridigar. Ohranjenih je še sedaj v župnijskem arhivu na Tišini 27 pridig v rokopisu, ki vse pričajo o tem, da je bil Ivanocy v svojih pridigah jasen, vsakemu preprostu človeku razumljiv in prepričljiv. Čeprav na čustveno plat ni dal dosti, kajti vedel je, kako so čustva spremenljiva, kljub temu so njegovi govori privlačni. Znal je takoj od začetka dobiti stik s poslušalci, ki ga je ohranil vse do konca svoje pridige. V pridigah se naslanja predvsem na sveto pismo in tudi zglede jemlje najraje iz njega. Dogodke iz vsakdanjega življenja pa razlaga v luči evangelija. Njegove pridige so imele močan odziv gotovo tudi zato, ker je to, kar je oznanjal, najprej sam živel, zato je njegova beseda temeljila na njegovem zgledu.

V Ivanocyjevem času so bile pri nas verske šole, na katerih so poučevali učitelji, ki jih je volil šolski svet z župnikom na čelu, ne samo splošne šolske predmete, ampak tudi verouk. Zaradi takimenovanega »svobodomišeltstva«, ki je povzročalo versko mlačnost predvsem pri izobražencih in ki so ga izobraženci sprejeli kot svojo življenjsko usmeritev, so učitelji svojo nalogo poučevanja verouka kaj slabo opravljali. Nekaj zaradi tega, ker

Na strehi poslopja vatikanskega radia

sani niso bili dobro v veri poučeni, nekaj pa zato, ker v svojem verskem prepričanju niso bili trdni. Razlagali verouka niso, ampak so se zadovoljili s tem, da so z učenci ponavljali odgovore na katekizemska vprašanja. Učitelji večinoma niso znali domačega jezika, zato so verouk poučevali v madžarskem jeziku.

Ivanocy je dobro videl, da je tak verouk slabši kot nič, zato je vzel poučevanje verouka v svoje roke. Skupaj s kaplanom sta začela sama poučevati verouk in sicer v razumljivem domačem slovenskem jeziku. To ni bilo važno samo za jezik, da se ohrani in spopolnjuje, ampak še bolj za vero, kajti samo materin jezik je zmožen, da med besedo in tistim, kar beseda pomeni, izzove pravi, čustveni odnos, če molim v tujem jeziku, pa ta važni čustveni odnos manjka. Seveda si je Ivanocy zaradi tega nakopal sovraštvo madžarskih učiteljev, ki so ga tožili oblastem, da otroke poučuje verouk v slovenskem jeziku in da jih slovenski spoveduje.

Veliko je Ivanocy storil glede zakramentalnega življenja ne samo v svoji župniji, ampak v vsej pokrajini. Začel je ljudem priporočati, da bi večkrat prejimali svete zakramente, zlasti sveto obhajilo. Ker pa takrat obhajila niso prejemale, če niso bili prej pri spovedi, je priporočal tudi pogostno spoved in je bil tudi vedno pripravljen spovedati kadar in kogarkoli, ki bi to želel. Ko je prišel na Tišino, je bilo v prvem letu v tišinski župniji komaj 1900 obhajil, po dvanajstih letih pa že 9000, torej skoraj petkrat toliko. Uvajanje v evharistično življenje je gotovo Ivanocyjeva velika zasluga, saj je bilo to v času, ko je na splošno še vladal mrki janzenizem in so ljudje bili navajeni obhajilo prejeti največ enkrat, dvakrat na leto.

Zelo važen del verskega življenja je tudi cerkveno petje. Madžarski učitelji so bili obenem tudi kantorji in so slovensko petje pri božji službi zanemarjali, da je ljudsko petje začelo izumirati. Ivanocy je najprej v svoji župniji začel cerkveno petje v domačem jeziku obnavljati tako, da je ljudi povabil, naj po večernicah, pri katerih je bila cerkev vedno polna, ljudje ostanejo tam in so potem skupaj popravljali popačene stare pesmi in se učili novih. Po njegovem zgledu so začeli cerkveno petje obnavljati v vseh župnijah Slovenske krajine.

V svoji gorečnosti se je Ivanocy lotil tudi obnove bogoslužnega prostora — cerkve, da je tišinska cerkev zablestela v svoji nekdanji lepoti in jo je sombotelski škof Villmos István prištel med najlepše v svoji škofiji.

Z enako gorečnostjo je skrbel tudi za mladino, predvsem dijaške, za družine, za bolnike in za skupna romanja.

Vinco Škafar

Ivanocyjeva skrb za apostolat laikov

V Ivanocyjevem času je bilo verjetno že popolnoma pozabljeno zgodovinsko dejstvo, da so med leti 1590—1757, v krajih med Muro in Rabo, tu in tam duhovnike nadomeščali verni, pošteni in ustrezno izobraženi možje, ki so jih navadno imenovali licenciat. Le-ti so smeli s škofovim dovoljenjem namesto duhovnikov brati s prižnice božjo besedo, jo razlagati, voditi molitve v cerkvi, kršćevati, blagoslavljaliti zakonsko zvezo (poročati), bolnika pripraviti na smrt in ga pokopati.

Cetudi so tu in tam licenciat nadomeščali katoliške duhovnike še tudi v 18. stoletju, kljub temu čas v 19. stoletju ni bil dozorel za samostojno aktivno sodelovanje laikov v Slovenski krajini. Sicer pa to velja za ves katoliški svet. V zadnjih desetletjih 19. stoletja pa se je začelo postopno osveščanje med katoličani, da niso samo duhovniki poklicani k apstolatu, ampak vsi kristjani. Ta premik v pojmovanju soodgovornosti vseh kršćenih — četudi v začetku zelo skromen — je odmeval tudi v Ivanocyjevem srcu, ki se je zaradi razočaranja nad madžarskimi škofi in duhovniki — razen častnih izjem — še tesneje oklepalo nauk in razlag velikega prijatelja Slovanov na Petrovem sedežu, papeža Leona XIII.

Razumljivo je torej, da se ob Ivanocyjevem ognjišču niso greli samo mladi zavzeti duhovniki, ampak so imeli do njega dostop tudi laiki, posebej še nabiratelj ljudskega izročila Štefan Kuhar, učitelj Hunyadi iz Gederovec, Avgust Pavel in bogoslovec Jožef Baša-Miroslav, so bili pritegnjeni k pisanju člankov v Kalendar in Marijin list in tako k ustvarjanju javnega mnenja kršćanske omike. Še več pa je bilo tistih laikov, ki so kot poverjeniki postajali širitelji najprej Mohorjevih knjig, pozneje pa Kalendara, Marijinega lista in po Ivanocyjevi smrti tudi Novin.

Ob papeževem spodbujanju k ustanavljanju tretjega reda sv. Frančiška Asiškega (Leon XIII. je upal, da bo tretji red prenovil svet) je tišinski župnik Ivanocy leta 1889 ustanovil v svoji župniji tretji red, ki ga je vodil in usmerjal k laičnemu apstolatu. Da bi župljanje še bolj organizirano vnel

za Kristusovo odrešilno delo in jih v le-to vključil, je leta 1893 ustanovil bratovščino živega rožnega venca in leto pozneje bratovščino presvetega Srca Jezusovega.

Ko je Ivanocy postal dekan, je njegova dušnopastirska gorečnost še bolj odmevala ne samo med tistimi, ki so radi prihajali v tišinsko župnišče, marveč po vsej dekaniji in Slovenski krajini. Tu je bil še posebno pomemben slovenski tisk, ki mu je bil tišinski kanonik začetnik in duša. Seme, ki ga je v skrbi za apostolat laikov vsejal Ivanocy, je po njegovi smrti zalival Ivanocyjev krog.

Stanislav Zver

Dr. Franc Ivanocy in Mohorjeva družba

Veličina dr. Franca Ivanocyja ne bi bila tako popolna, če ga ne bi spoznali tudi kot mohorjana, kar je postal 1882. leta.

Ze od začetka širjenja madžarske oblasti ni gledala prijazno na Mohorjeve knjige. Vendar se je prava borba proti njim začela in odvijala šele v Ivanocyjevi dobi.

V časnikih »Muraszombat és vidéke« in »Vasvármegye« so Ivanocyja najprej napadali učitelji. Posebej pa priča o neomajni odločnosti Ivanocyja, da ohrani mohorske knjige med Muro in Rabo, dopisovanje med njim in sombotelskim škofom dr. Vilmošem Istvánom ter okrajnim glavarjem v Soboti Pongráczom Pósfayem in sombotelskim velikim županom Edejem Reiszgom ter ministrstvom v Budimpešti. Zalezovanje zoper Ivanocyja in njegove sodelavce (Jožef Klekl st., Ivan Baša, Jožef Klekl ml., Jožef Sakovič) kot širitelje in zagovornike Mohorjevih knjig je trajalo dobro desetletje.

Ivanocy je v obrambo mohorskih knjig zapisal sombotelskemu škofu 29. maja 1901 med drugim tudi naslednje: »Prav gotovo ni izobraženca, ki bi upal zanikati, da ljudstvo ne potrebuje branja. Vsakdo pa lahko bere le v tistem jeziku, ki ga razume. Dati madžarsko knjigo v roke slovenskemu človeku, je danes nesmiselno... Kratkotrajno odvzeti te knjige brez ustreznega nadomestila, bi pomenilo kršenje naravnega prava, ki ga ima neko ljudstvo.«

Misleč, da bo zavrla dotok slovenskih knjig iz ostale Slovenije, je madžarska oblast dovolila izdajati ivanocyjevcem prekmurski periodični tisk (Kalendar Srca Jezusovoga, Marijin list, Novine), vendar je ob tem Ivanocy ohranil tudi Mohorjeve knjige.

Od leta 1968—1919 je imelo Prekmurje 9138 naročnikov. Največ mohorskih knjig je prišlo v Slovensko krajino v letih 1896 do 1905. Mohorjeve knjige so bile bolj razširjene na Ravenskem in Dolinskem, kjer so pretežno katoličani, manj na Goričkem, kjer so večinoma evangeličani. Seveda je spričo preganjanja vsega, kar je dišalo po slovestvu, nemalo knjig prišlo v Prekmurje ilegalno.

Tako v delo za narodnostni obstoj, ki je Ivanocyju tudi izčrpal življenjske moči, ko je s peščico duhovnikov stal nasproti višji cerkveni in državni oblasti, sodi tudi boj za obstoj in dotok mohorskih knjig v krajino med Muro in Rabo. Nikjer na obrobju slovenstva ni bila Mohorjeva knjiga tako ne-

zaželeni s strani oblasti kot v Prekmurju. Prav tako ne najdemo v zgodovini Mohorjeve družbe primera, da bi se kdo osebno za njo boril celo desetletje kot Ivanocy, ki je čutil, da je vpliv tisočerihih mohorjevkih zapuščal globoke narodnostne sledi v prekmurskem človeku in ga vezal z narodnim jedrom in ne nazadnje onemogočal učinkovitost potujčevanja.

Jože Zadavec

Ivanocy in ekumenizem

Pred Ivanocyjevim nastopom (leta 1871) je bilo v lendavski, monostrski, slovenski (ali soboški) ter stražni dekaniji 49.301 katoličanov, 14.944 evangeličanov, 309 kalvincev in 918 Judov. Ob Ivanocyjevi smrti (leta 1913) pa je bilo med prekmurskimi Slovenci 89.591 katoličanov, 23.101 evangeličanov, 512 kalvincev, 994 Judov, 21 katoličanov vzhodnega obreda in 6 uniatov.

Tudi Ivanocyjev stari oče je bil evangeličan. Pastoralna teologija Radlinskega, iz katere je študiral Ivanocy v Budimpešti, je tedanjim teologom dajala smer ekumenske prizadevnosti. Tam je med drugim rečeno: »Dušni pastir naj si na vso moč prizadeva, da bo z drugoverci, ki so v župniji, ohranil mir in harmonijo. To naj priporoča tudi svojim vernikom. Njihovemu verskemu predstavniku naj izkazuje vso ljubezen in spoštovanje. Ivanocy se je ravnal po tem navodilu, le do Judov ni čutil naklonjenosti. Budimpešto, kjer se je povsod srečeval z Judi, je kar imenoval »Judapešto« in ostudno Sodomo. Za strpnost z evangeličani mu je dal pobudo diakovski škof Strossmayer. Dobre odnose je imel Ivanocy s soboškim pastorjem Štefanom Baloghom. Izmenjala sta si pisma o nauku Cerkve; pastor je cenil Ivanocyja — ker spoštuje vest in prepričanje sočloveka in ker oba vodi Kristusova zapoved ljubezni. Korespondenca obsega 33 strani; vsi Ivanocyjevi zapisi so prežeti z veliko ljubeznijo do resnice, z globoko vero v eno, sveto, katoliško in apostolsko Cerkev z rimskim škofom na čelu.

Pastor Balogh je lepo pisal Ivanocyju, v praksi pa je ravnal drugače. Kdor je hotel prestopiti iz evangeličanske v katoliško vero, je moral pred evangeličanskim duhovnikom in pred dvema pričama izraziti svojo odločitev. Ivanocy ga je svaril pred takim početjem. Poudaril je, da nam »logična in dogmatična doslednost prepoveduje sprejeti 'drugo vero', toda prav tako nam dosledni moralni nauk zapoveduje ljubiti 'drugoverce'...« Glede krsta, ki ga podelijo evangeličanski duhovniki, je tudi dejal: »krst, ki ga podeli evangeličanski duhovnik, je veljaven. Prepovedano je torej vsako prekrščenje.« Ivanocyja je cenil tudi evangeličanski pastor v Križevcih Janoš Berke, »ker je budil in branil narod svoj« ne glede na versko pripadnost. O njem je zapisal tudi dr. Franc Rogač, poznejši škof: »Stokrat bolj mu je bil všeč veren, pošten evangeličan kot pa liberalen katoličan. Zato ni čudno, da so ga drugoverci spoštovali...«

Tišinska cerkev in župnija je bila od leta 1600 do 1680 v luteranskih rokah. V tem času so luterani zbili vse križe z zunanjih stebrov. Ivanocy v svoji zgodovini tišinske župnije piše: »Veliko bi lahko pisali o barbarstvu tistih časov, vendar ne odpirajmo starih ran, da ne bi žalili evangeličanov

današnjega časa, saj jim ne smemo očitati krivde prednikov in jih dolžiti za dejanja, ki so jih storili drugi.« V članku »Nazaj k pravoj materi« razlaga Ivanocy, da so tudi evangeličani v nekem, čeprav nepopolnem občestvu s Cerkvijo. Vsak človek namreč, ki prejme sveti krst, postane ud sv. Cerkve.« In spet drugje: Katoličani se pred drugimi ne smejo poviševati, druge pa zaničevati. Ko žigosa kraljevsko razkošnost cerkvenih ljudi, postavlja njim nasproti grškokatoliške duhovnike: »Sedaj sem očitno izkusil, da je bogastvo najnevarnejši pokončevalec cerkvenega življenja. Najmanj je življenje pokvarilo grškokatoliške duhovnike. Ti vsi so v resnici dobri ljudje. Čeprav se borijo s hudimi življenjskimi neprilikami in tolčejo revščino, odseva z njihovih obrazov zadovoljnost.«

Za ivanocyjevce je veljalo načelo, da so katoličani in evangeličani med seboj bratje in sestre, zato morajo v vsaki dobri stvari sodelovati. Podobno je vabil v Marijinem listu Jožef Klekl st. Enako tudi v Novinah: »Cilj Novin ni iskati verskih razlik, ampak združiti vse tiste, ki v Boga verujejo, da skupno nastopijo...« Kajpada, vsi se niso ravnali po načelih, ki jih je v odnosu do drugovercev zastopal Ivanocy.

Franc Kodila

Ivanocyjev dušnopastirski profil

Pomudimo se najprej nekoliko pri vprašanju, kaj je Ivanocyja naredilo velikega, da še danes uživamo sadove njegovega dela in se ga s hvaležnostjo spominjamo.

Janko Šlebinger pravi v Slovenskem biografskem leksikonu takole: »Ivanocy je bil predvsem vnet duhovnik« (SBL, 366—367).

To dokazuje tudi Ivanocyjev prvi nastop, ko je 17. marca 1889 prvič pridigal svojim župljanom na Tišini. V lepem govoru jim je razložil obojestransko medsebojno pomoč.

Na dekanijiški konferenci 6. septembra 1893 je Ivanocy kot na novo imenovani dekan soboške dekanije poudaril, da so duhovniki sol zemlje, zato ne smejo živeti za sebe, ampak za druge.

Ivanocyjev dušnopastirski profil odmeva tudi iz življenjepisov, ki jih je napisal o umrlih prekmurskih duhovnikih. Ko opisuje življenje kaplana Andreja Divjaka (1872—1904), pravi npr.: »Naši Slovenci zelo cenijo svojo vero, zato slovenske matere in očetje radi odločijo svoje sinove za božjo službo, za duhovniški stan. Ta naša mala Slovenska krajina je vzgojila že toliko duhovnikov, da v tej stvari ni krajine, njej podobne. Naše ljudstvo ima svoje edino in največje upanje v svojih duhovnikih, to pa zato, ker so duhovniki zrastle iz ljudstva in vedno čutijo z njim. Ljudstvo uče, kako mora živeti, če ne bo propasti, kako mora biti stanovitno v veri in v ljubezni do domovine, ki jo je dobilo od svojih pradedov. Znamenje dobrega duhovnika je, da ga hudobni sovražijo. Dobri duhovniki vsi delajo za Kristusa in po njevem zgledu. Nobenega plačila ne pričakujejo od sveta. To jim daje tisto neodvisnost od svetne oblasti, ki je danes nima noben drug stan« (Kalendar Srca Jezušovoga, 1905, 106—107).

To potrjuje tudi zadnji Ivanocyjev kaplan, Kalman Kiss, po rodu Ma-
džar, a je znal slovenski, ki je opisal Ivanocyjevo smrt v kroniki tišinske
župnije. Pravi, da je bil Ivanocy dober župnik, res duhovnik čistega značaja
in plemenitega srca.

Zato mariborski bogoslovni profesor Jožef Hohnjec upravičeno primerja
Ivanocyja s Slomškom: »Dr. Franc Ivanocy je telesno umrl, njegov duh pa
živi med prekmurskim ljudstvom, kakor živi med štajerskim delom sloven-
skega naroda duh škofa Slomška« (Novine 11 (1924) 36,4).

Ivanocyjeva dušnopastirska zavzetost in ljubezen do slovenskega ljud-
stva med Muro in Rabo je segala daleč preko meja tišinske župnije.

Dr. Franc Rogač, ki je bil najboljši poznavalec Ivanocyja, eden izmed
njegovih ožjih sodelavcev in pozneje škof v Pečuhu, pravi: »Ivanocy je bil
vzor dušnega pastirja. Pokazal je, kako je treba na bojišču življenja, ne
samo na prižnici in v spovednici, žeti zmago nad tisočnimi sovražniki ne-
umrjočih duš. Dokazal je, da je mogoče biti luč med ljudstvom in sicer tako,
da modro uporabljamo od Boga nam dane darove. S svojimi sodelavci je
v skromnih, večkrat celo sovražno razpoloženih okoliščinah razvil takšno
pastoralno dejavnost, da so se ji čudili še tisti, ki so bili drugačnega miš-
ljenja« (Kalendar Srca Jezušovoga 1915, 109).

Vse to naj bo v spodbudo vsem, posebej še dušnim pastirjem in drugim
delavcem, da bomo kakor Ivanocy tudi mi »budili in branili narod svoj«.

Jakob Šešerko

Pesmi

VEČER NA VASI

*Zdravomarijo
v kapelici
zvoni.*

*— Zdrava Marija —
iz src v nebo
kipi.*

*Mati Marija
v nočeh pri njih
bedi.*

V STISKI

*Kot zavesa
v pršcu dež visi;
majhen svet sivi
od teže.*

*Z mokre bilke
kaplja se otre;
beli cvet zapre
se v joku.*

STARI KRIŽ

Ob poti tu med njivami stojiš,
kar pomnim,
in si v zemljiško knjigo vrisan;
že babica je pravila,
kako nekoč si trdno stal,
kako te je pozdravil vsak,
ki je tod mimo bosopetil.
Žanjice so srpe odložile,
angelgospodov zmolile.
Orači so pluge zadržali,
žuljave roke sklenili.
Otroci so ti cvetje nosili,
Berač brezzob je tu počil,
pogače priberačene zaužil.
In včasih je pri tebi pozno v noč
boječe lučka še brlela:
Matere-ženē
svoje so gorje
pred tabo zjokovale.
V nevihtah sta ječala tvoja trama,
da se je čulo k nam do hrama.
Potem prišli so hudi časi
čez njive te:
od okupatorjevih tankov poteptani klasi,
esësovec je vate streljal
ter rogal se brezbrizno:
No, stopi s križa,
ti bog leseni,
pa bomo tebi vsi verjeli!
A zdaj si močno nagnjen, preperel,
odtrgana ti roka v vetru niha,
da komaj moč te je spoznati,
in kakor pred Pilatom strt golčiš,
pozabljen kot strašilo na ozari.
O, svojo vas lepo smo uredili,
na strehe hiš antene zatakñili,
po cesti skozi vas asfalt polili,
kjer avti so vaščana dva pobili.
Res ne utegnemo nikdar
v tej naglici prekleti
še ta pokvečen križ podpreti.
Zato - ko prvi pridivja vihar,
Gospod, pomiri ga nikar!
Podré naj križ se ta strohneli
v sramoto našo - Tebi v spravo,
saj križi na sosednjih poljih
kot novi že so zablesteli!

PROŠNJA ZA SVETNIKA

*Smo slovenska Čredica
na milijardni širjavi,
vendar zmoremo orjake
vere in besede.*

*Anton Martin s Sloma,
apostol Sina iz Nazareta,
orač slovenske ledine,
sejavec božje miline,
pevec materine besede
predri Nebo,
stopi med nas
v svetniški krás,
velikan vere,
da nas svetosti ne bo sram!*

*Glej, kako nas je strah —
majave trse,
kako medlo nam lučke tlijo,
ko Tvoja Luč srca razžarja.*

*Orkan vere
naj nas podere
v našem napuhu
in vrže na kolena,
da bomo vstali silni,
božje kretnje vredni ...*

*Bog, veliki usmerjevalec
vseh prvinskih tirnic
razkrij nam svoj
SEM
po slovenskem rodu
v teh skrotovičenih dneh!
Vrzi čudež v slovensko bit,
v vesolje Cerkve zenit
po Antonu Martinu;
naj stopi pred nas
v svetniški krás,
da prosi za nas!*

GOR IN DOL

*Koval sem svezde
v krono Zemlje,
temnel pod njihovimi siji
iz svojih gnezd,
a zvezd
potem dosegel nisem.*

*Ves nebogljén
sem zrl v višino,
ničé,
ki ga kot psa po cesti vodiš,
ki več ne laja,
le jezik ven moli
ves božji čas.*

*Tedaj
kot bi perilo kdo
na brvi čofotal,
so jele zvezde treskati
na tla,
in videl sem
bile so same
packe.*

LEDENA DOBA

*V dolini svobodnjakov
so hohnela
konjska kopita;
brazde so se naslanjale
druga na drugo.
Slavci so peli,
jastrebi kleli
in izkleli slavce.*

*Atomci
so zasedli dolino,
navili
pločevinaste slavce:
zmedeno, kačje spolzko
brbotajo.*

*Konjska kopita
so utihnili.
Srca atomcev
so zamrznila,
med rebrami
ropotajo
in pokajo.*

NA ARNEJEVO

Na Arnejevo sen kupa
Zefiki srce rdečo,
ga za proslík dobro skrija —
že sen čuja peti srečo.

Vlekla me je jena pesen,
kda sen k joj na pašo lëta,
lecitarovo srce sen
v žep na fúrtóhi joj vtékna.

Kda je zvezde mrak nalóta,
brisa z rosnatin jih robcon,
je naš pes srce prek plota
prnesa pod svojín gobcon.

Sever

Pesmi

TRETJI DAN

Kako prečudežno sem si poglavje,
ko vsak življenje dan rodi roman,
z njim pišem sebi, drugim, epilog neznan
za tretji dan, ko misel bo dejanje.

Tretji dan, ko beseda, misel bo dejanje;
dan ljubezni, dan grozot — takrat, Gospod,
ko prelistal dni boš mojih splet ubog,
pripíši droben, skromen epilog:
»Človek, drugo bom ti Sam poglavje.«

MATI — PRAZNIKU SEMEN

Si v posvetilu zapisála,
da obupati ne smem,
ker upa roža bo vzcvetela
v jutru praznika semen.

Posvetilu si dodala:
Kot gorja nemirni sen,
sin, premine boli tlaka
v jutru praznika semen.

Doe pesmi

KLIC

Ščebět
razneženih ptic
od daleč.

Kot marljiva čebela
v češnjevem cvetu
odstiram
nekdanjo skrivnost:

»Pridi,
zapuščena in drobna,
da se napijem
tvojih oči!«

BLODNIK

Svetal in tih
kot lahen šepet
v nežnih dlaneh
opolnoči.

Krvave spominčice
v rosnjini
njenih mehkih
pogledov črnine.

Izgublja se, drhti
kot osamljeni topol
kipi navzgor
v iskanju večnosti.

Ivan Camplin

Kakor klopotec

Veter je tvoja bližina,
moje misli peroti,
kak prijetno me moti,
da je umrla tišina...

Kot s samotnega vinskega brega
klopotec — srce mi klopoče,
do zadnjih obzorij glas hoče,
pa se komaj v dolino razlega...

Zakričal iz vse bi moči,
a volja trdna noče,
da srce se izjoče,
zato le zakrito golči...

V žar sončne toplote,
v dehtečih goric sladkost
klopotec razsipa bridkost,
glasnik veliki moje samote...

Cesta

Sirna daljna cesta
moja je nevesta,
njej bolest izpovedujem,
od nje tolažbe pričakujem.

Mračnega me s soncem osvetli,
žejnega z novostmi napoji. —
In neutrudno dalje stopam,
kaj zato, če včasih stokam.

Ko pa več ne bom hoditi mogel,
upam, cest Vladarja bom dosegel —
kakor roža bom usahnil,
nekam v pokoj bom omahnil.

Oto Kuzmič

Tri pesmi

SKOZI TEMO

Senca
viharnega popoldneva
mi je zatemnila dušo,

zato tavam
sredi izsušenega močvirja
med grmičevjem
med neznanimi glasovi
skozi temo,

ki se bo spremenila v dan,
svetel sončen dan.

Ga bom zagledal tudi sam?

HVALA ZA MILOST

Stojim
na podrtem hrastu,
štejem
zvončke cvetoče
med suhimi vejami in snegom.

Občudujem ta svet,
ta čas pomladni,
to roko nevidno vsemogočno,

slišim šumenje,
petje ptic."

Z razstrtimi rokami
gledam v nebo,
se zahvaljujem,
prosim milosti
dolge nasmejane pomladi.

RAZBIT SEM

Kako hudo je
biti razklan,
razbit
kot kristalni vrč

brez napoja
suh
in prazen

kot ujetnik
med hudodelci
brez prijaznih besed
brez občutka topline
brez stiska človeške roke

a jaz želim si
sreče
družbe prijetnih ljudi
dolгих pogovorov
resnice
da ohranil bi vero
v človeka
dobrega in poštenega

Terezija Luk

Želja

Izdajalec se je z njim domenil za znamenje:
»Kogar bom poljubil, tisti je, njega primite«
(Mt 26, 48)

Ko boš jemal slovo,
ne jemlji ga v sončnih dneh,
preveč bi me bolel tvoj smeh,
preveč skelel poljub pekoč.

Ko zadnjič mi podaš roko,
naj lije dež z neba,
da bol izpere iz srca,
da spere tvoj poljub pekoč...

Avgust Pavel

Spoj pogreb sem gledal

*Na pokopališču ob robu mesta
izza lesenega križa
sem gledal svoj čudni pogreb.*

*V lepem številu so prišli
žalostni pogrebci, večina
v častitljivi črni obleki.
In jaz smehljaje: Dobro! ... Dobro! ...*

*Vsakemu sem videl dušo in telo.
Mnogi — če bi to vedeli —
pri priči bi izginili.*

*Moja mati in moj oče
nista bila v tem žalostnem sprevodu.
Gotovo sta — tako kot jaz —
oprezovala pri kakem sosednjem grobu.*

*Na čelu sprevoda je stopala rodbina.
Njim je bilo lahko: na rokah
jim je žaloval uradni črni trak.
Nekateri so trak pritiskali na srce
in stisnjeni kos mesa
je trpel in se zvijal.*

*Nini! Med mnogimi prijatelji
nemo žaluje nekaj sovražnikov!
In okoli groba — ljubi Jezus! —
koliko poceni žalujočih,
koliko hinavskih farizejev! ...*

*Ob robu groba dve moji sirotici,
radovedni, plašni in pretreseni.
V očeh jima pajčolan — mavrica,
iz srca pa snežijo lahni cvetni listi
in bele snežinke brez madeža.*

*Ob vzglavju groba blede, rjava žena,
— kakor Trnuljčica z žalnim pajčolanom —
strmi v zevajoči grob.
Iz okamenelih oči ji nič več ne polzi,
iz srca kri ji vedno bolj kaplja.
In ko je ljudstvo cmokajoč odhajalo,
je ona ob mesečini sanjsko dušo
vsadila na moj grob kot beli obelisk
in svoje trnovo srce kot rožni grm.*

Potem je mrzlo grudo
vstavila na mesto srca
in opetakajoč se
— brez srca, brez duše —
stopala v noč brez stez.

Osramočen sem zdaj pristopil,
poljubil dušo — obelisk,
in ves srečen smuknil
v groba noč, ožarjeno.

(Iz zbirke *Felgyujtott erdő*
prevedel Ivan Camplin)

Ivanka

Žalost

Utrujena sem kakor noč,
a ne morem spati z žalostjo,
ki vame leze
vsepovsod.

Če sem tu, je tu,
če sem tam, je tam;
žalost name čaka
vsepovsod.

Franč Puncer

Iz nenapisanega dnevnika

Haunstetten, 6. april 1944.

Z današnjim dnem sem že tri leta mašnik. Takrat na dan posvečenja je bila na ta datum cvetna nedelja, letos je veliki četrtek. Velikonočni dnevi so živ spomin na moje mašniško posvečenje in začetek delovanja v Gospodovem vinogradu. Drugi lavantinski duhovniki so bili skoraj izključno posvečeni na praznik sv. Petra in Pavla, novomašnike letnika 1941 pa je škof Ivan Jožef predčasno posvetil, ker je bila vojna pred durmi. Da ne bomo šli kot diakoni na fronto, smo rekli škofu, ampak kot mašniki. Komaj posvečeni smo postali župnijski upravitelji, saj je bila večina dušnih pastirjev zaprta ali preseljena. Jaz sem pastiroval na štirih župnijah istočasno, dokler me ni Gestapo zaprl. Med našim posvečenjem so nad Mariborom zagrmeli nemški bombniki — Stuke in nekdo nam je pošepetal: vojna je. Danes ob tretji obletnici se nad Hitlerjevo Nemčijo vozijo ameriške zračne trdnjave. Mi jetniki pa se gremo »med dvema ognjema«. Kaj bodo naredili SS-arji

z nami, ko jim bo šlo za nohte? Toliko nabojev bodo še vedno imeli, da nas pobijejo, menijo nekateri. Če nas ne bodo potolkli zavezniki. Saj smo »doma« med samimi tovarnami. Sedaj je gotovo bolj varno biti v glavnem dachauskem taborišču. Tega prav gotovo ne bodo bombardirali. Naše malo gnezdo je pa tako neznatno, najbrž ga nimajo označenega na svojih zemljevidih in če hočejo uničiti Messerschmittove tovarne, bodo nekoč skoraj gotovo preorali ta naš dom. Kakor je reven, v teh okoliščinah nam veliko pomeni. Tam imam posteljo, kamor se do kraja utrujen vležem in nekaj ur v spanju in sanjah ne vem, kako bridko je moje življenje. Sem še — hvala Bogu — vedno prihajajo zavoji, ki mi jih s tako vnemo pošilja sestra Justi in mi prinašajo ne samo kalorije ampak tudi dokaz, da so nekje ljudje, ki me imajo zelo radi. Tu, v tem našem taborišču imam vsaj nekaj prijateljev, ki jim zaupam, se jim potožim in tudi sam njim nekaj pomenim.

To naše taborišče Haunstetten! Ko bo minila vojna, ga bodo likvidirali. Naj ga tu nekoliko opišem. Leži na robu naselja z istim imenom. Obsega morda tri hektare, ograjeno je z visoko bodečo žično ograjo in še z žico, v kateri je električni tok. Ob vhodu v taborišče je desno baraka, v kateri so skladišča in kuhinja, levo baraka, v kateri je zasilna bolnišnica — revir. Ostale barake so razporejene v četverokotu tako, da je v središču razmeroma veliko zborna mesto. Tam nastopamo vsako jutro in večer, da nas preštejejo. Pozimi je pogled na taborišče dokaj klavrn, spomladi in poleti pa je tu in tam kaka zelenica, ob nekaterih barakah cvetijo celo rožice, kakor je pač prizadeven starešina barake. Vam smem povedati, kako je s straniščem, v tem našem domu? Ponoči ne smeš ven, sicer dobiš svinec pod rebra. Zato je v vsaki sobi »klbala«. Tudi zjutraj je med žvižgom za vstajanje in nastopom na zbornem mestu tako malo časa, da ne utegnejo vsi na skupno stranišče. Zrak, ki ga dihamo v sobi je vse prej kot prijeten. Tisti, ki delamo v tovarni, si, če je le mogoče, pomagamo s tamkajšnjimi stranišči, ki lamo v tovarni, seveda dobro urejena. Kaj pa »javno« stranišče v taborišču? To je dolgi zabetonirani jarek, na katerega dnu teče voda. Tam počepamo ob obeh straneh. In tako se je oni dan zgodilo Aljoši, da se mu je pri tem čepanju odpelala menažka (Rusi pravijo miska), ki jo imamo pripeto ob pasu in zaplavala na dno. Z Ladom sva ravno prišla mimo, ko se je nesrečnemu Aljoši to zgodilo. Dolgo, dolgo je gledal za njo in ponavljal: job tvojo mač. (Dovolite, da enkrat zapišem ta refren, saj ga vsak dan — kakor je grd — nešteto krat slišim.) Kaj bo Aljoša sedaj storil? Če nimaš sklede, ko se deli obrok, ga ne dobiš. Morda bo z muko odkril kje kako rezervno misko, ali pa jo bo komu ukradel, ta pa spet drugemu in skozi taborišče bo šla verižna reakcija.

V tistem tednu je končno tudi v tej nesrečni deželi začela pomlad zmagovati nad zimo, ki doslej nikakor ni hotela odnehati in nas je zelo pestila. Ker do božiča zime skoraj nismo imeli, se je menda hotela raztegniti na račun pomladi. Doma je gotovo že lepše, saj je tam dežela, ki jo je Bog v primeri z drugimi stokrat blagoslovil in okrasil. S pomladjo je ozelenela gredica, ki so jo v obliki srčka napravili pred hišo padlemu bratu Viktorju v spomin. Moj Bog, v kako hudih časih živimo, kako nas je trpljenje skovalo močne, da prenašamo bridkosti vsakdana. Iz pisma med vrsticami spoznam, kako se doma na vso moč trudijo, da bi me potegnili ven. V vlogah, ki jih naslavljajo na okupatorsko oblast, navajajo močan argument: brat je padel na fronti, ni prav, da je drugi v koncentracijskem taborišču.

Kakor dobro vem, da je Viktor prisiljen oblekel uniformo, da ne bi z begom pogubil domačih, tako vem tudi, da mene ne bodo izpustili. In bo že prav tako. Nedavno je sotrpinina Vinka iz Javornika žena na neki način vendarle osvobodila. Ko smo drugi dan korakali iz tovarne v taborišče, sta stala ob cesti, da smo se še enkrat videli. Z mešanimi občutki sem ga gledal. Menda je še najboljše biti takole do konca, pa kakršen že bo. Še vedno imam svete hostije pod srajco. Konec je gotovo blizu: presrečen povratek v domovino ali pa v hišo Očetovo. Preko letošnje velike noči bo padala senca križa velikega petka, v srcih pa neugasno gori ogenj upanja na vstajenje.

V taborišču, pa tudi med civilnimi delavci v tovarni se je že zelo razvedelo, da sem duhovnik. Verjetno edini od tisočev dachauskih duhovnikov v zunanji komandi. To je v nasprotju s pravilom, po katerem morajo biti vsi duhovniki-jetniki zbrani v glavnem taborišču. Grozi mi nevarnost, da me bodo poslali tja, pa me še morda kaznovali, če ugotovijo, da sem »pomo« sam povzročil. Dodatna skrb me razjeda te dni.

Haunstetten, 9. april 1944.

Velika noč. Že druga v tem taborišču. Lani smo se še pogovarjali o velikonočni procesiji, poticah, šunkih, hrenu, pirhih... Letos se vsiljuje vedno znova vprašanje: ali bomo preživeli? Namesto vsakodnevne umazane vode z žlico krmilne repe so nam dali rezance, namesto šestnajstice dvanaajstico kruha.

Ležim na postelji in skušam v mislih preiti velikonočno mašo. Vstal sem in sem s teboj. O Bog, ki nas vsako leto razveseljuješ z vstajenjem... Če pa Kristus ni vstal, je prazno naše upanje. Toda Kristus je vstal. Aleluja. Lepo bi bilo hitro umreti in biti z Gospodom. Želim biti razvezan? Kje pa. Tole zgoraj so samo misli iz premišljevanja v velikonočnem jutru. V resnici pa se z vso močjo oklepam tega bednega življenja. Kolikokrat z Jocom in Ladom kujemo načrte, kako bi se rešili, če kaj pride. Premagujemo se, da ne pojemo nekatere stvari iz »zlate rezerve«, ampak jih hranimo za trenutek X. Kako malo sem se še sprijaznil z dejstvom, da je konec zemškega bivanja bolj verjeten kakor preživetje, ki so ga polne sanje podnevi in ponoči.

Haunstetten, 13. april 1944.

Krasno sončno pomladansko jutro se je obetalo, ko smo prikorakali iz taborišča. Koraka blizu tisoč ljudi, sami moški, vsak v svoje misli zatopljen, večinoma zelo lačni, že pred začetkom dela utrujeni in počitka željni. Levo in desno korakajo SS-arji, nekateri s psi na vrvi. Na čelu vsake delovne skupine koraka bolj ali manj važen jetnik-capo. Kakor vsako jutro so v tovarniški dvorani točno ob 6. uri zabrneli in zatulili stroji, mi v pisarnah smo ošilihi svinčnike, šef Mayer je neutrudno preganjal čas s telefoniranjem. Nato je kmalu zatulilo predalarm, znak da bo dan živahen, okrog desetih pa akutno zračno nevarnost. Bežimo, tecimo, Američani gredo, si brundam znani napev, ko dirkamo v naše cik-cak jarke. Dolgo smo počivali, se pomemkovali in čakali kaj bo. Najmanj od vsega smo si želeli, da bi odtulilo zračno nevarnost in bi morali spet v tovarno. Zgodaj popoldne je bil spet na vrsti Messerschmitt. S peklenjskim hrupom so drveli nad nami, nato smo mogli spet opazovati kako so letele bombe, kakor velikanske prižgane cigare se mi zdijo. Tedaj nam je zastal dih, od groze je hotelo srce iz prsi. Čisto

blizu, morda 10, morda 20 metrov pred nami je padla bomba. Mi pa smo živeli in spet zadihali, kajti zarila se je v mehko zemljo in ni eksplodirala. Blindgänger pravijo Nemci. Če bi se raztreščila, bi ne bilo več delovne skupine Messerschmitt 4 a Zu z SS-arji vred. Bombniki so se med tem že oddaljili, nas pa so še dolgo pustili v jarkih. Ko smo se končno vračali, smo ugotovili, da je naša tovarna 4 a Zu tokrat srečno odnesla. Tam nas je čakalo kosilo, juha in že je capo od SS-arjev zvedel, da je zbombadiramo naše taborišče in da je v delovni skupini 2c mnogo naših fantov mrtvih.

Kaj je z našim taboriščem? Kaj s tistimi, ki ne hodijo v tovarno, ampak opravljajo taboriščna dela? Bomo našli naše koce, s katerimi se pokrivalo ponoči in tisto skromno a kako dragoceno zalogo prihranjene hrane? Taborišče je sicer naše prisilno bivališče, mnogo bridkega preživljamo tam, a bivališče je le. Zdaj smo brezdomci, ki dobro vemo, da bo naše življenje odslej še bednejše. Gredeč vidimo sledove bombardiranja, razburjene ljudi, reševalce in še kaj. Capo ves čas molči, čeprav korakamo utrujeno in neurejeno, nas nič ne poziva k strunnejšemu koraku. Kolena se nam šibijo, ko stopamo skozi vhod taborišča. Nisem pogledal v smeri moje barake, kakor bi bilo pričakovati, in ne kam drugam, kajti že blizu vhoda so ležali mrtvi v vrsto položeni, pripravljeni, da jih odpeljejo. Nekateri so popolnoma sivi v obraz, obleka blatna, tu in tam krvavi madeži. Čujemo, kako na nekaterih krajih taborišča še kopljejo in iščejo zasute. Silen gnev me pretrese. Obtožujem ta svet zločincev. Na misel mi je prišel spomenik nekega Kelnariča na mariborskem polkopalšču, ki v kamnu upodobljen drži v roki lopato, s katero je kopal studenec, pa ga je zasulo in ga niso mogli rešiti. Spodaj je — ne vem zakaj — zapisano: obtožujem. Ob alarmu se ljudje razbežijo in si pomagajo kakor morejo, vedo in znajo. Hitlerjevi jetniki v koncentracijskih taboriščih pa morajo ostati na svojih mestih izpostavljeni na milost in nemilost, sicer jih postrelijo kakor zajce. Protestiram, obtožujem, reva nemočna, kakor sem.

Ko so nas prešteli, hitiva z Ladom v našo barako številka 4, kajti ostala je nepoškodovana, večina drugih pa je razbita. Tudi baraka, v kateri sem še pred kratkim kot bolničar obvezoval rekonvalescente flegmone in jim delil tablete, je razdrta. Ali se moram tudi tokrat razen dobremu Bogu šefu Mayerju v tovarni zahvaliti, da mi je rešil življenje, ko je zahteval, da zapustim prijetno službo v revirju in zopet delam v tovarni. Prav lahko bi se namreč zgodilo, da bi sedaj ležal v vrsti med trupli pripravljenimi za odvoz.

Z Jocom in Ladom smo torej v naši baraki hitro zavarovali svojo lastnino, potem pa hiteli iskat našega poljskega prijatelja Tonija. On ne hodi v tovarno. Med mrtvimi ga — hvala Bogu — nismo našli. Ranjence so namestili v eni izmed neporušenih barak, kjer so jim postlali kar na tleh. Tam čakajo, da pridejo vozila iz Dachaua in jih odpeljejo v tamkajšnji revir. Našli smo Tonija. S solznimi očmi gledamo, kako leži negiben v nezavesti. Nikoli več ga ne bomo videli. Bog daj, da ozdravi.

Kaj bodo sedaj naredili z nami? Ograja je na več mestih porušena, tudi elektrike gotovo ni v žicah. Ponoči bi nekateri gotovo skušali pobegniti, če bi ostali tu. Ne vem, če tudi Lado ne misli na kaj podobnega. Nismo dolgo v dvomu. Že se derejo starešine barak, za njimi pa sobni starešine: nastopite, vzemite vse s seboj. Kaj je to vse? To je skleda za hrano, žlica in dve odeji. Kdor ima rezervno perilo od doma in kaj hrane, seveda tudi to, če mu je ob

bombardiranju ostalo. Dolgo nas preštevajo in ugotavljajo, kje so manjka-joči: med ranjenimi ali med mrtvimi. Nato odrinemo brez »večerje«. Za nas, ki imamo kaj od doma, ni tako tragično, za ostale — in teh je gotovo tisoč — dodatna bridkost. Korakamo najprej po znani cesti, tudi še mimo svetega znamenja lepega velikega križa, na katerega sem se oziral skoraj vsako jutro, ko smo šli v tovarno in zvečer, ko smo se vračali. To vem, da ga ne bom nikdar več videl. Bilo bi čudežu podobno, če bi ga. Moj Bog, moj Bog, ali me boš tudi v resnici do kraja zapustil. Ne. Aluminijasta škatlica v vrečki pod umazano srajco je še vedno z menoj, v njej pa živi božji Sin.

Ne vem, kod smo potem hodili po neznanih cestah in poteh. Mračilo se je že, ko smo zasedli peščeno jamo, ki menda sedaj služi za strelske vaje. Mi smo v jami, gori po obronkih se sprehajajo SS-arji in psi. V jami je stiska, z Jocom in Ladom skušamo ostati tesno skupaj in varovati svoje »imetje«. Te lucis ante terminum, rerum creator, poscimus, ut solita clementia sis praesul ad custodiam.

Peščena jama blizu Haunstettina, 14. april 1944.

Zjutraj so nas v jami uredili po barakah, dali so nam kruh in čaj. Parole o naši bodočnosti križem vznemirjajo duhove. Eni menijo, da nas bodo zvozili v Dachau, drugi to možnost odločno odklanjajo, ker Messerschmitt brez nas ne more obratovati. Zopet drugi: večina nas bo šla zaenkrat v Dachau, dokler gradbena skupina ne obnovi taborišča. Najmanj venjamemo paroli, da nas bodo kar tulkaj v peščeni jami likvidirali. Za to še ni čas.

Kmalu bomo vedeli. Že zapuščamo peščeno jamo, kjer smo prespali in prebili noč. Korakamo v neznano. Na večer smo dospeli. Gablingen se kraj imenuje. Medtem, ko smo mi prebivali v peščeni jami, so na hitro tukaj izpraznili majhno civilno taborišče. Da je služilo civilistom, ugotovimo po tem, da nima prave ograje in ne bodeče žice. Sodim, da je bilo zgrajeno za največ 400 ljudi, nas je preko tisoč. Dobro, da se ni treba boriti za prostor: kamor ti ukažejo in kamor te porinejo, tam si. Na mnogih posteljah bosta ležala po dva. Z Ladom sva zraven postelje, v kateri bo počival starešina barake. Strahotna stiska je tu notri in vpitje in smrad in žeja, obup. Vztrajaš samo zato, ker moraš.

Razumljivo, da je stanje na zbornem mestu trajalo več kot uro, nato smo dobili kruh in čaj. Mislim, da je bila ura blizu polnoči, ko smo legli. Ne morem spati, zato premišlujem. Že v peščeni jami sem uspel napisati čisto kratko pismo domačim. Bojim se, da bodo zvedeli kako so nas »zavezniki«¹ zbombardirali. Naj tudi zvedo, da sem zaenkrat še živ. Upam, da ste zdravi, sem zapisal, kakor sem tudi jaz popolnoma zdrav in se dobro počutim. Imamo že talko lepo in toplo pomlad. Če se bom preselil, vam bom že poslal naslov, do takrat pa velja sedanji. Zame ne imejte skrbi. Tako sem napisal. Če bomo šli jutri v tovarno, bom prosil civilista Rheima, da bo pismo oddal na pošto.

Gablingen, 15. april 1944.

Zelo zgodaj je zapiskal taboriščni starešina, mislim, da pred četrto uro, saj se mi je zdelo, da sem šele legel. Po cestah, kolovozih, preko letališča in travnikov smo korakali kake trideset ure, nato smo se vkrcali v tovrne vagone neke male obmestne železnice, se počasi cijazili sem in tja po pred-

mestjih Augsburga, nato spet korakali približno pol ure in se znašli v naših tovarnah. Joj, kako sem utrujen, kako bi zaspal, najraje za zmiraj.

Naše tovarne so bombardiranje v glavnem srečno prestale. Tam, kjer smo pred tremi dnevi z delom končali, lahko nadaljujemo. Mayer pravi: »No, ste srečno prišli«, Rheim in Reitingner, ki sta mi odkritosrčna prijatelja in sočustvujeta z menoj, sta vsa prepadena, ko me vidita izdelanega, obenem pa vesela, da sem vsaj živ.

Dan je dolg, vleče se brez konca. Naši »zavezniki«, ki so nam porušili dom, se danes kot nalašč ne prikažejo in nam ne privoščijo počitka v cik-cak jarkih.

Ko je končno le večer, gremo spet na sprehod kakor zjutraj. Pol ure peš do vlaka, morda 20 minut vozarjenja z vlakom, nato tričetrt ure peš do novega doma.

Gablingen, 20. april 1944.

Danes je šesti dan bivanja v novem taborišču. Šestkrat smo že šli od tu na delo in se vrnili vanj. Vstajamo ob 4, vležemo včasih šele ob 23. uri. Vidno hujšamo. Še tista betvica mesa, ki so jo imeli fantje, ki ne dobivajo zavojev od doma, izginja. Velike oči, globoko v jamicah lobanje, obleka na marsikom visi kakor na obešalniku. Nekateri smo nocoj že zopet dobili zavoje od doma. Naslovljeni so bili seveda še na Haunstettem, pa so jih dostavili sem. Zavoj je v tem trenutku kakor mana iz nebes. Ta zlata moja sestra Justi in predobri moji domači!

Gablingen, 21. april 1944.

Nekaj pošastnega moram danes zapisati, nečloveškega. Ali pa ravno človeškega. Nekdo je rekel: izmed vseh divjih zverí, ki jih je ljubi Bog ustvaril, je najbolj divji človek. Ko smo zvečer skoraj na smrt utrujeni prikorakali v taborišče, smo na zbornem mestu zagledali provizorično zgrajen oder, na njem vešala, na dolgem prečnem drogu pripravljenih šest zank. Ne bom opisoval kake občutke dobiš ob takem prizoru ubogo brezmočno bitje. Čisto na kratko povem, ker tudi še sedaj ves trepečem, ko to pišem. Po preštevanju smo morali ostati v pozoru, da bi kot svarilo vsem gledali ogabno dejanje. Privredli so šest fantov in komandant taborišča je prebral smrtno obsodbo, podpisano baje od samega Himmlerja. Utemeljitev se je glasila, da so po bombardiranju nekje izropali nekaj mila — če sem prav slišal. Potem je pristopil rabelj in to je bil Hugo, starešina mojega bloka. Uporno sem gledal v tla in z nohti grebel v pesti. »Do svidanja tavaršči«, je zaklical eden. Ko je tudi drugi začel: »Do svidanja...«, ga je rabelj udaril po ustih in mu vrgel zanko okrog vratu. Tako so mi povedali tisti, ki so zmogli gledati. Potem smo legli bolni, tako strašno bolni v svoji nemoči.

Čez kako uro je prav blizu mene legel tudi rabelj, starešina našega bloka Hugo. Gotovo je za opravljeno delo dobil obilo žganja in izdatno večerjo.

Moji konjički

Selivec

Pravzaprav bi moral biti selilec, toda tako smo že navajeni na ptice selivke, da bo tudi zame boljše, če bom selivec. Bom namreč samo v tem zapisu, kajti selil se menda ne bom več, razen enkrat še in sicer zadnjikrat, na oni svet. Selivec pa sem zares bil, ker sem se selil tolikokrat v svojem življenju, da mi je selitev postala zares konjiček. Zakaj sem se selil, niti sam ne vem dobro, tako so pač prinesle okoliščine, pa saj ta zakaj niti ni važen pri konjičku, važnejši je, kako sem se selil.

Ko so me spoznali za dovolj godnega, da bi lahko opravljal kaplansko službo, so me najprej poslali za kaplana v Trbovlje.

»Ni napačno, to Trbovlje. Lahko si zadovoljen. Imel boš dobrega predstojnika,« mi je rekel moj župnik Anton Čirič, ko sem mu pokazal svoj prvi dekret. Tistih nekaj dni pred selitvijo je naglo minilo in zložili smo moje stvari, ki jih ni bilo veliko, toda kljub temu smo napolnili precej velik kovček, naredili še dva zavoja, jima dodali dežnik, pa ne takšen sodobni zločljiv, ki se prav takrat ne odpre, ko dež lije po tebi, ampak tak star soliden dežnik z dolgo zakrivljeno palico, ki ga lahko v lepem vremenu uporabljáš tudi za podporo ali pa za to, da z njim držiš kakšnega razdraženega psa v varni razdalji od sebe. Vzel sem s seboj še violino v lepem črnem toku in klobuk s precej širokimi krajci, kakršni so pač takrat bili v modi.

Vse to smo naložili na voz in Šankina kobilica me je z vsem tem potegnila na železniško postajo v Mačkovce. Z menoj se je peljal tudi moj oče, ki je v Mačkovcih vse to lepo spravil na vlak, mi še dvakrat pokazal, kam je kaj dal, potem pa se je moral naglo posloviti, ker je vlak že potegnil.

Do Sobote sem imel dovolj časa, da sem si zapomnil, koliko stvari imam, da kaj ne pozabim, ko bo treba v Soboti prestopiti na drug vlak. Če si poveznem klobuk na glavo, imam na skrbi še pet stvari: kovček, dva zavoja, dežnik in gosli. Če klobuka nimam na glavi, pa moram šteti do šest. Tako ostane pravzaprav samo ena skrb: vedeti moram, ali imam klobuk na glavi ali ne.

V Soboti sem moral dobro uro čakati na zvezo in sem lahko vse lepo in pravočasno uredil. Če pravim, da sem čakal na zvezo, ni treba misliti, da je v Soboti morda kakšno veliko železniško križišče in sem čakal drug vlak. Kaj še! Čakal sem le, da zopet nekaj vagonov povežejo skupaj in homo odrinili naprej. In smo odrinili. Dan je bil lep in zelo vroč, okrog prvega avgusta je bilo, potnikov pa toliko, da je bila kar stiska na vlaku. Vlak je vozil počasi, toda ker se tudi počasi daleč pride, smo po dolgih postankih in odlašanjih le prišli na Pragersko.

Za Štajerce in Prekmurce je takrat Pragersko bilo kazensko mesto, kajti kamorkoli si po svetu potoval, na Pragerskem si moral vedno dve uri čakati. Dobro, bom pa čakal. Že davno, preden se je vlak ustavil, sem preštel svoje stvari, da česa ne pozabim na vlaku, saj sem vozil samo tisto, kar mi je bilo zares potrebno, le za gosli nisem natanko vedel, ali so mi v kaplanski službi tako zelo potrebne, toda imel sem jih rad in jih nikakor ne bi rad

pustil doma. Ko so začela kolesa cviliti in so se slišali nerazumljivi klici nekje spredaj, sem držal v eni roki kovček, v drugi oba zavitka, pod eno pazduho gosli, pod drugo dežnik, klobuk pa je ostal na polici in nanj sem se spomnil šele takrat, ko so me že vsi rinili k izhodu. Nič ni pomagalo, moral sem izstopiti, sicer bi me pohodili in ko sem poleg voza vse drugo odložil in čakal, da se je voz izpraznil, sem skočil po klobuk in ga dal na ostale stvari.

»Drugič pa ga imej na glavi,« sem si rekel ježno. Znosil sem stvari na peron in čakal. Dve dolgi uri. Nikjer ni bilo nobenega znanca, da bi se kaj pogovoril z njim in bi čas hitreje tekkel, v strahu za stvari na kupu nisem upal iti v restavracijo, da bi kaj spil, nič, moral sem čakati.

Po dveh dolgih urah čakanja je prišel vlak. Zdaj imam klobuk na glavi, kovček v eni roki, ki se mi nateza, kakor da je iz elastike, v drugi roki dva velika zavitka, pod eno roklo gosli, pod drugo marelo, vse to znam že na pamet in vstopim v vlak. Ko zadovoljen namestim svoje stvari, stopim k oknu, ga odprem in zagledam nekega dobrega znanca, ki se ga razveselim kot le kaj, pa mu zavpijem:

»Hej, Jože! Kam se pa ti pelješ?«

Oni me nekaj časa ne opazi, ko pa me je le ugledal, mi pomaha in pravi:

»Proti Ljubljani. Kam pa ti?«

»V Trbovlje,« mu zakličem in mu pomaham, kajti vlak se je začel premikati čim dalje hitreje in že sva se oddaljevala. Videl sem, da je hotel še nekaj reči, pa se mu menda ni zdelo vredno.

Vlak pelje vedno hitreje, toda za božjo voljo, kaj vlak ne ve, da v tej smeri ne pridemo v Trbovlje? Saj vozi nazaj proti Ptuj. Pa menda nisem stopil v napačen vlak!

»Karte prosim!«

»Kam pa zdaj ta vlak pelje? Saj ne gre v pravo smer?«

»Vi ne greste v pravo smer. Gotovo ste na Pragerskem stopili v napačen vlak.«

»Kaj bom pa zdaj?«

»Če na prve postaji izstopite, vam ne bom nič zaračunal, če se pa hočete peljati dalje, vam bom moral zaračunati dvojno ceno, ker se vozite brez vozne karte.«

»Dobro. Izstopil bom v Cirkovcih. Kdaj pa pride kalkšen vlak, ki bo vozil v pravo smer?«

»Kmalu. Čez kaki dve uri. To pa ni dolgo.«

Če imam klobuk na glavi šest, sicer pa pet stvari: v eni roki kovček, v drugi dva velika zavitka, pod eno roklo gosli, pod drugo dežnik. Tako se v Cirkovcih s težavo zopet zrinem skozi ozka vrata, kakor peljejo v nebesa, in izstopim. Na vročem soncu čakam zopet dve uri. Nikjer sence, nikjer drevesa, niti kakega vodnjaka blizu, da bi se odžejal.

Tudi dve uri nazadnje mineta in prisopihva vlak. Zopet imam v eni roki kovček, v drugi dva zavitka, kakor že dobro veste. Voz je razgret kakor naša domača krušna peč, ko je babica pekla pet kolačev kruha. Klobuk odložim in k petim se prilepi še šesta skrb. Tudi suknjič bi odložil, pa takrat to še ni bilo v navadi, saj sem nosil trd kolar, ki je pa brez suknjiča smešen. Potim se, da kar teče od mene. Toda saj ni daleč, kajti sprevodnik že vpije:

»Pragersko! Popotniki proti Ljubljani, prestopiti!«

Zopet stara pesem: v eni roki kovček, zavoja, gosli, dežnik, klobuk bi najraje tam pozabil, pa mi je bil preveč na očeh in moral sem ga vzeti. Z vsem tem zopet izstopim iz vlaka, znosim na peron, kajti čakati moram zopet dve uri, da pride tisti pravi vlak iz Maribora.

V eni roki kovček in tako dalje se po dveh urah spravim v vlak, na katerem sem si prej trikrat ogledal table, kam pelje in odkod pride, da se ne bi zopet vozil v napačno smer. Ura je že štiri popoldne, jaz pa od jutra nisem še nič jedel ne pil, tisto skodelico kave, ki mi ni niti dišala zjutraj zaradi slovesa, pa sem že davno izpotil. Zaradi varnosti še sprevodnika povprašam — ko bi to že zjutraj naredil! — kam pelje ta vlak in me pomiri, da proti Zidanemu mostu in ta del vlaka potem proti Ljubljani.

Pominjen se usedem in preštejem svoje stvari. Trikrat, štirikrat in vedno pridem samo do pet. Moral bi naštetih do šest. Šele potem, ko sem že ves razburjen, se spomnim, da je do pet kar prav, saj imam klobuk na glavi.

Vozimo se in vozimo. V Zidanem mostu precej časa stojimo, tako da sem se že bal, ali se ni na našem vagonu vnela os in so ga morda odklopili, saj ena nesreča nikoli ne pride sama, druga se ji rada prilepi.

Ne, nič ni hudega, krenili smo dalje. Takoj za Hrastnikom vzamem v roke kovček, v drugo dva zavitka, pod eno roko gosli, pod drugo dežnik, klobuk pa je najvarnejši na glavi, to sem doslej dobro izkusil. Vlak se ustavi, na prehodu v mojem vozu pa je stiska in kot vljuden človek mirno čakam, naj izstopijo drugi pred menoj, saj se jim očitno zelo mudi. Ko nazadnje pride vrsta tudi name, se znajdem s svojimi stvarmi na postaji in vidim, kako precej velik avtobus poln potnikov pravkar odhaja. Nikoli še nisem bil v Trbovljah in ne vem, kako daleč je cerkev. Vprašam. Pravijo, da je daleč. Več kot pet kilometrov. Morda me samo strašijo, si mislim.

»Pa ni nobenega prevoza tja? Avtobus je menda odpeljal?«

»Še en avtobus je, pa ne vem, če se bosta s tistim peljali.«

»Zakaj pa ne?«

»Če vi ne veste, jaz tudi ne,« se je zarežal in me pustil.

Nekoliko proč je stal še en avtobus, majhen, morda za dvajset ljudi in napotil sem se k njemu, pohitel sem, saj se mi je zdelo, da se tudi ta odpravlja.

»Dober dan,« rečem in rinem svoje stvari v staro, po videzu že precej razmajano škatlo. Nihče ne reče nič, vsi so utihnili, kakor da se je zgodilo nekaj nenavadnega.

»Peljete do cerkve?« vprašam in se skušam nasmehniti.

»Če ne želite v cerkev, do cerkve lahko,« se zareži voznik in motor zahrče, kakor da se mu je posrečila dobra šala. Potniki se začno zopet pogovarjati in napetost v meni popušča. Proti koncu vožnje pa mi pravi eden ismed njih:

»Tudi mi rdeči nismo sami hudiči, nikar ne mislite.«

Zmedel sem se in izjecljal: »Saj tega nisem nikoli mislil,« ker nisem vedel, kam meri.

Ko sem izstopil iz avtobusa, je precej rok pomagalo in so mi stvari zložili na kup.

Pred župniščem je stal dobri stari monsijor Jakob Gašparič in ko je videl, da sem prišel, mi je šel naproti in me prijazno pozdravil:

»S tem ste prišli, s tem ste prišli? Jaz pa sem vas čakal z rednim avtobusom«.

»Ali ta ni redni?« sem naivno vprašal.

»Ta je rdeči, ne samo po barvi. Pa mi je kar prav, da ste s tem prišli. Dajte mi kaj, da vam bom nesel«.

Kaj naj temu ljubeznivemu gospodu dam, sem premišljal. Gosli ne bo nosil, saj ni muzikant, dežnika tudi ne, ker ne dežuje, zavitka sta že vsa strgana od toliko prekladanja, kovček pa je pretežek. Ker se nisem mogel odločiti, mi je kar sam vzel gosli in dežnik izpod pazduhe in me povedel v župnišče, kjer mi je dal mesto, dokler si ne preskrbim pohištva in se ne preselim v kaplanijo. Mnogo šefov sem imel, saj sem bil v življenju kot ptica selivka, ta pa je bil med vsemi najboljši.

V Trbovljah sem se komaj dobro vživel, že je prišla pomlad in z njo birma. Naš bogoslovec je bil seveda v bogoslovju in birma takrat ni bila dovolj važen vzrok, da bi lahko prišel domov in pomagal pri asistenci, ko je treba pri škofovi maši toliko strežnikov, da se kar spotikajo drug ob drugega, najmlajša dva pa imata na skrbi škofovo kapo in palico. Tako je palica dosegla mene in mi je bilo kar prav, kajti škofove kape sem se zares bal, pa ne kape same, ampak tistega kapo gor, kapo dol, kar je bilo treba šestokrat narediti in povrh vsega še o pravem času, jaz pa prav tistega nisem vedel, kdaj je pravi čas. S palico je bilo lažje, ker sem samo gledal, kdaj bo škof po njej stegnil roko.

Tako le proti koncu maše pa mi pravi sosednji kaplan:

»Se misliš seliti, da nosiš palico?«

»Zakaj bi se pa selil?«

»Stara resnica: kdor pri birmi nosi palico, bo še tisto leto prestavljen.«

»To so čenče,« sem šepnil, pa mi je vseeno postalo že nekoliko bolj vroče, kakor mi je že bilo ob vročem dnevu v rokavicah in z ogrinjalom okoli ramen.

»Boš že videl,« je šepnil nazaj, ne da bi zganil z ustnicami, ker se je škof Tomažič prav takrat obrnil proti nama in slegnil roko po palici za zadnji blagoslov.

In res. Že čez štirinajst dni sem dobil dekret, da sicer ostanem tretji trboveljski kaplan, toda z delokrogom v Hrastniku. In seliti sem se moral čez hrib v ozko tesno dolino, na katere dnu ni prostora za nič drugega, kakor samo za ozko potočno strugo.

Selil sem se s toliko bolečino, da mi je prvi kaplan Martin Gorogranc, ki pa je bil v Trbovljah že dvajset let, sočutno rekel:

»Če boš še dvakrat prestavljen, boš mrtev, če si boš vse to tako gnal k srcu.«

Toda kako si ne bi bil gnal k srcu, ko pa sva pred tremi tedni prav z Gorograncem obiskala Hrastnik in sem mu po prevalu hriba, ko sva se vračala v Trbovlje, rekel:

»V Hrastniku pa zares ne bi rad bil. Niti mrtev, kaj šele živ. Pogledaj, kako je dolina zadimljena in kako oba bregova silita drug k drugemu. Tu bi se počutil stisnjenega kakor v primežu. Zagaten dim pa mi ne da zajeti sape.«

»Navadil bi se. Tudi drugi so se navadili.«

Zdaj pa sem se moral preseliti prav sem, kjer ni bilo župnišča in sva z Ludvikom Prelogom stanovala v rudniški hiši nad glavno pisarno, kjer je prek strehe tekla ozkotirna železnica, pod oknom noč in dan pela cirkularka, ki je žagala jamski les, dobrih petdeset metrov proč pa je bila velika rudniška separacija z večnim ropotom in s pravim grmenjem, ko se je masa premoga vsula v spodaj nastavljene vagone, ki jih je lokomotiva z oglušujočim žvižgom in pošastnim sopihanjem vlekla pod najjinimi okni proti železniški postaji na koncu hrastniške doline.

Toda govoriti moram predvsem o selitvi, ker sem zajahal tega konjička. Pri selitvi pa ni bilo nič posebnega. Pohištvo so mi naložili na voz in ga odpeljali, jaz pa sem se s kolesom peljal po veliki cesti s krepkimi serpentinami. Asfalta takrat tam še ni bilo in cesta je bila lepo peščena in gladka. Serpentine sem lepo zvozil in sem prav takrat šinil s poslednje na strmi del potegnjene ceste, ko mi z leve strani skoči iz grabe na cesto pujsek. Pravi pujsek, ne kakšen privid.

In začela se je dirka, pujsek teče, moje kolo tudi. On se še bolj požene naprej, jaz tudi, saj ne morem dopustiti, da bi me navadno svinjče prehitelo, ko sem vendar dober kolesar. Tako meriva svoje sposobnosti, svinjče tik ob mojem prednjem kolesu na levi strani. Ravno sem mislil kolo še bolj pognati, tedaj pa pujsek z neverjetno okretnostjo plane pred moje prednje kolo, ki ga vrže v jarek kakor žogo, mene pa vrže strmo prek krmila, da splavam po zraku brez peruti, potem pa zaorjem na trdi cesti z rokami, s čelom in koleni.

Ko se poberem, mi s kolen visijo cunjice in tudi kožo mi je ostro kamenje posnelo, z dlani mi teče kri in prav tako s čela. Sicer pa ni bilo nič hudega, saj sem šele pozneje opazil, da mi je posnelo tudi konice čevljev in komolce. Le kaj je z mojim kolesom? Ležalo je v grabi z nazaj obrnjenim krmilom, prednje kolo pa je bilo v krepki osmici, vrtelo pa se je.

Šele sedaj sem opazil na desni strani hišo, kjer je bil pujs doma, saj se je takoj pobral in stekel proti domu. Zaradi krvavih dlani nisem mogel ničesar prijeti, da bi kaj uredil, zato sem šel k tej hiši prosit vode. Ko me je gospodar zagledal, je prebledel kot smrt, pa sem ga pomiril, da mi nič hudega. Umil sem si rane, jih zavezal z belimi krpami, ki mi jih je dal gospodar, zravnal sem krmilo na kolesu in se usedel nanj, pa je šlo veselo ves čas navzdol vse do mojega novega bivališča.

Čas je narédil svoje in zares sem se privadil v Hrastniku. Dela je bilo čez mero, saj sem imel devetindvajset ur rednega verouka na teden, pa še verouk v obrtni šoli, ki je bil vedno pozno zvečer. Od njega sem se vedno vračal z nekim Mirkom, ki je bil adventist. V šoli sem jaz njega učil, domov grede pa on mene, toda kakor jaz njega nisem mogel spreobrniti, tako tu ni ne on mene. Ostala sva, kar sva bila. Največ dela pa so dala razna društva in organizacije: fantovski odsek z mladimi in naraščajniki, dekliški krožek z srednjimi in naraščajnicami, prosvetno društvo, društvo sv. Barbare. In vse to je hotelo igrati razne igre, peti pri pevskem zboru, telovaditi. Čez poldrugo leto sem bil suh kot beračeva palica, pa ne samo zaradi dela, tudi zaradi prehrane, ki ni bila redna, saj sva si z Ludvikom nekaj časa sama pripravljala hrano, toda to ni šlo. Potem sva precej časa hodila v gostilno jest, tudi tega sva se čez vso mero naveličala, nazadnje nama je hrano prinašala zvonarica in to je bilo še najbolje.

Toda zgodilo se mi je kakor ribničarovemu oslu, komaj sem se dobro navadil v Hrastniku, zopet je prišel dekret in Sava me je splavila vse doli do hrvaške meje v Brežice.

Selitev v Brežice je bila najlažja, vsaj zame. Ko sem namreč dobil dekret, sem odšel domov na počitnice, med tem časom pa se je na moje mesto priselil moj naslednik, ki je z eno vožnjo dal svoje stvari pripeljati v Hrastnik, moje pa je z isto vožnjo poslal v Brežice, jaz sem k vsemu samo rekel da in je bilo vse urejeno. Še danes sem hvaležen podjetnemu Jožetu Škorjancu, da je vse tako lepo uredil.

Včasih sem se samo čudil, kako to, da sem še živ, ko sem se že selil na tretje kaplansko mesto. Sem se selitev že navadil in koža je podplat postala?

Tudi v Brežicah je bilo veliko dela, toda življenje je bilo tam veliko bolj umirjeno kakor v Hrastniku. Toda govoriti moram samo o selitvi. Zelo smo se razumeli v Brežicah z otroki, še bolj z mladino in tudi z župnikom sva bila drug drugemu na roko, čeprav se prej pri njem nekateri niso dobro znašli. Zame je bil zelo dober in mi je zelo zameril, ko je po enem letu bivanja pri njem prišel dekret, da sem prestavljen v Turnišče. Komaj sem mu dopovedal, da se nisem prosil proč in zelo rad ostanem, naj samo pri škofu doseže, da bo dekret preklical. Hodil je osebno v Maribor, ko je najprej telefoniral, toda dosegel ni nič.

»Kar sem podpisal, ne bom preklical,« je rekel škof in pri tem je ostalo. Pri vsem je bilo nekaj manipulacije, rokovanja s človekom, toda ubogal sem in sem šel. Zdaj se sprašujem: Če bi takrat škof mojemu župniku ugodil, kako bi tekla moja življenjska pot? Bi bil danes še živ? Saj so Nemci kmalu po tistem brežiško področje izselili.

Slovo od Brežic je bilo menda težje, kot nekoč od Trbovelj. Za prevoz vsega, kar sem imel, je poskrbel organist in mi ni pustil vzeti s seboj nič, razen malega kovčka. Župnik me je dal s kočijo odpeljati na železniško postajo, prisedel je tudi on in organist. Na postaji so že bila zbrana dekleta dekliškega krožka, pa nismo ves čas nič govorili, tudi poslovili smo se molče, ker je bridkost dušila vsako besedo.

Bilo je zgodaj zjutraj, ko je vlak potegnil in sem zapustil Brežice. Brez misli in menda tudi brez čustev sem zdaj ždel v kupeju in gledal v rahlo avgustovsko meglo, kako lebdi nad travniki in zabrisuje ostre obrise.

Na Blanci, malo pred postajo, so začeli vagoni suvati drug v drugega s tako silo, da so nekateri popadali s klopi, lokomotiva je presunljivo piskala, ljudje so nekaj vse vprek kričali. Vlak je iztiril. Toda ni bilo veliko škode, le čakati smo morali več kot eno uro, da so vse spravili na svoje mesto in je vlak lahko odpeljal naprej.

Zamudili pa smo prav toliko, da nisem ujel vlaka proti Mariboru in Murski Soboti, ampak sem moral v Zidanem mostu dolgo čakati do naslednjega. Se vedno sem bil tako poklapan, da mi je bilo vseeno, če ta drugi vlak sploh ne pride. Pohajkoval sem po postaji sem in tja in ni bilo stvari ki bi me mogla razveseliti. Šele pol ure pred prihodom drugega vlaka sem se pa spomnil, da je moj dober prijatelj Staniko Rutar, ki je bil prej načelnik železniške postaje v Hrastniku in pri katerem sva z Ludvikom preživela toliko lepih prijateljskih večerov, sedaj tukaj v Zidanem mostu.

To me je nekoliko zdramilo iz mrtvila. Vprašal sem, kje Rutarjevi stanujejo in so mi pokazali, kje jih najdem. Stanka ni bilo doma, bil je v službi, bila je pa doma njegova žena in oba otroka Tatjana in Vlado. Seveda so mi takoj postregli in gospa je skuhalo odličan čaj z limono in ga posladkala, da je bil kar gost od sladkorja. Ker je bil čaj vroč, ga nisem mogel takoj spiti, ampak sem ga imel pred seboj na mizi, ko je beseda tekla o vsem, kar se je zgodilo od mojega in njihovega odhoda iz Hrastnika. Med pogovorom sta mi Tatjana in Vlado zlezla vsak na eno koleno in enemu izmed njiju se je posrečilo, da je svoj komolec naslonil na podstavek pri skodelici, in nastal je lep vzvod, da se je skodelica z vročim čajem prekopicnila name, pravzaprav na moje hlače, da sem bil naenkrat ves slahek od vročega čaja.

Kaj pa zdaj? Tak ne morem na vlak, saj bi vsi zijali vame, da tak ves moker hodim po svetu, pa še v kolarju. Gospa se je znašla, dala mi je moževe hlače, da sem skočil vanje, ona pa je moje hitro oprala in posušila ter zlikala, toda vse to je vendarle tako dolgo trajalo, da sem zdaj že drugi vlak zamudil. Moral sem čakati popoldanskega, ki pa je prišel v Beltince šele okrog desete ure zvečer.

S pismom smo si dogovorili, da me bo ob dveh popoldne čakal dekanov voznik. Ker me ob dveh ni bilo, je menda prišel nazaj ob šestih, toda tudi takrat zaman in je odšel s konji domov, dekan Jerič pa je menda mislil, da sem si premislil in morda sploh ne pridem.

Kakšna sreča, da mi brežiški organist ni pustil ničesar nositi, razen malega kovčka. Toda ko sem ga nosil do Beltincev, je bil že zelo težak. Vedel sem, da v Turnišče lahko pridem po cesti skozi Lipo, toda to se mi je zdelo predalet, zato sem v Beltincih nekoga povprašal po bližnjici. Ta mi je začel na dolgo razlagati, kako je med njivami veliko bližje in naj samo grem skraj do Gančan, tam pa naj zavijem na desno in po kolovozu pridem naravnost pred turniško župnišče.

Ubogal sem ga in šel. Bila je tema in nič nisem razložil, kako daleč sem že od Beltincev in kako blizu Gančan, zato sem pri prvem kolniku zavil z velike ceste dol in se napolil naprej po njem. Hodil sem precej časa med samo koruzo, bila je tišina vsenaokrog, potem pa sta se naenkrat vame zagrnala dva velika psa in mi nista pustila narediti niti koraka več. Pogovarjal sem se z njima in se dobričkal, ona pa nič. Tako smo stali tam precej časa, ona dva gospodarja položaja, jaz pa takorekoč njun ujetnik. Po dolgem času sem razložil, da je za koruzo nekakšna hiša in začel sem klicati, naj vendar nekdo pride ven in mi psa spravi s poti.

Kmalu je nekdo poklical psa in vprašal, kdo hodi tako pozno. Povedal sem, da sem jaz in kam sem namenjen.

»Niste na pravi poti. Morali bi iti do gančkega pokopališča in šele tam zaviti na desno.«

»Kaj bom pa zdaj? Naj grem nazaj na veliko cesto?«

»To je predalet. Če ste že tukaj, je najbolje, da greste po tem kolniku kar naprej in pridete na cesto, ki pelje iz Beltincev pod Lipo. Tam zavijete na levo, v vasi pa potem vprašajte, če ne boste vedeli dalje.«

Ubogal sem in šel. Kolnik je bil vedno slabši in bredel sem po visoki travi, ki je postajala že rosna, se spotikal ob krtine in globoko stopal v kotanje, kovček pa bolj vlekel kakor nesel, kajti roke so se mi že podaljšale

do kolen. Končno sem le srečno prišel do ceste in kmalu sem bil v vasi, ki že spada v turniško župnijo, torej sem že takorekoč doma.

Pod Lipo pri kapeli so stali fantje v veliki gruč in prepevali. Vprašal sem jih, kako pridem v Turnišče, pa mi najprej niso verjeli, da tega ne vem, ampak so mi rekli, da jih samo »slišavam«. Potem pa so le spoznali mojo zadrego in so mi razložili, da ne morem zaiti, naj grem samo do prvega križišča in tam zavijem na levo. Fantje seveda niso računali s tem, da je ponoči vsaka mačka črna, jaz pa tudi ne, in sem se podal po cesti naprej. Pri prvem križišču pa sem zares zavil na levo, pa nisem opazil, da ceste ne prečka prava cesta, ampak samo navaden kolovoz.

Hodil sem in hodil. Pasji lajež se je oddaljeval in nazadnje nisem slišal ničesar drugega, kakor samo čričke, ki so se otožno oglašali od vseh strani, videl nisem nikamor, ob desni in levi je bila samo visoka koruza, moja pot pa vedno ožja in vedno manj gladka. Čez dolgo časa so se nekje daleč z desne strani začeli oglašati psi, torej je morala tam biti nekakšna vas.

Zdaj sem kovček nosil že na rami, ker niti prsti niso več hoteli držati ročaja na njem, niti hrbet ni hotel več ubogati, da bi se kar naprej krivil v eno stran. Hodil sem že celo večnost, poti pa skozi koruzo ni bilo konca. Najraje bi se usedel na kovček in sredi koruze pričakal jutro. Potem se je pa svet naenkrat odprl in precej daleč pred seboj sem zagledal hiše.

Hvala Bogu, končno sem vendarle v Turnišču. Pred hišami je bila glavna cesta in sem vedel, da je treba iti po njej, ne pa, v katero smer. Nič ne pomaga, moral sem vprašati.

Dolgo sem trkal na okno, preden se je nekdo oglasil:

»Kaj pa je?«

»Prosim, če mi poveste, kje je župnišče.«

»Kaj si znorel! Kakšno župnišče?«

»Župnišče, no, farof iščem, pa je noč in ne videm cerkve.«

»Zdaj pa cerkev! Župnišče, farof, cerkev, vse je skupaj zmešal. Poslušaj, tu ni ne cerkve ne župnišča. Samo kapela.«

»Kakšna kapela?«

»Kakšna! Kaj ne veš, kakšna je kapela?«

»Mislim, čigava kapela?«

»Čigava? Sam Bog ve. Mi pravimo, da je naša.«

»Turniška?«

»Viš ga! Če bi bila turniška, ne bi bila naša.«

»Ali ni to Turnišče?«

»Si se tako nalokal, da ne veš, kje si? Če hočeš priti v Turnišče, pojdi po tej cesti dalje. Zdaj si v Renkovcih.«

»V Renkovcih? Kako sem pa sem prišel? To je pa čudno.«

Oni na drugi strani okna je samo nekaj zagodrnjal, jaz pa sem se natopil po cesti na svojo desno roko. Kmalu sem bil v Turnišču, toda hodil sem in hodil, pa ceste ni hotelo biti konec. Od neke hiše je prišel s kolesom na cesto neki mož in sem ga vprašal, če je še daleč do cerkve.

»Še precej daleč je. Naša vas je zelo dolga. Težko nesebe? Dajte kovček sem, ga bom dal na kolo.«

S kakim veseljem sem mu ga dal. In spremljal me je prav do župnijskih vrat. Na kolesu je imel namreč luč in bilo je dovolj, da je svetloba za tre-

nutek poblisnila po meni in je videl moj kolar in ni niti vprašal, kdo sem in kam grem.

Mislil sem, da bom v Turnišču nekaj let obsedel, ker sem se pomaknil tako blizu doma. Kljub temu, da so ljudje tu imeli mnogo manj časa, kakor v delavski ali meščanski župniji, smo tudi tukaj veliko igrali, s študenti Finžgarjevo Našo kri, s Fantovskim odsekom Molierove Scapinove zvijske in druge stvari, za vsak večji praznik nekaj, in odkrival sem, koliko umetniške nadarjenosti je v naših preprostih ljudeh, saj je mali Ftičarov Jožek v Kuntičevi igri za Srečo tako odlično zaigral vlogo Andrejčka, da nas je že s prvim stavkom zagrabil za srce in nas do konca ni več izpustil.

Toda že se je grozeči oblak vojne bližal tudi nam in pobesneli železni konji so zdirjali tudi čez našo domovino. Iz lagodne dremavice so zbudili tudi mojega Paripama, selitvenega konjička, ki je tudi podivjal in zahrzal kot Gjuranovega Jožeka. Linda in me odnesel na Madžarsko v Hosszupereszteg, ki je imenu primerno stegnjeno ležal kot stari maček na rahlo valovitem svetu. Nisem znal madžarskega jezika in se nisem mogel z nikomer pogovarjati, zato sem si kupil harmoniko, saj glasba ne pozna meja in sem igral. Čim težje mi je bilo srce in čim bolj me je mučilo domotožje, tem bolj sem igral vse, kar sem znal slovenskega, dalmatinskega, srbskega in privadil sem se tudi madžarskih, nabitih s težko melanholijo in tako čustvenih, da je bilo srce samo še bolj pobito. Ne bom tega opisoval, ker sem to že nekdaj opisal, razen tega moj Paripam ne bi bil konjiček, če bi mogel mirovati in že naslednje leto me je ponesel v meščanski Kőrmend in če sem v Hosszuperesztegu glede dušnopastirskega dela lahko lenaril, so me tu tem bolj vpregli vanj, da sem harmoniko lahko vlekel samo še ob poznih večerih. Preživel sem zaslišanja, ko so surovi njilaši prevzeli oblast, preživel sem nevarnost, ko so se pri meni zbirali ljudje vseh barv iz naše pokrajine, da so skrivaj pri meni poslušali radio in me je moj dobri predstojnik Ferenc Gyöngyös opominjal:

•Ne izpostavljajte se, lepo vas prosim! Nimam toliko moči, da bi vas obranil, če vas te nacistične zveri dobijo v svoje kremplje.«

Prestal sem kombardiranje in če le ni padlo preblizu, sem najraje občudoval do kraja urejene in simetrično razvrščene težke bombnike, ki so v veliki višini leteli čez naše nebo, ko so okoli njih švigali kakor misel gibčni in nagli lovci, ki so jim bili za varno spremstvo. Ko pa je ruska vojska zgrmela prek nas s svojimi tanki in katjušami, se je moj Paripam zopet zganil in me na ruskem poltovornjaku ponesel domov, od doma pa v Veliko Polano, toda samo za pet mesecev, kajti že tisto jesen sem se na kmečkem vozu odpeljal v Odrance.

Ko bi moj selitveni konjiček vsaj zdaj počival! Pa ni. Že čez dobro leto me je ta osel, saj mu ne morem drugače reči, čeprav je konjiček, na vojaškem džipu odpeljal naravnost v ječo v Lendavo, kakor da sem prav zato prišel v svobodo, da bom v svobodi zaprt. Petinsedemdeset dni v samici je bilo dolgih kakor večnost, saj mi je družbo delala le drobna miška, ki se je vtihotapila k meni bogve skozi kakšno drobno režo v lesenem podu. Včasih je ob večerih prišel k meni predstojnik zaporov Petek, ki je bil tako človeški in razumevajoč, da mi je odvzel velik delež bridkosti in mu tega ne bom nikoli pozabil, kakor tudi na prijatelja Štefana Zvera, ki mi je pošiljal hrano.

Ob koncu zapora se je moj Paripām spremenil v taksi in me potegnil domov v Odrance, toda oblast mi je prepovedala bivanje in delovanje v Odrancih, zato me je moj konjiček kar na kolesu odpeljal v Beltince, toda z glavo obrnjeno nazaj, kakor da ve, da bo moja pritožba na odločbo oblasti ugodno rešena in se bom čez dva meseca vrnil nazaj v Odrance. Res sem se vrnil in tu tudi ostal.

Od takrat so minila že dolga leta in moj konjiček je zelo ostarel in se polenil. Mislim, da zdaj samo zbira še zadnje sile, da me ponese še v tisto selitev, v katero mora vse, kar je živega na svetu. Vem, da bo takrat štorkljaj in se zaman trudil, da bi držal paradni korak in si bo morda po melodiji: Oh, kako je dolga, dolga pot, tiho prepeval:

Oh kako je kratka, kratka pot
tam od rojstva pa do smrti...

Ne, mislim, da ne bo pel »do smrti«, ampak bo rajši zapel do Doma in melodija se mu bo spreminjala v tisto čudovito in radostno:

K tebi želim, moj Bog, k tebi, moj Bog! — Kajti On je začetek in konec, Od Njega vse izhaja in k Njemu se zopet vse vrača. Tako mora biti, zato tako je, in tako naj bo. — Amen.

Lojze Kozar

Pejp gre v šolo

(Odlomek iz nadaljevanja Materine rute)

Naš gorički svet je najlepši oktobra. Takrat se razlije čez te naše breggače in dolé vse od Puconec do Slovenske vési, od Ženavec pa do Hodoša toliko barvnega bogastva, kakor je ne premore nobena slikarska domišljija, kajti v tej barvni mavrici so pač vse različice, ki jih človeško oko še more razlikovati.

En sam list naše izabele na podoknih je že čudovita paša za oči, ki se lahko celo uro pasejo na razkošju smaragdne zelenila ob žilah, kjer je list še ostal zelen in se zelenilo postopno umika navalu in poplavi zlatorumene, bledorumene, temnorumene in rjave s krvavordečimi otoki, cinobrastimi lisami proti robu lista, ki prehaja v vinsko rdečo, temno, temnejšo od najzlahnejšega rdečega težkega vina v kristalnem kozarcu; vse to barvno bogastvo pa obdaja in obkroža v neizmernost segajoča azurna modrina daljnega rahlo oblačnega neba, napolnjenega z božajočim kot materina dlan mehkim in dobrodejnim toplim zrakom, ki diši po izkopanem krompirju, po sveži zorani zemlji, po mlačni vlažnosti nežnih jesenskih trav in puhastih oblakov, ki se bodo zvečer oblekli v opečno rdečo barvo z mlečno modrimi obrobi na spodnji strani.

Na zemlji pa so zaplate mirne sivine, ki gre rahlo na rdeč odtenek, kajti to so njive, posejane z ržo, ki je pravkar vzknila in so se njeni suličasti listi, nežni in rahli kot misel z neverjetno močjo prerili skozi trdo zemljino skorjo in si našli pot k toplemu jesenskem soncu. Poleg so krpe z rahlo vijoličasto barvo. To so njive, kjer so pred kratkim poželi

ajdo in njeno strnišče še vedno daje njivi barvo rahlo pojemajoče bolečine.

Kjer še niso preorali krompirišča, je barva njive pastelno rumenkasto bela in tako nedoločenih odtenkov, da ne veš, v kateri mavrični pas bi jo uvrstil.

Toda vse to je le kapljica od vse lepote, saj ni mogoče opisati, kaj vse oči vidijo in kako se vse to neprestano spreminja. Vsak list je drugačen v smeri sonca in proti soncu, saj barve ob vsaki spremembi dobijo drugačen ton, zdaj nasičen zdaj razredčen, izrazit ali zabrisan, s tako ali drugačno prevleko in nadihom, da vseh teh barvnih akordov ni mogoče ujeti niti v oči, kaj šele v besede, ampak se je treba uvesti, si vzeti čas in se zagledati, kar je isto, kakor zaljubiti se v to bogastvo lepote, ki obstaja samo zato, ker obstaja človek, ki jo v sebi poustvarja in vso to lepoto takorekoč v sebi rodi, z njo pa rodi tudi domotožje po še večji, vse presega-joči Lepoti.

Za opazovanje lepote tega sveta moramo imeti čas. Pejpa ima čas. Zato tudi veliko stvari opazi in že kar neverjetno veliko ve, čeprav še ne hodi v šolo. Sicer pa v vaseh okrog Srebrnega brega ne hodi nihče v šolo, saj razen stavbe, ki je bila prej šola, ni ničesar. Ni učitelja, odkar je madžarska učiteljica pred dobrim letom in pol odšla, ali pa je morča od tega že dve leti? V razredih ni table ne klopi. Okenski okvirji so odtrgani ali pa visijo na kakšnem žeblju postrani. Vrata so sneta in vržena v drvarnico, brez kljuke, ključa pa tako menda nikoli ni bilo v ključavnici. Strop je ves marogast in bi lahko bil zelo dobra zemljepisna karta vsega sveta, če bi nekatere lise pobarvali modro, da bi ločili kopno od mokrega morja. Tla so, toda več kot polovica desk je iztrganih in strohneli tramiči so med gramozom kot ravne proge rodovitne prsti. Stene so zdrte, kjer pa je ostalo kaj beleže, pa je vse poslikano z ogljem nekega nadarjenega spretnega risarja, ki je z nekaj potezami znal zbuditi na steni pravi čudež: med hišami, drevjem, rožami, eksotičnimi cvetovi se pojavlja vedno isti deški obraz z velikimi široko odprtimi očmi, v katerih je doma globoka žalost.

Če omet ne bi bil na tolikih mestih odkrušen, kaj neki bi bilo po stenah naslikanega, kajti kdo ve, kaj je ta vitki Rus, ki ga je gnala sla po risanju in slikanju, nosil v srcu, da je počelkal sleherno prazno ploskev, pa če je bila to samo na novo pribita deska na sosedovem plotu.

Šole torej ni, ker je ni. So samo zidovi in streha. Toda streha že nekaj let pušča in dimnik na njej je na severni strani že tako izgledan, da bi dim uhajal kar od strani namesto navzgor, če bi kdo bil, da bi kuril in imel s čim kuriti.

Kljub temu je včera občinjski sel obšel obe vasi, Martinje in Trdkovo, ki imata šolo prav na svoji skupni vaški meji in je stopil v vsako hišo, kjer imajo otroke in zapovedal, da morajo otroci v petek v šolo.

Ko je prišel k Andrejekovim, je gospodar ravno metal ajdo z voza in je zato lahko zviška gledal na občinskega hlapca, kakor so navadno rekli občinskemu slu.

»V šolo? V kakšno šolo?«

»Jaz vem samo za eno. Če ti veš za kakšno drugo, potem pa kar vprašaj.«

»Dobro. V šolo torej. Pa kdo naj gre pri nas v šolo, a?«

»Ce ni drugih, kar ti pojdi, da ne boš tako neumno spraševal.«

»Neumno govoriš ti. Res ne vem, čemu hodiš s takimi ukazi k nam.«

»Saj imaš otroke, ali ne?«

»Imam, seveda jih imam. Toda bili so otroci, zdaj niso več. Fanta pri-meta že za plug in za vsako delo, kaj bi še v klopih hlače trgala. Vidiš, klopi sem se spomnil. Kje pa jih imaš? Včeraj sem šel mimo in je veter podil listje po praznem prostoru, kjer ni niti oken niti vrat, kaj šele klopi.«

»Nikar se ne praskaj, kjer te ne skrbi. Kaj pa je nama mar, če so klopi ali niso. Midva sva dobila zapoved: otroci v šolo in bova poslala otroke v šolo. Vse drugo ni najina skrb.«

»Ti le svoje pošlji. Moji so že davno šoli odrasli.«

»Kaj pa tisti...«

»Nič tisti, je tista, pa je še premajhna. Počakaj, da zraste in potem pri-di.«

»Saj ni deklica, ampak...«

»Menda bom že vedel, če je deklica ali ne. Je, pa je premajhna, ti pravim, in to naj bo dovolj.«

»Ne mislim Marice, fantka mislim. Tistega, ki je pri vas.«

»Potem pa povej, da misliš Pejpa.«

»Kaj vem, kako mu je ime. Menda je Pejp, da.«

»Nič menda, ampak gotovo mu je tako ime. In kaj bi rad z njim?«

»Saj pravim, v šolo naj pride.«

»Kdo? Pejp? Si pri pravi pameti? Kdo bo pa krave pasel, a? Boš ti prišel past in napajati in vodo nosit, kaj?«

»Če mi dobro plačaš, zakaj pa ne. Pejp pa mora v šolo, to je pribito.«

»Kdo te je pa sploh poslal? Koliko vem, ni nobenega učitelja daleč naokrog. Boš mar ti učil otroke?«

»Vidiš, zopet si delaš nepotrebne skrbi. Učitelj je tukaj. Prišel je vče-ra jin naročil županu, naj razglasi, da bo v petek začetek pouka.«

»V petek je slab začetek. Iz tega že ne bo nič. Toda zaradi mene naj bo kakorkoli. Pejp v šolo ne spada.«

»Zakaj ne bi spadal, saj je otrok kot vsi drugi.«

»Je pa ni. Kakor se vzame. Pa te je župan naravnost k meni poslal?«

»Poslal me je k vsem, ki imajo otroke za šolo.«

»Potem je pa kar v redu. Pojdi tja, kjer jih imajo.«

»Pojdem tudi brez tvojega navodila. Sicer pa ne vem, zakaj se sploh menim s teboj. Povedal sem ti, da je treba v petek otroke poslati v šolo in s tem je moja naloga končana. Ti pa delaj, kakor ti hočeš, samo potem ni-kar ne reci, da nisem bil tukaj in ti nisem povedal.«

Martin je z z jezo zmetal še ostalo ajdo z voza in jo zgrnil na kup, ko je žena prinesla v ločnēh še tistih nekaj biljk ajde, ki so ostale na nji-vi, pa jih je, skrbna kot je bila, pograbljala skupaj.

»Kaj pa je hotel občinski? Je zopet kaj novega? Vsak drugi dan ga žu-pan podi od hiše do hiše. Ta bo pač pošteno odslužil svoj teden.«

»Zapovedal je otroke zopet poslati v šolo. Saj smo že skoraj pozabili, kaj je šola. Zdaj pa naenkrat zopet znova. Toda mi jih tako nimamo. Naša dva sta prevelika.«

»Sole pa le nista končala in ne bi bilo napak, če...«

»Napak ali ne, zdaj sta prevelika. Ni naša krivda, če toliko časa ni bilo pouka.«

»Zakaj pa je potem vaški hlapec prišel k nam?«

»Menda zaradi Pejpa.«

»In kaj si mu rekel?«

»Da Pejpa ne pustim. Pejpa mora pasti in delati.«

»Seveda, samo če ne bo kaj narobe zaradi tega.«

»Pa naj ga vzame vaški hlapec in ga krmi, da mu bo za ves dan posedal v šoli. Mi ga ne redimo zato.«

»Čakaj, Martin, ne prenašli se. Naglica ni nikoli dosti prida,« je rekla Martinova mati, ki je stara iz zgrbljena v dve gube stopila čez prag in mežikala v jesensko sonce, ki jo je slepilo, ker so bile njene oči v kuhinji vajene gostega mraka. »Otrok ne sme trpeti zaradi tega, ker je nezakonski. Saj ni on kriv.«

»Jaz pa tudi ne. Jaz naj bi delal, on pa samo jedel in v šoli hlače trgal!«

»Saj ne bo ves dan v šoli. Doma ti bo še dovolj pomagal. Ne prenašli se, sin! Pejpa je otrok kot drugi otroci in ima pravico, da se česa nauči.«

»Saj že dovolj zna. Paglavci še ni videl šole odznotraj, pa bolje bere, kakor naša dva, ki sta ne vem koliko kruha znosila v šolo.«

»Res je bister. Pa tudi strašansko radoveden. Vse bi rad znal. Enkrat sem mu pokazala, kakšen je a, pa ni več pozabil. In tako po vrsti vsako črko. V nekaj dneh je poznal vsako vsaj tako dobro kot jaz. Iz molitvenika že bere, kakor bi orehe sipal.«

»Vidite, tudi zato ni treba, da bi hodil v šolo. Pri vas se več nauči, kakor od učitelja. Vsaj zdaj še počakajmo. Če bo kdo vprašal zanj, ga lahko še kadar koli pošljemo, če pa ne, pa še bolje. Delati naj se nauči. To je zanj.«

»Delati tudi, ne rečem. Toda kakor vidim, dela vse prav ročno in se vsega loti. Ni mu treba dosti ukazovati.«

»Seveda, dela, kadar ga je volja. Včasih pa zlepa nič ne naredi. Samo nekaj tuhta in je ves neke drugje s srcem in pametjo.«

»Ni čudno, saj nima nikogar na svetu, pa mu je kdaj gotovo tudi hudo.«

»Vi ga pa tudi preveč zagovarjate, mati. To tudi ni prav. Samo razvadil se bo in ne bo nič prida iz njega,« je rekla gospodinja, Martinova žena.

»Nekdo ga mora imeti rad. Saj na vsem božjem svetu nima nikogar. Vmisli se malo v to, kaj se to pravi, pa boš tudi ti nekoliko prijaznejša z njim.«

»Saj sem prijazna, ker se mi zares smili. Toda zaradi tega ga ne bi rada razvajala, s tem bi mu samo škodovala.«

Tako bi Pejpa lepo ostal doma in šole ne bi nikoli videl odznotraj, če ne bi bilo občinskega hlapca. Ta je imel stare račune z Martinom in ni si mogel kaj, da ne bi v petek stopil v šolo in pogledal, če je Pejpa prišel ali ne. Ker ga ni bilo, je učitelja opozoril nanj in ta je napisal na listek prošnjo v obliki grožnje Andrejekovim, naj pošljejo Pejpa v šolo, ki se bo začela čez teden, ker zdaj razred še ni pripravljen.

»Kakšen vrag mu je le obesil tega Pejpa na nos?« se je jezil Martin, nekoliko mu je pa tudi odleglo, da se je stvar tako rešila, kajti vest ga je le nekoliko pekla, ko je pomislil, kako bi ga lahko kdaj pozneje Pejp preklinjal, ker ga ni pustil v šolo.

Ves teden so popravljali šolo in iz razreda, ki so ga vojaki skoraj čisto razdrli, je zidar in vaški mizar naredil še kar lično sobo. Pod se je svetil od beline svežih desk in je prijetno dišal po smoli. Oknice so nanovo pribili. Učitelj je dal v razred svojo mizo, čeprav je bil zdaj v svoji sobi brez nje. Nekje so staknili star stol in ga postavili k mizi. V četrtek zvečer pa so s konjsko vrego od nekod pripeljali nekaj starih zelenih šolskih klopi, ki so drugod že odslužile, tu pa so bile pravo razkošje. Sicer pa so bile na novo prebarvane, le vrezi z nožem so pričali, da je v njih sedelo že nič koliko paglavcev.

Voznik je klopi zložil zunaj pred vrata in se odpeljal. Učitelj je počakal, da se naslednjega zberejo otroci in pomorejo klopi spraviti v razred.

V dolini je bila še megla, vrhove pa je že doseglo sonce s svojo mlečno razpršeno svetlobo, ki še ni prav nič grela, dala pa je slutiti, da bo lep sončen dan.

Otroci so se zbrali pred šolo že dobro uro pred začetkom pouka. Stali so pred vrati in se bolj šepetaje kot naglas pomenkovali. Opazovali so se med seboj in se s pogledi seznanjali. Tu in tam se je ta ali oni kakemu znancu nasmehnil. Martinjski so se postavili na levo stran šolskih vrat, trdkovski pa na desno. Starejši so se poznali med seboj še iz madžarske šole, vendar se niso pomešali med seboj.

Ob devetih je prišel učitelj. Bil je mlad, bujnih črnih las in močnih izrazitih obrvi, pod katerimi je bilo dvoje preiskujočih črnih oči. Obraz je bil rahlo rdeč, okrogel in z zelo močno, toda dobro izbrito brado. Oblečen je bil v temnomodro, skoraj črno obleko in vse to je naredilo na otroke močan vtis. Če bi imel kolar, bi ga seveda imeli za duhovnika, tako je bil nedeljski in slovesen.

Postavil se je pred otroke in jil premeril od leve na desno, kakor da s pogledom bere z njihovih obrazov vso vsebino njihovih duš.

»Se bojite, da se bo podrla?«

Otroci niso vedeli, kam meri, zato so samo zijali vanj.

»Vsi podprite steno z rameni, šolo, se bojite, da se bo podrla?«

Nihče ni rekel nič, samo dva, trije otroci so se nekoliko sramežljivo nasmehnil in povsili glave, kakor da se zavedajo krivde, ki je niso zagrešili.

»Igrajte se vendar! Saj še nismo začeli pouka. Otroci se morajo igrati. Vi pa stojite kakor starci pred cerkvijo.«

Zadrega v otrocih je burno naraščala. Kaj pravzaprav hoče od njih? Tisti, ki so že hodili v madžarsko šolo, so bili vajeni, da so obstali kot pribiti, kakor hitro so zagledali učiteljico, ta pa nekaj govori, da bi se morali igrati. Kakšna past je to, v katero jih hoče ujeti? Uprli so noge v pesek in se s pleči še trdneje prilepili ob steno, oči pa zapičili v tla in se trdno odločili, da se ne ganejo z mesta in ne spregovorijo nobene besede.

»Kaj se znate igrati?«

Vprašanje je šlo mimo, ne da bi se skušali česa spomniti, saj jim ni bilo niti čisto jasno, le bolj slutili so, kaj učitelj hoče, kajti beseda igrati jim pomeni samo gosti in nič drugega.

Učitelju je zmanjkalo vprašanj in ni vedel, kaj naj še reče, da bo vsaj en otrok nekaj odgovoril. Postajal je negotov, potem pa je pokazal na klopi, ki so bile mokre od jutranje megle.

»Ce ste za to in kaj prida močni, pa znosimo te klopi v razred, da bomo imeli kje sedeti. Deklice, vam ni treba. Bodo že fantje, saj so dovolj veliki.«

Toda prav veliki so se nekaj obotavljali. Čakali so, da bi jih učitelj po imenu poklical in vsakega postavil na svoje mesto. Tako so bili vajeni, nič po lastnem preudarku, ampak vse samo na ukaz. Vsi najmanjši pa so se zrinili okoli ene klopi in so jo hoteli dvigniti, pa so jo samo nevarno naginili. Šele zdaj so priskočili večji dečki in so klop s skupnimi močmi pod učiteljevim vodstvom z mnogimi zapletljaji in omahovanjem nazadnje srečno spravili v razred. Delo jih je sprostilo in stekli so po drugo in naslednje klopi in so jih razvrstili v razredu. Šele zdaj so opazili, da so klopi preveč zmešane po velikosti in morali so jih urejati še enkrat, da so bile najmanjše spredaj. Ves čas sopihanja so se ogovarjali samo šepetaje, glasne besede ni izrekel še nobeden.

»Seditel!«

Vsi so rinili v zadnje klopi, kakor da bi bili tam varnejši pred dosegom učiteljeve roke ali palice, v prve klopi pa ni maral nihče. Nazadnje je moral učitelj sam odločiti vsakemu učencu njegovo mesto, da so bile klopi enakomerno polne.

»Zdaj se pa moramo seznaniti,« je rekel učitelj in stopil pred mizo.

Tedaj so se vse glavice zasukale proti oknu in še učiteljeva je šla za njihovimi pogledi. Po cesti od pokopališča sem je prihajal potegnjen, kot prekla droben fantič. Od ust do ust je šla kakor dih rahla beseda:

»Pejp.«

Kmalu je izginil pod obzorjem okenske police in glave so se zopet narahvale k učitelju. Ta pa je počakal, da so se odprla in zaprla zunanja vrata, potem pa je bila nekaj časa grobna tišina. Očitno se oni zunaj ni vedel kam obrniti in je čakal na kakršno koli znamenje.

Učitelj je stopil k vratom in jih odprl.

»Pridi noter, pridi. Čakamo te.«

Pejpu se je najprej zdelo, da besede pomenijo grožnjo. Doslej je vedno pomenilo nekaj slabega, neko pretnjo, če mu je kdo rekel: »Pridi, samo pridi!«

Stal je in povetil glavo za spoznanje na desno ramo. Učitelj ga je prijel za rokav in ga obzirno potegnil v razred. Opazoval je njegovo veliko ponošeno suknjo, z dvakrat, trikrat zavihanimi rokavi, pa so mu še vedno lezli čez prste. Glavo je imel pokrito s črno bosansko čepico, nekakim fesom, pa so lasje na vseh straneh uhajali izpod nje, ker jih ni mogla pokriti, tako so bili bujni. Hlače so mu segale nekoliko izpod kolen, bile so iz navadnega domačega blaga, ki je bilo menda nekoč pobarvano modro, zdaj pa je barva že čisto obledela. Bil je bos in noge so bile rdeče od jutranje slane, ki je sicer že izginjala, vendar je bil zrak še mrzel, zemlja pa še bolj.

»Vzemi kapo z glave, odkrij se!« je rekel učitelj in ga gledal.

Pejp je vzel s počasno kretnjo kapo z glave in lasje, temni in dolgi, so se mu usuli čez ušesa kakor deklici in s stresom glave jih je vrgel nazaj. Oči so bile usmerjene v tla, toda ni gledal tja, ampak vase, da bi se našel v tem nepoznanem novem okolju.

»Te ne zebe, ko si bos?« je vprašal učitelj in se ni spomnil, da so bili vsi otroci brez izjeme bos, čeprav je bil že pozen jesenski čas.

Pejp ni rekel ni, samo z nogo je nekoliko podrsal po tleh, kakor da se hoče prepričati, ali še kaj čuti s prsti na nogi.

»Kako se pišeš?«

Pejp je nekoliko dvignil glavo in šepnil:

»Pejp.«

»Dobro. Pišeš se Pejp. Kako ti je pa ime?«

V razredu je nastal nemir, čeprav se nihče ni zganil, le misli so šbi-gale sem in tja in zadevale druga ob drugo, saj so nekateri dobro vedeli, da se Pejp ne piše Pejp, ampak da mu je tako ime, toda niso upale tega povedati, saj niso vedeli, kako naj to razložijo. Sicer pa čudo prečudo, kako da učitelj tega ne ve. Saj vendar vsak človek ve, da je Pejpu Pejp ime.

»Kako te kličejo doma, kadar te zovejo jest ali kaj delat?«

»Pejp.«

»Potem ti je pa Pejp ime, kaj ne?«

Razred se je umiril, napetost je minila.

»Dobro, zdaj vem, da ti je ime Pejp. Zdaj mi pa povej, kako se pišeš?«

»Samo Pejp.«

Učitelj ga je gledal in se ni mogel odločiti. Tak potegnjen otrok, pa ne ve, kako se piše. Potem mora biti zaostal, duševno nerazvit. V očeh mu tega ni brati. Oči so nenavadno razumne.

»Vi vsi veste, kako se pišete, otroci?«

Nihče ni rekel nič, vsi so pa prikimali.

Ti, kako se pišeš?« je vprašal neko deklico, potem pa vse po vrsti in izkazalo se je, da je večina Sukič, Kozar, Andrejek, ali Bedek, Fartek, Rogan in Gubič.

»Dobro. Kdo pa ve, kako se tale fantek piše, ki mu je ime Pejp?« je učitelj obrnil Pejpa z orbazom proti razredu.

Nihče se ni oglasil.

»Ga poznate? Veste, kje je doma, pri kateri hiši?«

Otroci so se presedli in prikimali. Dva, trije so začeli nekaj šušljati med seboj. Učitelj je pokazal na enega in vprašal:

»Ti veš, kje je Pejp doma?«

»Tam poleg zvana.« To je bila poleg imen prva glasna beseda, ki so jo otroci izrekli.

»Potem pa tudi veš, kako se piše.«

Fant je nekaj mencial, potem pa rekel:

»Tisti se pišejo Andrejek.«

»Potem si pa ti Andrejek? Pejp Andrejek, ne?«

Nekateri so kimali, toda nekaj deklic je odločno odkimalo.

»Zakaj ne bi bil Andrejek?« je učitelj vprašal najbolj razborito.

»On se ne piše Andrejek. Ni njihov. On je...« Hotela je reči fotif (nezakonski otrok), pa je naglo stisnila jezik med ustnice. Vedela je, da beseda ni lepa, drugače pa ni znala povedati.

»Le povej! Kaj je Pejpa? Nekaj si hotela reči.«

Deklica je povesila glavo in šlo ji je na jok, da se je učitelj zamislil, ko je videl, da so se otroci nekam čudno nasmihali, prijel je Pejpa za roko in ga odvedel v klop.

»Tu boš sedel, Pejpa. Nič hudega, če ne veš, kako se pišeš. Bomo že poizvedeli, da te lahko vpišemo. Koliko si pa star?«

»Devet let, ali v devetem letu sem.«

»Precej velik si že. Kar lepo si se potegnil kvišku, le nekoliko predroben si. Si že hodil v šolo?«

»Ne.«

»Kdo izmed vas je že hodil v šolo? Dvignite roke!«

Dvignilo se je precej rok, ker so jih dvignili tudi taki, ki vprašanja niso razumeli in so delali tako, kakor so videli delati druge.

»Odloži torbico, Pejpa. Pod klop jo daj. Kaj pa si prinesel v njej?«

»Knjige.«

»Res? Knjige si prinesel? Pokaži no, kakšne?«

Pejpa je vzel iz platnene torbe zamazane in precej strgane knjige in ena izmed njih, ki je učitelju najprej prišla v roke, je imela naslov: Foldrajz.

»Kakšne knjige pa so to? Kaj pa ta naslov pomeni?«

Večji otroci se tega niso mogli načuditi, kako da učitelj tega ne ve, sami pa mu tudi niso mogli razložiti, saj niso znali slovenske besede za to. Da je to Zemljepis, so zvedeli šele pozneje, ko so na Foldrajz že pozabili.

»Ste drugi tudi prinesli kakšne knjige?«

Nihče ni prinesel nič.

»Jutri pa te knjige kar doma pustí, Pejpa. Teh knjig v naši šoli ne bomo nikoli več uporabljali. Vi ste Slovenci in se boste učili iz slovenskih knjig. Ste vi Madžari, otroci?«

»Neeej!« so vsi zategnili v en glas.

»Kaj pa ste?«

»Slovenje.«

Slišalo pa se je mehko in pojoče kakor Slovijenje. Končni e pa je že prehodil pol poti do a.

»Da, otroci Slovenje ste. Mi pravimo Slovenci. Kako pa doma govorite? Govorite madžarski?«

»Neeej,« so zopet zategnili v zboru.

»Kako pa?«

»Slovenski.«

»Da, otroci. Vidite, od Rabe pa tja daleč do Soče in še čez smo si vsi bratje, vsi smo Slovenci. Doslej smo bili razdeljeni, eni so bili v avstrijski državi, mi smo bili pod Italijani, vi ste bili pod Madžari. Sedaj pa ne bo nikogar več nad nami, sami bomo svoji gospodarji. Učili, govorili, peli bomo v svojem jeziku in nihče nam ne bo več tega branil, nihče nas zaradi tega zaničeval.

Saj res, otroci, kaj če bi za začetek našega pouka kaj zapeli? Kaj znate? Kakšno pesem znate vsi?«

Otroci so gledali drug drugega in niso prav vedeli, kaj naj bi rekli. Neka deklica je rekla: »Isten, áldj meg«, pa so ji druge rekle:

»Si nora, ta je vogrska!« in je z rdečico na obrazu umolknila.

S pesmijo ni bilo nič in učitelj se je zadovoljil s tem, da je vpisal ime-na vseh učencev v knjigo in jim naročil, naj naslednji dan zopet pridejo.

Pejp je čakal, da so drugi pred njim odšli iz razreda, potem se je napotil tudi on, nekoliko pobit. Najprej zaradi tega, ker ni vedel, kako se piše, pa tudi zaradi knjig, ki so ga tolkle po bedrih in ki mu jih je babica vsilila, češ, nekaj pa le moraš nesti s seboj. Če ni slovenskih, pa nesi te, ki jih imamo, čeprav so madžarske.

Večji otroci kar niso mogli prehvaliti nove šole. Nekoč so se skrivali v gozdu ali v magli in vse dopoldne tavalili po goščavi, samo da so bili vsaj en dan brez strahu pred tepežem, kajti v prejšnji, madžarski šoli je palica neprestano pela. Zdaj zaradi tega, ker se nisi naučil cele strani nečesa nerazumljivega, zdaj zato, ker si na poti v šolo govoril slovenski in te je kakšen zlobnež iz maščevanja ali pa kar tako iz hudobne privoščljivosti zatožil, zdaj zopet zato, ker si se zganil in nisi stal dovolj strumno, ko so otroci na ves glas peli madžarsko himno.

Zdaj pa šibe sploh ni bilo v razredu. In tepen? Zakaj naj bi bil tepen? Saj je skoraj vsak otrok znal vse, kar je bilo treba znati: za silo čitati, prav tako za silo pisati in kaj malega preprostega izračunati. Zaradi nagajanja pa učitelj Zoran še nikogar ni udaril. Dovolj je bilo, da je otroka užaljeno pogledal s vojimi velikimi temnimi očmi in mu požugal s prstom, že je imel otrok solze v očeh, kajti svojega učitelja so naravnost oboževali.

Kako tudi ne bi? Bil je z njimi domač, da so odrasli kar naprej zmajevali z glavo in govorili:

»Kakšna šola je neki to? Učitelj se ne dere, ne uporablja palice, z otroki pa se meni, kakor da je eden izmed njih.«

Učitelj pa je imel otroke rad in je nanje gledal kakor z nekim nerazložljivim sočutjem.

»Danes je bila zopet slana, pa še prav huda. Vi pa ste zopet prišli vsi bosi v šolo. Zakaj se niste obuli?«

Ves razred se samo rahlo preseda, toda molči.

»Vem, da vas je zeblo, ko ste tekli v šolo. Videl sem vas, da ste tekli. Morali ste, sicer bi vam noge zmrznile. Že včeraj sem vam rekel, kaj včeraj! Že pred enim mesecem sem vam naročil, da morate priti obuti v šolo. Vi pa kar naprej bosi. Zakaj se ne obujete?«

Obrazi so se za spoznanje razvlekli v nekak bridek nasmeh in oči so se zavrttele nekam navzgor pod čelo. Mala Rozika je po svoji navadi, kadar ji ni bilo kaj prav, našobila spodnjo ustnico in pihnila v obe nekoliko navzgor zavihani nosnici, da je reklo phu-u in se je pramen las, ki ji je padal s čela, malce zganil in legel nazaj na prejšnje mesto.

»Rozika, povej, zakaj si bosa?«

»Nisem se obula.« In udarila je v kratek smeh.

»Pejp, pa ti povej tako, kakor je. Zakaj hodiš v takem mrzlem vremenu bos?«

»Jaz hodim vedno bos.«

»Že, toda vprašal sem te, zakaj?«

»Ne vem. Bom vprašal babico.«

»Vedno vprašaš babico, kadar česa ne veš?«

»Vedno.«

»Zakaj pa ne vprašaš očeta ali mater? Imaš babico rajši?«

»Ne vem.«

»Potem pa tudi to vprašaj babico. Saj res, dobro, da sem se spomnil. Si vprašal doma, si vprašal babico, kako se pišeš?«

»Sem.«

»Kaj pa je babica rekla?«

»Babica so rekli,« je s poudarkom na »so« Pejpa popravil učitelja, »da tudi oni ne vedo.«

»Da babica ne vedo, kako se pišeš? Tega pa res ne veriamem. Morda nisi prav vprašal. Vprašaj še enkrat in mi prihodnjič poveš.«

»Ne bom vprašal, ker res ne vedo.«

Pejpa se je živo spomnil na tisti dan, ko je prišel prvič iz šole. Najprej je bil na babico hud, da mu je vsilila knjige, ki niso bile več za nobeno rabo in je učitelj rekel, naj jih pusti doma. Zato se je nekaj kujal, ko je babica predenj postavila lončeno skledo, v kateri je bilo nekaj bolj slabo zabeljenega krompirja, ki je v kupčku sameval v veliki skledi, kakor majhen otok sredi velikega morja. Jedel je in ni pogledal babice, ki ga je opazovala in čakala, da bo povedal, kako je bilo v šoli. Ko ni dočakala, je sama začela:

»Pripoveduj! Vem, da znaš govoriti tudi s polnimi usti.«

»Kaj?« je vprašal s prikrito slabo voljo.

»Kako je bilo v šoli in kaj te je učitelj vprašal.«

»Nič ni vprašal. Rekel je.«

»Kaj je rekel?«

»Da so knjige za nič in naj jih ne nosim v šolo.«

»Da so zanič, praviš? Že ata se je iz njih učil in Janči in Francek. Kako bi le bile za-nič!«

»Učitelj je rekel, da so madžarske. Mi pa se bomo učili samo slovenski.«

»Križ božji! Slovenski praviš? Da se boste učili samo slovenski? Kaj pa če pridejo spet Madžari nazaj? Madžarski učitelji?«

»Kaj bi prišli!«

»Toda knjiga je knjiga in brez njih vendar nisi mogel v šolo. Zakaj učitelju tega nisi povedal?«

»Vprašal me je ...«

»Le povej, Pejpa, nič ne de, če nisi znal. Prvi dan šole vendar ne moreš vsega vedeti. Ali učitelj tega ne ve?«

»Ne ve.«

»Česa ne ve? Kaj se ti pa mota po glavi?«

»Ne ve, kako se pišem.«

»Križ božji, zakaj pa bi to moral vedeti?«

»Ne vem, zakaj. Toda vprašal me je. Vsakega je vprašal. Najprej mene, ker sem zamudil in sem mu bil najbolj pri roki.«

»Pa so vsi povedali, kako se pišejo?«

»Vsi.«

»Kaj si pa ti rekel?«

»Rekel sem, da se pišem Pejpa. Najprej je rekel, da je dobro, če se pišem Pejpa, potem pa je rekel...«

»Kaj? Da ni dobro?«

»Kaj pa še. Rekel je, da se ne pišem tako.«

»Seveda ne. Tako ti je ime. Kaj pa potem?«

»Vprašal je druge.«

»To si že rekel, da so vsi vedeli, kako se pišejo. Mislim, kaj je bilo potem zaradi tebe, kako se pišeš.«

»Saj pravim, vprašal je druge, kako se pišem.«

»Kaj pa so rekli?«

»Nič. Eni so rekli, da se pišem Andrejek, drugi pa, da ne.«

Babica se je zamislila in oči so ji gledale nekam zelo daleč, čeprav je bila stena v katero je strmela, čisto blizu. Sedela je tesno ob Pejpu in Pejp se ji je še bolj primaknil. Skril je glavo v njeno debelo volneno ruto, ki jo je v tem času od jutra do večera nosila okoli ramen, najprej je nekajkrat zajel sapo, nato pa s pridruženim glasom vprašal:

»Babica, povejte mi, kako se pišem. Nikoli mi še niste povedali.«

Babica ga je začela božati po dolgih skuštranih lasih in Pejp je čutil, da je v veliki zadregi.

»Saj ni važno, Pejp. Zares ni važno. Zakaj nisi krompirja pojedel? Morala bi ti več mleka naliti nanj, da bi ti bolj teknil, pa sem pozabila. Drugič me moraš opomniti na to, ker sem stara in toliko vsega pozabim.«

»Ste pozabili, babica, tudi to, kako se pišem? Povejte mi! Morate mi povedati!«

»Po pravici ti povem, Pejp, da ne vem. Nikdar nisem na to pomislila. Vem pa, da se ne pišeš Andrejek.«

Kako se pa vi pišete, babica?«

»Jaz se pišem Andrejek. Ana Andrejek. Pravijo mi pa Nanika.«

»Zakaj se pa potem jaz ne pišem Andrejek? Saj sem vaš, ne?«

»Seveda si naš. Pišeš se pa drugače.«

»Kako drugače?«

»Če ti pa pravim, da ne vem.«

»Kdo pa potem ve? Vse veste, vse, kar je v tistih debelih knjigah, pa ne bi vedeli, kako se jaz pišem. Nočete mi povedati!«

Pejp je udaril v jok. Obrnil se je proč od babice in je z obrazom na mizi jokal krčevito in pretresljivo. Babica ga je hotela stisniti k sebi, pa se ji je umaknil čisto na rob in ni maral nobene ljubeznivosti.

»Ne jokaj, Pejp. Izvedela bom in ti potem povem. Če bo učitelj zaradi tega kaj sitnaril, mi kar povej. Šla bom v šolo in mu povem, kar mu gre.«

Toda ni bilo treba, kajti učitelj je bil človek z izrednim čutom za tujo zadrego in bolečino in Pejpa ni več vprašal, kako se piše.

Od Andrejcec do Beltince

Bilo je v juliju 1878, ko so v andrejskih goricah v bedenički fari Koudilovi zgodaj vstali v hiši, v katero so se preselili pred sedemnajstimi leti, ko jim je pogorela hiša v Ivanovcih. Edini sin Franc se je odpravljal v Beltince k župniku Marku Žižku, nekdanjemu bedeničkemu plivanušu, ki ga je pred enaindvajsetimi leti krstil. S Koudilovimi je bil v prijateljskem razmerju ne le zaradi pametnega očeta Adama, s katerim sta reševala marsikatero težavo v župniji, marveč tudi zaradi spomina na štiri duhovnike, ki so izšli iz tega rodu in po domači vasi prevzeli priimek Ivanocy. Adam je bil 35 let župnik v Beltincih, Pavel prav tam, Matjaš v Števanovcih, Jožef pa je še živel kot kaplan. Ko je gančki rojak Žižek spoznal, kako mladi Ivanocy v kôseški gimnaziji odlično napreduje, ga je vabil vsake počitnice k sebi. Najprej ga je spremljal v Beltince oče in ostal nekaj dni pri Žižku. Ko sta gledala v cerkvi ploščo z latinskim napisom v spomin župniku Adamu, je Žižek dejal: Mogoče bo pa kdaj tudi vaš Franc beltinski plivanuš?

*Rojstna hiša dr. Franca Ivanocyja
v Ivanovcih*

Danes se je odlični maturant Franc sam napötil k svojemu krstitelju. Mati so k mleku in črnemu kruhu pripravili še cvrtino, češ: To de duga pout pa boš lačen... Francove bistre oči so milo in žalostno gledale mater, pri kateri bi bil rad ostal po dolgi ločitvi, saj je bil edini otrok. Zaskrbljeno so gledale tudi očeta, ki ni imel pomočnika na posestvu. »Vej mi že

sousidge pomoro,« ga je tolažil oče. Franc je pa videl, da oče niso posebno zdravi in je zato še posebno težko zapuščal dom. »Odpočiti si moraš po težkem duševnem delu in se pripraviti za novo,« ga je vzpodbujal oče, ko se je sin poslovil od matere in vzel torbo z nekaj knjigami.

Mati je v solzah gledala za sinom, ko sta z očetom stopila proti gozdu po pešpoti in vzdihnila: »Kama ideš, dete moje, zgubila san te...« Toliko let je bil zdoma, jeseni bo zopet odšel, mogoče bo postal kaj velikega, toda ona ne bo pri njem in sama se bosta starala tu z očetom... Oče in sin sta prišla iz gošče na travnik in peška pot je šla malo gor, malo dol, obe- ma je bila domača.

»Torej ne boš profesor, Franc?« je povprašal oče čez čas sina.

»Pri premontrejcih ne ostanem, sem jim že povedal. Oča, rad bi bil duhovnik tu med domačim ljudstvom. Tako, kot so bili Miklós Küzmič, kot so Borovnjakov gospod in kot so bili vsi naši strici...«

»To me veseli, sin moj, če si si tako izvolil,« je ginjen dejal oče. »Menda nikjer v naši okroglini ni bilo toliko duhovnikov iz enega roda, kot jih je iz našega Koudilovega.«

»Dostikrat mislim na pokojne strice, Adama, Pavla, Matjaša. Zato tudi rad grem v Beltince, da pomolim za nje pred njihovo spominsko ploščo v cerkvi. Pa z gospodom Žižkom se rad pogovarjam o njih vseh, o starih časih v naši krajini pa o bratih po vsem Slovenskem. Tako toplo znajo govoriti o vsem.«

»To je velika sreča, da imaš tako dobrega prijatelja. Dosti dobrega se lahko naučiš od njih. Ne pozabi jih lepó pozdraviti od mené pa od matere. Povej jim, da jih nismo pozabili, čeprav je minilo že sedemnajst let, odkar so nas zapustili. Na, zdaj se pa vrnem na delo, idi z Bogom, Franc, pa pazi se!«

Segla sta si v roke, si pogledala zaupno v oči in Franc je dejal: »Oča, pazite na mater pa na sebe tudi! Z Bogom ostanite!«

Mladi maturant je zavil po kolniku na pot, ki je peljala iz Fokovec naravnost do Beltince, samo da je bila pot še dolga. Pogledal je proti Selu, kjer je pred kratkim obiskal — kot vsake počitnice že prve dni — starodavno okroglo cerkvico, posebnost in veliko znamenitost naše kra- jine. Pred štirimi leti mu je profesor zgodovine pokazal knjigo benediktin- jine Flórisa Rómerja: Stare stenske podobe na Ogrskem, ki je tisto leto pri- šla na svetlo. »Ferenc, tu boš videl nekaj iz vaših krajev,« je dejal profe- sor svojemu najboljšemu dijaku.

Franc je hitro obrnil list in veselo pokazal sliko: To je pa nasa selán- ska kapela! To je pa martjanska cerkev, to pa turniška!... Hlastno je prebiral vse o domačih romanskih in gotskih cerkvah in si na kratko izpi- sal v zvezek vse, kar je o njih pisala knjiga.

Zdaj ga je med hojo misel na te starine navdajala z veseljem in ljubez- nijo: »Skočiti moram iz Beltince v Turnišče in Martjańce in si spet natan- čneje ogledati stare zidine in stare podobe!«

Kakor so se na desni in na levi dvigovali gríči, brezčeci in se na njih menjavali gozdiči, njive in travniki, tako so v njem valovile misli in čustva in ga zanašale v daljno preteklost.

Kako rad bi bil kaj več zvedel o preteklosti domače krajine! Kdaj so nastale te vasi s tako lepimi imeni: Ivánovci, Andréjci, Selo, Bogojina...

Kdaj so nastale te fare, kdo so bili duhovniki v njih, odkod so prišli, kako so govorili z ljudmi, kako so jih učili moliti, peti... In pred njim so vstajali neznani obrazi, neznani možje brez imen, ki so se vedno bolj zlivali z možmi, katerih imena je poznal in katerih spomin in delo sta še živela v njegovi domačiji: Mikloš Kūzmič, župnik v njihovi bedenički fari in dekan — viceošporoš Okrogline slovenske, kakor se je sam podpisoval na svojih knjigah; dalje Adam Ivanoczy, prej Koudila, Pavel Ivanoczy, Matjaš in še živeči Jožef Ivanoczy — vsi ti so izhajali iz njegove rojstne vasi Ivanovci in so si po njej prevzeli nove priimke, ki so navidez sicer zveneli tuje, v resnici pa so bili domači... In videl je v duhu gornjeseniškega župnika Jožefa Košiča, ki je umrl, ko je imel on, Koudilov Franc, enajst let; in krstitelj Žižek, prejšnji bedenički plivanuš, so mu večkrat pripovedovali, kako učen župnik je bil ta Bogojančar, kako je ljubil našo krajino in njeno ljudstvo, kako lepo je opisal njegovo vsakdanje življenje in popisoval njegovo preteklost. Dolga leta je pisal in popravljaj, dopolnjeval svoj rokopis Starine železnih in salajskih Slovenov, ki ga pa ob njegovi smrti niso našli. Menda ga je posodil gračkemu plivanušu Jakobu Sabarju. Kakšna škoda!

»Moram stopiti tudi h Gradu, v Gornjo Lendavo,« je pomislil Franc, »mogoče pa kje najdem ta rokopis...«

Vzpenjal se je zdaj malo gor, spet šel navzdol, hodil mimo borovja, videl tu in tam gorice, njivico. Zdaj se je ustavil in se zagledal daleč, kakor bi hotel prenikniti stoletja nazaj v motno davnino... Zamišljeno je stopal naprej in se zamislil v stare čase, ko ni bilo tod še ne njivic, nobene vasi, nobene samotne hiše. Borovje je raslo, vmes nekaj brez, na drugem brežčecu jaličovje z visoko praprotjo, po pobočjih visoke travine —...

Gledal je v duhu, kako so nastale prve, zelo preproste lesene, neome-tane in s slamo krite koče. Dolgo je trajalo, da se je ob prvi stiskala še druga, tretja — največ pa so po teh bregéh in brežčecih ostale osamljene — ena tu, druga dalje tam, tako da je glas od ene hiše drugo komaj dosegel. V nižini je bilo drugače: tam se je naselilo več družin skupaj, vesnica je počasi rastla, se širila.

Videl je Franc maturant v duhu čas okoli leta tisoč — ali je bilo že kaj ljudi in hiš tod? Najbrž ne... Tam proti Blatnemu jezeru že, tam so živeli Sloveni, kakor so mimogrede povedali kdaj tudi v ogrski soli — In tam sta hodila Ciril in Metod... Tisoč sto — takrat pa je že gotovo bilo nekaj vasi v naši krajini, saj je ogrski kralj Ladislav leta 1094 ustanovil škofijo v Zagrebu in njej so nekaj let pozneje pridružili tudi nekatere naše fare na Dolinskem: Turnišče, starodavno pražupnijo, iz katere sta se pozneje osamosvojili črensovka in beltinska; Lendava, Bogojina...

Kako siromaško je moralo biti tedaj življenje tod, kjer je sploh bilo kaj ljudi!... Franc se je od Fokovec spuščal že proti Vuči gomili. Komaj je videl goščo, les — kakor pravijo pri njih doma — in njive kraj sebe, tako se je bil zatopil v podobo daljne davnine. Rad bi bil oprijemljivo videl, kako se je začenjalo in razvijalo življenje v vsej Slovenski okroglini. Videl je v duhu tatarske napade, ki so se v 13. stoletju valili mogoče tudi skozi te kraje. Pač pa so bili strašni turški časi, ko so uničili tudi v nasi krajini cele vasi, npr. Obrancavce nad Bogojino in so odpeljali v sužnost množico ljudi... V tistem času pa so že stale nekatere cerkvi v naših krajih, ki so

se na srečo ohranile do naših dni. Naša selanska, stara sobočka, tišinska, pri Gradi, jurjanska, pri Nédeli...

Ko se je ivanovski študent spuščal skozi Vučo gomilo po blatnih kolovozih proti Bogojini, je v mislih obujal podobe davnih duhovnikov pri vseh teh in drugih cerkvah, ki jim niti imena niso ohranjena, ki so pa sejali semena duhovne besede, iz katerih je vzklilo poznejše in tudi današnje duhovno in duševno življenje Slovenske krajine. Slišal jih je, kako so po domače razlagali ljudem v cerkvi nove besede in z njimi novo vsebino o človekovem namenu, o njegovih dolžnostih v sožitju z drugimi ljudmi, o njegovi navezanosti na skrivnostno Bitje, ki je Bog... Slišal jih je, kako učijo ljudi peti prve cerkvene pesmi, okorno prevedene iz latinščine in drugih jezikov... Videl je v duhu, kako so ljudje preprosto obdelovali zemljo z lesenimi plugi, kako so šele čez stoletja redki od otrok začeli hoditi v preproste šole pri cerkvah, najprej kar v leseno župnišče, kakršno je stalo tudi v njihovem ivanovskem dolu in je v njem zmrzoval Mikloš Küzmič, ko je pisal z gosjim peresom svojih sedmero slovenskih knjig...

Ko je prišel čez potok nad Bogojino, se je osvežil v njegovi hladni in čisti vodi, nato pa veselo zakorakal proti bogojanski cerkvi, veseleč se, da bo tam malo počil in da je zdaj že mnogo bliže svojemu cilju — Beltince. Premišljal je naprej in mimogrede mu je prišlo na misel: Kaj, če pridem kdaj za župnika v Bogojino — to bi bilo lepo, blizu domače vasi bi bil, kraj je podoben našemu, lepo se daleč vidi od tod, kot od bedeničke cerkve... Tu bi mogel mirno študirati in mogoče tudi kaj pisati, o tej naši krajini... Kdo pa zdaj kaj piše, ko ni več Košiča, Franc Žbul se zanima za domačo zgodovino in je v madžarščini nekaj napisal o njej. Naš rojak Borovnjak prireja Küzmičeve knjige, da imajo ljudje vsaj nekaj v roki... Duhovniki so bili od nekdaj učitelji tega ljudstva v vsakem pogledu in zdaj v novih časih bi morali biti še bolj, morali bi več delati, več pisati! Zakaj so naenkrat stari toliko pisali — luterani in katoličani —, danes pa nič novega ne nastaja, samo ponatiskujejo? Kako lepe knjige dobivajo v roke Slovenci onstran Mure, zdaj bo pri župniku Žizku zopet bral vse letošnje mohorske knjige, kar dobro jih že razume. Ko bi mogli te knjige razširjati tudi po naših vaseh! Za to bi se morali zavzeti duhovniki in ljudem pokazati, da se njihov jezik ne razlikuje tako zelo od našega guča, našega jezika. Saj tudi Vogri drugače govorijo po raznih pokrajinah kot pa pišejo v knjigah in listih — toda nimajo take družbe, kot je nasa Mohorjeva, ki bi izdajala tako raznovrstne knjige za ljudstvo...

Zagledal je na pobočju bogojansko cerkev, ob njej pa nizko župnišče. Napotil se je mimo pokopališča proti njima. Vzpel se je proti farofi. Povprašal žensko zunaj, ali so gospod plivanuš doma. »Notri so,« je odgovorila. Skozi vežo je stopil do znanih mu vrat na desni, saj se je zadnja leta že večkrat ustavil tu na poti v Beltince. Potrkal je in oglasilo se je iz sobe. Dale! Pozdravil je župnika Petra Rajsarja z latinskim cerkvenim pozdravom: *Laudetur Jesus Christus!* Po latinskem odzdravu ga je župnik veselo nagovoril v madžarščini: O, to je bedenički sosid, kako je zrasel! Bog te prinesel! Kaj si že maturiral? — Ko je Franc povedal, da je z odlično maturiral, mu je župnik čestital, ga posadil za mizo in odhitel v kuhinjo. »Prinesi zmôčaj pa kakšo kolbás pa piti!« je naročil kuharici. Ko se je vrnil v sobo, je gosta povabil na obed: »ka boš vido, kak prosto gejmó

veški popi!» mu je dejal po domače. Maturant se je zahvalil in se izgovarjal, da mora naprej, pa ga Rajsar ni pustil do besede: »Do Beltincev še prideš danes, pa ne boš hodil v največji vročini! Odvečara, ko bo hladneje, bo lepše iti mimo hraščišškega loga prek Prêtoke. Zdaj mi pa povej, kaj je novega v mojem Sombotelu, saj veš, da sem od tam doma.«

Štefan Rajsar (Reisar) je bil hrvaškega rodu, kot mnogi prekmurski župniki že pred stoletji, v 18. stoletju in prej iz gjôrške škofije; od 1777, ko je bila ustanovljena sombotelska škofija, pa njeni sinovi, izhajajoči iz hrvaških vasi v bližini Sombotela in Kermedina. Kmalu so se navadili tukajšnjega narečja, eni bolj, drugi manj natanko, vendar so ohranili nekatere svoje posebnosti v rabi hrvaških besed in v melodiji svojega govora. Ko je Franc nekaj povedal o življenju v Sombotelu, posebno iz bližine škofije in premontrejskih redovnikov, ga je plivanuš vprašal: »Ja kam pa zdaj, boš šel za popa?» Franc mu je odvrnil: »V bogoslovje sem se prijavil. Zelo so me vabili k sebi premontrejci, da bi postal njihov profesor in kanonik, toda odločil sem se drugače. Rad bi študiral na univerzi za profesorja, saj rad čitam knjige in tudi napisal sem že nekaj za časnike. Toda vidim že dolgo, kako zelo so potrebni naši krajini dobri duhovniki« — in je prešel iz madžarščine v domačo slovenščino, kakor se je naučil od svojih staršev:

»Vsi se moremo skrbeti za to, da naj našemu narodu ne zmanjkajo dobri pastirje materinskoga jezika, naj siromaško lûstvo ma ništere prave prijatele, pred šterimi vu svojem materinskem jeziku more odpreti svoje srce, potožiti se mu vu nevolaj, dober tanač najti vu dvojnosti i trošt vu žalosti. Sami vidite, gospon plivanuš, kak malo je pri nas duhovnikov, ki so se eti narodili vu našoj okroglini. Hvala Bogi, da jeso takši, kak ste vi, toti nej naši rojenjaki, ki se med našim lûdstvom dobro počutijo, se k našemi narodi, k njegovim navadam i želam pridruŕijo, pa tak med nami dosti vekše poštenjê najdejo, kak oni naše krajine i slovenske matere sinovje, šteri radi zatajijo z jezikom i djanjom svojo narodnost i šteri s tem ščejo naprej priti pa vse tisto, ka na našega naroda staro zgodovino kaže, podkopati ŕelejo.«

»Resnico govoriš,« je odvrnil župnik Rajsar, — »mi Horvatje ljubimo to lûdstvo in zanj delamo, kot če bi za svoje delali. Dobro si se odločil, če nameravaš postati duhovnik in učitelj svojega lûdstva, saj je to lûdstvo zares potrebno pouka in pomoči, vodstva v vsakem ozirû. lme Ivanocy je pa zelo dobro poznano po številnih duhovnikih, ki jih je dala vaša mala vas in ti boš temu imenu gotovo delal čast.«

»Prizadeval si bom — je dejal mladi študent — in upam, da se mi bo posrečilo. Škof me namerava poslati v centralno semenišče v Pešti —« — »Oho — ga je prekinil gostitelj — to pa veliko pomeni. Potem pa ne vem, ali se boš vrnil med svoje lûdstvo, taki učeni duhovniki, ki študirajo na peštanski univerzi, so namenjeni za višje službe. No, pa tudi to bo v korist in čast tvojemu lûdstvu in vsem nam, ki v tej krajini delujemo.«

Franc je v zadregi odvrnil: »Najprej se moram z uspešnim študijem izkazati, potem bomo pa videli, kaj bo. Marsikatera znanost me zanima, da bi se poglobil vanjo, rad bi pa bil tudi dušni pastir med našim lûdstvom. Vsekakor se pa veselim, da pridem na univerzo, kjer poučuje več profe-

sorjev in vse predmete bolj znanstveno predavajo. Rad bi si pa tudi dobro ogledal peštanske muzeje in galerije ter umetnost v takajšnjih cerkvah.«

»Vidim, da imaš dobre načrte in pošteno voljo — je segel vmes bogojanski župnik — in vesel sem, da pridejo taki mladi za nami ki bodo dobro in še boljše nadaljevali naše delo, žal pa v naši župniji nimamo nobenega bogoslovca. Zadnji duhovnik iz Bogojine je bil Števan Benkovič. Veš kaj, do obeda je še nekaj časa, stopiva do cerkve, pa boš videl njegov nagrobni kamen na njej, mogoče pa si ga že kdaj videl.«

»Z veseljem, gospod plivanuš,« je vstal Franc in napotila sta se proti cerkvi, ki je bila še malo više nad župniščem.

»Vidiš, tu okoli cerkve je bilo staro pokopališče, še zdaj izkopljejo včasih med drevjem ostanke kosti, ki so pa že mehki kot apno. Naša cerkev je bila sicer postavljena v dobi gotike, toda tudi njo so v času baroka modernizirali, jo obokali v ladji in ji spremenili tudi zunanjo obliko. Samo vhod je še gotski in ta opornik ob njem je iz starih časov. Vidiš, tu sta pa v zidu dve tabli z latinskim napisom v spomin župnika Benkoviča, ki je bil tu rojen 1783 in bil 43 let župnik (umrl 1854). Njegovi sorodniki še zdaj živijo v vasi. Bogve, kdaj bo ta fara spet dala kakega duhovnika...«

Vstopila sta v cerkev, pomolila pred glavnim oltarjem, ki si ga je bodoči bogoslovec pazljivo ogledal in pripomnil: »Lepa je ta stara podoba Kristusovega vnebohoda.« Ko sta si ogledala skromno cerkev, sta se vrnila v župnišče. Miza je bila že prestreta in kuharica je prinesla juho z vkuhano hajdinsko kašo. Nato je postregla še s krompirjem, politim z vročo smetano, zraven pa povojeno svinino in solato, pa seve s črnim kruhom. Župnik jima je natočil v kozarca belega vina s pripombo: »To je naše domače, drugič bova šla gorice pogledat pa kapelo sv. Vrbana, ki je njihov patron, kol mogoče veš.«

Ko sta po kosilu še malo pokramljala o župnikovem delu in o razmerah v župniji, pa še o tem in onem duhovnem sosеду, se je maturant zahvalil za gostoljubje: »Moram dalje, da ne pridem pozno v Beltince«. Rajsar mu je naročil pozdrave za beltinskega soseda in ga pospremil do vežnih vrat: »Pa gda boš nazaj domou šou, se pa oglasi! Kleti boš pa že tak v našen obleči! Srečno hodi!«

Franc se je spustil po pobočju proti vasi in se ustavil pred staro nizko šolo ter se zamislil za sto let nazaj: »Tu se je rodil kot učiteljev sin ravno pred sto desetimi leti naš dragi Jožef Košič...« V duhu je videl njegove knjige, ki jih je prebiral že kot šolar in kot dijak in so ga vsega prevzele s svojo gibčno slovenščino ter z zavestjo, da je mogoče tudi v našem jeziku pisati o zgodovini, o vzgoji, o slovnici... Letos je v madžarski reviji iz 1828 odkril njegovo razpravo o življenju, šegah, omiki Slovencev med Muro in Rabo, ki jo je sicer podpisal Slovak Janoš Čaplovič, toda na koncu spisa jasno povedal, da je Košičevo delo.

Ivanocy je počasi stopal po bogojanski vasi med nizkimi lesenimi, s slamo kritimi hišami, se oziral po ljudeh, odzdravljajal ali jih sam pozdravljajal: Bog daj dobro! »Ali ne bi mogla ta velika vas, ki je dala naši krajini Košiča in Benkoviča, dati še novih duhovnikov ki bi tudi kaj napisali svojemu ljudstvu? Koliko so jih dali naši mali Ivánovci — da, tam smo imeli Mikloša Kuzmiča, katerega toplota še danes ogreva vso župnijo in je budila, vzgajala vsaj posredno nove poklice... Ko je Franc zavil na zadnjem

ovinku proti koncu dolge Bogojine in videl povsod polno otrok na cesti, po dvoriščih, ga je prešinilo: v sosedni beltinski fari deluje gospod Žizek, ki je doma v bližnjih Gánčanih — ta gorečnost mora zajeti tudi to župnijo in to vas in prebuditi v njej dijake! In na dnu teh misli in želja se mu je zasvetila misel: zakaj ne bi iz nje prišel tudi škof, tak, kot je bil Janoš Szily, ki bi vzpodbujal k pisanju vsaj druge, kot je on podpiral Miklóša Kúzmíča — ali pa bi, kot sin te zemlje, sam pisal knjige, razprave? ...

V takih mislih se je znašel na koncu vasi in stopal med travniki na levi in njivami na desni proti potoku Lipnici. Srečeval je ljudi ki so vozili s kravami seno s travnikov, kimal jim je, ozdravljaj. Na mostu nad Lipnico se je ustavil, pogledal nazaj na vas, užival, kako se prijazno pnejo nad cerkvico gorice in kako se beli nad njimi kapelica sv. Vrbána, goriškega patrona. »Lepó je Bogojánčarom, lepó bi bilo tu živeti v miru božjem, mogel bi študirati, razmišljati, tudi pisati — toda: ali bi mogel priti do potrebnih knjig, časopisov, da bi spoznaval, kako napreduje duševni in duhovni svet, da bi mogel sam kaj novega povedati k vsemu temu?« Nekak nemir ga je zajel, ko je stopal v prijetnem hladu hraščičkega gozda, ki raste najprej na obeh straneh ceste, potem pa se na desni odprejo njive proti Iváncem, kamor se hodijo past srne in zajci. Ta nemir je bil nadaljevanje njegovih razmišljanj v zadnjih dveh razredih gimnazije: kam po maturi? Rad bi bil duhovnik in rad bi študiral za profesorja, zato so izredno sposobnega, razumnega fanta vabili premontrejci v svoj red, kjer bi mogel oba poklica združiti. In to ga je nekaj časa mikalo. Ko pa se je malo razgledal med njimi, se je odločil, da ne bo šel po tej poti. Sam ni slutil, kako srečno se je odločil — ne za svoj križev pot, za svoje ljudstvo...

Ko je prišel na lédavski most, na Prétoko, kot imenujejo domačini svojo rečico, je obstal na njem in se zazrl v plitvo vodo. Zagledal se je gor proti ivánskememu mlinu, obrnil se je dol v gozdno stran, v temno zelenje ter se spomnil domačega ivánovskega lésa... Videl je mater in očeta, kako se mučita, kako živita vsaj zanj — on pa gre počivat, brezskrbnost uživat... Brezskrbnost? Duša in srce sta polna nemira, polna moči enaindvajsetletnega hrepenenja tega najbolj nadarjenega mladeniča, ki je tista leta živel med Muro in Rabo! Rad bi dvignil to spečo, zanemarjeno, otopelo krajino iz duševnega spanja, rad bi, da bi zasijalo v njej znanje, veselo, svobodno življenje.

Ko se je bližal Gánčanom, je bil že ves v mislih na Marka Žízka, ki se je v tej vasi narodil 1819. leta in krstil ga je v Beltincih župnik Adam Ivanocy. Drugi rojak, Pavel Ivanocy, že ni dočakal Žízkove primicije 1844. leta, saj je umrl komaj 46. leten kot beltinski župnik 1841. Toda mladi Žizek je bil hvaležen obema, posebno Pavlu, ki ga je v ljudski šoli in cerkvi učil, kateremu je ministriral, ga priporočil staršem, da so ga dali v šole, kjer je Ivanocy poskrbel za njegovo oskrbo... Žizek je poznal tudi tretjega Ivanocyja, Mátjaša, ki je tudi mlad umrl kot župnik v Števanovcih blizu Moňoštra. Ko je pa 1848 prišel za župnika k Sv. Benediktu v Kančovcih, se je Žizek poglóbil v spomin na Miklóša Kúzmíča, ki je tu umrl 1804. leta, spraševal ljudi, kar so vedeli in slišali o njem. Prebiral je njegove knjige, se učil iz njih goriškega govora, da je lahko ljudem govoril čim bliže v njihovi domači besedi. Pozvedoval je o rajnih treh Ivanocyjih pri njihovih

sorodnikih in se sprijateljil z Adamom Koudilo in njegovo ženo Rozalijo Hujs, ki ju je poročil 25. januarja 1850.

Bila sta v sorodu z vsemi Ivanocyji, ki so se po starših pisali Koudila, pa so jim po navadi tistega časa dali v šoli in koseški sirotišnici »lepše« in bolj madžarsko zveneč priimek, ki je pa v resnici slovenski, saj je narejen po imenu domače vasi Ivanovci, ki so jo madžarski imenovali le malo drugače kot slovenski — tako je bilo tedaj še z vsemi našimi krajevnimi imeni do začetka 20. stoletja — Ivanöcz. Torej bi se ti preimenovani rojaki slovenski imenovali: Ivanovski.

Žizek je sočutno spremljal bolečo željo in hrepenenje mladega Koudilovega para, da bi z rojstvom otroka postala prava družina. Zato je župnik Žizek z veseljem krstil 25. septembra 1857 njunega prvenca in edinega otroka Franca. Po krstu je stresal roko ginjenemu očetu Adamu: »Bog daj, ka bi tudi tvoj sin biu beltinski plivānuš!« — »Što de pa te doma delo na grūnti, gospon plivānuš?« je zaskrbljeno odgovoril Adam, toda župnikove besede so mu prišle večkrat na misel in zaupal jih je svoji ženi, ki ji je ob tem v nedoločni radosti zatrepetalo srce. Želela si je še otrok in potem bi lahko dali Franca v šole, če se bo dobro učil...

Prišel je do Gānčan in ob robu vasi, kjer je stalo le nekaj hiš, zavil po veliki cesti proti Beltincem. Prijetno je občutil bližajoči se konec celodnevnega poplovanja in bližino starega prijatelja, vzornika in učitelja. Bil mu je kakor drugi oče, s katerim se je mogel pogovoriti o vseh višjih stvareh, ki so ga zanimale: o politiki na Ogrskem, o Cerkvī na Ogrskem, o beltinski in bedenički župniji, o Žižkovih spominih na bedenička leta — in zdaj so prišli na vrsto vsi Ivanocyji in Koudile... Predvsem pa so Franca privlačile poleg pripovedi o domačem rodu — vesti v Slovencih »tān prek«, o župnikovih stikih z duhovniki na Murskem polju, v Prlekiji in celo v Mariboru. Pripovedoval mu je o duhovniku in profesorju slovensčine Božidarju Raiču, ki ga je obiskal in prišel celo do starega Košiča na Gorenjem Seniku ter nato popisal svoje potovanje »med ogrskimi Slovenci« in njihove razmere ter pisatelje v Naročnem koledarju in Letopisu Matice slovenske. Ivanocy je ponovno prebiral med svojimi bivanji v Beltincih te spise in se učil iz njih. Toplo ga je prešinilo, da se Slovenci onstran Mure zanimajo za njegovo krajino in njegovo ljudstvo ter da celo v daljni Ljubljani tiskajo take poučne spise o »ogrskih Slovencih«.

Pri župniku Žižku je našel Franc kup knjig Slovenske matice, saj je bil njegov dobrotnik že kmalu po ustanovitvi med njenimi prvimi člani v Slovenski krajini. Mohorske knjige pa je imel naročene od 1874 in od tlej jih je skrbno prebiral tudi ivanovski dijak, dokler ni sam postal Mohorjan. Beltinska župnija je bila v ogrski dobi na prvem mestu v lendavski dekaniji in v Prekmurju sploh po številu Mohorjanov: od 1868 do 1919 je bilo v njej 2918 naročnikov, ki so skupno prejeli 17.159 knjig!

Student Franc se je oziral po mladih topolah, ki so jih zasadili na obeh straneh široke ceste, ki je vodila med veleposestniškimi polji. Med premišljevanjem je prišel že do prvih hiš in na dvorišču druge, nizke in zidane hiše, je zagledal znanega mu mladega moža, sedem let starejšega od sebe, zato ga je pozdravil: »Bog daj, Jožef! Kak ste kaj? Dečko vam raste?« Jožef Baša je pristopil in podala sta si rokē, saj sta se dobro poznala iz Žižkove družbe, kjer je mladi bistri kmet bil poslušajoč in vpra-

šujoč sogovornik župnikov in dijaka Ivanocyja, bravec mohorskih knjig in slovenskih časnikov. »Tri leta je imel naš Vanek na sprotoletje,« je odgovoril Jožef, deček pa je z zanimanjem gledal svojega bodočega učitelja in sodelavca...

»Kak so gospod plivanuš?« je vprašal študent. »Dobro, goreči kak vsigdar. Čitajo, čitajo, premišlujejo, goste s Preka poslušajo, domačim pa razlagajo, da moramo čim več slovenskih knjig čitati in ne pozabiti slovenstva... Kak pa vi, gospod Franc?« je pozvedoval bodoči mohorski po-verjenik in udeleženec ljutomerskega tabora.

»Maturó sem opravil, zdaj pa nameravam v bogoslovje,« mu je odvrnil trudni popotnik. — »Tak je prav, trbē nam dobrih, slovenskih gospodov — takšnega plivanuša nam bo kmalu treba v Beltincih, kak ste vi, beda-nički gospod!«

»Bog zna, kaj še bo iz nas. Mogoče bo pa tudi vaš Vanek šel v šole. Jožef...« — »To skrivoma že malo mislim, pa to je še daleč,« se je nasmehnil mladi Baša, ko sta se poslovila. Študent je zavil proti graščini, prestopil most čez Črnc, ki je med zelenim rastlinjem valil svojo nizko vodo skozi vas proti jelševju med Odranci in Muro. Ob parku je krenil na levo proti cerkvi, ki je imela še svoje prvotne skromne oblike, brez današnje itali-janske zunanjščine. Mimo nje je pohitel do nadstropnega župnišča, ki je ob pravtako nadstropnem »malem gradu« oznanjalo stremljenje po veljav-nosti zemljiških gospodov, ki so se kaj pogosto menjavali.

Župnika je zagledal na širokem dvorišču in ko ga je ta zagledal, se mu je široko nasmehnil ter pohitel naproti. Franc ga je pozdravil z nava-dnim dijaškim pozdravom za duhovnika: Laudetur Jesus Christus! — Ve-komaj, je odvrnil Žizek in ga objel... Stresla sta si roki, študent mu je iz-ročil pozdrave zdoma in iz Bogojine. »Pričakoval sem te vsak dan in zdaj te ne izpustim tako kmalu! Kaj je novega pri Svetem Bedeniku in v Ivā-novcih? So vsi zdravi? Truden si, stopiva v hišo,« ga je povabil župnik. Bil je devetindesetleten Gančanec in suhotne, toda žilave srednje posta-ve — pravi »gančki trn«, kot so ga ljubeznivo kdaj podražili sobratje, ker se jim je sam večkrat v dobri volji pohvalil, da so jim sosedne vasi vzdele pridevek »trni«. Tako je tudi on trdno prenašal od Madžarov in madžaro-nov neprijazni, kdaj tudi sovražni vzdevek »Vseslovan« (pánszláv), ker se je zavzemal za pravice svojih slovenskih rojakov in zagovarjal njihovo enotnost z brati onstran Mure. Kot trn pa je tudi zbodel svoje nasprotni-ke z jezikom in pisanjem — v madžarskih listih — ko je bilo treba zago-varjati npr. slovensko šolo na Ogrskem in v gajici pisane učbenike v njih.

Ko sta sedla k mizi v obednici v pritličju, kamor je župnik Marko Ži-žek mimogrede naročil steklenico vina, jima je natočil in napil mlademu gostu ter prijatelju: »Dragi Franc, upam, da si srečno prestal maturó? — Odlično, je skromno dahnil študent... — Iz srcā ti voščim vso srečo in tvojim domačim — in vsej naši krajini, ki naj dobi v tebi odličnega sloven-skega moža! Bog te živi!« je trčil z njim. »In — kam zdaj, Ferko? K pre-montrejem?« — »Ne k njim, v škofijsko bogoslovje se bom prijavil...«

Krstitelj se je zagledal v jasne oči svojega enaindvajsetletnega krščen-ca, molčal nekaj časa, nato pa mu položil roko na ramo in dejal: »Vem, da si dobro premislil in nihče ne bo bolj vesel kot jaz, če boš srečno dosegel svoj cilj ter hodil po pravi poti — Bog ti pomagaj! Franc moj dragi, ne

pozabi, naše ljudstvo od Mure do Rabe potrebuje zagovornike in jih bo vedno bolj potrebovalo — Franc, nadaljuj moje delo!» In mu je ponovno stresel roko. Odvedel ga je v njegovo sobo, kjer ga je čakalo vse pripravljeno. »Odpočij si, umij se in potem pridi dol k večerji!» se je poslovil od študenta.

Stanislav Koštric

Grenak priokus prazničnega dne

Nobene razposajenosti ni bilo v razigranih očeh. Učenci so kakor prilepjeni ždeli na stoli. Napeto so pričakovali odločilni trenutek. Vstopila je učiteljica. Strumno so vstali kot eden.

»Sedite!» je strogo zaukazala.

Ozrla se je po razredu. Tako se ozira krvnik, kadar izbira svojo žrtev. Pričela je spraševati.

»Nadja, začni!»

Dekle je v hipu zdrdralo na pamet naučene stavke.

»Nejc, nadaljuj!»

Obotavljal se je. Sploh ni vedel, kje je dekle pred njim končalo. Ni poslušal. Zasanjal se je daleč in bi bil najrajši sedaj povsem na drugi strani zemeljske oble. Potil se je. Mencal je s prsti. S težavo je spravil iz sebe nekaj besed v tujem jeziku. Poskušal se je zbrati. Počasi je opisoval:

Deček je sproščeno stopal po mostu. Pod pazduho je nosil šop popisanih notnih listov. Nenadoma je zapihal močan veter in mu jih iztrgal. Padli so v vodo. Skušal jih je izvleči, toda zaman. Domislil se je. Šel je in znova vse sam napisal.

Nejc si je oddahnil. Končno je sklenil nenavadno pripoved.

»Zanimivo! Ni najbolje kot po navadi! Srednja žalost!» je presodila učiteljica.

»Seveda, če pa je danes božič,« je bleknil nekdo zadaj. Zakrohotali so se. Na mah jim je splahnel prejšnji strah. Opogumili so se, kot da obvladajo v svoji objestnosti najnevarnejše pustolovščine.

Nejc si je zakril obraz z dlanmi, se usidral v motno izgubljanje in se globoko zamislil. Še zmeraj je čutil njihove lepljive poglede. Kako mu privoščijo.

»Kaj ti je?» ga je sočutno vprašala sošolka.

»Nič! Pusti me!» je siknil.

»Res si čuden?» se je zbala zanj.

Bil je na samotni jasi sredi gozda v bohotnem maju. Nikamor se ni mogel skriti. Velika roka mu je segala v krinko notranjost. Koščeni prsti so hoteli na vsak način izruvat dišečo narciso. Zaustavljal se je. Odbijal je nadležni vdor vabljivih strasti. Tako nemočen je bil. Kakor da ga bodo ogromna kolesa pomendrala pod sabo.

Upri se je. Pogledal je skozi okno. Debela snežna odeja se je lesketala v sončnih žarkih kot morje biserov. Majhen ribnik se je zrcalil med drevjem, ki je bilo posuto s srebrnim ivjem.

Spomnil se je nežnih ročic dojenčka. Pred njim je vstajal ta revni otrok, ki se je rodil v hlevu. Otrokova popolna nemoč je spodbujala zavrnjeni ostanek. Gluha noč se je zjasnila v večno zarjo novega življenja.

Nejc je nežno šepetal:

»Tudi moj čas bo prišel.

Zacvetel bo kakor narcise med akacijami,
dozorel kot ajda ob prvi slani.

Obrisal bo vročo solzo,
opral sleherno ponižanje!«

Nejc se ni več vznemirjal. Prerastel je vsiljivi dvom. Postajal je še trdnejši v lastni naravnosti.

Stanislav Koštric

Krvave sledi

Se zmeraj je snežilo. Nekaj posameznih snežink je poplesovalo in se počasi stapljalo s sinjo belino

Slonel je ob oknu. Naveličan lastnega izgubljanja je drhtel v pozabljeni sobi. Zapuščen z nerazumljivo žalostjo, z dolgim iskanjem se je včasih ozrl po invalidskem vozičku tam za vrati. Rahlo je otipaval berglje ob sebi in vzdihnil sredi krvavega spomina. Vse bolj je taval v minulo poletje. V tiste vroče dni, ki so bili preveč napolnjeni z enkratnimi doživetji in globino novega. Še zdaj ni mogel verjeti kruti resničnosti, ki jo je pre dobro poznal. Iz bližnje preteklosti je zopet vstajala njena podoba. Takšna kot vedno: z dolgimi temnimi lasmi, s prodorno modrimi očmi, z drobnimi ustnicami, tam v obmorskem mestu sredi julija.

Nasmehnil se ji je:

»Jasmina, neskončno si me očarala, vlila vame skrivnostno lepoto, izlila pred mene prostornost izrednega.«

»Sploh si ne moreš zamisliti, kako sem srečen v tvoji bližini?« mu je trdno dokazovala.

Cez čas si je Jasmina olajšano oddahnila. Rahlo se je nasmehnila Igorju, ki je samo zamišljeno molčal. Natančno jo je opazoval, kot da hoče odkriti njeno poslednjo skrivnost. Zagledala se je po morski gladini, ki je počasi rdela v večernem soncu. Začela je glasno razmišljati:

»Kot da sanjam. Ali res izginjam s tem umirajočim dnevom? Slonim ob tebi polna radosti, pa ne morem izkervaveti iz sebe nič otipljivega. Priklenjena sem na dnu globokega hrepenenja, ki me razjeda do zadnje moje razsežnosti. Kakor da bi občutila neko prikrito grozo, ki kot vihar rolni v meni. Nekakšne zle misli mi vstajajo nekje v globini. Ne morem uiti občutku lepljive, sveže krvi.«

»Zopet kri!« jo je Igor ostro prekinil.

Sploh ga ni slišala. Pristno je samo nadaljevala:

»Kaj sem kriva? Zato, ker sem v tem trenutku ena od najsrečnejših, se mora vse pričeti tako sumljivo podirati. Tega koprnjenja nisem mogla nikoli doseči. Sedaj, ko tipam sredi dozorelosti, se kakor plaz spušča nadme sluzasta tema. Velikokrat sem se izgubljala. Hotela sem prodreti do konč-

nega, pa sem obtičala zmeraj na začetku. Tako kot vedno, sem tudi zdaj nezadovoljna. Nerazčiščena bivanjska stiska buri moje mirno življenje. Večno hrepenenje me žene v divje skrajnosti.«

»Bodi že tiho!« jo je posvaril Igor.

»Zakaj si postavljaš ta nora vprašanja, ki so tako vedno brez odgovora.«

Jasmina ga je slednjič ubogala.

Morje se je bleščalo v krvavi večerni zarji. Dve senci sta plavali na modri gladini in se počasi bližali daljni obali. Sanje so postale resničnost...

Prebudil se je iz globokega sna. Poln groze se je oziral naokrog. Sprva ni vedel, kje je. V bližini je zagledal belo žensko postavo, ki se mu je dobrodušno nasmehnila.

»Kje sem?« je krčevito izdavił.

»V bolnišnici.«

»Zakaj?«

Sele zdaj je spoznal resnico. Poskušal je premakniti svoje noge. Stopal, gležnjevi ni občutil.

»Moje noge! Ostal sem brez nog, vsaj do kolen,« je planil v blazni jok.

»Kje je moje dekle?« je kričavo vrelo iz njega.

Prihital je zdravnik. Sklonil se je nadenj in ga s težavo umiril. Kakor iz pekla je zaropotalo:

»Prometna nesreča! K sreči si ostal pri življenju, noge ti je zmečkalo do kolen, dekle pa je na kraju nesreče podleglo poškodbam...«

Ni mogel verjeti. V hipu se mu je zazdelo vse kot ena sama velika blodnja, vendar je še blazno zakričal:

»Jasmina je mrtva!«

Osuplo je zijal skozi okno. Nehalo je snežiti. Ozka gaz se je vijugala med sadnim drevjem. Oškropljena od sveže krvi je boleče razkrivala odkdanje sledove

»Spet kri!« je zaječal.

Mediel je osamel. Jasmine ni mogel pozabiti. Kot prikazen je obstajala sredi njegovih misli in prinašala v turobni zimski popoldan iskro radosti in zapoznelega upanja.

Miroslav Slana-Miros

Angel

Martinek je brkljal po dilah za starim kovčkom, kar je zaslišal škripanje snega v klanču. Čevljar Vanek je nesel nekómu nove okovane škornje. Z druge strani klanca, iz sosedovega hleva, je zaslišal petje, ki mu je bilo blizko. Milica je molzla in pela:

»Na bregu, na bregu je deklica stala,

točila, točila je grenke solze.

Obrni, obrni se barčica moja...«

Fanta je trpko stisnilo pri duši, kajti deklica je pela kot bi jokala, ali kakor da prosi dobroto, naj mu bo naklonjena na tujem, kamor se odpravlja. Vedel je, da ni brezbrizna do njega. Ampak ne bi mogel reči, da je do ušes zaljubljen vanjo, četudi je zadnje čase rad poslušal njeno petje. Pa tudi ona je šla pogosteje v hlev in nazaj kot sicer, samo da ga je videla.

Skozi srčasto odprtino na svislih je pogledal dol z dila. Zagledal je zgrbljenega sosedu v brnjavi suknji, ki je z dolgo roglo ogreval sneg s slamnate strehe na enokapnični lopi. Na koncu roglce je imel pritrjen star obroč. Sneg pod ogrebalnico je suho hrstel in se udiral.

Na sosednjem bregu je stari Perčjak za večerjo z raschami tekkel za ženo okoli koče. Omamljen od šmarnice je spuščal gromovite živalske glasove. O, bogpomagaj, je pomislil Martinek, samo tri grabice šmarnice ima, pa je zmerom pijan...! V prvem mraku je zagledal Perčjakove otroke na sepu do kolen v snegu. Jokaje so klicali:

»Atek, Ježoš, nē bujte mamikē! Gdo dē nan tē kuha koruzn žlabrdūnc za večerjo...«

Grenkobno je pogoltnil suho slino in stopil od svisli. Zdaj je zagotovo vedel, da mora iz te revščine; na pot za drugimi, ki so odšli iskat zemljinih vrednot na tuje prepričani, da samo ljubezen do krpe domače zemlje in kmečko delo ne prineseta blagostanja. Na tujem je denar. Da. V Avstriji in Nemčiji vsako delo dvakrat plačajo. Tod, na podstrešju, je stal nekako na udaru samega sebe, ker ni poznal razrešujočega navodila za življenje na bornem bregu. Ni vedel, ali zaide na stranpot tisti, ki vztraja na tem bregu, ali je večje odtujevanje od domače zemlje in kmetijstva garanje v tujini. Bil je nevedni teliček, ki rita v svet in pač misli, kakor so ga naučili misliti, ujet pod bremen takšnih in drugačnih vplivov. A kaj mu preostane drugega kot tujina? Naj mar za zmerom ostane nezadovoljen tu, med bedo in starci; naj čaka, da mu veter odnese preperelo streho iznad glave? Ne!!

Skozi leseni strop je udaril na dila babičin vzdih iz postelje. Tanek kūrklri je prepuščal tudi šomotanje ličja, ko se je babica premetavala po postelji.

S težkim srcem je privlekel izpod pristreža zaprašen kovček, ki ga je v stari Jugoslaviji uporabljal oče, ko je služil kralja tam daleč v zagrebški kasarni. S starim omelom, ki je ležalo za dimnikom med ropotijo, je pometel prah s kovčka. Z njim se je spustil po lesenih stopnicah v kamuro, odkoder je stopil v kuhinjo.

Mati je ravno jemala iz peči popečeno meso za v tunko, kajti pred nedavnim so imeli koline.

Na hitrico je zložil v kovček sveženj bornega perila in potni list. Pomislil je, da si bo kupil boljše in lepše perilo tam, kamor je namenjen. Tam, pravijo, se cedita ljudem med in mleko. Mogoče.

Bolj se je bilo večerilo, tesneje mu je bilo pri srcu. Trudil se je, da bi ga mati videla nasmejanega, pa četudi je čutil trpek okus slovesa.

Pred ogledalcem na steni si je potipal nežen puh na bradi:

»Mati. Ali naj se obrijem?«

Zdaj se je tudi ona nasmehnila. A rekla ni nobene.

Zaskrbljeno je povzel: »Saj še aparata nimam...«

Ljubeče ga je potrepčala po ramenu: »Si ga boš že v Avstriji kupil. Tam je vse boljše. Pri nas pa — saj veš.«

»In za novo streho bom skušal zaslužiti, če bo le mogoče.«

Mati ga je s ponosom motrila. Verjela je bila njegovim besedam. On pa se je pogreznil v molk.

Mati mu je zavila v Pomurski vestnik velik kos mesa. Zraven je priložila hleb belega kruha.

»Joj,« se je oglasil sin, »saj to je kot za velikonočne praznike!«

Mati mu je podala pladenj z mesom in pijačo: »Nā, še babici nesi prigrizek in pijačo!

Ponesel ji je okrepčilo in sedel k njej na posteljo rekoč:

»Okrepčaj se, babica! Nocoj sem zadnjič doma, veš...«

»Vem-vem. Napočil je čas slovesa,« je dejala odsotno.

S tekom je zaužila prigrizek in dahnila: »Hvala Bogu za to dobroto. Vino me je lepo okrepčalo... Tako, pa sem opravila pusta.«

To je rekla nekako odtujeno, da je fanta zaskrbelo: »Kaj ie, babica?«

»Ne bo me več, ko se vrneš.«

Njene besede so ga prešinile kot elektrika:

»Ampak babica! Ozdravela boš. Na pomlad. Boš videla, prinesel ti bom nekaj zelo lepega, česar še nikoli nisi videla...«

Pridržala je njegove roke v svojih izpitnih dlaneh. Nekako mrtvo so obležale na odeji. Tiho in odsotno kot da se je napotila na dolgo nepovrnljivo potovanje, je šepnila:

»Fant moj, ne bo me, ko se vrneš. V življenju ostani pošten. In ne pozabi na Boga.«

Izpremenjeno ji je stisnil roke: »Babica, kaj pa govoriš! Še nam boš pekla kvasenice in krapce, kakršne znaš speči samo ti! Dišalo bo po vsem griču kot lani ob žetvi. Kaj se ne spomniš več?«

Za hip ji je obraz preletela radost. A v tem je Martinek tiho zajokal in stisnil svoje mlado lice k njenemu suhemu in zgubanemu na blazini. Ni si mogel zamišljati, da bi ostal brez nje. Zdaj se je zavedel bolj kot kdajkoli popreje, da je babica edini človek na svetu, pri katerem se lahko brez sramu joče. Niti pri materi ne bi znal zajokati tako očiščevalno in olajšujoče. Njegove solze so hlapele na njeni zgrbljeni koži, kot da ta koža pije še poslednje kaplje mladosti in življenja.

Naenkrat je njemu na ljubo dejala: »Prav imaš. Videla se bova. A bo, kakor bo božja volja.«

Njen glas je bil prepričljiv. V trenutku so se mu posušile solze. Življenje ne ustaviijo vse solze sveta.

Izpustil je njeno roko in sedel za peč.

Ljubeče je šepnila: »Sezi na polico nad peč!«

Skozi mrak, ki se je čedalje gosteje spuščal v sobo, se je povzpел na klop. S police, kjer je bilo nekaj starih knjig, baterija in sveženj papirjev, je izvlekle zavoj.

»Odvij papir!« je vnovič šepnila. Mogoče pa sploh ni ničesar rekla in je slišal samo njeno misel, je pomislil in odvil časopis. Zagledal je svetinje, ce, nabožne podobice na tkanini in denar. Posebej v prozorni škatlici je bilo nekaj koščkov lesa.

Dahnila je: »To je les svetega križa. Dala mi ga je babica. Vzemi košek za na pot!«

Spreletelo ga je. »S svetega križa?« Spomnil se je velikonočnega križanega. S svetim spoštovanjem je zavil trščico v robec. Zdelo se mu je, da je šinila iz nje nedoumljiva moč.

»Vzemi tudi denar! Kdo ve, kako bo tam, kamor greš... Daj, le vzemi!« je dvignila glavo z blazine.

Osupel je sklenil roke: »Ampak babica, tega pa res ne morem vzeti!«

Vedel je, da je ležal tam krvavo prihranjen denar. Čeprav ga ni bilo veliko, je bil pritrgan od ust.

»Mlad si, rabiš denar. Pa saj ni veliko...« je povzela.

Zanj je bilo veliko; bilo je neprecenljivo bogastvo, kakršnega ne moreš uporabiti za karsibodi.

»Vzel bom polovico in nič več,« je sklenil in položil zavoj nazaj na polico.

Babica je umirjeno obležala. Domala v snu je šepnila: »Varuj se slabe družbe. Nepokvarjen čehók si.«

Večerni mrak je napolnil sobo. Martinek je stopil k postelji, in prisluhnil njenemu šibkemu, počasnemu dihu. Dotaknil se je njenih rok. Bile so kot hladen grčav les, ki ga tudi ogenj ne ogreje. Za hipček se je počutil kot okamenel. Sam. Samcat. Kot da nikogar nima. Pred njim se je odpirala neznana pot. Bila je temna kot soba, v kateri je bil. Zazdelo se mu je, da ga iz kota skozi temo motri Kristus, da vidi vanj, v njegove še nezavedne misli. Ni vzdržal tega domnevnega negibnega zrenja. Ko bi se Krist na križu kdaj vsaj miceno zganil in mu malce namignil, je pomislil! Pa mu ni. Še nikdar mi ni. Včasih se mu je bilo zdelo, da se je v njem zganil Kristus, o kakršnem mu je govorila babica. Zdaj pa ni bil povsem prepričan, ali je bil tisti vzgib Kristus, ali je bila le želja po lepoti in dobroti, po čemer je prikrito hrepenel. O, kako zagnano je hotel včasih delati samo dobra dela, misliti samo dobre misli; napraviti svet dober in lep. A kaj, ko je ostal od vsega zmerom samo kup sanjarjenja kje v hlevu ali na seniku, ki se mu je bilo v hipu podrlo...

Naslednjega jutra ga je bila mati komaj zbudila, tako spokojno je spal.

Prpravila mu je čvrtjé in lipov čaj, v katerega je kapnila malo slivovke. Njegova zakmašna obleka ga je spominjala na pogrebce. Lipov čaj z žganico pa na jutro kolinjenja.

Mati ga je spospremila na avtobus prek griča. Mrzlo jutro ga je kmalu zbistrilo. Na nebu je blisketalo veliko zvezd. Zdele so se mu tako blizu, da bi jih dosegel z roko, ko bi stopil na višji grič.

Ko je avtobus speljal, se je ozrl skozi okno. Videl je mater, ki si je brisala solze. In šele tedaj je začutil na ustih njen poljub, ki mu ga je dala ob slovesu. V tem poljubu so trpoleti strah in ljubezen, želja po sreči in srečni vrnitvi...

V Gornji Radgoni so mu cariniki prebrskali kovček kot da je kakšen mogočnik svetovnega kova. V njem so našli bolj ali manj revščino. A hoteli so menda najti kaj prepovedanega, obremenilnega, nečastnega, kajti ko so pretipali stare srajce in gate, so ga nekoliko razočarano spustili prek mosta na drugo stran.

Na drugi strani so cariniki samo od daleč pogledali njegov potni list. Prav sumljivo vljudno so ga pozdravljali.

Sprehod po avstrijski Radgoni se mu je zdel pustejši kot po slovenski. Se sreča, da ga je kmalu odvelkel vlak proti Gradcu in Dunaju.

Ločitev od babice je bila zanj hud udarec. Ljubil jo je bil bolj od vsega na svetu, kajti razumela ga je bila kot nihče drug. Kadar je bil kakšno ošilil, mu je mati brž zapretila z gumijastim šlahom; babica pa se je poskušala vselej z njim razumevajoče pogovoriti in odkriti vzroke za neko početje, saj včasih otrok povzroči kakšno nesrečo nehote, ki bi jo v enakih okoliščinah povzročil tudi odrasel človek...

Babičini znanci so ga pričakali na zadnji postaji in ga povabili, naj prenoči pri njih. Enkrat ali dvakrat letno so obiskali babico, da so si nabasali bisage.

Že prvo noč je Martinek sanjal pretresljive sanje. Bila je ravno noč s pustnega torka na pepelnično sredo. Nikoli popreje ni pomislil na ljudsko verovanje, da se ti izpolni, kar sanjaš, ko prvič spiš v tuji hiši. Tokrat so se sanje uresničile.

Sanjal je prostrano belino in dolg bel drevored, ki je peljal nekam v neskončje. Bil je raven kot kolovoz med prekmurskimi njivami. Nekatera drevesa so imela tudi bela debla. Po drevoredu je stopal sprevod belih ljudi z belimi vencí in šopki. Za njimi so počasi korakali pogrebci z belo krsto. Martinek je nekajkrat zagledal ta beli prizor odzgoraj navzdol, pod sabo je videl vrhove drevesnih krošenj, v beli krsti brez pokrova pa je ležala kot angel lepa bela ženska. Njegova babica. Ob pogledu nanjo je zahtlupal, se spustil na tla kot ptič, ki ga je zadela krogla v perut, potlej je spet šinil navzgor in vnovič omahnil na tla. Zdaj je gledal babico s tal navzgor in jo klical:

»Babica! Babica! Saj nisi umrla! Povej, da živiš!«

Spokojno je ležala v trugi. In blaženo se mu je bila nasmehnila. Premaknila je ustnice rekoč:

»Ne, nisem umrla, fant moj. Zdaj začenjam živeti. Lepo mi je. Odrešenik me je sprejel v svoje varstvo. Toč, kamor prihajam, je vse tako lepo kot bi... kakor da sem nevesta...«

Martinek se je v najbolj napetem trenutku v snu predramil. Dvignil je glavo. Ampak ta mu je kot uročena omahnila na vzglavje. Vnovič ga je potegnilo nazaj v beli drevored z belo krsto. Spet se je prikazala babica v belini. Strahoma je stekel za njo po drevoredu, da mu ne uide. Klical jo je. Dvignila je glavo iz krste in rekla:

»Dobro me poslušaj, kar ti bom rekla. Skrbi me zate, veš. Tvoje življenje se lahko nepričakovano sprevrže, da boš padel v črn rov. To si dobro zapomni...«

»Zapomnil si bom, zapisal bom vse, kar boš rekla, da ne pozabim!« je govoril v snu in se jel trgati iz spanca. Babičin glas je zanihal v daljavi. Nihajočemu med spancem in budnostjo se je zdelo, da je tista ravnica naenkrat zelo visoko, da babičin glas izginja — ali pa se je bilo odprlo nebo in se sklonilo nad drevored. Naenkrat je bila pot čedalje ožja in manjša. Prazna. Ostal je sam z besedami, ki so še izzveneale iz babičinih ust in bi jih moral zapisati. Dobro jih je slišal, ko je nadaljevala nekakšno pre-rokbo. Potem je ostalo vse negibno kot da se je ustavil čas...

Kaj mu je bila še naročila, ko je izginjala v daljavi? Nekaj pomembnega, kako se bo izognil boleznim in nesrečam in katera pot vodi k uspehu. Kakšnemu uspehu že? Ni se mogel spomniti. Tudi on ji je nekaj govoril, a je pozabil, kaj. Nikoli kasneje se ni spomnil besed.

Nekatere stavke je bila ponovila. Spustil se je v dir po belem drevo-redu, da jo dohiti. Klical je za njo: »Čuval bom tvoje trščice Križanega!« A krsta se ni vrnila, on pa se je spet trgal v budnost. Vnovič je hotel vse zapisati. V njem je usahnila misel. Padel je v globok spanec brez sna. In ko je nepremagljivo tonil v težak sen, je videl samo še ožarjeno belino, ki se je blesketala. Zvrtnile so se cvetoče krošnje in okoli njih so flogotati angeli in čebele. Skozi belo kopreno megle je videl, da so zrastle visoko, visoko v modrini beli krsti zlate perutnice. To je bil njegov angel varuh, ki ga je zapuščal. . . Zjutraj, po prvi blodnjavi noči, ko mu je skozi okno udarila v oči močna svetloba, se ni spomnil najvažnejših babičinih besed.

Jutro ga je soočilo z drugo bridko resnico, da je prespal v tuji postelji, kjer ne more ostati. Najti bo treba delo! Nekako vročičen in zamaknjen je vstal, da so ga znanci z začudenjem opazovali.

Znanec ga je iz dneva v dan vodil naokoli, da najde vsaj kakšno težaško delo, če že v tovarni ne bo imel sreče. Za babičino smrt pa je zvedel veliko kasneje. Niso ga hoteli vznemirjati z njo, misleč, da ga bo resnica preveč prizadela. Pa tudi na pogreb ne bi mogel iz tujine. Ampak od sanjskih blodenj v noči od pusta na pepelnično sredo je nosil v sebi zle slutnje in blodnje. Večer za večerom je čakal, da se mu babica spet prikaže v snu. Toda vse noči so bile bolj ali manj brez pravega spanca in ko je zaspal, ni bilo niti trohice sanj, temveč je bila samo speča in temna praznina. Kasneje, ko je prejel pismo od domačih, da je babica umrla v noči od pusta na pepelnično sredo, se je več dni bled in molčec vlačil naokoli.

Našel je delo, a ne v tovarni, tam ni imel sreče. Bil je vesel, da je dobil težaško delo na veliki kmetiji. Velika gosposka hiša je stala na samotni. Daleč od hiše so se razširjali kravji, konjski in svinjski hlevi.

V brezoblični velikanski predsobi te gosposke hiše ga je sprejel polizani gospod v salonski suknji in s predebelo zadnjico. Že na pogled mu je bil zoprni. Ponudil mu je nekaj bornih šilingov na dan, če je voljan prijeti za vsako delo.

Martinek je zatikal nos, kajti imenitnež je imel od briljantine mastne lase in je bil ves odišavljen. Nihče ni vedel, s čim se ukvarja. Znano pa je bilo, da mu tečejo posli kot po maslu in mu pravijo odvetnik. Lažni odvetnik.

Ko je stal pred njim, se je fant spomnil bede, ki pesti manjše pomurske domačije, kjer ni zaslužka. Zato se je delal kolikor je bilo mogoče uglajenega in je poudaril, da je pripravljen prijeti za vsako delo.

Odvetnik je suho dejal: »Če hočeš cepiti drva in lupiti hlode, si delo dobil. A vedi: lenuhom damo brco.«

»Delal bom, delal!« je pribil.

Odvetnik ga je premeril: »Si prišel čez na črno, da se tako ženeš za delom? Veš, take imam rad.«

»Ne, imam v redu potni list?« je domala v joku dejal, kajti zbal se je že, da mu bo delo spolzelo iz rok. Za hip mu je postalo žal, zakaj ni raje

doma stopil od podjetja do podjetja, od tovarne do tovarne, saj bi gotovo našel zaposlitev.

Odvetnik ga je dolgo »zasliševal«. Nazadnje mu je dejal, naj poišče predelavca Hansa, ki mu bo pokazal sobo nad svinjaki in dodelil delo.

Martinek se je znašel s sekiro pred velikansko skladovnico drv. Zavriškal bi od veselja. A veselje mu je skalil predelavec Hans, ki je vsako uro privohljaj gledat, kako napreduje delo. Zvečer je obležal na piravi razmajani postelji z oteklimi zapestji, a se je tolažil, da se bodo že utrdila. Počutil se je kot hrček v kletki. Zaspati pa ni mogel. Pozno v noč se mu je dozdevalo, da hodi nekdo pred sobo in se opoteka.

Že čez nekaj dni se je spoprijateljil s prastarim svinjarjem, ki je bil naše gore list. V Avstrijo je odšel v rani mladosti že pred drugo svetovno vojno. Torej je bil silno star. Še sam ni vedel, koliko let ima. Vse življenje je preživel med svinjami in vanje je bil še zmerom do ušes zaljubljen. Dejal je, da si upa s svinjami iz korita jesti, tako čudovite in pametne živali so to; zagotovo prve za človekom.

Potlej je svinjar povabil Martineka v svojo čumnatost na žganje, ki ga je sam kuhal iz jabolk. Tam je razpletel zgodbo o »lažnem odvetniku«, ki ga skrivoma obiskujejo tuji državljani. Tudi zaposlil je bolj ali manj tujce; najraje tiste brez urejenih dokumentov z obremenjeno vestjo. Slednjim je plačal delo, kolikor se mu je zljubilo. Od bornega zaslužka jim je pobral še dajatve za zavarovanje in cerkveni davek. V resnici pa ni nikogar zavaroval in tudi Cerkvi ni dajal pobranih davščin. In kadar je bil kdo zbolel, ali se pri delu ponesrečil, ga je odvetnik brž odslovil in nastanil v njegovi sobi drugega delavca. Martineku je lezel strah v kosti, ko je poslušal zgodbo o svojem motnem »gospodarju«. Še bolj je bil osupel, ko mu je svinjar povedal, da je tudi on legel takorekoč še v toplo posteljo, iz katere je spodil češkega delavca, ki mu je cirkularka grdo poškodovala roko...

Martinek ne bi bil verjel svinjarju, ko mu ne bi o nesreči češkega delavca govoril kasneje tudi Turek, ki je stanoval v sosednji sobi. Češkega delavca je iskala mednarodna policija. Zato ga je odvetnik odslovil še takorekoč istega dne, ko je zvečer legel v njegovo posteljo Martinek. Po pripovedovanju je ugotovil, da se mu ni le dozdevalo, da nekdo hodi okoli njegovih vrat, ampak se je pritihotapil ranjeni Čeh, da bi prespal v sobi, če bi bila še prazna in odnesel svoj kovček, ki so mu ga postavili pred vrata.

Po vseh teh pripovedovanjih se je čutil Martinek ponižanega in prizadetega. Z odporom je hodil jest v tisto velikansko brezoblično predsobo, kjer je zmerom čakala komaj užitna hrana na mizi, a nikdar ni videl, kdo jo je prinesel na mizo in kdo je pospravil krožnike.

Oteklina sklepov je pojenjala. Dlani so postale kot ustrojene, hlodov za guljenje in drv za kálanje pa je bilo še veliko. Morda prav zaradi preutrujenosti ni mogel zvečer zaspati. Mogoče ga je podzavešno bremenil poškodovani češki delavec. Morebiti pa mu je tako hudo šel na jetra predelavec Hans, ki mu je dajal najtežja dela. Lahko da sta bila kriva podnebje in domotožje.

Nekega sobotnega večera, ko so ga drugi delavci povabili na star dvoronski tovarnjak, naj se z njimi popelje v najbližnje mesto za zabavo, se mu je želodec krepko dvignil. Odklonil je vabilo. Tovarnjak je bil ves

usran, kajti čez dan so na njem vozili gnoj. Spomnil se je kavbojskega filma najnižje vrste, kjer delavci v soboto, na plačilni dan, na podobnih koretah oddrdrajo v mesto in tam izmahedrajo ves zaslužek ter se vrnejo brez ficka. Zato se je raje odpravil v posteljo. Kot prejšnje večere se je tudi tokrat pokril prek glave, da bi zaspal. Toda prav kot prejšnje noči, mu je tudi zdaj jela delovati misel kot na filmskem traku.

Po glavi mu je vzrožil domači kraj z domačimi ljudmi. Primerjal jih je in vzporejal z okoljem, v katerem se je znašel. Zdaj ga je prešinilo, da se ni zmotil nad maziljeno vljudnimi cariniki. S polnimi rokami žuljev mu je postalo krepko žal, da je odšel garat v tujino, kjer so ga tujci gledali, kot da je pobegnil iz Hrastovca, ali iz zapora.

Iz njegovega spomina bi se bilo kmalu izkoreninilo bistvo njegove bitnosti — kmalu bi se bil znašel v ječi polasčevalskega oderuštva, kjer ne bi bilo več mogoče zagristi v sredico resnice in odgovoriti na nekatera ključna vprašanja.

Pa sem se zdaj zares našel, mu je rojilo po gavi? Se mu je posvitalo, na katerem koncu ima bik roge, ali pa je zdrsnil v še večjo novo zmoto? Na preizkušnji samega sebe mu je tudi nocoj uhajal spomin tja daleč prek širjav in bregov, k babici. Ko je bil še majhen, mu je nekega dne povedala rek: »Kdor ponižuje se sam, podlaga je tujčevi peti.« Šele zdaj, ko so ga tuja vrata potolkla po hrbtu in je nosil k ustom tujo žlico, je jel razumevati ta rek.

Vedel je, da ga bo zjutraj premamil spanec. A tolažila ga je misel, da je nedelja in ga ne bo spet budil Hans z nergavim glasom, češ: »Ajde, Jugoslovan, dvigni svojo smrdljivo rit!«

V ponedeljek sta s Turkom Mustafom kosila ob reki. Opoldne sta imela že predrte žulje. Martinek jih je boleče sesal. Naenkrat je odložil koso in vprašal Mustafa, čemu neki vsako jutro tako suženjsko prestrašeno stčeta na delo in če dlje spita, ostaneta brez zajtrka? Čemu sta podložna robustemu Hansu?

Turek ga je občudojoče pogledal. Saj ti si pravi puntar, mu je dejal. Martinek pa je v šali zamahal z roko: »Veš, Jugoslovani smo nekoč ugnali Turke v kozji rog, pa bova oba menda ja učinkovito posvetila enemu samemu Hansu!«

Oba sta se iz srca nasmejala. A v Turku se je jel netiti stari upornik. Iz srajčjega žepa je izvlekel nekoliko pomečkano škatlo cigaret AUSTRIA 3 in ponudil Martinu. Prižgala sta. Še nikoli v življenju Martinek ni kadil s tolikšnim zadoščenjem. Ni še bil pravi kadilec; popreje je bil doma le kdaj pa kdaj prižgal cigareto, pa še to skrivoma. Za na pot v tujino je kupil dolge cigarete BLED v zeleni škatli, a jih je že zdavnaj razdelil. Zdaj se mu je zdelo, da s pomečkano drajerco upepeljuje strah in pokorščino izkoriščanca.

Ves dan sta počivala v travi. Igrala sta se v rečni strugi kot otroka. Pokadila sta vse drajerce. Turek se je sredi struge vzravnal in nepričakovano rekel: »Zbeživa! Pojdi z mano v Ameriko.«

Martinek je odvrnil: »Mislim, da je moja Amerika Slovenija. V to sem čedalje bolj prepričan.«

Proti večeru je privihral Hans s traktorjem. Preverjeni preganjalec je zagnal vik in krik, ker sta premalo pokosila. Grdo ju je opsoval. Martinek

je mirno stopil predenj in kot da se ni bilo nič zgodilo, še bolj mirno rekel: »Zdaj si me zadnjič nadrl. Ti, ljulka v žitu! Odslej nadiraj osle, ki se ti bodo pustili. Zapuščam tebe in tvojega oderuškega gospodarja, ki izrablja tudi tebe, a ti tega sploh ne veš, ker si navaden butec.«

Čudil se je svojemu mirnemu glasu. A v njem je bilo kipelo in burkalo. Priganjač je osupnil. Najbrž ga je razorožila Martinekova odločnost in mirnost. Zato tudi ni povzdignil glasu; ni skočil k njemu; ni ga zbil na tla. Samo prebledel je in se umaknil k traktorju. Siknil je, češ, da so Jugoslovani tako ali drugače nomadi in se ne čudi. Nato se je obrnil k Turku in mu namignil, naj sede na traktor.

Turek je nemo odkimal in debelo pljunil predenj, da je Hans ostrmel odprtih ust in spočetka ni prišel do sape.

Martinek in Mustafa sta stopila k traktorju in se tako prodorno zazrila v Hansa, da se je nepridiprav naglo obrnil in jo peš ucvrl prek travnika. Mustafa je medtem izvelkel zakrivljen nož, nekaj kriknil po turško, nato pa nož spet spravil.

Fanta sta se zasmejala. Pobralla sta suknje in odšla...

Martineka bi bilo kmalu zaneslo z Mustafo negotovim avanturam naproti. S težavo se je izmaknil in se zatekel k znancem. Začela se je nova trnova pot iskanja dela.

Kamorkoli se je bil obrnil, so mu ponudili pičlo sezonsko plačilo brez zavarovanja in pravice do brezplačnega zdravljenja. Sezonskega dela na kmetijah je bilo v resnici veliko. Potrebovali so delavce, samo skušali so jih dobiti kar se da poceni.

Ze čez nekaj dni je začel delati na graščini podobni kmetiji, kakšni dve uri hoda od posestva lažnega odvetnika. Sobico so mu uredili v starem dosluženem poslopju, kjer ni nihče več stanoval.

Lastnik te »graščine« je imel upravitelja, kup palač po deželi, ženo ki je kot mula čistila in urejala palačo ter kuhala in lepo, a leno hčerko.

Upravitelj posetva je Martinu že prvi dan obesil na ramena velik pleten koš. Prebrisano je dejal: »Gema jetzt!«

Fant ni razumel, kaj naj počne s košem na več kot sto hektarih velikem polju, saj tu vendar niso Haloze, ali Goričko! Kmalu mu je bilo vse jasno, da so ga spreleteli mravljinici.

Upravitelj ga je namreč s traktorjem zapeljal daleč pod hribe in mu pokazal slabo sončno in hudo kamnito njivo. Težka zemlja je bila grobo preorana. Po ogonih je ležalo veliko debelih in drobcenih kamnov. Upravitelj mu je zabičal, naj marljivo pobira kamne in jih nosi z njive na kup, da jih bodo odpeljali domov in uporabili pri betoniranju svinjskih hlevov.

Martinek ni spregledal, da ga upravitelj pozorno motri s svojimi preiskovalnimi očmi. Bržčas je droben in suhljat možicelj pričakoval, da bo fant delo odklonil. A Martin je molče sprejel »ta koš na svoja ramena«.

Sklonil se je s košem na plečih in jel pobirati kamne ter jih prek ramen metati v koš. Ob pripogibanju so se kamni valjali nazaj iz koša na njivo, da se je upravitelj zakrohotal in ga nato okaral zaradi nerodnosti. Pokazal mu je, da je treba med nabiranjem kamnov počepniti. Nato si je pomel roke, sedel na traktor in oddrdral. Spotoma je zajodljal, da se je prav pošastno razlegalo med hribi. In ko so se odmevi porazgubili in je

ostal Martinek sam s kamenjem, je zavládala mrtva tišina. Niti ena sama ptica se ni oglasila.

Spočetka je nago plobíral kamenje in ga nosil na kup. Rekel si je, da bo pohitel in potem počíval. Toda njiva je bila velíka, kamenja pa je bilo obilo...

Čez nekaj ur je z odrgnjenimi pleči sredi ogona obupaval Samemu se bi se je zazdel podoben nekakšnemu staremu svetniku ali mučeniku. Škoda, da je knjiga o življenju svetnikov že napisana, je pomislil. Nikoli ne bo prišel vanjo. Rodil se je prepozno in v neprimernem okolju. Tudi za svetništvo najbrž moraš imeti zveze. A s kom?

Kamor je seglo oko, ni videl žíve duše. Od teže kamenja v košu ga je močno usekalo v ledévjé. Spomnil se je babice, ki je v trpljenju zmerom dejala: »Bog pomagaj! Je že tako božja volja«. Tudi Martinek je jel ponavljati te vzdíhe. Spočetka so pomagali. Potlej so postajale noge čedalje bolj otrple. Spreletela ga je misel, da so ga zapustili vsi svetniki in najraje bi se bil zjokal. Pa se je spomnil babičinih besed: »Kogar Bog ljubi, tega tepe.« Vdano je odklecal s polnim košem prek ogonov in sesul kamenje na zdaj že velik kup. Ob kupu so mu klecníla kolena.

Bilo je že krepko čez poldne, a nanj so vsi pozabili...

Hvalabogu se tokrat na njivi ni zmotil. Na vsem lepem je pridrdral s hriba velíki traktor, natovorjen s hlodi. Vozil ga je domači delavec. Na traktorju je sedela mlajša upraviteljeva hčerka in že od daleč zaklicala traktoristu: »Loss! Loss! Stehen bleiben!« V trenutku, ko je namreč zagledala Martineka vsega izmozganega, se je zgrozila.

Traktor se je ustavil pred njivo. Ona pa je še zmerom víla roke, češ, da je oče povsem ponorel, saj tega debelega kamenja ne bo nihče nikoli spravil z njive.

Traktorist ni mogel verjeti, da je fant spravil sam tako velik kup kamenja z njive, saj so ga nekoč štirje ves dan pobírali, pa so nabrali polovico manj.

Zaklicala je, naj pride na traktor in da bo očetu že nabrenkala na ušesa, da bo joj!

Martinek je zlezel na traktor. Zlekníl se je na hlode kot vreča kamenja. Deklica mu je ponudila steklenico, v kateri je bilo še malo žganja. Srkníl je. Prvíč v življenju je začutil, kako velik okrepčílíni dar je lahko žganica, kajti vrnila mu je moč. Obenem mu je v glavi prijetno zaplesalo, saj ves dan ni ničesar zaužil. Zagledal se je v dekle na traktorju kot v velik ílek angela, ílek, ki blaži rane. Deklica ga je celo potrepíjala po rami, češ, ubošček, saj si povsem bled in roke imaš zatečene. Potem je pritegníla: »Ampak močan pa si, močan.«

Naenkrat se je počutil kot grof v kočiji.

Doma se je hčerka spravila nad očeta tako glasno, da se je slišalo v graščíno, v kateri je žível lastnik posestva. Graščakova lepa hčerka je ravno tedaj telovadila na terasi. Njena koža je bila bela kot vetrnice in prav tako víhravo se je tudi vrtela.

Upravitelj je zajodílal od začudenja, ko je slišal, kolíkšen kup kamenja je nabral fant Prebrisanost v njegovih očeh se je nekako poglela. Bolj zaradi drugih kot zavoljo sebe se je obrníl v Martineku: »Fricl — saj dovoliš, da te tako kličem — pojdi lepo v kuhinjo in reci, kaj želiš jesti! Po-

tem se mi spravi v senco in poslušaj glasbo, ki ves dan igra kravam v odprtem hlevu, da imajo več mleka. Jutri pa bomo sušili seno.»

Fantu je prizor kar godil. V kuhinji se je krepko najedel. Šele nato ga je prešinilo, da bi moral mučiteljskega upravitelja posestva prav po balkansko treščiti po betici in oditi. A kam?

Popoldne je sanjaril v senci ob glasbi in zdelo se mu je, da je do treh dopoldne na njivi sanjal le grde sanje.

V senci ni vzdržal dolgo brez dela. Nekoliko je počil, nato se je začel vrteti s štriglom in krtčo okoli krasnega mladega konja, ki so se ga vsi bali. Govorili so, da je nevaren in vsakogar obrca. Ampak Martineka ni, dlje ga je štriglal, pohlevnejši je bil konj. Stari jodlar, torej upravitelj, je zrl zdaj v konja, zdaj v fanta...

Nekaj ugleda si je torej Martinek pribojeval že v začetku dela pri novem gospodarju. Čez nekaj tednov je njegov ugled že zrastel. Tedaj je zajahal mladega konja, na katerem dotlej ni ostal še nihče. Vsakega je besno vrgel na tla in podivjal.

Martinek ga je prvič zajahal ob sušitvi otave. Že v otroštvu je rad jezdil, ko je čez počitnice služil pri velikem kmetu. Že takrat je bil nor na konje. In konji so to nekako slutili in se kmalu sporiateljili z njim.

Tudi zdaj, ko je pripeljal konja na dvorišče pred »grasčino« in mu pripel sedlo na hrbet, ga je konj samo ovohaval. Martinek mu je skrivoma dal virfl cukar, ki si ga je bil vtaknil v žep pri zajtrku.

Lahkotno se je zavihtel na konja. Okoli se je nabralo polno radovednežev, ki so ga svarili, naj se ne podaja v nevarnost.

To, da ga je zajahal, je bilo konju očitno preveč. Sprva je bil presenečen, kajti obstal je kot štirinožni kip. Že v naslednjem trenutku je dvignil glavo, zavihal rep, se namrgodil in rezko zahrzal. Pognal se je v zrak. V krogu je jel ritati kot v kakšnem kavbojskem filmu, kjer krotijo konje.

Martinek pa ni popustil. Lahkotno se je obdržal v sedlu. Ni se trudil, da bi konja umiril. Dopustil je, da se je zdivil. Samo pazil je, da ni telebnil iz sedla, kajti potlej bi bržčas konja za zmerom izgubil.

Upravnikovi hčerki sta vili roke in vreščali, naj zleze dol, ker ga bo konj ubil.

Upravitelj, ki je priropotal s traktorjem na dvorišče, je ukazal, naj skoči s konja, ker ni socialno zavarvan in on ne bo odgovarjal zanj. Fant pa se je samo smehljajal. Igra mu je postala všeč. Najbolj mu je bilo všeč, da sta ga z balkona opazovala tudi »grasčak« in njegova hči.

Konj se je nekoliko upehano in nekoliko izgubljeno ustavil sredi dvorišča in se skušal povzpeti na zadnji nogi. Tedaj je Martinek prvič prijel za uzdo. Čvrsto jo je zategnil, da je konj sklonil glavo k prsim in se premaknil. Zdaj je nekoliko bolj zategnil desno uzdo in konj je temu gibu poslušno sledil ter tako priritel na kolovoz. Tam ga je spodbodel, da se je spustil v dir. Tekel je čedalje hitreje. Njegovi gibi so bili hitri in mehki kot da plava med njivami in travniki. Dolgo je tekel preden mu je fant spet zategnil uzdo. Pohlevno se je ustavil. Martinek je skočil iz sedla in mu dal sladkorček. Napotil se je peš proti »grasčini«. Konj mu je pokorno sledil, da so vsi navzoči na dvorišču strmeli. Tam je spet skočil v sedlo in konj je miroval...

»Fricl, moral bi biti krotilec konjev,« ga je pohvalil upravitelj. Ampak naslednji dan je na vse pozabil in ga prebrisano priganjal, češ, naj tekmuje, v kolikšnem času natovori prikolico otave...

Mlajša hčerka mu je od ježe dalje zjutraj zmerom pripravila kaj boljše za zajtrk. Iskala je priložnost, da bi bila sama z njim. Celo sobo mu je hotela pospraviti. On pa se ni bogsigavedi kako zmenil zanjo. Postala mu je celo zoprna z večnim spraševanjem, kaj bo jedel: šunkico, jajček, medek ali maslo!? In ko sta ostala sama na travniku, ga je vprašala: »Zakaj si takšen do mene?« on pa ji je odvrnil: »Samo vaš hlapec sem.«

Od tedaj je bila zlobna do njega. Kar naprej ga je pred očetom črnila. Ampak oče je uganil vzrok pritožb in se je samo hahljal, zakaj zmerom je bil prepričan, da bo hčerko dal petičnemu gospodu, ne sezonskemu delavcu.

Še enkrat se mu je skušala ljubosumno približati, češ: »Vem, da mečeš oči za gospodarjevo hčerko, za to razvajeno neumno gosko, ki si še nogavic ne zna sama oprati.« Martinek pa je samo neresno zakomaril okoli nje, utrgal marjetico in ji pulil bele cvetne lističe: »Me ljubi — ne ljubi — me ljubi — ne ljubi...«

Martineku je bila zares všeč »graščakova« hčerka. Včasih se je bila šele okoli desetih dopoldne pojavila na balkonu v bikinkah. Tam se je pretegnila, zažgolela kakšno beatniško meodlijo in izginila. Popoldne je včasih vsa nafrfuljena sedla v bel športni mercedes, ki so se mu odpirale vrata navzgor, kot da ptica razpira krila. Še večkrat se mu je bila iz avtomobila nasmehnila, ali spregovorila z njim kakšno besedo, kar je upraviteljeva hčerka prav dobro opazila...

Nekega dne ga je k sebi poklical lastnik posestva. Izvedel je, da je bil fant popreje pri odvetniku, kjer se je uprl. Naklonjeno ga je povabil v razkošen salon, ga prijazno potrepljal in povprašal o nadrobnostih. V pogovoru mu je »graščak« zaupal, da sta z odvetnikom na bojni nogi zaradi starih računov. Fantu se niti sanjalo ni, kakšnih. Toda po sestanku z »graščakom« je dobil nekoliko boljše plačilo, kar ni bilo pogodu upravitelju, ki je delavce plačeval iz svojega.

Martinek je bil zgaran od dela. Kljub temu je natihoma računal, koliko časa bi moral garati, da bi doma lahko zamenjal preperelo slamnato streho z novo in krito z opeko.

Jesen se je razprhutala po deželi. Martinek je čedalje bolj razmišljal o domu. Sklenil je, da se prej ali slej vrne.

Nekega popoldneva, ko je stopal po poljski poti na avtobusno postajo, da se odpelje v mesto po nove čevlje, se je ob njem ustavil beli mercedes.

Vrata avtomobila so se odprla kot krila ptice, iz njega pa je pomolila glavico »graščakova« hčerka.

Ni vedel, ali sanja, ali zares vstaja izza volana deklica kot kakšen fototavi angel — samo da ni imela kril na hrbtu, temveč na mercedesu.

Masleno je vprašala: »Fricl, greš v mesto?«

»J-ja. Čevlje moram kupiti.«

Povabila ga je: »Prisedi, če se ne bojiš divje voznje.«

Zdaj se je opogumil: »Jaz? Rad jo imam. Ne znaš tako hitro voziti, da bi me prestrašila.«

»Res? Z mano se ne upa peljati niti moj oče.«

Stopil je k avtu in rekel: »Veš, jaz pa nisem tvoj oče. Hvalabogu.«

Ona je nadaljevala: »Ampak avto je hiter. Narejen je po naročilu. Oče bi mi kupil helikopter, pa ni dobil dovoljenja, pa mi je kupil tale avto. . . No, prisedi že!«

Prešinilo ga je, da je nemara malo čez les in klepeta tjavendan, ali pa se zaradi brezdelja strašno dolgočasi.

Prisedel je in jo nagajivo požgečkal po ličku: »Pokaži, kaj znaš!«

Nekoliko vznemirjena je pritisnila na plin, da so kolesa zaorala po kolovozni cesti. Oviniki so naglo izginjali. Vrata, kot krila ptice, so se zaprla kar med vožnjo. Šinila sta na asfalt.

Malopred mestom jo je podražil: »Kje je zdaj tista napovedana hitrost, ki se je boji celo tvoj oče?«

Ošinila ga je: »O, ti si predrzen!«

»Sploh ne,« je odvrnil. V sebi je zalotil tistega drugega fanta, drznejšega, odločnega, ki se je včasih v odločilnih trenutkih oglasil v njem, a ga niti sam ni dobro poznal. Le kje je bil ta fant, ko je pobiral kamenje na njivi, ga je prešinilo? Zamahnil je z roko kot da odganja nadležne mušice.

Izza ovinka je šinil za njima policaj na motorju, ker je vozila prehitro. Toda plin je samo še dodala in mu ušla rekoč: »Ne skrbi, s tisto ropotuljo naju ne ujame!«

Šinila sta skozi mesto in se ustavila v oddaljenem motelu, kjer je povabila na pijačo.

»Všeč mi je, ker ljubiš hitrost,« je rekla, ko sta trčila. »Vem, Jugoslovani ste temperamentni in žilavi.«

Postrani jo je pogledal: »Ti pa daješ videz — oprusti iskrenosti — nekoliko mehkužne in plahe deklice.«

Zasmejala se je: »Uuu, to pa, to!«

Naglo je povzel: »Vem, da sploh nisi takšna. Panterka si. V vsem urna.« Razcrkljana muca se je razgovorila in razživel, da jo je moral opomniti na svoje čevlje, preden sta se odpeljala v mesto. Tam je pristopil policaj in zahteval dokumente, češ, da ima obvestilo o prehitri vožnji.

Martinek je pomislil, da sta v kaši. Toda ko je policaj videl dokumente, se je samo narejeno prijazno priklonil in dejal, da je vse v redu in naj pozdravi očeta.

Martinek je ujel njen pomenljiv pogled in preblisk lahkoživke, ko je mimogrede pomežiknila policaju.

Kupil je čevlje in zapeljala ga je domov na dvorišče kot da ji je prav malo mar, kaj bodo jezicali drugi.

Martinek je vedel, da od tega nestanovitnega dekleta nima česa pričakovati. Zato, da je pozabil na trdo delo, je v prostem času sprejel njeno povabilo za izlet. Včasih sta šinila celo na Dunaj, v disko. Ponavadi ob sobotah.

Po nekem plesu, ko sta se vračala, je zapeljala s ceste in ustavila med njivami. Zamišljeno in nekoliko žalostno je rekla:

»Veš, nisem samo takšna, kot misliš in kot me poznaš. Včasih hrepenim po nežnosti in to nežnost iščem, pa . . .«

Položil ji je prst na usta: »Pssst. Mi vsi jo iščemo . . .«

Ob dotiku je v pričakovanju zaprla oči. Jel jo je božati po licih, očeh, vratu, rokah. Ob dotiku z njeno kožo je iskal tudi sam nežnost. Božal jo je

nežneje kot mati otroka. V njenih dotikih ni našel te nežnosti. Zato je zaprl oči. Božal jo je misleč, da boža babico, kakršno je videl v snu v belem drevoredu... Dlje jo je božal, bolj si je predstavljal, da boža belega angela varuha, ki se vrača. A tega angela v resnici ni bilo v belem mercedesu, čeprav se je prepričeval, da je.

Na njenem obrazu je lebdela blaženost. Videl je, ko je odprl oči. Ta nasmešek je bil nekoliko podoben babičinemu v belem drevoredu. Kdo ve, kaj je deklica ta hip razmišljala. Najbrž je bila samo ženska, brez misli...

Po božanju v mercedesu ga ni več tako navduševala. V nedeljo je celo odklonil izlet z izgovorom, da mora k maši. In res se je bil napotil v cerkev.

Cerkev je bila domala prazna in, kar ga je najbolj motilo, mračna. Želel si je svetlobe in prostrane narave. Zato je zaviil med polja. Zdaj je že vedel, da naši zdomci hodijo v tujini manj v cerkev kot doma in so cerkve na tujem bolj prazne kot pri nas. To si je dejal v opravičilo. Umiril se je z mislijo, da je Bog povsod, če sploh je, kar pomeni, da je tudi med polji. In med polji ga je začutil in je veroval, da je.

Tam med polji je taval in iskal svojega angela. V njem je nepričakovano, kar sam od sebe, zatrpolel lik Milice v domači vasi. Odločil se je, da ji napiše pismo.

Čedalje bolj se je zavedal, da ne bo našel svojega angela v belem mercedesu, kajti mladenka je potrebovala samo zdravega in mladega moškega. Kdo ve, kolikim je že umirala na ramenu in kolikim še bo. Da, tudi zlodej si ti lahko prikaže v obliki angela.

Odšel je v svojo sobico in napisal pismo domačim ter Milici, da se kmalu vrne. Na poti na pošto pa ga je spet ustavil beli angel — mercedes...

Vse leto je garal na tuji zemlji. In dlje je delal, jasneje se je zavedal, da ljudje včasih zaslepljeno in na pamet hvallijo vse, kar je tuje, tudi delo na tujem. Avstrija še zdaleč ni obljubljena dežela Pomurcev, kvečjemu dežela, ki jim krivi hrbtenico. Pravzaprav nas vse življenje tišči k tlom in vleče v tla, kot da hoče neka vesoljska sila povečati zemeljski obod s človeškimi telesi, je ironično razmišljaj, ko se je iztekalo njegovo delo na tujem. O, biti tam, kjer ni težnosti! Kje je to? Je to tam, kamor se je odselila babica? Je to samo tisti beli cvetoči drevored, ki se dviga v nepregledne višine? Ne, to je lahko tudi teža dela, ki te izmozga, da obležiš pri osemnajstih, dvajsetih kot premlačen snop s pokvarjenim želodcem, škrbastih zob zaradi podhranjenosti, obolenih pljuč, malo plešast in z zelo skrivenčeno hrbtenico. Tako je ključeval v njem. Hrepenenje po domu je bilo vedno večje.

Na tujem je garal, a za druge nikoli dovolj. Toda vedel je, da več kot garati ne more. Za tujce? Še voz se zlomi, če preveč naložiš nanj. Tujci, pri katerih je delal, tega niso hoteli vedeti. Seveda, tujcu je vseeno, če obležiš pod težo njegove zemlje! Našel se bo drug delavec. Tako je razmišljal Martinek zavedajoč se, da ga ne bo nihče štedil, če se ne bo sam. Svojo mladost mora čuvati za svojo zemljo. Svoje moči bo daroval domači zemlji. Ob tej misli se je čutil bogatega in močnega. Ljudje s katerimi je delal in za katere je delal, mu niso ničesar pomenili.

Njegov najsrečnejši dan je bil, ko se je odpravil domov. Ko je prestopil most na Muri in se dotaknil domače zemlje, se je počutil lahkega in gibkega kot angel.

Vedro je prhotal okoli naših carinikov, ki so ga zafrkavali zaradi brezvrednega tranzistorja, za katerega je moral plačati carino, nekatere vrednejše predmete pa so prezrli. Vse jim je bil odpustil. Dal bi jim celo za peto mašo, ali za pijačo, samo da je doma.

Lažkega srca ga je zaneslo navkreber proti stari gostilni. Iz nje je zaslišal domačo govorico. Ko je vstopil ga je prijetno pobožala kot nekoč babičina roka. Zavedel se je, da je odhajal zelenec, a vrnil se je zreli fant; močje celo prezrel za svoja leta.

Domačini so ga povpraševali po življenju v prelepi in najboljši Avstriji. On pa se je samo prizanesljivo nasmehnil. Na dušek je zvrnil kozarec janzevca za srečno vrnitev. Vino z okusom po pomurskih sončnih gričih in posušenemu znoju ga je napravilo angelsko breztežnostnega, da je vedro stopil proti domu.

Vzpenjal se je po kolovozu, po katerem je v šopih poganjala trava, ki so jo bili nekoč otroci vezali v zanke. Spomnil se je, kako se je bil nekoč spotaknil v takšno zanko, ko je nasel očeslavsko slatino za žejne žanjice. Glasno se je nasmejal.

Bela pošodrana cesta je ostala spodaj. Položno se je dvigal navkreber. Med njivami je vel mir. Malo od idiličnega pokopališča, kjer so vršale krone cipres in žalupek, je stopil mimo zapuščenega nasada. Od daleč ni talkoj razločil, kaj je. Skrbasto nasajeno grmičevje — vmes že tudi suho — je bilo preveliko za poljščino in premajhno za drevesa. Zemlja je bila zbita in zapuščena kot na hribovski gmajni; tu in tam je zevala brez kože.

Pomislil je, da je bila pred letom zemlja tod manj zapuščena. Ravno tedaj se je prigugal mimo stari očamec s cekarjem:

»Bogdaj, dober dan! Občuduješ to združeno ribezovo lenobo?«

»A, ribez je to?« je povzel fant.

»Bil je. Črni,« je odvrnil očanec in pridjall, »zares črni.« In je šel svojo pot.

Martinek se je spomnil, da so tod včasih rastle bujno žito, koruza in krompir.

Nekoliko ga je potolazilo, ker gozdne potke niso bile zanikrne. Najbrž jih vzdržujejo gozdne živali.

Na drugi strani gozda se je zgrozil. Na vratah je bila globoko razrita zemlja od traktorskih gum. Traktor je bil bržkone v deževnem vremenu nepazljivo obračal na vratah. Le zakaj, je pomislil? Kmalu mu je bilo jasno. Iz zapuščenega združnega vinograda, kjer so se včasih bahotile bujne trte, je odvažal posekane suhe trte. Usahnile so, ker jih ni nihče negoval. Ovi- jalke trtine svetlobe je onečastila človeška roka. Kaj bi dal, ko bi imel ta vinograd! Spomnil se je, da so se bili združni delavci nažlamljali včasih že navsezgodaj. Bržčas niso doumeli, da je družbeno njihovo. Pomislil je, da to tudi ni. Čigavo je tega njegov dojemalski svet ni odkril. Ampak vedel je, da tu nekatere resnica in da zato vinogradi niso nikomur mar.

To spoznanje ga je stisnilo pri duši. Premagal se je, da ni glasno zaklel. Kletvico mu je preprečila misel na babico. Rekel si je, da je najbolj molčati, kajti vaški odborniki te koj obdolžijo, da si sovražnik zadruga. Le kako naj jim pove, da je samo sovražnik zanikrnosti in lenobe! Brez bolečine ne more gledati zapuščene zemlje. Čudno, prečudno so speljane te poti — mladi hodijo garat na tujo zemljo, domača zemlja pa usiha! Takšno najbrž ni nada-

ljevanje socialistične revolucije, o kateri je slišal že v osnovni šoli, ali pač! Tako je razmišljal, ko je stopal proti domu.

Snidenje z domačimi mu je odprlo vse tiste zamašene predore, ki so ga bili žgali na tujem. V materinem objemu je zadihl s polnimi pljuči svetlobe domačega sonca. Ob materi je začutil neko nedopovedljivo silo; prvobitno občutje, ki ga doživi samo sin, kadar stopi pred mater s čistim srcem. Hkrati ga je žgala neobdelana zadružna zemlja.

Kasneje, ko je materi pripovedoval o tej zemlji, je mrko zmajala z glavo rekoč:

»Sinomaikom pa je ne dajo, da bi jo ohdelovali. Niti ne prodajo je. Hotela sem zamenjati kos travnika, ki ga imamo daleč, zraven zadružnih travnikov, za manjši vinograd, tu, zraven našega. Zaman sem hodila na občini od Poncija do Pilata. Niso me marali niti poslušati.«

Potolažil jo je: »Bolje bo, boš videla! Še ponujali nam jo bodo. Mama, jaz sem se, v glavnem, zapisal zemlji. Pa četudi bom do konca samo z voli oral — oral bom svojo zemljo! Ne bom je zanemarl.«

Mati je zrla v sina kot da je odrešenik. Prepričana je bila, da ga je v Avstriji razsvetlil sam Sveti duh. In res ga je, samo drugače...

Sosedova Milica jo je radovedno in obenem v strahu pridrobila izza vogala. V rokah je nosila domačega kunca, ki si ga je bila sposodila za plemo. Ko jo je Martinek zagledal, se ni več spomnil male razuzdanke v belem mercedesu. Milice ne bi zamenjal za sedem takšnih. Tistega večera, ko sta se sešla pod staro češnjo, je začutil pravi, pravcati potres.

Zmagoslavje se je naselilo vanj čez nekaj dni, ko je zvedel, da je dobil delo v tovarnici bližnjega mesteca. Zdaj se mu je razprl svetel pogled v prihodnost. Odločil se je, da Milice ne bo več samo skrivoma gledal prek strmega klanca. Zaprošil jo bo za roko.

Zdaj se z Milico rad vrača na babičin grob. S cvetjem. In ne dvomi več, da je bila babica njegov pravi in edini angel.

Maribor, 18. julija 1984

Valter Dermota

Vinski duhovi

Naj takoj povem, da duhovni svetnik in župnik pri sv. Jurju ob Ščavnici ni bil lahkovernež, ki bi veroval kakršnimkoli vražam. Nasprotno! V svoji načelnosti, ki je bila globoko utemeljena v zdravem verskem nauku, se je boril proti nekaterim župljankam, ki so hotele bolezen pri živalih in slabo vreme odpravljati s skrivnostnimi obredi, zamotanimi obrazci in celo z nekim petjem, ki je bilo podobno pasjemu tuljenju v nočeh s polno luno.

Toda župnik Štuhec ni bil samo veren sin in služabnik Cerkve, temveč tudi človek, rekli bi povprečen, navaden človek. Zato je tudi on nosil v globini svojega bitja duševne usedline, ki so se zbrale v dolgih razdobjih v človeški duši. Temu je globinski psiholog Jung dal ime prapodobe ali praliki človeškega vedenja. Med temi praliki je tudi podoba duhovnih sil, ki vplivajo na dogajanje v svetu in jih s tako imenovanimi znanstvenimi pristopi ne moremo opredeliti.

Ker je bil župnik Štuhec ljubitelj vsega, kar je povezano z vinom — tukaj ne mislim na vinsko kapljico — zlasti dogajanja, ki iz mošta napravi vino, je v globini svojega bitja čutil, da glivice kvasnice, pa naj bodo še tako čudovite, ne morejo dati vinu enkratnega cveta, po katerem se vino dviga nad vse pijače do nedosegljivih višin. Tu so morali biti na delu vinski duhovi.

Vse to dogajanje je bilo stisnjeno na kratko obdobje od prve nedelje ali roženvenke nedelje v oktobru do praznika sv. Martina 11. novembra. To je razdobje enega meseca. Kakor je župnik Štuhec doživljal verske razsežnosti božične in velikonočne dobe do take mere, da si čutil, kako je v tem času postal drug vernik, tako je doživljal skrivnostno dogajanje vinskega vretja in postal drug človek.

To bom razložil z majhno primero. Nosečnice, ki nosijo pod srcem drugo, novo življenje, so drugačni ljudje, kot tisti, ki jih srečuješ na cesti ali v uradu. One čutijo in ljudje, ki so z njimi, čutijo, da so v službi človeštva in življenja. So nekaj posebnega.

Tudi župnik Štuhec je bil v času vrenja vinskega mošta drugačen človek. To nima nič opraviti s tem, da je bil veren oznanjevalec cerkvenega in božjega nauka. Toda globinske usedline njegovega bitja so ob dogajanju vrenja prišle do besede in so se kljub vsej razumni in verovanjski nadgrabi uveljavile v njegovem življenju. Ne gre za razklano osebnost, ko en del duše misli in dela tako, drugi del pa čisto drugače. To je nekako vretje osebnosti, ki v določenih obdobjih prinese na površje in do zavesti tisto, kar je shranjeno v zadnji globini bitja.

Župnik Štuhec je upravljal župnijske gorice v Rožičkem vrhu in v Sovjaku. Rožički vrh je dajal izbrana vina za izredne prilike. Sovjak pa dobro vino za vsak dan. Mošt iz Rožičkega vrha je prišel v župnijsko klet pri sv. Juriju, vretje v Sovjaku pa je župnik osebno nadzoroval tako, da je vsak popoldan šel v sovjajske gorice.

Ker je bil župnik Štuhec moj birmanski boter in je botrino imel za duhovno sorodstvo, sem bil v župnišču kakor doma. G. župnik mi je zaupal vse skrivnosti in me pritagnil k vsemu dogajanju v župnišču.

Od trenutka, ko so pripeljali iz Rožičkega vrha mošt, se je življenje v župnišču spremenilo, rekel bi poplemenitilo. Postalo je bolj slovesno in skrivnostno. Najprej je vsak, ki se razume kaj na vino, takoj ob prestopu župnijskega praga vedel, da tukaj vre mošt. Nekateri obiskovalce je plinsko bogastvo, ki je prihajalo iz kleti, tako navdalo, da se jim je zavrtelo v glavi, drugi pa so veselo vzklikali: »tudi tukaj vre«. V svojih srcih so si mislili: »naš župnik je naš človek, saj tudi v njegovi kleti delajo vinski duhovi«. Nato pa je župnik Štuhec vsak dan obiskoval sode v kleti. Bil sem zraven in vem, kako se je dogajalo.

Takrat še pri Juriju nismo imeli elektrike. To je bila težava. Vretje namreč uporabi ves kisik in zato sveče le slabo ali pa sploh ne gorijo. Tudi druga razsvetljava na plamen ni nič boljša. K sreči smo takrat že imeli električne baterije in smo si pomagali z njimi. Ne vem, kako so delali, ko baterij še niso imeli. Poleg vprašanja luči je še vrtoglavo. Le maloketere izpuh sodov v vretju ne omami. Mene in župnika Štuhca ni.

Začela sva se spuščati po stopnicah. Šel sem spredaj in svetil z baterijo. Kolikor globlje sva prihajala, tem jasneje so se slišali glasovi. Zdelo se je, kot da bi se povodni možje pogovarjali med seboj. Glasovi so bili globoki,

skrivnostni in pomembni. Nisi sicer razumel, kaj so hoteli povedati, toda čutil si, da prihajaš v čisto poseben svet, ki je popolnoma drugačen od tistega, ki je zgoraj.

Po precej dolgem spuščanju, bilo je namreč nešteto stopnic, sva prišla do konca. V luči slabotne baterije se je nudil veličasten prizor: na obeh straneh kleti so stali velikanski sodi. Iz njih se je kadilo in v njih je grogotalo, se pretakalo in prelivalo sem in tja. Puh iz sodov je risal strahovne podobe. Stisnil sem se h g. župniku. Pri mojih kratkih letih taki prizori niso bili za šalo. G. župnik mi je rekel: »Ne boj se! To so pridni duhovi«. Sedaj je stopil od soda do soda, vsakemu prisluhnil in enemu rekel: »Le glej, da bo letos boljše kot obsorej!«; drugemu: »Opravi dobro svoje delo« in tako naprej. Za vsakega je imel svoje priznanje in spodbudo. Sodi so bili osebe, vsak je imel svojega duha in vsak se je trudil, da je kolikor mogoče dobro opravil svoje delo.

In kako so opravili svoje delo, se je videlo na praznik sv. Martina.

Rezka

Zvonovi so mi pripovedovali

Stala sem ob majhnem potoku, ki se je vil ob vrbah žalujkaht. Počasi sem se potapljala v sveti mir, ki se je v prvem mraku širil po ravnih poljih s pravkar dozorelim žitom. Mir je bil tako veličasten, da bi ga lahko otipala z roko. Pozabila sem na vse ter tiha in negibna postala del tega sveta in njegove tišine.

In takrat je naenkrat tišino prekinil glas zvana. Le tisti, ki kakor jaz redko slišijo zvonjenje in so lačni teh bisernih glasov, ve, kako lep je ta srebrni glas, ko se v nastopajočem mraku razlije po vaseh in mestih. Kakor bi angeli delili blagoslov nebeškega Očeta, tako zvonovi sipljejo svoje zvoke po vseh naših slovenskih krajih. Je mogoče zato naša zemlja tako lepa?

Zvon, ki se je prvi oglasil, je bil le kot instrument, s katerim dirigent daje znak orkestru za veliko in svečano arijo. Še preden je njegov brneči glas utihnil, so se od vsepovsod oglasili drugi zvonovi. Kot skrivnostna pesem so kipeli iz mraka, se prelivali prek zelenih polj, se združevali, nato pa spet oddaljili drug od drugega, da bi se njihov odmev v zeleni ravninski prostranosti spet spojil... A nebo je žarelo tako rdeče in zlato, kakor žari le naše nebo. Kakor bi sonce hotelo zemlji še enkrat voščiti »lahko noč«, preden ugasne njegov sijaj.

Naenkrat sem spoznala, da nocojšnje zvonjenje ni le navadno udarjanje bata ob plat zvona. Spoznala sem, da je to govor, nenavadni govor, ki ga človek lahko sliši le zvečer, ko se umirijo polja in vasi; to je govor, ki ga sliši le tisto srce, ki je mirno kot Mura, ko se umiri sredi svojih vrtincev. Prisluhnila sem temu govoru, temu skrivnostnemu šepetanju, ki je napolnjevalo ozračje. Zdelo se mi je, da sem v svetišču, kjer je vsaka beseda odveč. S sklenjenimi rokami sem obstala ob vrbi in zadrževala dih, da bi čimbolj slišala in razumela govorico zvonov.

Zvonovi so peli pesem preteklosti, pesem, ki je bila posuta z »rožami živega rožnega venca«. V pesmi zvonov se je slišalo rožljanje starih lesenih rožnih vencev, ki so jih naše babice molile zvečer po končanem delu in jih

nato skrbno varovale pod »vankišom«. Donela je pesem tistih plodnih žetvenih let, ko so se vrstile nove maše ena za drugo, ko je še veljalo staro načelo: iti na novo mašo velja več kot ne vem kako dolga pobožnost. V pesmi zvonov so odmevali koraki, težki koraki starčkov, drobni utrujeni koraki babic z novomašniškimi »keipeci« v rokah, veseli otroški koraki in odločni koraki »vertov« in »vertinj«. Turniški zvon je pripovedoval o romarjih, ki so v dolgih romarskih kolonah prihajali med polji z vseh strani. Bele rute so se bleščale med zelenimi travniki, dehtelo je cvetje v razpokanih rokah. Vse je valovilo in se končno združilo pred pozlačenim oltarjem Marije pod Logom. Ne vem, kateri zvon je tako jasno in razločno pel: »Marija Kraljica in cejlega svejta Gospa...«.

V kratkem predahu, ko je veter za trenutek odnesel nekam v daljavo to nočno pesem, se mi je zdelo, da zvonovi nabirajo moči za novo arijo, za pesem o sedanjosti.

Globoko v srce mi je segel žalosten glas lendavskega, črensovskega, turniškega, odranskega, polanskega zvona... Kaj zvonovi jočejo? Je pesem o sedanjosti res pesem žalosti? Ali pa je to le tožba za tisto preteklostjo, ki je bila in je minila in se ne bo nikoli več vrnila?!

Odranski zvon je pel o novomašnikih, ki so zapustili žitna polja, ker jih je utrudila vročina in opoldanska pripekla. Turniški zvon je tožil, da je »proščenje« le še lepa navada brez globokih korenin pobožnosti. Črensovski zvon je pel žalostikno za ovenelimi rožami živega rožnega venca, ki ležijo po prašnih vaških poteh in jih ljudje brez kesanja gazijo. Lendavski zvon je pripovedoval o kristjanih, ki se sramujejo svojega krščanstva in ga ob prvi priliki »prekrijejo« z masko. Polanski zvon je šepetal o miselnosti današnjega sveta, ki se je vgnezdila tudi v srcih naših ljudi, ki vse, kar je vredno, postavlja na isti imenovalec: imeti, imeti, imeti... biti bogat!

Srce mi je vzdrhtelo. Ali zvonovi res pripovedujejo o sedanjosti? Je res, da zvonovi jočejo zaradi žita, ki valovi v vetru, a ni delavcev, da bi ga poželi? Je res »imeti« zadušilo najvažnejše: »biti«? Bo res ostalo le sramežljivo priznanje o neki veliki veri v teh ravninskih krajih, nekoč davno, ko smo bili še »zaostali, siromašni in neuki«? Bodo nove generacije, ki prihajajo, doživljale to, kar je pripovedovala majhna zlatolasa prvošolka sestri pri verouku: »Dedek in jaz rada moliva, toda samo takrat, ko mame ni doma, ker se ona dela norca iz naju«?

Zvonovi, zakaj jočete?

Še sama bi skoraj zajokala, tako velik je bil kamen, ki mi je pritisnil srce... Toda, nekje v daljavi — je bilo to na zahodu ali vzhodu, na severu ali jugu? — je iznenada zazvonil neki nov zvon. Tako jasen in krepak je bil njegov glas kot pesem mladih fantov, ki se zvečer zberejo pri vaškem križu. Čigav je bil ta zvon? Nisem mogla ugotoviti od kod prihaja. Prislutila sem temu srebrnemu brenju.

Kaj je pripovedoval ta nenavadni zvon? Pel je o ženi, ki jo je mož varal, toda ona vsako jutro pogleda na križ in gre naprej ter postaja daritev za svojo družino; pel je o deklici, ki je celo noč premolila v turniški cerkvi; šepetal je o otroku, ki ga babica uči očenaš, kajti mama je daleč, v Nemčiji; brnel je o duhovniku, ki ga nihče ne razume, a on vseeno vztraja, ker ima oči uprte v večno luč v svoji cerkvi... In tedaj sem spoznala, da ta zvon ni v nobeni cerkvi, da njegov glas prihaja z nebes in je njegovo ime UPANJE.

Zvon, ki se je imenoval UPANJE, je s svojo pesmijo preglasil vse ostale zvonove. Moje srce je napolnil z neko čudno ljubeznijo, ki ji nisem vedela imena. Danes vem, da sem čutila ljubezen do vseh tistih, o katerih je pel zvon upanja. Naenkrat mi je bilo jasno: nikoli, nikoli ne bo prenehalo to zvonjenje na naši ravnini! Nikoli ne bo ugasnila večna luč v naših cerkvah! Pregloboke so korenine naše vere, da bi jih mogel kdo izruti. Previharila bodo še dolga stoletja, a vera bo ostala. Vsaka ped naše zemlje je prepojena z njo. Vsako žito, ki zori na naših poljih, zori z upanjem, da bo vsaj eno od njegovih zrn sodelovalo v kruhu, ki se bo na oltarju spremenil v Kruh življenja. Vsako srce, ki je rojeno v tej ravnini, kjer se nebo dotilka zemlje, bo nosilo v sebi znamenje vere, vere, ki ne umrje nikoli.

Pesem je utihnila, zvonovi so počivali in zbirali moči za nove pesmi novih ljudi in novih dni. Le v daljavi in v mojem srcu je še vedno donel tisti zadnji najlepši zvon — zvon UPANJA.

Naslednji dan sem odšla. V svojem srcu nisem nosila samo slike svoje drage ravnine in žitnih polj, ampak tudi nepozabno pesem zvonov. Če še kdaj slišim, da joče zvon v meni, pobrskam po svojih spominih in zaslišim spet zvon UPANJA. In takrat grem naprej z lahkim in veselim korakom proti večnosti...

Tatjana Kalamar

Sreča pod srebrnim bregom

Pred petindvajsetimi leti je kot prvorojenec prvikrat zagledal sonce. tisto zlato rumeno kroglo, obdano s sinjo modrino neba. Prav takšno modrino so v bledeh plamenih sveče odsevale tudi njegove sinje, že takrat Bogu vdane oči. Mati je bedela ob njegovi okorno izdelani kmečki zibelki, ko je mali sinček kot nešteto otrok sveta stegoval dvoje drobne ročice proti soncu in modrem nebu ter med jokom spoznaval, da je nedosegljivo. Dosegljivo pa je bilo materino srce, bolj zlato kot sonce, srce, ki ga je obsipavalo z bogastvom nežne ljubezni sreče in miline. Starši tega otroka niso bili bogati, revščina je vladala v skromni, a vedno lepo urejeni hišici, obdani s cvetličnim vrtom. Toplina je sevala iz tega družinskega, z žulji postavljenega domka. Majhna njivica jim je dajala zavetje pred pomanjkanjem. Nikdar se niso pritoževali, pa naj je prišlo karkoli, kajti vedeli so: Bog nam je pomočnik v stiski, kot je ponavljal že svetopisemski pevec stare zaveze. Molitev je bila njihov vsakdanji pogovor z Gospodarjem sveta.

Ob božiču so z veseljem pripravljali jaslice. Po končanem delu, ko je bila zbrana vsa družina, so vanje položili Jezuščka. Peli so, molili in se poglabljali v skrivnost učlovečenega Boga.

Leta so minevala in pri domačih jaslicah, postlanih z mahom, je ob najstarejšemu sinu klečalo vsako leto več njegovih bratov in sester. Zahvaljevali so se za življenje, zahvaljevali za dobre starše, ki so jim s svojim zgledom kazali pot k pravi sreči in odkrivali smisel trpljenja, rojstva, smrti, ljubezni, vere.

Sedem otrok je mati povila. Šest jih je tisti večer klečalo ob jaslicah, medtem ko je sedmi, najmlajši, s sklenjenimi ročicami tiho spal v zibelki. Ob Jezuščku v jaslicah jim je pogled polzel do malega bratca v zibelki.

»Je bil Jezušček tudi tako majhen?«

»Prav takšen.«

»Je tudi jokal?«

»Jokal kot mi.«

»In zakaj so ga pribili na križ?«

»Trpel je zaradi nas. Vsi smo grešili... Rešil nas je greha in večne smrti.«

»In kje je zdaj?«

»V hostiji, v belem kruhu bo med polnočnico prišel k nam.«

»Verujete to, oče?«

»Verujem, ne morem drugače, sicer bi ne mogel prenesti zla, ki je na svetu.«

»So hudobni ljudje še sedaj na svetu?«

»Zmeraj so bili in morebiti zmeraj bodo. Tudi zdaj jih ne manjka.«

»Kako jih boste premagali?«

»Samo s potrpljenjem in lepim zgledom.«

»In če vas bodo zasramovali, pretepali?«

»Ne bom vračal hudo za hudo, kajti še nisem dober s tem, če samo lepo govorim, marveč če znam prenesti tudi najhujše stvari.«

Leta mladostne sreče so hitro minila. Otroci so si izbrail poklice. Prvi sin je pogosto zahajal k svojemu stricu, duhovniku v sosednjo vas. Nekoč se je vrnil od strica in je jasno povedal staršem:

»Duhovnik bom postal.«

»Sin moj,« je odvrnil oče, »vem, da je jasno načrtana tvoja pot. Veliko teži odgovornosti sprejemaš na svoje rame. Nenehna žrtev bo prepletala tvoj vsakdanjik, toda če je duhovništvo res tvoj cilj, boš v tem poklicu srečen. Tam na koncu naše vasi je križ. S peterimi ranami zaznamovano telo, pod njim pa žalostna Mati. Nad vse bolečine je njuna bolečina. Svet je lep, svet je dragocen, ker ga je odrešila ta velika bolečina.«

Tako je prišel trenutek slovesa, ko je prvi sin odšel v bogoslovje. Šest let je minilo in zasijal je dan nove maše. Bilo je na nedeljo sv. Cirila in Metoda, 8. julija 1984. Zvonovi so peli melodijo, lepšo kakor kadarkoli prej, saj so peli novomašniku, srečnemu mladeniču. Oče in mati, stric in bratje ter sestre so ga spremljali. Sijoče sonce in sinje nebo, s cvetjem in zelenjem okrašene oknice, mlaji, vse je le dopolnjevalo to pot do vrha, do tega veličastnega cilja.

Njegova nova maša... Ni njegova, je Kristusova daritev. Prinaša Bogu dušam in srcem, žejnih nebes.

Od nove maše je minilo nekaj dni. Še zmeraj stojim ob postavljenem mlaju in gledam Srebrni breg, po katerem razliva polna luna svoje srebro, da je dvakrat posrebren. Srebrni breg, to je tvoja podoba, novomašnika! Dan za dnem nam boš srebril življenje, nam ubogim ljudem. Pomoč, žrtev, ljubezen vseh ljudi sveta, to bo sedaj tvoja bodočnost, v kateri boš znova in znova odkrival srečne trenutke svojega poslanstva. Doživel si pravo srečo pod Srebrnim bregom, saj je vsa druga zemeljska sreča kakor obzorje: bolj se ji približuješ, bolj se ti odmika...

S črvivoga prečnjeka edne stare škrinje

F. b. J. K.

Moč hüdoga dūhā: z lārmov prikapčeno veselje

Dragi Števan!

Nej ka bi se preveč čudo, ka pišen tebi, eli Veruna se nikaj nafūcnola, zi dugo mi nikaj ne piše pa tūdi ne vōrjen, ka bi ti dala prečteti moje pismo. Ne zameri, malo te ftrgnen krej od dela, rada bi te opomenola na par ričij, štere se mi vidijo jako potrebne, ka ti je vōskladēn.

Lekaj si začno pintešijo domā, Števan. Znān ka si ščeš opomočiti, liki seadno se mi vidi to jako nevarno, na vājino deco gledoč, cilcu pa na vijini dvej čerēj, šterivi zdaj odrāščata, pa jivi s ten svojin činēnjon v veliko nevarnoščo postavlata. Znān ka si pobožen človik, Števan, pa ti nej za to, ka bi zapravo dūšni hasek svoje decē, liki tak ti poven, ka se ti lejko to pōlejci zgodi. Kakštē boš poleg pa noš pusto k dečkon svojij dūkeo, do dečki seadno najšli pot do njivi, sigdār nouš mogeo poleg biti. Dečki znājo poiskati dekile geštē se one skrijejo, tak tūdi privas. Tak pomali do se oščolāvali kre njivi, ednok adno drgoč drūgo rejč, pa jivi samo ednok zmejšajo, tak ka vūva z Verunov niti v pamet ne zemeta. Mladezen sigdār najde skrivna vrāta, ka se najde, kakštē boš ti brāno, či samo pistiš, ka ti dečki odijo na grūnt pa se nalejvlejo s tvojin vinon. San samo zejvala, gda san čtejla od toga, tak san se čūdivala. Ve se pa to tebe ne dostāja, Števan, ti si cemešter, lāpec boži v slūžbi Kristušove cērkve pa tretjerēdnik si pa kotriga vsej verskij drūštev. Domā bi pa oštarijo mōo, kak bi pa to vōvidilo?! Ve si pa samo zmislī, ka boš delao, gda boš mōo puno ižo dečkov pa ti rāvno tisto nedelo pridejo gospodje, ka boš njin mogeo dvoriti. Žensek nemreš pošilati nej k ednin nej k drūgin, san pa tūdi nemreš biti tū pa tan, na dvā kraja, jeli ka tak? Jes razmin, ka kaniš svojivi diklički pomali oženiti, jima nājti dobre možē, eli pri litri tij dobrega zeta ne išči! Taksī, šteri z rēdon vino pijē, si ga kŭpi pa domo nesē, samo što mā maslak v gŭti, ka njemi nigdār nej zadosta, tisti ide v oštarijo eli k pinteši se nalejvat, kcoj k tomi pa šče takšo božno drūžbo išče pa larmo. Ne pomisliš na to, Števan? Ka pa či boš rāvno gospode mōo, v maloij izi pa se dečki sposvādijo pa šče lejko sposmicajo eli zbijejo, ka boš pa te? Števan, ne zameri, eli to ti je tak, kak či bi slūžo dvema gospodoma, Bogi pa Mamoni. Čti malo Sveto pismo pa življenje svetnikov pa se san lejko posvedočiš. Tak piše tan notri, ka dvema gospodoma človik nemre slūžiti.

Zvūn toga se pa pintešije hābaj tūdi zavolo sinūj. Samo adnoga māš pa toga bi rad školao pa Bogi aldūvao, eli či njemi takšo pēldo dāš, ka de ti dičāk vse to glēdao pa poslūšao, vōri, ka se ti oltāra odelec ōgne. Vino

njemi lejko prebraniš, božen zgled pa nej, ka ga ne bi vido pa nej bóžne rejci posluno. To pa znamo, ka pijanci pri litri dósta božnije vóznesejo, cílou gda se znaljejo pa tisto pijano batrivnost zadobijo. Šče za Veruno se bojin, nej samo za vajino deco. San gvúšna, ka bi te dikan túdi dolzgúčali, či bi jij pitao za tanač, pa sakši krščanski, bogaboječi človik. Poleg toga pa túdi nimaš nikše potrejbe pintašijo držati, ve pa máte dosta zemle (Pišta mi piše ka čiduže več), velko verstvo, nej se van trbej šče z drugin bófati za sagdanešnji krúj). Či bi kakši sirmáški vancar búo, ne právin, ti si pa vért prve klase. Ti samo vino odaj vse prejk kakšemi oštarjaši, pa noš móo nikše nevéoule žnjín, samo gótové pejnaze v žépi, pa boš si lejko fúč-kao. V nedélo si pa počíni pa de tebi na vaó pa Bogi povóli.

Kak san ži Veruni, tak tanačújen túdi tebi, Stevan: dičaka sigdár posádi zásto, gda gospodje pridejo, ka se jij navádi pa se jij node ságo. Naj v ton dúhi rasté ži odmlada, či ščes, ka se ti tak po gospocko vúgne. Ne pústí, ka bi si san iskao družbo med kakšimi švanjari pa svinjkari na tra-ti. V nedélo naj odi z váma k meši, delavenden pa ga rái na peciklini pélaj, ka node po konikaj šrajao pa ščavnjek jo, ka je ži zadosta nevéoule móo s ten. Vúva ta krva, či svojo mlado dúšico naveke zapase. Svojivi dik-lički, šterivi zaj ži dekli postanjúvleta pa nikak ne pústí v bližino dečkov, nej na veselice nej na izlete túdi nej na proščenje (samo k meši pa hajd domou) eli na gostúvanje, óvak se ti skváríta, te pa znaš ka de žnjívi. Šče v Novínaj píšejo (nikelko mi jij je prnesla Berčova), ka se na takšij mestaj dejte navčí vsakšo božnjíjo: »Dete naj bo doma pod pazkov i od svádbé naj má samo falat pogač, šteroga njemi stariš prinese i šteroga njemi samo te zročí, če prle kaj zmoli za mladi par...« Tak píšejo vaš gorečí Kleklin, vrednik Novín, pa toga se drží. Túdi ne pústita dèklama, ka bi se gízдили, se v glendalo dugo gledali eli sefele díšave, džúndže pa ringlne na sébe vesili. Gvant naj nosita ken bole prosti, nej nafúcnjeni, nagúzani eli z metékami ovejšeni. Bogvari, ka bi se po divati nosili, kratke jankice na splaj, ka bi se pod kóulína eli šče više góri vidilo, kak ži po velkij varašaj divat goride, to je šatánsko délo, vóri. Túdi v ton táli moremo poslúnoti čeden tanač našega pisátela Srčena, kak so napisali šče 1905. leta v Ma-rijinon listi, šteroga izda čúvan: »Človeško tejló je nej vredno vekše skrbi kak cota v kúnji.« (To njima prečti, ka ta znali).

Nafčíta jivi ráj na trdo sagdanešnje delo pa na mertúčlivost i poníz-nost, te ta najbole pripravlenivi za žméten svéti hížni zákon pa materinst-vo. Či ži moreta obej ženíti. Ve san van ži pisala, ka bi lejko Ančko posla-la knán, v té svéti stán, ka bi se mi pridružila, eli pa či se nej, tá kama na Slávsko, pa ne bi mela več nikše nevole žnjov.

Kak nájprie pa, Stevan: tanahati pintešijo, kak zavolo díce, tak zavolo tvoje svéte slúžbe. Znaj, ka je Bogi nikaj nej bole odúrno, kak z larmov prikapčeno veselje, to je zdúha húdoga dúha, níkši pejnez je nej toga vrejden. Moremo se ógnoti bolvánstvi, se v požalúvanji greha globoko strsnóti i pokóro čineči prositi našega Odkúpitela, naj nas zeme pod pe-róti svoje smilenosti.

Zdaj pa šče par rejci od Joužeka. Nikak nemrem razmiti, kak to, ka mi piše samo od štercov pa kódišov, od gospodov pa níčes nikaj. Ti razmiš, preštímleš to njegovo naturo? Probaj ga malo zimlávati, odked tá falinga, pa kak ti právin: ne odtegúvlita ga od góspode, liki ga písíta kcoj knjin,

naj žnjimi jej, je poslušaj pa se pogučavle žnjimi, te de znao povedati kaj tudi od njij. Pa znabiti miloščo božo zadobij.

Stevan, drugo leto de v Pešti velki kongressuš, jako se vučeno zove (eucharistikus), ka pridejo fküper lübiteli oltarskoga svestva s cejloga svejta. Priđi tudi tij, oba z Verunov tak nemreta. Samo tečas zrendaj domā vse, kak san ti napisala, pa te lejko prideš se z mernov vestjov. Znabiti me pistijo vō (to znaš ka esi moški nesmijo notri) samo prnesi kakše posvedočenje, ka si v službi svete matere Cerkve. Va šla na te kongressuš, pa či de kaj časa, se šče po vāraši kaj sprešečeva pa pogučiva.

Tak ostāni zbogom, pa nikaj mi ne zameri, ve ti pišen z dobroga nakanenja. Veruni pa pisma ne kaži, ka node pa kaj frfnjala pa zandirala, njo friško kakši sršnjovje vjejo. Samo to jo lejko povčiš, ka bi lejko zato vėkše sestrinsko čutenje mejla, nej ka mi nikaj ne piše. Naj bo, dōkeč de takša, naj skoz prste glėda (od mēne tudi nikaj ne dobi).

Mer boži tebi i tvojoj familiji
vošči Ana Cimeštrova
(zdaj s. Sholastika)

Moč zdravoga dūha: z božnijov prikapčena pobožnija

Poštūvana

v milošči božoj namočena sestra Ana!

Nazvestin ti, ka je tvoje pismo srečno prišlo do našega plota, dele nej. San angeo varūvač me prignao prle domou, ka san ga od poštaša prejkzela. Stevan šče ostao na senžati pa rastepao.

Po návuki naše svete vōre sta mož pa žena edno, tak je te seadno, šteri tao tē ednote prvi pismo dobi pa ga gorfrgne.

Ve te skoro ne bi spoznala po vsen, ka motaš v svojen dūgon pisanji: kak či bi ga fkrala s prečnjeka gospoda Kleklina, tan ninori pred 20, 30 leti.

Zdaj te pa pitan, ženska nezarenska, se dostaja, ka adna nūna, tomi svejti odpovejdana pa na veke Bogi zaoblüblena piše adnomi dedi? Pa znemeri, zbantüje njegov hízni zakon i družinski mer? Se tožiš, ka nemreš vō s stiste vaše zidíne, kak si pa te pismo vō s kloštra odsütala? Eli máte zdaj ži vėkšo slōbodo pa van dājo pisati na moško ime? Ka te na-idnōk začno brigati naš Stevan, njegov žitek pa vertūvanje? Znaš ka se mi mamca nōrca ředijo, rekši: viš, viš, naš Stevan njoj šmaga. Lejko bi ga una bōle štimala kak ti! Jes se njin smijē, seadno me pa ži svadi, ka mājo zrok takše brbrati. Gda si si donok naprežela, ka boš pisala Števani naravnōč? Se to sika za adno nūno, Ana? Si ti pozvana za to, ka boš skrbějla za dūšni hasek mojega moža? Štimaš, ka on nema telko sečke v glavi, ka vse tē nevarnošče pa zanke šatanove ne bi san v pāmet zēo pa spregledno? Rejsan san se zāprva tudi jes bojala, ka tē pintešije ne oblāda, zdaj pa vidin, ka ga to nikaj ne premetāvle prti hudomi dūhi, kak ti ščeš vōskazati, nej njega nej njėgove držine. Gda vidi, ka so pivci nej spodōbni, je Stevan vōpotoči tak ka se vse kadij! Šče prėveč saguren je pa oster. Eli pa misliš, štimaš, ka do sēbe nej zadosta őstier pa do nās

držine pa ga moreš ti šče nabrusiti? Bi rada vidila, ka bi mi deco sčista zosagao? Ži zdaj majo smrten straj prednjin, ka se samo bojin, ka de je metalo od straha. Nej Ana, to ti jes ne dopistin, čiglij si nuna posvečena pa živeš v samoj vrētini žitka vekivečnoga. Brānila bon svojo deco, dokeč bon živa, svojega moža pa tūdi. Neščen meti takšega, ka bi būo bole pa-peški kak papa, ka boš znala!

Za pintešije vōlo si pa tebi tūdi nej trbej glavō trejti. Či bi te Števan poslūno, bi s ten vse zavrļa pri našoj iži. Nārvēkša vretina dohodkov bi prejšla. Jes znān, ka ti dobro misliš pa nan voščiš srečo, vremenitno pa vekivečno, samo ka ne vejš, kelko stroškov māmō pa nevōl sakšefeļe: kelko smo zdavali preminōča lejta za novo cerkev, lani pa letos za sirotišnico Diteta Marijike, za kapelo, ge so pa šče stroški za cemeštrijō, pohištvo, trbelo bi nan nove livē, šankrejt (tē sa nan podira pa nemremo takšega meti ži zavōlo gōspode), nove štale, prešo trbej poprāvlati pri gorica; eli novo spōvati pa šče ne ven, ka vse. Ovak je pa takša nesrečna lētina, sān kvar pri iži, gnili krumpļi, živīna meteličnata ka mōkro leto, sē nas strāj, kak de šlo naprēj. Zato pa, či bi tanahali pintešijō, bi se odpovedali lejpomi tali dohodkov. S tē mele node krūha, Ana, tak ti poven, kakštē si ga mōčno zmējsila. Rāj naj povēj gor cemeštrijō, so tak sāmē nevōle žnjov, pa puno zvūnrēdnoga dela, ka od stroškov splōj ne gučin, zavōlo pobožnije pa to: Stevana mi nej trbej nikaj bole pobožnoga delati, ži tak se malo ne rastrga od gorečnosti, ka ga nišče nemre vē vōstati. Lastniva stāriša zdihāvleta zatōgavolo pa vujdavleta od molitvi, štera trpij včasī pōudrgo vōro. Te se nan ži vsen drejmle, pa bardusamo eden drūgoga kak apoštolje na gōuri Olivetskoj. Dōjde nan, Ana, do grļa dōide, vēkša gorečnost ne bi bila vēč pobožnost liki skazlivost, grdstijā. Z adnov rečjov pobožnija, v šteroj je ži za naprušnjek božnije notri.

Tak, Ana, v Pešto ga pa tūdi nej trbej zazavati, ve ži būo tan, gda je pokojni Jožko mūrāo, Bog njemi daj dūšici dobro. Sān opītala gospoda kaplāna, ka je to kongressuš pa so mi povedali, ka je to diāčka rejč, pōmējni fa fķūpshājanje. Ve si napisala, kakše. Šli te tā z monštrāncami s cejloga svejta, pa te cinkali tan žnjimi, kak naš dedek prāvijo, pa glēdali, šteri mā jakšo, bole cifrasto, jeli? To te nōde z lārmov prikapčeno vēsēļje, ka, Tak potūo ta se sētala s Števanon po peštanskij vulica; pa bogamolila, nej? Jes pa naj zmetāvlen v štali pa vlāčin žmeten ška;f napājanski!

Naj samo bo tisti kongressuš tan brezi našega Števana. To je bole za gōspodo, pūšpeke, kōvete, prejnje pope, nej za kmēčkoga človeka, ki more na vērtstvo, na ižo pa na māro pazko meti.

Tisto coto si pa sāmā ozmēkni, pa si jo za šinjek deni, kak boš pa dišala! Naše dēkle so zadosta ponizne, nej je trbej tebi na to nadigāvati. V ton tali je svejt ži malo dele prišeo, kak ti štimaš pa pišēš, ovak bi ži zvūnjao. Divat skāžūvle nestāvlivo naprējidenje, šteromi nišče nē mre protistānoti, zato ka se svejt vrtij samo naprēj, nazaj nej. Prinās rāvno tak: s Števanon māva pogōjeni māšin za šīvanje, nikši židov nama ga sprāvla sōbočki, jako je fajni, austrijānski (zovē se Pfaff), šivle pa štejple tak fajn ka nej fōrma! Mi dāo tūdi fajno divatno knigo STERMECKI, Celje. Jes se pa ži odin šivat fčit k nājpregnējšoj varāškoj švelji. Viš, to bi vse znalo v vodōu spādnoti, či bi pismo Števani v roke prišlo.

Malo san te spūcala, pa mi zato ne zameri. Ve san jes starejša od tebe, čiglij san svečka ženska. San mejla dobro nakanenje, lejko prisegnem: ka ne bi ti drgoč brezi potrejbe telko predekivala. (Od Jožeka si pa dobro napisala, si zemeva k srci.) Znaš, draga sestra, šteri potač se prejkpreveč vrtij, je v nevarnosti, ka njemi šinja dolzletij, obrōuč. Te se pa rasiple pa je za nikoj.

Ostānen tvoja malo vžaljena
eli vōrna sestra V
Zbogon stani!

Jakob Šešerko

Farofški pašnik

Bilo je zadnja leta stare Jugoslavije. Vite, sen se že zliga; moga bi napisati prve Jugoslavije, se se je kume 22 let fčakala. To pa je nekda le valalo za mlado. Tudi jas sen še te bija mladi, teko pa že stari, da sen začaja gledati za diklinami; da se razmimo — samo gledati. Pa tūdū druge tumarije so mi hodile po glavi. Se ne rečen, da je zdaj z mene zraslo bogvekaj pridnega pa pametnega, lahko pa bi bilō še slabše, če ne bi bilo farofškega pašnika.

Bralno društvo Sv. Jurij ob Ščavnici je tista leta (1937) praznuvalo svojo 50-letnico. Bila je večer veka baklada na Jamno na dom prvega predsednika — Košarja. (Hiša še zdaj stoji, v njoj živi Pežarova Johanka). Drugi den je bila meša na placi pred cerkvijo, pa puno lūdi. Bralno društvo je melo te že krēs 1000 knjig, priredilo krēs 200 iger, pefskih nastopov pa akademij. (Preigrali so Miklovo Zalo, Qvo vadis, Črni križ pri Hrastovcu, Dekle z biseri, Mutec Osojski, Desetega brata, vse Finžgarjeve igre, pa še dosti drugih). Bralno društvo je dolgo let melo svoj prostor v negdašnjoi totnkamri ob zidi okoli cirkve, ge je bia nekda brutif. Svoje dvorane je društvo ne melo. Fčista od kraja so bilī nastopi v Lilekovi gostilni potli pa je društvo vedrilo najprle v Repenšekovi hūti pri posojilnici, na zadnjo pa v dvorani štacūnarke pa oštarjašinje Pergarce. (Dvorana je zaj prenovlena pa last KS.)

Pod zastavo Bralnega društva so vedrili tūdi bivši Orli. Na zastavi je bilo napisano: »Bogu otroci, domovini sinovi, nikomur hlapci.« (Na zdajšnjoj staroj šoli pa je bilō: »Bogu, domovini in mladini.«)

Neke let do leta 1935 so bila vsa katoliška prosvetna društva od kraļjevske banske uprave prepovedana. Orli so ne nikdar več vzleteli pod pravin imenom. Bralno društvo je vstanovilo Fantofski odsek pa Dekliški krožek, kera sta ekstra rada vadila telovadbo. Leta 1937 je bija v Celji Mladinski tabor in te je nastopa tūdi jūrjofški Fantofski odsek. No, te so tūdi mene nagučali Geblnovi čehi. (Te so živeli še v Štrigofskoj grabi, ge je zaj muzikant Vožlič v rojstnoj hiši pisatela Ivana Vuka-Starogorskega). Geblnof Franček me je na vrates načfa glih zadnji tleden telovadno vajo. Od te naprē sen bia fčista nor na telovadbo, dokič je vsega toga Hitler ne vniča z Bralnim društvom vred.

Najprle smo krili pa se prekopicavali po trdih tleh v Pergarčini dvo-

rani, potli pa smo se fsakšo sprotlje do zime preselili na Farofški pašnik, ge je Farofška Solastika večkrat krave pasla. Po zimi smo imeli telovadne akademije v dvorani, v kero pa smo ne mogli spraviti vseh gledalcof. Pa tudi vseh telovadnih disciplin pa orodja smo ne mogli spraviti na oder. Na pašniki pa se je začenja naš život. Pašnik je bija od dveh strani obdani z živo zgrajo, indi okoli je bilo mlado jojšje.

Najprvo smo postavili na pašniki kroge. Rantašof Johan, san nekda ta prvi Orel, nan je šenka dve cmereki (droga), pa tak visoki, da ti je šlo vomot, če si samo gor pogledna. Čakovski kovač Kegl nan je v debele (kroge) vkova železne rinke. Bradljo je dalo napraviti že pred Bralno društvo. Tišlar Kolarič jo je naprava celo leseno; se je bija zlo fini pa künštnei, samo bradlo pa je naprava za jünce. Jas sen droga kume z obema rokama ošepa. Tudi drog je bija tak debeli, da bi lahko bika gor obesa, pa se ne bi vpogna. Za skoke v višino smo meli pravo bambusovo palco. Telovadnega kuja smo ne meli. Za doskoke smo natrosili žagovino, da nas je ne preveč pikalo v gole podplate pa elektrizeralo po nogah. Najhujše je bilo te, če je keremi na drogi s pešice odneslo kožo do krvi, pa je po tri tjedne pa še več ne moga več na drog.

Vadili smo ob sobotah pa nedelah, zadnjih 14 dni pred nastopom skoro fsakši den. Mariničof virt nan je te ž njive prava: »Ka se te teko bazderite; kruha si ite rajši služiti!« Mi pa veselo nazaj: »Oča, to je naš krüh!« Eni so nan pravili: »Dvignite svoje peroti, farofški kokoti!« Mi smo se za to ne dosti zmenili. Mantrali smo se na farofšken pašniki, duma pa fejest delali, eni pa še hodili na tabrh. Kosci so mogli fstanoti že ob treh. Ali pa celi den gnoj nakapati, ali pa ga toliziti doj po vratah. Mi klub vsemi dobre vole; kan bi to zapisa. Pa niše nas je ne v to sila. Še tožarili so nas pri žandarih, ka smo pre bilí protidržavni elementi, če smo pozabili na državni praznik obesiti zastavo.

Naša nagrada je bila, če nas je na pašniki po dvakrat na leto gledala skoro cela fara. Seveda, smo ne telovadili kak kakši Cerari, ali dikline kak olimpijske prvakinje. Fčista navadne griže pa smo tudi ne bilí, še smo čehi zmogli na drogi: veletoč napre pa nazaj, enojni salto, sklopko; na bradli: ročno stojo (tudi na eni roki), razovko; na krogih: salto po nezarensko dugen pa visoken kolebi. Seveda so na orodji ne telovadili vsi člani. Glavne so bile proste vaje čehof pa diklin. Vseh članov, članic, mladcof pa mladenk nas je nastopilo do 100 (sto).

Obleč smo imeli mi čehi od začetka: bele, zaprane robače, plave kratvatlne, hlače pa kakšne je pač kerí meja. Dikline so mele od kraja štajerske narodne noše, zlo pisane; posebno lepi so bilí naramni robci. Potli smo te čehi prišli do krojof: sivi gvant s pumparcami, širokin rdečin remnom, sivo, rdečo obrobjeno robačo, trioglato okrogli klobúk z orlofskin peron. Dikline so nosile plave jajinke, bele plozline farbasto našite, plave kratke pelerine, bele grebenaste peče na glavah. Za telovadbo smo imeli čehi še posebni gvant: kratke črne hlačke, pa belo majco.

Posebno lepe vaje so našindrale dikline na besede in viže večih pesmi: Gor čez izaro, Slovenka sem, Venček na glavi, itn. Muzikante smo imeli navadno domače Vogrince, včasih pa Trojiške. Na pašniki smo imeli tudi tekme, poleg prave telovadbe še v bežanji, metanji železne krügla, skokih v višino, daljavo. Špilali smo tudi odbojko, itn.

Kda pa je padna prvi mraz, smo se radi ali neradi poslovili od Faroškega pašnika; leta 1940 smo se nevede poslovili za sploh — tudi od mladosti nekega mladega roda.

Jakob Šešerko

Naša vrana

Že kak šolar sen bija fčista nor na ftiče; najbole na škorce. Cele vūro sen posluša njihovo fčukanje pa gleda kak so krilili s perotmi kak z mlekon lepo pošpricani po perji. Še je po Matijeven jūg ne fteгна do kraja snega doj zgoniti, že so na Krištanovoj palmi zafrlūžili. Te blo jih ne teko kak zdajšnje cajte. Presneto lepo si jih moga škorčinjak vkūper zbiti, da so se notri vselili. Če je bila lūknja preveka, so šli notri čuki.

Zdaj v našen kraji nega več čukof, ne jerebic, ne prepelic, ne vodomcof, ne škrjančkof, ne slafčkof, pač pa je dosti vrapcof. Od druge divjačine je zlo malo veverc pa zofcof. Ka sen glih pri zofcif, še lahko kcoj poven eno štorijo, kere mi glih ne treba vervati, a tak sen jo čūja praviti.

Stari Janža pa Jūra sta bla jagra. Te sta bla lahko, če blo teko zofcof v Štrigofskoj grabi pa v Jamičkoj šumi, ka sta z fsakega razgona ali grma skočila po dva. Neki den so se na hujkoven štori kartali štirje zofci. Čelo vūro so po malen čūli, kak je po šumi pokalo. Ti starši zovec je reka enemi mlajšemi zofci: »No pogledni, ka te gnes teko po šumi fracka!« Mlado zafče je hitro prletelo nazaj, pa povedalo, ka Janža pa Jūra jagata. Te si je najstarejši zovec oddehna pa reka: »Bres skrbi lahko dale karta-mo.«

Zdaj pa nazaj k vranam. O ten pa, če mi vervlete ali ne, napisa mo vse po risnici.

Moglo je biti na sprotljtje devetnodvajstega leta, po tistoj hujdoj zimi, kda je drevje pokalo. Na Matijovo je priša takšen jug, ka je namali skoz noč vse sneg doj spodra. Nenog je gratalo tak toplo, ka so že na Jožefovo breskvi cvele. Zdaj so sprotljtja tak mrzla, ka cvetejo komaj za Jürjovo. Te so se fsi ftiči popaščili z gnezdami. Na cesti pri sosidovih rantah sen kak šolar fsoki den gleda dve vrani, kak sta s ceste nosili materijol za gnezdo nekan v Štrigofsko šumo. Enok sen leta v grabo pa tan pasko meja, na kero drevo nosita. Vrani sta bili tak kūnštni, ka sta najprvo ne nesli naravnoč pač pa na drugo drevo, pa tan malo počakali. Samo jaz sen hitro najša to pravo hujko in najoj veko gnezdo.

Tak za kakih 14 dni, kda sta ne več nosili, sen spleza na hujko pa najša v gnezdi 5 zamazano-zelenih jajc. Jajc sen se ne dotekna. Pač pa sen dobro pogledna gnezdo. Najpred blo lepo nafskriž nađevanih nekaj vejic, katere so prepletale kocmovec; potli goreh lepo krogi sūha trava premazana z blatom. Notri v zgnezdi pa blo mehko postlano z drobnimi koreninicami, kojnsko žimo pa s perjon. Vmes sen vida pezderje od lena s ceste, kon so sosidi nosili smeti. Zagledna sen cilō falaček papira od cajting — Slovenskega gospodara.

Kda sta vrani že neke cajta nosili mladine jesti, sen si enog prveza šūrc na hrbet, spleza na hujko, vzeja z gnezda najtovekšo vrano še s kratkin perjon, jo še toplo vtekna v šūrc na hrbti, spleza doj, pa hajd z mlado

vrano domo. Duma sen bia kregani, zake sen ne vseh pet spēla — za zos. Ci glih sen šteja v knigi, ka se pre vrana na da vdomaćiti. sen jaz glih to sklena.

Za jesti sen joj dava ponajveč sir, pa meso, pa kruh sen joj žveka. Stalno je zijala pa se drla. Vsoki falaček sen joj moga vteknoti f klün. Kda so joj peroti zrasle, bi mi skoro odletela. Moga sen joj peroti prirezati. Te je že začela sama jesti. Kda je znavi začela letati, je bila že fčista vdomaćena. Fraj je letala okoli hiše. Posebnega imena smo joj ne dali. Vsi pri hiši smo joj rekli Naša vrana. Če sen šteja, ka bi prletela, sen reka samo »kra-kra« pa nastava roko. Prijeja sen jo žiher samo jaz. Enok je to šteja bratonec z Marproga, pa ga je tak sklůvala, ka ba ves krvavi po rokah, čiglih je že te bija oficer.

No s totoj Našoj vranoj pa sem meja veselje pravzapraf samo jaz. Najbole so bili hujdi na našo vrano babica. Ka so slabo vidli in kume hodili, jin je naznic zadevala, ge je le mogla. Postavin: Kda so si cote od frpantof za ofnane noge prali, jin fse cote znosila na rante pa jih tan rasčesala. Mati si je enog vrezala štrůkel, ga dala na komen in že ga je vrana še vročega odnesla. Najrajši je trgala cajtinge, knige, pisma, friško oprani veš.

Ka nan je znosila skoz okno s kaslna najč več ne ponin. K sosidon pa je ne nikdar zletela, tak kak Polakova kafka, kera se je drla »Anika« in hodla krast v štacůne pa f šolo tintnikof prevračat.

Naša vrana se je fčakala stárosti. Na jesen je s kaslna odnesla dva dinara. Od te blo je ne več. Kres koki tjeden sen ša k mlini pitat, če mamó že semleto, pa sen vida na njivi s karuzo na raglci visiti za strašilo mrtvo vrano. Kda sen ša bliže, sen spozna Našo vrano po drotenen obročeki na nogi! vzeja sen jo doj z raglice, z rokami skopa jamico na ogoni, jo zákopa pa nareda mali grobek.

Tisto njivo je zarasla šuma. Letos, skoro 60 let po Našoj vrani, sen vida, kak sta dve vrani nosili jesti mladín v tisto šumo.

Marko

Spomini plivanošovoga kočiša Marka

Jes Forjan Marko san skoro celo življenje preživo na farofaj. Zaslužo san malo, jo san pa dobro. To je bilo glavno za meně. Tudi pijače je biľo vsigdar zadovolě. Plivanoše san vozo na spovidi, gostůvanja ino prošćenja. Ej, na gostůvanjaj in prošćenjaj smo mi kočišje dobro živeli. Kůharce so nam pravile, ka naj samo jemo pa pijemo kak najbole, ka mi kočišje delamo in raznašamo falo eli pa špot fsakšemi farofi. Niti pűšpek so nej tak dobro živeli kak jes. Škoda ka so tej debeli pa dobri gospodje spomrli. Ve zdaj takšij nega. Zdaj lejčejó z motori, kak čí bi ne ven kakša bijla sila. Negda so se bole doma držali. Gda so meli kaj več časa, so prišli fkůper, se kaj pogučavali eli pa kartali tarok. To so gospocke karte. Tak so se znali kartati samo notarjoše ino plivanoše.

Jůrjanski plivanoš čarič so obhajali godovno. Sosidni plivanoše so jij prišli pozdravlat. Gda so opravili večerjo — jeli so »turuš čusu«, to je

kisilakov rezanec. Za ništerne je to šče gnes den nezgrüntano dobra rana. Gda so se najeli pa napili, so se začnoli kartati tak, ka je se perinje letelo od kart. Eden od sosidnij plivanošov, lekaj so to bili Muki bači od svete Jeléne, so si na divanj malo dol legli, ar se njim je v glavi malo vrtelo. Drugi so pa kartali pa larmali, kak je ob takšij prilikaj navada. Gda so tej ka so kartali v pamet zeli, ka so Muki bači zaspali ino močno frkali, so vgasnoli lampaš pa naprej kartali ino s kartami pokali po stouli kak so najbolje mogli. Samo naidnok pa se Muki bači zbidiyo, skočijo gor in začnejo strašno jokati. Čüli so larmo i pokanje s kartami, vidili pa so nikaj nej. Mislili so, ka so oslepnoli. Gda so njim oবাদili, kak so jiy potégnoli, pa vüzgali lampaš, ka so vidili, so Muki bači zeli krščak pa palico pa brezi sakše rejči odšli v kmično noč.

Drugi den sta kaplana Faflek pa Ficko odpotovala v Pešto plivanoši po novi krščak, sebi pa po trde kolére, kak so v tistij časaj duhovniki nosili. Zmerila sta plivanoši glavó z novov žnjorof, kak si zaplečemo bočkore. Motvós se ne šika seof nositi, stari prešvicani krščak pa tüdi nej. Cejlo leto sta šparala pa fküp dejvala pejneze, da po dugon časi vidita Pešto, velke cerkve i rokó svetoga Števana. Pa sta nej mela sreče. Koléjprof, takše lumere, ka bi njima pasalo, nej bilo, med krščaki pa so bili samo navadni püklavušaje, kak se lejko kúpijo v Soboti, zato sta nej kúpila nikaj.

Gda sta se že napotila na álomaš, ka sta šla domo, sta v ednoj bunti vidila, ka tržijo plošče za grefefon. Ej, kak do plivanoš radi, gda njin prneseva ploščo z lepof pobožnof pesmijof. Edino plivanoš so meli f celoj fari grefefon. Dugo sta prebirala. Najlepša se njima je vidila plošča, na šteroj je u būu napisani začetek pesmi: »Dicsertesék szól a legen...« po našen: »Falen bojdi... se pukluni dečko...« Jako sta bila veseliva, ka sta najšla tou sveto ploščo, ka bar nekaj prneseva domo. Kak do šče veseli plivanuš pa tüdi drugi, gda do čüli tou lepo pesen. Ten sta plošče nej probala. Mogoče ka šče plivanoš denejo grefefon v nedelo pred vélkof mešof na farofi na okno, ka do tüdi drugi lidjë čüli. Mogoče pa je tou takša pesen, ka do jo šče f cerkvi spevali.

Gda sta prišla domo, je bilo prvo, ka nategnejo grefefon, ka do čüli, ka je tou za pesen. Na farofi sta ravno bila dva vučítela ino školnik pa plivanoš i notarjoš. Tudi küharco so pozvali, naj tüdi ona čuje tou sveto pesen. Plivanoš so djali novo iglo v grefefon, ka se ne bi plošča zaškrábalá i da bi se bole črsto čülo. Fsi so bili gologlavi, šče notarjoš je krščak dol zéo, kak se šika, gda se spevle sveta pesen.

I začnolo se je. V začetku je malo praščalo, za tem pa začne lepo spevati mladi dečko s ponižnim pa žalostnim glason: »Gospon plivanoš, prišeó san prosiť, či bi bili tak dobri, ka bi vütro pokopali mojo staro mater, štera je gnjes mrla. Plačati van nemren, ka san sirmak.« — Malo je pa nekaj praščalo, te pa je začno odgovarjati i spevati z močnim glason plivanoš: »Dragi sin, ne žive pobožen sluga Góspodnov z lüfta, pa od niked indri tüdi ne dobi redne plače. Teško je gnjesden živeti brezi pejnes. Pa či bi mi tüdi kelkošte plačao, nemren na sprevod, ar ravno te zdávlén tvojo nezvesto lübito.«

Fsi so bili kaka poparjeni. Nej so znali, eli bi se smijali eli kregali. Plivanošova pleša je bila vsa rosnata. Mislili so, ka sta to kaplana ravno

za njij kúpila, ar plivanoš pobirajo plačo za sprevoz. Samo edno reč so povedali obema: »Huncvuta, ve idnók že dobita, ka vaj ide«, pa so odišli f kancelarijo.

Pri Svetom Bedeniki so bilij duga leta plivanoš Faflek. Bili so jako dober človik. Z nikin so nigdar nej bili f svaji. Nikoga so nigdar nikaj nej prosili pa so tūdi nikomi nej meli kaj dati. Ka so doma pridelali, to so meli i to so jeli. Meli so šereg kokoši, pure i lepoga purana, ki je v istini bio kinč farovskega dvorišča. Med purami je tak odo kak kakši vogrski ezredeš med regruti. Celi den se je napinjao pa vozo kočijo po dvorišči. Mi pa znamo, da što se preveč napinja pa dela kunštnoga, gor plača. Tak je gor plačao tē gizdavi puran.

Plivanošov lapec Ferko pa njegov pomočnik Andraš sta pretakala vino. Droždžē sta vlejvala v napajanski škaf na dvorišču. Fčasi sta tūdi kaj mimo vlejala. Puran je eden čas gledao to brozgo in odo okoli škafa pa se repenčo, kak ži to puranje delajo. Počasi je začno koštavati. Dopadnolo se njemi je. Gosto je jo redko pa pūo. Čiduže bole se njemi je dopadnola ta nova rana. Proti večeri je že jako počasi pa raskoračen odo, glavo pa je noso povisnjeno na prsaj.

Mračilo se je že. Kokoši pa pure so že sedele na sedali, gda je puran pridregao z velkof mantračov na svoje mesto med pure. Odo je kak pravi pijanec. Na drogi se je telko presedo, ka je samo idnók mimo droga stopo pa spadno na cementani trnac pa obležao kak mrtef. Dobo je pretres mozgōv. Niti geno se nej več.

Či je mrtef, je mrtef so pravili sakačica Naca, gda so ga vidili. Oskūbli so ga, perje de dobro za vankiš, so si zgučali, purana pa so lučili na gnoj. Drūgo jūtro so rano pribežala sosidova deca in zvalā: »Naca, ote, ka te vidili, ka vaš puran odi nagi po gnojišči.«

Gda je prišeo k sebi, ga je gvišno jako sran bilo. Pure so se ga ogibale, kokoši so pred njim bežale, edino kokót se je spūsto z njim v boj. Pa ga je tūdi kokot prtisno z gnojišča. Zoškrāban od kokótovij škraplov pa žalosten se je napoto f svejt. Gizda njemi je nej pistila, da bi noso te špot na sebi. Pravijo ka so lidje vidili takšo čudno stvar, ki je šla mimo Fokovec kre potoka, mimo kapele v Seli pa blūzi Prosenjakovec prestopila graničo. Či je to bio plivanošov puran, ne ve nišče.

Drobci iz mojih spominov

Pred združitvijo Prekmurja s Slovenijo so pod Madžarsko imeli upravo v rokah pravzaprav v glavnem notarji — občinski tajniki. V notarištvu je bilo združenih — po velikosti in legi — nekako 5 do 8 vasi. Vas je imela sicer svojega ri(h)tarja, vendar je tudi vaške posle v glavnem reševal notarš, občinski župan pa podpisoval. Mali ritar je bil občinski sluga, ki je imel med drugim nalogo, da je po vasi bobnal in skupaj z bobnanim vaščanom razglasil, »dal na znanje« uradne ukaze, odločbe in podobno. Notarši so med drugim sklepali obvezne civilne poroke, vodili rojstne, poročne in mrljske matrike ipd. Delali so tudi prodajne, ženitne in druge pogodbe in testamente. Pogodbe in oporoke so morale stranke seveda dobro plačati.

Notarši — večinoma tujci — v Prekmurju zaradi pristranosti, podkupljivosti, oholosti, izrabljanja, razen nekaj malih izjem, niso bili priljubljeni, celo sovraženi. Zato so ob priključitvi Prekmurja k Sloveniji odšli na Madžarsko. Vsaka vas, tudi najmanjša, je hotela in je postala samostojna občina. Ker volitve takoj pri še neurejenih razmerah niso bile možne, je bil za vsako vas, občino imenovan gerent, ki je vršil županske posle. Ti gerenti so bili skoraj izključno preprosti kmetje, ki so obiskovali ponajveč vaške dvorazrednice, nevešči pismene slovenščine in uradovanja. Spočetka so jim pošiljali razglase in dopise tudi v prekmurščini. Bilo je mnogo dobre volje in ob hvalevredni izdatni pomoči orožnikov je uradovanje dobro steklo. Včasih je bil tudi kak spodrsljaj. Ko smo zahtevali od gerenta za prosilca za orožni list »pismo o glasu«, kakor se je takrat zvalo, potrdilo o nekaznovanju, npravstveno spričevalo, je prišel odgovor: »Prosilec ima lep, močan glas.«

Nekateri gerenti so uradovali skrupolozno vestno in natančno. V tem oziru pa je gotovo posekal vse gerent goričke narodnostno mešane občine, ki je pri ljudskem štetju 1921 vpisal v pole v rubriko »materni jezik« pri dojenčkih in najmlajši deci: »ešče ne guči«, še ne govori.

Ščasoma so bili župani izvoljeni. Več vasi se je združilo, nekako kakor nekdanje notaršije in dobile so na tečajih izučene občinske tajnike.

Na okrajnem glavarstvu v M. Soboti je bil prva leta kot vladni koncipist tudi pisatelj Marija Malešič. Ko je nekoč zasliševal kmetiča iz goričke vasi, pride k njemu okrajni glavar Lipovšek in mu pravi: »Ko boste gotovi, gospod kolega, pridite k meni!« Možiček je mislil, da se Malešič piše Kolega in ga dosledno tako nazival.

»Nej bilou tako, gospon Kolega.«

»Etak je tou bilou, gospon Kolega.«

»Zavalin jin lipou, gospon Kolega pa na pavidenje.«

Tako je imel pisatelj, absolvirani jurist Matija Malešič v Prekmurju napol nepismenega kolego.

Weindorfer iz Bakovec je v jesen v začetku dvajsetih let kopal ob pokopališki živi ograji grob. Tisti dan je bil lovski pogon na zajce in neki dolgouhec se je zatekel v ograjo, kjer je grobar kopal grob. Ta ga je, prestrašen ali razveseljen, to se ni moglo dognati, kresnil z lopato tako, da

je obležal mrtev na licu mesta. »Ubijalca« so lovci prijavili v kaznovanje okrajnemu glavarstvu. Ko sem ga kot takratni kazenski referent po zakonu o lovu zasliševal, je toženi s tako nedolžnim obrazom tako prepričljivo trdil, da ga je zajec napadel in da ga je v samoobrambi po nesreči nehotе ubil. Protidokazov ni bilo. In dubio mitius — v dvomu milejše, so nam nekđaj razlagali na univerzi v Pragi. Kaj sem si hotel drugo kakor mu reči: Če vas je zajec res napadel in ste si z lopato rešili življenje ali odvrnili telesni poškodbı ter zajca ubili v samoobrambi, vas ne moremo obsoditi, ste oproščeni, podpišite zapisnik in z Bogom. Revez je odšel v Ameriko in ko se je po dolgih letih vrnil, se mi je po več ko 30 letih prišel z lepim pozdravom zahvalit za »salamonsko«? sodbo na dom.

Ahčin iz Murske Sobote je dober previden voznik rešilnega avtomobila, enkrat pa je le nadsral. Poznojesenskega mrzlega, vetrovnega, temnega deževnega vremena precej pozno zvečer prisopiha k njemu cigan iz Črnelavca in ga za božjo voljo prosi, naj nujno zavozi v Črnelavce po porodnico v sili in jo prepelje v bolnišnico. Ahčin prošnjo takoj usliši. Pri Črnelavcih da Rom šoferju znak, naj ustavi. Ko obstane, cigan izstopi in izgine v temi. Ko se je Ahčinu predolgo čakanje zdelo le preneumno, je začel poizvedovati o porodnici, vendar je ni mogel iztakniti v celih Črnelavcih in vrnil se je v Sobotu brez nje in cigana, ki je medtem že po prijetnem potovanju doma ležal in se smejal na toplem bolj kot Ahčin.

Pred leti je bilo mnogo deževja in voda je preplavila in zblatila mnogo travnikov. Mnogo goveje živine, ki je jedla blatno okuženo seno, je zbolelo na metljavosti. Okrajno glavarstvo v Murski Soboti je prek občin pozvalo kmete, da prinesejo okrajnemu veterinarju goveje blato v mikroskopski pregled in ugotovitev bolezni in izdaje zdravila ter navodila kako ga dajati govedu. Veterinar Samec Joža je v svoji pritlični verandi pri odprtem oknu svoje hiše blizu soboške železniške postaje pregledoval z drobnogledom prineseno robo, kmetje pa so stali zunaj pod oknom in se menili. Pa se oglasi eden: »Koršmid pa pač ne bi ščeo biti pa po teh kravjekih rova-ti.« »Njaj, njaj,« se oglasi drugi, »vej je to njüov kruj.« »Hvala lepa za tak kruh« odgovori Samec skozi okno.

V neki vasi je mali ritar naročilo glavarstva površno na znanje dal ali pa ga kmetič ni prav razumel. In pojavil se je v pisarni glavarja Lipovška z velikim mesarskim cekrom, se postavil pred pisaino mizo, vzel iz cekra velik lonec poln neblagodišęęega produkta iz govejega hleva in ga postavil pred njega na kup spisov, rekoč: Esi san jin prineso kak so vö-pisali. »Ne k meni, koršmiti morate to nesti,« ga poduči glavar Lipovšek.

Davnemu sosedstvu naproti

(vtisi s poti po Avstraliji)

O sosedstvu bi se dalo napisati marsikaj, zlasti o tistem na vasi. Narodopisci in družboslovci bi vedeli povedati, kako so se s selitvami iz vasi v mesta, z zaposlovanjem v industriji in novogradnjami (nadstropne hiše), spremenili na vasi tudi sosedstveni odnosi. Ljudje so postali prejkone bolj ozki, vase zaprti, če ne celo malomeščanski. Le malokje je ostala še na vse strani odprta kmečka duša, razdajajoča se v svoji zaupljivi širokosrčnosti. Pristo in od novodobne civilizacije neskaljeno kmečko prav so ohranili le oni redki kmetje, ki so ostali na rodni grudi in vseskozi vztrajali na njej, ohranjajoč dobrososedske odnose.

Nekaj takih kmečkih grč je ostalo hvalabogu v naši neposredni sosesčini. Vsa ulica je odmevala od smeha, ko so razkladali svoje Jožkov Jožkec, Lemezov Dogar ali Balažov Jožko. Slednji — naš levi sosed pa se je izselil v daljno Avstralijo za sinom prvorojencem, ki se je bil izselil tjakaj že v 60-ih letih. Čez nekaj let se je odselil tja še mlajši sin, potem ko se je oženil z našo Aniko in sta dobila že prvega otroka. Slovo je bilo toliko težje, kolikor daleč je bilo do njihove nove domovine. Da bi olajšala težo slovesa, sva jim s sestro obljubila, da jih bova obiskala čez leto in dan. Obljubila dela dolg in najin obisk je postal stalni predmet pisemskih izmenjav. Ob letu ga sicer še ni bilo moč ostvariti, ko pa so bili Strici (po romanu Miška Kranjca, v režiji Franceta Stiglica) posneti in je nastalo iz njih čisto nekaj drugega, kot sem si prizadeval s svojim sicer zahtevnim deležem, sem se odločil. Nobenega razloga ni več bilo (zlasti potem ko sta vodstvo projekta in Viba film zavrnila moje zahtevo po koreniti korekturi dialogov), da bi nameravano pot še odlagal.

Po kratkih pripravih sem v brezglavi naglici, kakor da se odpravljam v Prekmurje, popokal stvari in zadnji hip prisopihal v Ljubljano, kjer me je že čakala sestra s svojo prekoceansko kramo. Nekaj čez polnoč sva se 23. decembra s SAVA ekspresom zapeljala proti Beogradu. Vlak ni imel zamude, po mukotrpnem tovorjenju nagrmađene prtljage sva pricijazila na letališče že dopoldne in občepela tam celih 12 ur do poleta. Sestra niti od daleč ni marala pogledati letala, ki je že stalo ob letališkem poslopju. Formalnosti pred vzletom so se začele šele pozno zvečer, zato so bile ob velikem številu potnikov toliko bolj mučne. Ob pol polnoči smo se po dolgem kuloarju končno nagnetli v letalo in četrte ure zatem je težko letalo nalahno vzletelo. S sestro kar nisva mogla verjeti, da smo že v zraku. Šele ko so nam elegantni stevardi in stevardese kazali pakete za kisik in drugi pribor za ravnanje v sili, razdelili hladilne krpe, propagandne revije in slušalke za radio ter tonski priključek kinopredstav, tedaj šele sva v celem dojela, da zares letimo. V reviji je bilo predstavljeno naše čezoceansko zračno plovilo: Boeing 747 avstralske družbe QANTAS. Komaj smo dobro povečerjali — servirali so nam opolnoči, smo se čez slabo uro že spuščali nad Atenami. Pritisk na bobniče je bil tako silovit, da je zbujal celo podremance. Midva s sestro nisva spala, vdajala sva se razkošju po-

leta, saj sva oba letela prvič. Bajna iluminacija mesta — prispodoba spečega Betlehema v predbožični noči. Najbolj je izstopala seve impozantna, razsvetljena Akropola.

Postanek se je razpotegnil na uro in pol. Prihajajo Grki, ki jim komaj še najdejo prostor. Pravoslavni duhoven je na moč podoben rajnemu Makariosu, zatilje mu pokriva kratka krtka. Po vzletu spet demonstracija varnostnih dihalnih naprav z dodatnim kisikom. Z Ano skušava posili zadremati v sanjavo plovečem zračnem velikanu, vse zaman. Bova fizično vzdržala težo dolge, predolge poti?

Brezup temine na mah prekine jutranja zarja — nekaj ur prej, preden smo jo po uri pričakovali. Temu je botrovala seve časovna razlika. V daljavi zažare škrlatnordeči prameni na morju (letimo gotovo nad Sredozemljem), ki se zajedajo globoko v horizont. Mar ti krvavi zublji odsvitajo bližino Libanona, njegovo tragiko državljanske vojne? Morje rdi čedalje bolj in prevzeti od prizora se zgrinjamo k okenčkom ter budimo še speče. Da ne zamudim edinstvenega prizora! A preden se pridrenjam do prtljage in izvlečem praktico, mi uspe posneti le še krvave zarje obledelo sled. Zdajci zasiye v soncu prva gmota oblakov — beložoltih kep, ki prelestno prestirajo širno planjavo horizonta. Blagodejna kopel sončne luči, ki v odsvitu kopastega pregrinjala meglic kar ščem v oči: kdo bi še mogel spati!? Sosed Hrvat mi blagohotno odstopi prostor ob oknu, vsiljivcu. S Qantasovo popotno karto na kolenih in z aparatom v roki lahko zdaj neovirano spremljam pot in slikam efektne prizore zunaj aviona. Mičkeno letalsko okence se mi odkrije kot velikansko okno v svet: moj bog, saj bom videl takorekoč pol sveta, če mi bo sreča mila! Hvala ti, vrli sosed hrvaški. Tole spodaj ne more biti drugega kot dokaj ravno odsekana obala Bližnjega vzhoda. Da, to je Libanon, z gotovostjo zatrdim radovednim sosedom. Azija! Medlo izrisane silhete dolin in planjav. In čez čas Saudska Arabija, rdečkaste puščave peščeni pozdrav. Sonce v zenitu kar vidno žehti v migljajočem odbijanju zraka ob jekleni ptici.

In zdaj spet morja široka ravan, posuta tu in tam z belimi, snežnim kepam podobnimi oblaki. A kje sploh smo? Je to Perzijski zaliv ali že Arabsko morje? Stevardov in stevardes ne kaže motiti z vprašanji, že tako imajo polne roke dela. Saj nas mora biti v letalu krepko čez 400. Nape njam oči, da bi na sivomodri preprogi uzrl morda Dubay ali Abu Dhabi. Ne eno ne drugo mi ne uspe. Smo nemara šele nad Bahrainom? Treba bi bilo imeti nadrobnejšo karto specialko, kakršno so imeli naš dedek o dolnjem koncu Slovenske Krajine (vojaško!). In še kompas povrhu. Le zakaj ga nisem vzel — v skrinji čemi kot pozabljen relikv iz druge svetovne vojne, ki sem ga 1944, v smrtnem strahu snel z rešilnega čolna, odvrženega iz ameriškega štirimotornega bombnika. Fant, kako lepo, mirno plovemo zdajle mi, koliko strahov pa so morali prestati tisti piloti in posadke!

Izdatno kosilo, da se pladenj kar šibi pod njim (sestra je naštela kar 13 jedi); za našo uro kar prezgodnje, a glej, tod je drugače, poldne je očitno že mimo! In tole spodaj bo brez dvoma že Indijski ocean. Boeing plove počasi, kot da se mu nič ne mudi (Ani se zdi, kakor da lebdimo v zraku). Sonce se blešči na gosto zanetanih krilih in motorja se od časa do časa rahlo zazibljeta s krilom vred. Toda glej: sence na avionu so že popol-

danske! Le kdaj bomo dosegli ta neskončni Bangkok? To drugo postajo so načrtovalci poleta projektirali kar malo predaleč: skoraj 10 ur nenehnega leta.

Je tole spodaj polotok nad Bombayem ali že nad samim Bangkokom? Oba ga imata vrisanega. Dan se kar vidno nagiblje v zaton; kar čuti se, kako prehitevamo čas. Za sabo imamo bržčas že pol poti. Zdaj pa res ne morem povedati ljudem, kje natanko smo. Celina že, a kaj ko je nedoločljiva z višine 12000 metrov! Bombaya že ni bilo videti, čeprav leži ob črti leta. Večno se pa tudi ne moremo cijaziti v ta preklicani Bangkok. Bomo videli njegova zlata Budova svetišča? Po konfiguraciji tal, urejenosti obdelovalnih površin bi človek sklepal, da je pod nami Tajska. Sklepanje utemeljeno: capitan poleta razloži, da se bomo čez dobre pol ure spustili v Bangkoku na tla. Le še širok pas polotoka in oddahnili se bomo, si pretegnili premrle ude. Dasi je že večer, je tropsko soparo čutiti celo v letalu, čeprav ima izvrsten air condition, naravnan za vsakega potnika posebej. A ne gre le za soparo, telo je po dolgem poletu kot ukleščeno v domala nepomično tesen gostih sedežev. Toda glej časovni preobrat: na naši evropski uri bo šele poldne, po tukajšnji tajski pa je že 7 popoldne. Na jugovzhodnem koncu Avstralije, kamor letimo, bo časovna razlika še večja.

In končno spust, pristajanje v zavojih je tako zložno, da se privezati skoraj ne bi bilo treba, ko bi Qantasovi fantje in dekleta tega ne kontrolirali in strogo zahtevali. Škoda le, da se v mraku že težko razpoznajo obrisi svetle tajske prestolnice in da si ne bo mogoče ogledati teh vzhodnih Benetk v bleščavi njihovih zlatih pagod. Ko smo pristali, so osvežujoče dahnila v nas sveže zelene, rahlo zamočvirjene tajske trate. Sicer pa je svoboda gibanja dokaj omejena. Uniformirane tajske policajke so tako čuječe, da na letališču še slikati ni mogoče, kaj šele pohajati okrog. Prav nič nimamo od toliko obetavnega tajskega vele mesta, vsaj tisti ne, ki smo izstopili zadnji in zamudili avtobuse letališkega terminala. Preostane nam le, da si ogledujemo naš Jumbo-yet, ki po velikosti prekaša vsa okoliška letala. Sestri ne gre v glavo, da se taka mrha lahko dvigne v neho in tam lahkotno plove. Komaj se zunaj dobro oddahnemo in naučijemo vlažnega zraka, že se moramo vkrcati. Vzletimo pa šele, ko se dodobra znoči. Ob nočni razsvetljavi mesta prav tako ni moč videti kaj prida. A še bolj mi je žal, da ne bo mogoče videti pestre podobe malezijskih in indonezijskih otokov. Mračne misli prežene za hip veličastni vzhod lune na vzhodnem obrobju Tihega oceana. Nenavadno velika in svetla ploskev luninega ščipa in za hip mi uspe prepričati sestro, da smo dohiteli »polnočno sonce«
južne poloble.

Ponoči je zračna plovba še počasnejša, skoraj nepomična. Bo tudi dolgočasna? Vodstvo poleta skuša pregnati dolgčas s kinopredstavami; ima poseben sistem projekcije na petih platnih istočasno. V vsakem predeľu letalskega velikana pa vrtijo poseben film. Z našega mesta je bilo moč spremljati predstave na treh ekranih hkrati. Filmske projekcije pa me začuda niso uspavale, kot TV doma, prej dražile. Motile so me že popoldne, ko smo zaradi njih morali zagrinjati okna. Tudi sicer ni bilo računati s spanjem, saj je bila po ozkih hodnikih stalna promenada v kadih in toalete. Tudi postrežba je bila budna kot le kaj: stregli so na vsake 2, 3 ure, izbrano in izdatno. Le na trenutke se je zdelo, da letalo spi. In v enem

takih trenutkov nas je začelo sredi noči krepko zanašati. Letalo se je nagibalo zdaj na levo zdaj na desno stran, naprej in nazaj. Veleli so nam, naj se privežemo, čeprav smo bili na najvišji točki leta. To pač ni navadno guganje aviona, sunki so vse premočni in pogostni. Panike med potniki sicer ni, vsaj glasne ne, vsi stoično prenašamo to čudno stanje upajoč, da je le začasno. In res je bilo. Je bilo krivo letenje čez ekvator ali je bila posredi kakšna nevihtna fronta? To zadnje je bilo verjetno, saj se je pod nami bliskalo. Posadka se ni zmenila dosti za nevihtne strese. Čez čas izplovemo spet v jasnino zvezd, osvetljeno od lune, ki je lebdela že tik nad nami. In glej, lunin soj je dovolj, da je moč uzreti obrise otočja pod nami. Ta in oni otok je posejan z lučmi, kakšen celo kroginkrog, da je videti kot biserna ogrlica na gladini morja. In v daljavi spet. Je to niz indonezijskega otočja okrog Jawe, ali morda še bolj verjetno skupina otokov, ki sestavlja toliko slavljeni otoški raj pod imenom Bali? Slednjič izgine tudi ta nočni prizor, ki privabi k oknom množico budnih občudovalcev. Zdaj ni videti zunaj ničesar več: zadnja priložnost za spanje ali vsaj kratkotrajni dremež. Tu in tam komu le uspe, da za hip »povleče dreto«. Moji sestre tudi. Meni pa najbrž ne puste spati premočni vtisi. Le kako bom prečul že tretjo noč po vrsti? Vsa moja bit je v zanosu velike zavzetosti in pričakovanja. Trenutno si želim, da bi doživel reprizo včerajšnjega jutra. Bodi kot naraven pojav jutranje zarje, če ne že kot simbol trpljenja tukajšnjih narodov. Slednjega ne bo moč odmisлити, nesrečna Kampučija krvavi prav blizu tod. Bogve ali sploh še plovemo nad morjem ali že morda nad tretjim kontinentom naše poti, nad samo avstralsko celino? Komaj sem si jutra zaželel, že začenja odstirati noč svojo temačno kopreno in jo zavijati v bledico jutra. Tokrat se zariše na vzhodu le ozek pas rdeče zarje znad obzorja, brez refleksov v področje izpod njega: zgovoren znak, da smo že nad celino. Avstralija! Še hipec in dan se odstre, pod nami je modrikasto zelena pokrajina, na trenutke tudi rdečkasto rjava, reliefno bolj položna, le tu in tam razgibana, gorata. Možno je opaziti celo naselja, reke, ceste. Čez čas se panorama bolj izgladi in preide v ravnino, rdečkasto sivo, bržčas osrednji puščavski predel novega kontinenta.

S sosedom Hrvatom sva toliko klepetala, da sva se že skoraj spajdašila. Vem že vso štorijo o njegovem vrlem sinu, kako je obogatel v novem svetu, kak športnik je, kako dobro strelja. Možakar mi je postregel s šilcem domačega žganja, od katerega se mi je skoraj zvrtilo. Sicer pa je najin sopotnik zabavljaj, zakaj ne pristanemo najprej v Melbourneu in šele nato v Sydneyu, češ da nas je za Melbourne več in tudi v Beogradu so mu zadržili, da bo prva avstralska postaja Melbourne. Poprosil me je, naj poizvem pri posadki, kako je s tem in v tem smislu posredujem. Če ne bo zašlo, da mi bo prišel pomagat. Vstal sem ubogljivo in krenil v predel s posadko. Vodjo poleta z rdečo kapo pobaram, kje natanko letimo in ali mi lahko skomandira karto specialko. Pravkar zapuščamo Veliko peščeno puščavo Zahodne Avstralije, je dejal, in se približujemo Macdonnellovemu gorovju Severnega teritorija, mi je kazal na karti. Povprašal me je, če sem geograf jaz pa molče prikimam s pristavkom: amater. Na mah se je odobrovoljil in mi naročil celo kavico. Vzel sem ravnilo in ga pomerjal po karti, kje bi bil polet zanimivejši. Dasi sem bil osebno za to, da pristanemo po voznem redu najprej v Sydneyu (rad bi ga posnel iz zraka), sem zdaj

uvidel, da se bomo izognili skupini velikih jezer Južne Avstralije in tuhtal, če ne bi bilo s fotografskega stališča bolj zanimivo podpreti Hrvata in izsiliti pristanek v Melbourne. Zdajci opazim, da bomo vsak čas nad središčem kontinenta in v glavo mi šine nova, domala čudna misel, ki sem se je koj oprijel. Zakaj ne, če že izsiljujeva! Poprosil sem v svoji spakedrani angleščini, če bi se iznad Alice Springsa dvignili za hip v stratosfero tako, da bi lahko posnel celotno Avstralijo v objemu Tihega oceana. Oficir se je najprej zarežal, misleč, da se šalim, ko pa sem prošnjo podkrepil z zahtevo, je začel zatrjevati, da moj amaterizem presega vse meje. češ da je kontinent velik skoraj kot Evropa in da bi ga lahko posnel kvečjemu s satelita. Dejal sem, da mi zadostuje pol te višine, glede na to, da imam ekstremni širokokotni objektiv. Tudi to ni mogoče, je pribil oficir. Vzpon iznad 50000 metrov je smrt za letalo. Letimo vendar z Jumbo-yetom, ne s Space Shuttleom. Tedaj popustim v zadnje z zahtevo, da se letalo dvigne vsaj na zadnjem delu poti nad državo Viktorijo, ki je najmanjša od avstralskih zveznih držav in jo na severu vidno razmejuje široka reka Murray. Officer se je spet izmotaval, da ni mogoče niti to, ker da bi se tudi v tem primeru morali dvigniti vsaj na višino 400—500 km za multispektralni posnetek, kar je za potniško letalo čisti absurd. Obrnem naj se na NASO, če me sprejme v Space Shuttle. Zadostuje mi tretjina te višine, začetam, to pa moram doseči, pokaj sicer vlačim s sabo vso to težko fotokramo! Telekonvektor bom uporabil pač narobe za širokokotno funkcijo, ni šment, da bo uspelo. Zdajci zavzamem bojevito pozo. Okrog častnika se je zbral že pravcati štab posadke, a glej ga spaka, pomoč sem dobil tudi jaz: moj prisednik Hrvat se mi pridruži, mi stisne pištolo v pest, skoči na drugo stran kabine in nameri svoj revolver v oficirja s posadko. Instinktivno mu sledim s svoje strani. Kristus, se zdrznem, ugrabiteljev sem se najbolj bal pred poletom, zdaj pa to postajam sam s tem svojim sopotnikom, ki veli posadki »roke uvis« in ji pobira pištole. Le kako se bo izcimilo vse to?! Captain poleta da poklicati kopilota in po kratkem posvetu — mar govore v jeziku aboriginov, da nič ne zastopiva? — captain pove, da bodo ustregli moji zahtevi potem, ko vzamejo dodatno gorivo na bližnjem letališču. In že daje komando za nagel spust, Jumbo-bet začne delati loopinge, potniki med urnebesnim vriščem popadajo iz sedežev, midva s Hrvatom se ne znajdeva stojé na glavi, položaj obvlada le strumna posadka, ki naju na mah razoroži in nama natakne lisice. Že sem hotel nahruliti srboritega soseda, da me je zvlekel po neumnem v zračno piratstvo, nakar spazim sestro, kako me omotava z varnostnim pasom. Torej ne bomo štrbunknili v globino. Bog bodi zahvaljen! Celo uro si vlekel dreto — mi dé sestra in zadrigne pas. Ozmerjam jo, da me ni zbudila že prej, pred vso to grozo v zraku. No, nazadnje le ne morem reči, da nisem nič spal: eno debelo uro, in to za hentano ceno!

Proč nore sanje z móro, zdaj se velja posvetiti opazovanju avstralskega kontinenta, kolikor ga je še pred pristankom. Veliko mi ga je ušlo, pa bodi. Glavno je, da smo ostali v zraku. Bilo mi je skorajda hudo, da sem tako mučil Qantasove fante, čeprav v sanjah, ko nam tako fino strežejo še zadnjo uro leta.

Ko ne bi bilo gostih meglic, bi se splačalo narediti nokaž posnetkov od zunaj: letimo očitno nad širnim avstralskim nižavjem, prepredenim z

rekami in celo s plejado manjših in večjih jezer. Komaj se za snemanje dobro pripravim, se prejšnja zelena panorama umakne novi, reliefno bolj razgibani, to bo očitno zadnja tretjina te najmlajše celine, ki jo je odkril sloviti Anglež James Cook.

Letimo čez nizko hribovje Novega južnega Walesa. Še zadnji krepek zajtrk in že smo nad višjim pogorjem, ki zapira obalna mesta s Sydneyem z zahodne strani in se mu pravi menda Modre gore. Dobro pol ure pred pristajanjem v Sydneyu, s katerim se je z bogal zdaj tudi moj hrvaški priseljenik, se odkrije polkrožni pas vzhodnega avstralskega primorja. Tihi ocean! Znamenita vzhodna obala, morda sam Surfers Paradise, ki velja za avstralsko Azurno obalo. Vendar je zdaj zastrta s snežno belimi oblaki. Polkrožni oblet Sydneya pod precej oblačnim nebom. Dasi bo neefektno, velja posneti vsaj motiv z edinstveno sydneyso opero, školjkasto velegradnjo na enem izmed sydneyjskih pomolov.

Sprehod po letališki stavbi v Sydneyu je bolj muka ko užitek v dolgih gatah potečih se evropskih vandrovcov. Hude vročine s soparo ne more pregnati niti velika klimatska naprava. Temu nelagodju se pridruži še procedura carinskih formalnosti, pregled potnikov in izpolnjevanje formularjev.

Končno zadnji košček poti proti Melbournu. Košček? Sosed meni, da ne bomo prišli na običajno višino leta, češ da se jim to ne splača. Vendar je zavzel avion očitno svojo normalno višino. Slikovit prelet bariere oblakov in vzpon nad belo pregrinjalo meglic. Odmik od obale in let nad precej gorato pokrajino, nagosto preprejeno z naselji, mesti in mesteci ter gorskimi potoki. To bodo nemara Avstralske Alpe, če se kaj spoznam. Polet traja polno uro, le-ta kaže že 11,30 po lokalnem času. Torej nismo nadohknadili zamude in naši sorodniki so ne le na trnih, ampak so se gotovo že naveličali čakati. Kaj če se znajdeva na letališču sama?

Zadnje pristajanje. Pričakovanje srečanja je večje kot pozornost na pritisk v ušesih. Spust pod oblake, spet se nam odkrije morje. Nad Melbournom krožimo precej delj kot smo nad Sydneyem. Vreme je tukaj lepše, saj se mesto z okolico koplje v soncu. Odkrivajo se lične hišice z lepimi vrtovi in modrimi bazenčki ponekod. Le kje leži okrožje St. Albans, domovanje naših? Priprave za izstop, posadka se poslavlja in nam zaželi božične praznike in srečno Novo leto. Enako in na svidenje, Qantasovi vrli fantje in dekleta!

Lep, mehak pristanek. Še zavoj, dva in ustavimo se pred veliko letališko stavbo Tullamarine. Brž pot pod noge, da bomo čimprej skupaj z našimi. A prezgodaj se veselimo, čaka nas še pravcata kalvarija prekoceanškega obmejnega formalizma. Rumene carinske kartone iz Sydneya je treba vrniti, izpolnjene seveda. Na uslugo sem ne le sosedu Hrvat, ampak celi vrsti starih žensk, ki najbrž sploh ne znajo pisati, kaj šele angleško. Spet v vrsto za osebni pregled, potlej v vrsto za kovčke in nazadnje še na pregled s kovčki. Ko sva po dolgem drenjanju in potenju končno na vrsti, nama fant z blestečo značko carinika prevrne dobesedno vse. Zapletljaj z jabolkom in mandarinco: ali ni to hrana? Kaj morem, odvrnem skesano, če je ostalo, ko pa so Qantasovi strežniki stregli tako izdatno. Fant pa ni za hece in toliko da nama ne zapiše globe. Od časa do časa se odpro velika izhodna vrata, a naših ni videti. Ni čudno, mrmra sestra, ko pa sva med

zadnjimi. S težavo pritelovadiva s težko prtljago do vrat in jo naloživa na prtljažni voziček. Končno izstopiva v lep sončni dan. Hipoma se izza verige pririneteta do naju Anika in Lojze. Solze radostnega srečanja, polni naročaji svežih rož. Zvrsti se vsa naša tukajšnja rodbina — kompletno sosodstvo: oče z materjo, starejši sin Jožko s svojo ženo Kati, Lojzovi in Jožkovi otroci. Prevzamejo nama prtljago in zakorakamo v letališki park. Sveže poletno zelenje, bujno razcveteli rožni grmi sredi živahnega ptičjega cvrčanja. Skoraj uščipniti sem se moral, da sem verjel v resničnost pravkar doživetega. Naložimo se v tri avtomobile, dva nova forda in športnega od Jožkovih fantov. Vesela vožnja po ulicah melbournškega predmestja. Široke avenije, prostrana avstralska ravan. Njive, požete in nepožete, savanam podobni travniki, lične majhne hišice. Še malo poti pod vročim opoldanskim soncem in že smo v St. Albansu. Značilna arhitektura, znana nam iz slik: atrijske hišice, zgrajene s klinkerju podobno opeko, ki je dekoracija hkrati. Že smo pri naših na številki 14. Hiša v cvetju spred in zad, živozelena trata, ki kar žehti v poletni pripeki. A najprej je na vrsti preoblačenje, odvrževa zimsko navlaklo in oblečeva lahno, poletno. Sledi osvežitev s pijačo in okrepično kosilo. Nato družinsko slikanje. In kot naročeno zabrni telefon: klic z drugega konca sveta. Od tam povprašajo, če sva srečno prišla. Kompjutersko točno so izračunali trenutek najinega prihoda! Po kosilu nama Anika prinese češnje, prave češnje na predvečer božiča. Lotim se jih z divjo slastjo, a že po nekaj zalogajih me kratkomalo zmanjka. Zaspim kot bi me posekal in spim tako globoko, da še sanjati ne utegnem.

*Božič na trati, St. Albans v Viktoriji, Avstralija
Dominkovi iz Gomilic*

Rojaki iz bližnje okolice so prihajali že prvi večer gledat prisleka iz domovine, a so naju domači »varovali«, češ da sva preutrujena. Kako miho je bilo slišati govorico naših ljudi v materinem jeziku tako daleč proč od domovine!

Na sveti večer naju zbudi živahen jutranji ptičji ščebet. Mati in Anika že navsezgodaj zalivata rože. Božični drevešček bo tod pač v rožah in zelenju, nekateri krasijo kar smrekce na vrtu. A najprej je treba nakupiti božičnih daril. Zapeljeva se z našimi v trgovino in strmiva nad množtvom blaga. Cisto ameriška oziroma amerikanizirana nakupovalna mrzlica v številnih trgovinah, večidel zasebnih. Zunanji blišč skomercializiranega božiča v visoko razviti družbi.

Najini gostitelji nama uredijo za bivanje otroško sobo. Popoldne nam mine v dnevni sobi ob pripravljanju božičnega dreveščka. Domači deklici sta kar sijali od sreče: to bo naš najlepši božič! Božič v domačem vzdušju je vse kaj drugega kot oni s TV ekrana ali z uličnega živžava. Poln veselja je, zlasti če se znajdejo vkup sosedje blage volje. Manjka morda le tišine — spričo najinega prihoda kajpak — one tihotne praznične zbranosti in skrivnostnega pričakovanja, kakršna je doma na sveti večer, in jo podpira mirujoča zimska narava. Doživetje zase je bila polnočnica v moderni stalbanški farni cerkvi. Kakor nama je s sestro rahlo žal, da nismo šli kam v slovensko cerkev (do najbližje je bojda kar 40 kilometrov) — doživiva zadoščenje posebne vrste: internacionalni božič — nagovori, molitve in pesmi v najrazličnejših jezikih, tudi slovanskih. Zlasti osrednja pesem Sveta noč zveni najmanj v 10—15 jezikih, ob spremljavi domačega cerkvenega orkestra v prezbiteriju in s projiciranim besedilom na velikem zidnem zaslonu. To mednarodno sožitje na praznik božjega miru in ljubezni je ganljivo in čudiva se, da je moč to doživeti v cerkvi podeželskega mesteca. In da ljudstvo pozna toliko različnih besedil in melodij. Med slovanskimi je na prvem mestu seveda poljska svetonočna pesem. Višek božičnega občutja je stiskanje rok pred obhajilom kot izraz medsebojnega bratstva in ljubezni. Tega ljudje tu ne počno zgolj obredno in sramujoče, kot pri nas, marveč si stiskajo roke na vse strani, kolikor jih le morejo doseči. Svojevrstno je tudi obhajilo: župnik ne obhaja sam, temveč z laiki: dvema ali trem podeli kelih ali pladenj s hostijami in tako delijo sv. Rešnje telo tudi neposvečeni laiki. Kakor da se je učlovečeni Bog izenačil s človekom, se mu docela približal. Vtis univerzalnosti tega krščanskega praznika je popoln tudi v praznovanju mladine v velikem avditoriju Music halla v Melbournu, ki ga prenaša TV. Avstralski božič je enkratno doživetje tudi navzven: poletno oblečeni se zgrinjamo okrog jelke na vrtu, praznično okrašene (za to je poskrbela vsestransko urna Kati) in si dajemo duška s posedanjem na zeleni trati, s slikanjem in sproščenim čebljanjem, ko nas obiščejo še drugi rojaki iz Prekmurja. Od vsega najprijetnejše pa je spoznanje, da se naši izseljenci niso potujčili: materina beseda jim teče kot da niso na drugem koncu sveta, ampak v rodnem Prekmurju. To je velika združevalna sila, ki jim je v novi domovini nadomestila staro in jim omilja domotožje. Ljudskih običajev sicer niso mogli ohraniti spričo različne materialne kulture v novem svetu, ohranili so kvečjemu one, ki so povezani z nezahtevnimi domačimi šegami. Tako smo na Števanovo voščili godovnjaku Baligaču prav po prekmursko z »justanjem«.

le repe ali »cmera« nismo imeli pri roki. Zaslužil bi seveda vse kaj več, denimo torto z več »nadstropji«, saj vzdržuje tesne stike z rojaki, tako Prekmurci kot drugimi Slovenci, predvsem v okviru najstarejšega in največjega slovenskega društva v tem delu Avstralije — SDM, Slovensko društvo Melbourne. Imel sem priložnost ogledati si domovanje tega društva na tako imenovanem Slovenskem griču v Elthamu, kamor me je beltinski godovnjak zapeljal drugi dan božiča. Na tradicionalno božično srečanje so prišli Slovenci od vsepovsod, člani in nečlani, sedli skupaj in se povselili. V društvenem koledarju sem razbral, da imajo pogostna družabna srečanja, tudi proslave s kulturnim sporedom. Ko me je predsednik društva pozdravil in obdaroval pred tolikšnim občinstvom, sem prišel v nemajhno zadrego; presenetila me je živahnost in vitalnost društvenega življenja, sem izdaval v mikrofon, jim zaželel tovrstnega elana še za naprej in to tudi zapisal v spominsko knjigo društva, ko sta mi predsednik in tajnica razkazala društveno knjižnico. Imel sem edinstveno priložnost seznaniti se z mnogimi rojaki Prekmurci in njihovimi družinami, kakor tudi z drugimi Slovenci in prepračil sem se, da jim je znana slovenska pridnost pripomogla do zavidljivo visokega življenjskega standarda. Mnogi med njimi so renomirani zasebni mojstri najrazličnejših strok z visokimi dohodki (povprečno sto dolarjev dnevno). Zanimivo je, da je večina naših izseljencev ohranila jugoslovansko državljanstvo, ali pa ima dvojno, jugoslovansko in avstralsko in s tem zagotovljeno možnost neoviranega vračanja v staro domovino. Prav zato si pustijo odprto pot tudi s tem, da se politično in strankarsko ne izpostavljajo v zasebnem in javnem življenju.

Podobno stanje sem lahko ugotavljal naslednji dan ob priliki izleta na jezero Eppalock tudi pri srbskih izseljencih. V smislu vsenarnodnega in versko-cerkvenega organiziranja je njihova društvena dejavnost morda še bolj razgibana (enako tudi hrvaška, dasi strogo ločena od srbske). Na Eppalocku so nama najini gostitelji s svojimi prijatelji naredili bogat piknik, poskrbeli za vožnjo po jezeru v motornem čolnu, ribarjenje in kopanje v že dovolj ogreti jezerski vodi. Vračamo se ogoreli, s pravšno podlago za na morje. Božična kopel v naravi je bila spet nekaj svojevrstnega, nam nenavadnega.

Zadnje dneve pred koncem leta so izpolnjevali predvsem številni nakupi v shoppingih, pri čemer so se najini gostitelji še prav posebej izkazali. Posebne priprave za silvestrovanje in Novo leto so imeli tudi člani narodno zabavnega ansambla »Slovenski kvintet«, ki ga vodi Lojze, Anikin mož. Po njuni zaslugi sem se silvestrovanja tudi udeležil v enem izmed izseljeniških klubov. Ob slovenskih in mednarodnih popevkah in vižah je poplesaje minevalo staro leto in se predstavilo novo. Le šoferji so to najdaljšo noč potegnili krajši konec, saj ne sme imeti voznik niti pol promile alkohola v krvi.

Ce smo staro leto sklenili z dobro voljo in ga zalili z dobro kapljico, smo s šampanjcem pozdravili tudi novo — z voščili, ki so menda enaka po vsem svetu. Sicer pa smo veselo začeto novo leto nadaljevali s praznično mašo — spet v domači farni cerkvi — ter optimistično prisposodbo, množičnim krstom novorojenih Maltežančkov. Optimistično, pravim, kajti na moč smo se otepali pesimistične, ki se je tudi ponujala, in sicer v obliki novoletne nevihte: menda ja ni to zunanje znamenje zloveščega Orwello-

vega leta, v katerega stopamo, leta nevihtnih konfliktov v mednarodnem življenju? Ali pač? Kislo vreme kot uvod v novo leto ne sme biti razlog za črnoglede slutnje, naj jih napoveduje kdorsibodi. Praznujemo še naprej v družinskem krogu, razgreti od prazničnih dobrot in sladkega vinca, zlasti še ob duhovitih spominih Balačovega očeta Jožefa in zabavni peripetiji ob novopečenem avstralskem narodnem junaku, maratonskem tekaču Cliffu Youngu, ki je pred kratkim pretekel pot od Sydneya do Melbournea v rekordnem času in prileten kakor je (62) dobil poleg nagrade še rosno mlado nevesto (23).

Da nas ne prikrajša za potrebno vedrino ob začetku, se je sonce drugi dan Novega leta (praznujejo ga tudi Avstralci) hotelo prav odkupiti za černost prvega dne. In da »mlado leto pride z novim cvetjem,« kot poje slovenski pesnik, je bilo najbolj primerno obiskati kraj, kjer ga je moč najti v največjem izboru: Kraljevi botanični vrt. Mnoštvo eksotičnega drevja in cvetja, ki je blestelo v žarkih jutranjega sonca in se enkratno odčrtavalo na jasni modrini neba. K temu še vrsta omamnih vonjav in ugodje je popolno. Dovolj je, če ležeš v travo in že si v opoju eteričnih vonjav s kratko pristriženih trat zelenega pregrinjala. Ob lepoti vsega vidnega in rajskem zgolenju v krošnjah skritih ptic je doživetje popolno in človek bi kar obležal v objemu narave. Nasičeni z eksotiko v eldoradu lepote se vračamo v mesto ob razigranem obrežju reke Yare, ki teče skozi Melbourne in ob njej poležavajo ter piknikujejo številni izletniki, po njej pa plovejo vsa mogoča plovila. Z Lojzetom imava kaj ujeti v objektiv.

Praznovanje vendarle ne more trajati v nedogled in ob pirovanju nakopičeno energijo je treba sprostiti na neki način. Ženskam uspe to že med prazniki ob štedilniku in mizi, moški pa si utegnemo poiskati primerno opravilo šele na delavnik. Taka priložnost se nam je ponudila z novo verando, ki so jo začeli delati že pred najinim obiskom. Najino pomoč Balačovi sicer hvaležno odklanjajo, vendar s sestro vztrajava, čeravno ne moreva dejavno prispevati k nastajanju začetega dela. Menda se pri tem nezavedno predajava občutju onih nekoč živih, a zdaj že minulih časov, ko smo si sosedje pri vsakem večjem delu prihiteli na pomoč, kakor bi se zavedali, da le tako krepimo medsebojno spoštovanje in ohranjamo duha pravega, tvornega sosilstva.

Ta teden smo si ogledali še to in ono znamenitost, na primer Melbourneški Narodni muzej, trgovsko hišo Myer, znamenite cerkve (katedralo sv. Patricka, frančiškansko cerkev, Pavlovo katedralo).

Božične svetke je zaključila viharna noč z oblačnim jutrom. Treh kraljev tod ne praznujejo tako slovesno, kot jih naša cerkev doma, praznujejo jih pa vendarle, vsaj katoličani. Kljub mrkemu vremenu si ne damo zmesti načrta in jo mahnemo na morje, na bližnjo obalo Williamstown. Plaže prazne, le tu in tam se je ojunatil kdo v valove, ki jih je gnal dokaj hladen južni veter. Zapeljemo se ob obali na obsežno mestno plažo St. Kilda; tu se veter unese in sonce prežene oblake. Med prve kopalce se pomešamo tudi mi in se na razsežni, več kilometrov dolgi peščeni plaži prazimo v soncu. Močno sonce vidno barva kožo, še dokaj sveže morje jo hladi. Potem ko dodobra ogorimo in se osvežimo, se popoldne prvič zapeljemo v slovensko cerkev v Kew k popoldanski službi božji. Peščica ljudi svede ne more pričarati praznika, najsi se duhovnik še tako trudi v svojih

vznesenih besedah. Prevzame naju intimna notranjščina cerkve slovan-skih apostolov Sv. Cirila in Metoda, umirjenost in funkcionalna skladnost modernih elementov v njej, še bolj pa jaslice v naravi ob lurški votlini zu-naj cerkve, obdani z razcvelimi oleandri. Betlehemska zvezda visoko na drevesu kakor da skuša priklicati vse slovenske izseljence, naj se pridejo poklonit Detetu. Kratek obisk Baragove hiše — duhovniškega socialnega doma za ubožno slovensko mladino (tu se jih je baje zvrstilo že na stoti-ne) in ogled zavodove knjižnice. Obisk pri častitih sestrah frančiškankah Brezmadežne je padel že vnoč, a ni bil zato nič manj prisrčen. Njihov dvorec naju preseneča tako s svojo velikostjo kot s svojo ohranjeno staro-žitnostjo: tiho domovanje samoti in molitvi predanih sester, katerih šte-vilo se zmanjšuje iz leta v leto in ga sestavlja le eno omizje. Večino pred-stavljajo Prekmurke s prednico Silvestro vred. Zato so na moč vesele daril svojih slovenskih sovrstnic in si želijo, da bi pomnožile njihove razredčene vrste ter širile med rojaki slovensko besedo in duha. Žetev je očitno pre-velika in delavcev vse premalo. Sestre potožijo, da jih zapuščajo pred-vsem mlade in da je z njimi sploh težko v današnjem razrvanem svetu. Betlehemska zvezda iz visoke krošnje samotno žari v nočno temo. Vidi jo le, kdor se tjakaj ozre. Vse drugače pa blesti nad mestom pravcata za-vesa luči, ki se zagrinja v nemir nočnega življenja.

Na dan v osmini božiča mimogrede obiščemo pravoslavno parohijo v St Albansu, nedaleč od naših, prav na njihov božič, blagdan srpske pravo-slavne cerkve. Verniki napolnijo ne le cerkev, temveč ves prostor pred njo in okrog nje. S slamnatim drobirjem nastlana tla simbolizirajo pre-prostost betlehemske štalice — »Hristos se rodi« tudi njim, revnim in bo-gatim, vse enako obhaja duhoven pod obema podobama. Zunaj je ko v bučečem panju, skupinsko petje se močno ozvočeno širi po vsej okolici, od koder se je prav zaradi tega izselilo baje že lepo število ljudi.

Odločeni, da naslednji dan obiščemo eno izmed svetских letovišč v okolici Melbourne, opravimo nedeljsko obveznost že v soboto v St. Alban-su. Božično petje že izzveneva, odmeva le še prisrčna pastirska popevka malega bobnarčka, ki bi odmevala tudi po naših cerkvah, a je nisem mo-gel stakniti v nobeni trgovini s kasetami. Sicer pa v Avstraliji bolj na kra-tko opravijo z božičem: na Tri kralje pospravijo vse, ne kot pri nas, kjer ohranimo božične svetke vse do svečnice. Tako so me prehiteli in prej po-drli božično scenerijo v naravi, kot sem jo utegnil posneti na filmski trak. Tega mi je za sposojeno profesionalno kamero uspelo dobiti šele pred dnevi in sicer v Kodakovi tovarni v Coburgu. Božič so podrli celo pred Pavlovo katedralo v centru Melbourne.

Vreme pa kot da se je zarotilo: bolj hladno poletje z malo sonca, pravo nasprotje onega prešnje leto, ko so okoliški gozdovi in naselja goreli v znanih požarih vse naokrog. Tako gremo v nedeljo zjutraj namesto na morje v melbournski Kraljevi zoo. Spet paša za oči, zlasti ob predstavi-nih avstralske nacionalne favne: kenguruji, emuji pa badžiji in koale in živopisne, daleč znane avstralske kače. A kot pred dnevi v botaničnem vrtu tudi tod ni bilo moč oblesti vsega. Po pikniku na prostem v senci ko-šatega drevesa (medtem je posijalo sonce in se trudilo sijati s podvojeno močjo) smo se popoldne zapodili k slovenski maši v cerkev Srca Jezuso-vega v St. Albansu, kamor pride maševat vsako drugo nedeljo v mese-

cu naš duhovnik iz mesta. Cerkev je velika, moderna, a žal skoraj prazna. Na večer obiščemo Reckove iz Gomilic, bivajoče v sosednjem mestecu Sunshine. Reckov Tinek je živahen možakar srednjih let, predvsem pa zgovoren: veliko ve povedati o tem in onem, celo o materi, kako jih je obiskala pred leti in se ji je stožilo po domači živini, njivah in pašnikih. Konec bi vzela brez njih. Sunshine (je sončni žarek) bi ne bil Sunshine, ko ne bi zorelo tod lepo obloženo sadje z vrtov okrog nizko čepečih hiš, ki drevju ne zaslanjajo potrebnega sonca. Marelice kar žarijo in od daleč vabijo. Lep si, prelestni Sunshine, a kaj ko si tako daleč od prekmurskih ravnin!

Med tednom se nam predstavi še ena izseljenska duša, Jurjeva Mariča iz Gomilic. Njena burna življenjska zgodba bi dala snov za cel roman, zgodba razseljene družine z devetero otroki. Mariča pa je kljub temu ohranila življenjsko vedrino, saj je našla svoj prostor pod soncem. Drugače pa primeša Mariča k materini besedi že marsikak angleški besedni ocvirek, medmet ali prislov in ga začini v stilu starih izseljencev. Glavno je, da ji bije v prsih še slovensko srce, vneto vsak čas za shajanje z rojaki, sproščen klepet kot tudi za obisk oddaljene domovine.

Turisti lovijo zlato v Ballaratu, zlatokopu iz 19. stol.

Naslednji dan nas pozdravi sončno, mirno poletno jutro. Sam bi se brez pomišljanja podal na morje, a zmaga volja večine in napotimo se v Ballarat, opuščeni zlatokop iz prejšnjega stoletja. Pa se posujmo z zlatim prahom, porečem in pripravim kamere z vsemi mogočimi filtri in filmi. Tokrat bom streljal z vsemi topovi hkrati. V ta namen pripravim tudi svoj najtežji »kanon«, 16 mm kamero, ki sem si jo sposodil v naši ustanovi in odraja! za filme v Kodakovi tovarni težke denarce.

Nekaj čez sto kilometrov oddaljeni Ballarat je dosegljiv v dobri uri, saj so ceste odlične in prometa ne ovirajo tovornjaki; tovor prevažajo v glavnem po železnici in z ladijskim transportom. Ves čas bivanja v Avstraliji nisem naštel na cestah toliko tovornjakov kot pri nas v enem dopoldnevu. In svet okrog Ballarata? Spet ona za Avstralijo značilna rahlo valovita pokrajina z razsežnimi savanami suhe, nepokošene trave. Ogromni neposeljeni predeli in nikogaršnja zemlja, posejana z redkim drevjem, marsikje štrlijo v nebo goli štori, morda še iz časov Jamesa Cooka. Nikomur ni do lesa, po splošni sodbi ga je v Avstraliji na pretek, četudi je obdelan les presneto drag. Redko naseljene farme z značilno nizko, široko razpotegnjeno hišo. Melton, mesto, nekoliko večje od St. Albansa, kjer je sedež gradbene kompanije, pri kateri sta zaposlena Balažova brata. Sonce je ravno v zenitu, ko prevozimo Ballarat, mesto z blizu 70 tisoč prebivalci. Zapeljemo na grič s slovitim starim zlatokopom. Nam bo dano videti in potipati pravo zlato? Ni šment, da ga kaj še imajo. In res. Vrh griča je ob ugaslem zlatokopu nov moderen Zlati muzej. V njem zlata na

Slovenska cerkev sv. Cirila in Metoda v Kew, Viktorija

kupe (pod vitrinami seveda). Toda naju z Lojzetom stresa ta hip drugačna mrzlica: snemanje zanimivega prizorišča. Kar precej začneva s panoramiranjem na stari rudnik zlata, ki so ga ohranili v vsej starosvetni slikovitosti. Hiše večinoma lesene, v slogu bajt iz kavbojskih filmov. Fijakarji s konjsko vprego, ki zdaj prevažajo turiste. Lokali so prav tako iz prejš-

njega stoletja. V njih delajo ljudje z uniformirano staro nošo in so tu zato, da bodisi strežejo bodisi kažejo star, izviren postopek dela, proizvodnje. Objektov je kar veliko: hoteli, banke, slaščičarne, kovačnica, spiralnica zlata, stara narodna šola z učiteljico vred. Z Lojzetom se povzpneva v visok rudniški stolp, odkoder se odpre razgled vse naokoli. A kaj ko mi prav ta hip odpove velika kamera: spodnji kolot se ob vsakem navitju samodejno odvíja nazaj. Da bi ga zlomek! Besen odložim težko kamero, očitno so mi dali odpisan klump. Konec traku tudi v mali 8-mm kameri. In to zdaj, ko so na voljo najbolj efektne scene ob »Zlatem« potoku, v katerem obiskovalci z izpiranjem stikajo po zlatih zrnih... Od togote mi sploh ne pride na um, da imam v mali kameri obračljiv film, ki je posnet le na prvi polovici. Tako pa jo odložim in klipsam le na diafilme. Še bog, da imam te. Treba se je potruditi, kajti srečo z zlatom poskusi tudi naša Ana. V zlati jami utegne najti najdonosnejši smoter svojega dolgega potovanja. Slišati je namreč, da ni čisto zaman to presejavanje v kositrnih pladnjih, saj drugače se ljudje ne bi v potoku tako frdamano gnetli. Ana strastno grebe po prodnatem pesku. A naj še tako napenjam potne oči, se mi v njem nič ne zasveti. Ko bi staknil nekaj zrnč vsaj za drage filme! Kar omotični smo že, ko zapuščamo ta nepotešljivi, po zlatu dišeči babilon. Kup prospektov je vse, kar prinašamo od tam. Bili bi nemara hudo nepotešeni, ko si v sosednjem Zlatem muzeju ne bi vsaj napasli oči. Tu je res kaj videti: money for yesterday, today and tomorrow — zlatniki vseh vrst in časov. Še jugoslovanske je najti, od Obrenovićev, Strossmayerja do zlatih kovancev stare Jugoslavije. Slednjič se le odtrgamo od zlatih skomin in obiščemo še ballaratski park. Ob aleji do steklene hiše rož so razvrščeni kipi predsednikov Avstralije od njene ustanovitve sem.

Nenačrtna pridobitev vročičnega bolščanja v »zlati« pesek je vneto oko, ki me prikrajša v toliko, da gledam poslej Avstralijo le z enim očesom. Ja, zlati firbec me je drago stal. Posebno, če imaš videti toliko vsega kot je na štantih osrednje melbournske tržnice — Queen Victoria Market. Ogledovanje mestnih izložb je prav tako utrudljivo že za zdrave oči, kaj šele vnete. Posebno, če je vse to domala nedostopno za naše žepe. Blago, najsi bo tehnično, tekstilno, je dokaj drago. Edino za hrano je moč reči, da je kar po naši ceni, če ne celo cenejša. Izbire je kajpada veliko več in tudi higiena je na višji stopnji.

Ogled velemesta bi ne bil popoln, če me ne bi zamikale tudi reprezentančne, celo vladne palače. Ena takih reprezentančnih zgradb je Shrine of Remembrance, nekakšen Vojni dom oziroma spomenik vojn zgrajen v obliki prisekane piramide z mogočnim grškim stebriščem ob vhodu. Spominsko vključuje dve, tri generacije, če ob prvi in drugi svetovni vojni upoštevamo še naknadno vklesano korejsko, vietnamsko in malajsko vojno. Spomin žrtvam, sinovom in hčeram Viktorije je shranjen v simbolične kamne preddverja z večnim žarom pred impozantnim spomenikom. Tu sem si lahko ogledal edinega avstralskega vojaka, ki je stal na častni straži. S piramide se odkriva lep razgled na mesto, tudi na bližnjo vladno palačo v parku, drugače nedostopno. Naredim precej posnetkov na vse strani in poprosim še vojaka, da mi pozira, kar čisto rad stori. Malce pozivitve tudi zanj, ko ure in ure togo stoji v mračni sobani naslonjen na

kopito navzdol obrnjene puške ob grobu neznanega vojaka. Skrinjo spomina sem obiskal sam, moje ženske spremljevalke niso hotele z mano in tako sem jih enkrat primoral, da so one čakale name.

Nisem si še pozdravil očesa, že sem izsilil naslednji izlet. Zapeljali smo se na moderno plažo Torquay jugovzhodno od Melbournea. Slovi kot beneški Lido, če ne še bolj. Na poti tja smo videli veliko rafinerijo nafte (ta je tam poceni z vsemi derivati vred, bencin se je v dveh mesecih dvakrat pocenil) in kompleks Fordovih tovarn (fordov je največ na avstralskih cestah, pretežno luksuznih tipov). Bežno smo si ogledali mesto Geelong, v velikosti našega Kranja ali Celja. To pa je tudi vse, kar smo ta dan videli, kajti zunaj je divjal hud veter in morje se je divje penilo. In tako smo našli v Torquayu le prazne plaže in v anorake zavite letoviščarje. V razburkane valove si drzne le mladina — čudno, da se mi to ni zdel dovolj mikaven fotoobjekt — sam ne zdržim v vodi dlje kot pol ure, saj te divji valovi ne le pogrezajo in ti spodmikajo tla, ampak ti veter zasiplje oči z mivko, ki je tu ne manjka. Ko si dodobra pokvarim že nekoliko boljše oko, dvignem roke pred silami narave in velim zapreči domov. V jezi nad muhastim vremenom odpovem izlet še za naslednji dan. »Marodiram« nekaj dni, celo v nedeljo (z očesom je slabše). Mati Balažova nam postrežejo s presnimi pogačami. Čisto take so kot doma v Prekmurju. Sploh se ves čas urno sučejo po kuhinji in gledajo, da se tudi po tej plati počutiva domače. Jemo tudi mlečne kumare — prekmursko poslastico v poletnih dneh in druge dobrote, vstevši one, ki nam jih skrbna Anika zavija na pot.

Da mi nedelja ne mine le pred televizorjem, sem se zvečer odzval vabilu dveh družin, ki sta naju povabili v goste. Zverovi iz Odranec in Čurčičevi iz Trnja, dveh sosednjih vasi. Kakor da sva prišla domov na pro-

Tipična stanovanjska hiša slovenskih izseljencev v Avstraliji

ščenje, ljudje odprtih src in židane volje. Klepetu ni konca in kraja kot da smo stara žlahta ali najprisrčnejši sosedje. Tja sta prišla še Duhova zakonca iz Velike Polane in zasedeli smo se pozno v noč. Čut nekdanj tako žive sosesčine je torej še živ med našimi rojaki v Avstraliji in videti je, da ga pridno gojijo — to spoznanje me je navdajalo z največjim zadovoljstvom.

Nečakinji in možu se je letni dopust iztekel, zato sva s sestro počitnikovala poslej večinoma z materjo Baro in očetom Jožetom. Pa z otrokoma Tatjano in Renatko, ki sta imeli še velike šolske počitnice. Sploh se drživa naslednje dni bolj doma, zabavamo se ob TV, ki oddaja na več kanalih tudi dopoldne in z duhovitimi komedijami nudi prijetno razvedrilo. Med drugim gledamo posnetek poroke maratonca Cliffa Younga, ki ga naša Ana prekrsti v Kling Klanga, da je zabava še večja.

Predzadnjo nedeljo v januarju smo namesto namakanja v morju — to nam prepereči hladni piš juga (v Avstraliji je jug hladno, sever topel) — obiskali le williamstownski zaliv z marino in manjšo bojno ladjo, spremeno v muzej. Z ladje je lep razgled na morje. Melbourne, posebno na Westgate Bridge, najdaljši most v Avstraliji sploh (5 km).

Večer nam popestri spet Balazov oče s svojimi neizčrpnimi šegavinami spomini, izdatno zabeljenimi šalami in dovtipi. Njegova zakladnica spominov je vezana pretežno na staro domovino, Prekmurje. Ko bi ga snemal na magnetofon, bi porabil že lepo število trakov in res škoda, da ga nimam s sabo. Dasi mož ne kaže domotožja navzven, pa je moč sklepati nanj že iz dejstva, da se mu — kot trdi — v vseh 25 letih niti enkrat ni sanjalo o bivanju tukaj, vedno le o svoji rodni vasi. Sploh se zdi, kakor da mu zadržana želja po vrnitvi v očetnjavo, preprečuje staranje. Kako živ je njegov spomin nanjo, kaže njegova črtica o šoštarju Ivanu in Rajvici Grofici.

Mesec dni bivanja tukaj in že sva se dodobra udomčila. Le moja sestra daje že domotožje, podobno kot nekdanj Reckovo mater. Jaz pa imam še velike načrte in kaj malo kaže, da jih bom lahko izpeljal. Predvsem sem negiben, kajti voznja po levi mi vlija sveti strah pred avtom. Sicer pa se vozim v mesto že na lastno pest, z vlakom. Čeravno velja Melbourne za bolj dolgočasno mesto, je zame dovolj živahno in komaj sledim njegovemu utripu. Rad bi ga posnel z vseh zanimivih plati tako na filmski trak kot na diafilm. Ko se utrudim od klipsanja in hoje, zavijem kdaj pa kdaj v bližnji melbournski zaliv in se osvežim v morju (dnevna karta velja za vlak in tramvaj). Čeprev ni nikoli mirno, Tihi ocean je slej ko prej večno valovit.

Priložnost za skupen izlet nam je prinesel spet Dan Avstralije 26. 1., katerega praznovanje so prestavili na konec tedna. Letos praznujejo 193. obletnico ustanovitve avstralske federacije. Za te dni smo načrtovali večdnevni izlet na Mt. Kosciusko, najvišji vrh Avstralije, kakih 350 km odtod in morda še prestolnice Canberre. Končno bom menda lahko izpolnil obljubo uredniku Planinskega vestnika (diasi). A je spet posegla vmes mati narava in nam prekrizala račune. Večdnevne ujme s poplavami iz Queenslanda grozijo poplavit tudi sosedni Novi južni Wales in Viktorijo. Tako smo morali po svareči vremenski napovedi opustiti pohod v sosednjo državo in vzpon na njene vršace. Namesto tega smo se podali na Phillip Island, čudoviti naravni park na skrajnem jugu kontinenta. Predvsem je

to rezervat za koale, kenguruje in edino avstralsko domovanje pingvinov. Po kopanju v zalivu Port Phillip Bay (svarili so nas pred morskimi psi, ki pridejo prav blizu obale) smo zvečer obiskali znamenito »Pingvin-parade«, vračanje teh prijaznih dvonožcev iz morja k svojim mladičem na obali. Prizorišče je res enkratno in turistično donosno, saj se dnevno nagrne tu več tisoč obiskovalcev. V gneči radovednežev je komaj še dovolj prostora za pingvine, ki častitljivo koracajo k svojim votlinam. Škoda le, da spričo pozne ure prizora ni bilo moč posneti na film, fleši so namreč strogo prepovedani.

Konec januarja so se začeli oglašati pri nas rojaki, ki sva jih bila obiskala. Z njimi se je najavljal čas skorajšnje vrnitve, ki je vnašal edino trpkost v siceršnjo veselost naših srečanj. Prišel je celo Vučkov Lujzi, edini, ki si od naših ljudi tukaj ni ustanovil družine. Dasi živi bolj sam, odmaknjen, vseeno odlično obvlada svojo materinščino.

Svečnica. Še bolj opuščen praznik kakor Trije kralji. Pri maši le peščica ljudi in Nemčeva Ana je zaman prinesla sveče za blagoslov. Februar se je najavil z nekoliko več vedrine in sonca. Šolskih počitnic je konec, pouk začenjajo tudi že srednje šole. S sestro spremljava naši deklici na poti v šolo, Renatko v bližnjo osnovno, Tatjanco v srednjo šolo na koncu mesta. Otroke spremljajo v šolo tudi drugi starši in varuhi. To bo očitno stranski, nezaželeni produkt multinacionalne družbe: dokaj pogostne ugrabitve otrok. Zgledna pa je varnostna služba na cesti; na poti v šolo stoje v križiščih in ob prehodih čez cesto posebni uniformirani čuvaji ali čuvajke, ki skrbе za varstvo otrok ob šolskih prometnih konicah. Takega varstva v socializmu menda ne premoremo. Res neverjetno, da poskrbi za to kapitalistična država. Sicer pa je šolanje otrok presneto draga reč. To velja zlasti za zasebne in cerkvene šole.

Predzadnjo nedeljo (za naju) smo spet obiskali slovensko cerkev v Kew, tokrat za slovo. Srečanje z novimi izseljenci, Prekmurci, Štajerci in Dolenjci. Nič manj pomemben od službe božje je čas, ki ga prebijejo verniki zunaj cerkve. A kakor marsikaj v Avstraliji, je obrnjeno tudi to: sestanejo se in pokramljajo ne pred mašo, kot so bili vajeni doma, ampak po njej. Tako tudi zdajle na cerkvenem dvorišču še dolgo po maši. Stopimo še k sestram in se poslovimo od njih bolj na hitro; hitijo na počitnice v neko kloštrsko letovišče.

Zadnji teden sva z našo Ano obiskala še vrsto ljudi, med njimi Eriko iz Maribora, Anikino prijateljico v službi, Balažove sosede in Lojzove kolege muzikante, člane njegovega ansambla. Vsi so si ustvarili zavidljivo visoko življenjsko raven, lepe domačije in vsak od njih se ukvarja doma s kakšnim hobijem. Ta mizari, oni slika, tretji muzicira, vsi od kraja pa zbirajo slovenske plošče in kasete, pa videokasete, na katerih imajo spravljen lep košček domovine. Radi bi presneli tudi kakšne slovenske filme, ki tam bolj redko zaidejo na TV program. Kar v en glas so me rotili, naj tozadevno posredujem pri ljubljanski TV, da odproda melbournski svoje igrane filme. Zlasti so se zanimali za Kranjec-Štiglicve Strice, o katerih so že brali, da jih snemamo v domovini. Obljubil sem jim to s krepko mero resignacije v srcu, ki pa ji nisem pustil do besede. So pač to naše notranje zadeve.

Sicer pa se zvrsti na avstralski TV precej jugoslovanskih filmov. Pred kratkim so predvajali serijo o Nikoli Tesli. Zanimivo je bilo spremljati angleške podnapise; po tehnični plati bi jih kazalo dati za zgled našim.

Teden dni pred odhodom sva morala ustreči vabilu Jürjeve Mariče in moža Ferenca na ponovni obisk. Tokrat sta naredila barbekju na dvorišču. Za žar jima rabi prava pravcata pečnica, toda zidana. Na veliki površini velika plošča z veliko mesa, ki ga tu ne manjka. Ferenc kuri, Mariča peče — nalašč ju nočem motiti s kakšnim slikanjem ali filmanjem, dasi me po drugi strani mika. Takole se vedeta docela naravno, po domače. Miza na verandi se kar šibi od vseh vrst mesa, z besedo pa smo izključno na tleh turniške fare. Pretiravam: Ferenc pripoveduje tudi o svoji odisejadi v ruskem ujetništvu med drugo vojno, sibirski kalvariji in svojem čudežnem preživetju. Na slovenski kulturni praznik podarim Tatjanci in Renatki slovensko-angleško jezikovno vadnico, ki sem jo staknil v Kew. Izdali so jo v Avstraliji izrecno za otroke naših izseljencev. Sestavljena je po metodi naših delovnih zvezkov. Piham deklicama na dušo, naj se učita materinega jezika ne le v narečni, temveč tudi v knjižni podobi. O, ko bi mogel pritegniti k temu tudi otroke drugih slovenskih staršev, tiste, ki so znali slovensko le pozdraviti, potlej pa varno izginili od doma!

K sreči bomo imeli nocoj še kaj videti: otvoritev zimske olimpiade v Sarajevu! Da jo bom lahko videl, sem se odrekel vabilu na Eltham, kjer me je čakala prijetna družba. A sem spet dobil po glavi: nocoj so na sporedu le posnetki prejšnjih zimskih olimpijad. Otvoritveno ceremonijo so nam obljubili za jutri. Čakali smo jo s toliko večjo nestrpnostjo. In dočakali, toda žal okrnjeno: posnetki prek satelita so bili sicer kvalitetni, a kaj ko jih prekinjajo z reklamami kot med igranim filmom, da ne vidimo lepo število držav!

Ce že nismo šli na Mt. Kosciusko, pa pojdimo vsaj na Mt. Macedon, najbližjo goro. To je nekakšna melbournska Smarna gora. Oziroma je bila, kajti zdaj je požgana skoraj v celoti, kot še vrsta gozdov in naselij od lanskih požarov. Spotoma si ogledamo gradnjo hiše, katere leseni oziroma tesarski del ravno dokončujeta Dominkova brata z očetom. Na Mt. Macedonu in vso pot navrh pa lahko vidimo le požgana in ožgana drevesa ter osmojelino tako nastalih goličav. Ognjena stihija je ostala v spominu domačinov kot pravcata apokalipsa. Močno sonce kakor da dodatno žge še preostalo lesovje. Ob velikem zidanem križu vrh hriba, spomeniku žrtvam prve svetovne morije je razgledna ploščad z vklesanimi smerokazi na vse strani. Gledamo, kje leži St. Albans, od katerega se bo treba kmalu posloviti. Vse mine, premine, kot so minili ti lepi kraji v veliki naravni katastrofi Južne Viktorije.

Ker za Slovenijo ni bilo puščice na mt. macedonški razgledni plošči, Tatjanco pa je mikalo vedeti, kje leži, sem ji jo pokazal doma v njenem šolskem atlasu. Četudi avstralski šolski atlas ne prikazujejo Jugoslavije pobliže, z mejami njenih republik, mi vendarle uspe deklici vsaj s svinčnikom orisati meje naše ožje domovine. Zlepa se nisem potrudil z zemljepisom tolikanj, kakor to popoldne in imel sem občutek, da sem vzbudil interes v dekličinem srcu. Morda celo več — kanček veselja ob tem, da je uzrla vsaj na karti lego svoje rodne domovine. Jo bo prevzelo kdaj tudi domotožje?

Zadnjo nedeljo najinega bivanja na južni polobli se je sonce kar smujalo z neba. Greh se mi je zdelo, ne izkoristiti ga, a za morje spet ni bilo časa. Z Richardom, Lojzetovim kolegom v ansamblu smo bili domenjeni, da mi bo razkazal 2. kanal avstralske državne TV, pri kateri je zaposlen. Tja in nazaj smo se peljali čez impozantni Westgate Bridge, nato tik ob morski obali mimo peščenih plaž St. Kilde, kjer je bil pravcati poletni živžav. Ogled ene največjih TV postaj Avstralije je imel seveda prednost in Richard se je potrudil, da mi jo je razkazal. Ogledal sem si studie, tehnične naprave, svetlobni park, snemalno tehniko in Master Control, njihovo glavno kontrolo. Tu me je seznanil z dežurnima uslužbencema, ki sta se dala za-motiti in pokazala zanimanje za našo TV. Poudaril sem, da je moj obisk za-seben in da sem si prišel ogledat njihovo TV hišo zgolj po naključju. Po-sebej sem si ogledal naprave za podnaslavljanje in njihovo bogato videote-ko, kar je pri nas šele v nastajanju.

Ce sem že imel srečo s posvetno ustanovo — angleško govoreča usluž-benca sta bila voljna razkazati mi celo več, kot sem pokazal zanimanja, sem bil pa prikrajšan za podobno uslugo pri duhovski gospodski. Duhoven, ki opravlja dušnoparstirsko službo med Slovenci tega okrožja kakor da je pozabil na vprašalnik o pastoralnem delu med izseljenci, ki sem ga bil sestavil po njegovem nasvetu. Nanizal sem vrsto vprašanj v tej smeri že med tednom, gospod je v nedeljo prišel, kakor je obljubil, a kaj kmalu spet šel, češ da ne utegne, drugod čakajo nanj. Nisem silil vanj, ne prosil za obisk ob delavniku, pustil sem beležnico nepopolno. Osrednji odgovor na lastna vprašanja tako in tako vem: pastoralno delo med slovenskimi izseljenci je silno otežkočeno spričo pomanjkanja izseljenskih duhovni-kov — za ves melbournski okoliš sta samo dva. Uspehi izostanejo tudi zaradi oddaljevanja vernikov od cerkve, bodisi zavoljo stapijanja v angle-ško cerkveno srenjo ali iz golega zanemarjanja verskih obredov. Vsaka tovrstna anketa bi bila prejkone porazna.

Še eno grenko sem moral požreti pred odhodom domov. Predzadnji dan sem se seznanil z nekim našim fotografom oziroma zahtevnejšim in vsestranskim foto-in kinoamaterjem. Z njim me je seznanil Mariborčan Branko, nekdanji član Lojzove družine muzikantov. Projiciral mi je diapozitive in kinofilme iz Tasmanije in Velikega koralnega grebena, širo-kega teritorija ob severovzhodni obali avstralske države Queensland. Great Barrier Reef je največje sklenjeno koralno otočje v Tihem oceanu, edinstven naravni rezervat in spada ob drugih, kot je npr. Ayers Rock, med težko dostopne naravne bisere Avstralije. Skratka, projekcija mi je odkrila to celino še z druge plati in če ne bi imel fiksan datum povratka, bi ga najbrž odgodil še za teden, dva. Kljub temu sta Branko in Ludvik naredila načrt za obisk najbližjega naravnega parka v pogorju, ki ga ob-kožajo jezera — pokrajina torej, kjer bi bilo moč najti obilico motivov. Slo je vsega za razdaljo kakih 250—300 km. Toda za predzadnji dan je bil načrt vseeno prezahteven in spričo potrebnjših opravil skoraj neiz-vedljiv. Edino, kar se da iztrgati času, je še hipec morja in za to urico po slednje kopeli v Tihem oceanu sem Branku neskončno hvaležen. Za name-ček sva z bellinskim Števanom skočila še v mesto in srečala med drugim samega Cliffa Younga, ki tačas ni tekel, pač pa nakupoval. Košeni rde-čelični mož nama je potožil, da so novokupljeni telovadni copati kratkoma-

lo pretesni. Slednjič sem stopil še na st. albanško trato k osamelemu poniju, ki je stal tam pod vedrim nebom dneve in dneve. Hotel sem ga imeti na sliki. Dobro mu je delo, da se je nekdo pomudil ob njem.

O slovesu ni, da bi govoril, ganotja smo slej ko prej dušili s šampanjcem. Sicer je pa odveč vsako cmizdranje: mi štrki prekmurski tak in tak poletavamo sem in tja, še se bomo videli tu ali tam. Zaplet s prtljago prek dovoljene teže nam je omilil težo ločitve: z bogom torej, vrli rojaki, navdali ste naju z občutjem davno minulega sosledstva, ki presega vsako gostoljubje! S tako pregreto dušo se bo nemara dalo bivati tudi v naših zamejelih, precej bolj hladnih meridianih...

Lojze Kozar ml.

Romarski prebliski

Ko je avtobus prelezel z rahlim snegom nadahnjene Apenine in se v meglenem popoldnevu usmeril proti po pomladi dišečemu jugu, sem se zavedel, kakšna sreča mi je podarjena — lahko potujem v Rim kot eden od tisočih slovenskih svetoletnih romarjev.

Mnogi so ostali doma. Nekateri zato, ker jih nič ne vleče na pot. Najlepše se počutijo in so najbolj zadovoljni, če so lahko doma. Drugi so ostali doma, ker se niso hoteli uvrščati med romarje. Mnogi pa so ostali doma, ker niso imeli možnosti ali sredstev, bi pa srčno želeli stopiti v cerkev svetega Petra. Vse te ljudi sem v svojem srcu ponesel v starodavni kraj, ki je zaznamovan s krvjo mučencev, z vnemo prvih kristjanov s spomeniki vere. Ko sem sedel v mirnem kotičku Petrove cerkve, sem te ljudi popeljal iz svojega srca in jih postavljaj pred Boga, da bi jih blagoslovil. Tako je stopila pred Boga stara ženica, ki jo bolezen priklepa na posteljo, stopali so prijatelji, sorodniki, ljudje po širni slovenski zemlji.

Milosti, ki je bila dana meni, sem se šele polagoma zavedel. Nekaj te milosti sem užil v cerkvi svetega Petra, ko sem se umaknil od množice, predvsem od radovednih turistov, v vsaj nekoliko mirni kotiček in se zastrmel v sončni žarek, ki se je visoko nad menoj prikradel skozi okno kupole in v ozkem pramenu padal v globino, dokler mu oblaki niso prerezali življenjske niti.

Milost mi je bila podarjena tudi ob srečanju s papežem v dvorani Pavla VI. Prijetno so mi zvenele v ušesih slovenske besede, ki jih je izgovarjal papež, zlivale so se v harmonijo s pesmijo, ki je vrela iz ganjenih src. V tem veličastnem občutju, ko se je papež rokoval z romarji, sem prisluhnil pogovoru, ki se je razvnel za mojim hrbtom.

»To prerivanje pa gre že predaleč. Celo po stolih hodijo.«

»Kaj bi to! Cestninar Zahej je splezal na smokvo, da bi videl Jezusa.«

»Da, Jezusa! Toda papež ni Bog, je le navaden človek.«

»Seveda je samo človek, toda človek, ob katerem zaslutiš nekaj velikega, izrednega, božjega. Srečanje s človekom, ki pozablja nase, ki se daruje za druge, ki oznanja in prinaša Boga, človeka obogati in osreči.«

»To je že res. Toda jezijo me ljudje, ki se prerivajo v ospredje, da se bodo doma hvalili: rokoval sem se s papežem.«

»Morda je kdo tudi takšen. Toda večino ljudi vleče k papežu nekaj drugega.«

Ko je izzvenela pesem o Triglavu in pesem vere ljudi pod Triglavom, ko se je ob navdušenem ploskanju papež poslovil od nas in smo zapuščali svetlo dvorano Pavla VI., je ob meni zavzdihnila stara, sključena ženica: »Dobri Bog, ohrani nam tega človeka, po katerem je v moje utrujeno in osamljeno srce posijal žarek veselja, tihe sreče.« Opirala se je na palico in hitro stopala, da ne bi bila komu v napoto. Njen obraz pa je žarel od sreče, ki jo je doživela ob srečanju s papežem. Takę sreče ji v njeni bolehnosti in osamljeni starosti doma nihče ni znal pripraviti.

Sprehodil sem se med množico na prostranem trgu pred cerkvijo svetega Petra. Ljudje z vseh koncev sveta: iz Japonske, Indokine, Afrike, Amerike, Evrope. Le kaj jih žene tako daleč? Radovednost, sla po potovanju, po dogodivščinah? So tudi romarji? Pomislil sem na ljudi, ki se pri nas zbirajo z vseh strani, da bi se srečali s pevcem, športnikom, dirigentom. In v mislih so mi bili ljudje, ki so napolnili ljubljansko stolnico in prostor ob njej, da bi se srečali z materjo Terezijo. Pomislil sem na mlade, ki so se v Stični zbrali ob priorju Rogerju Schutzu. Zakaj se človek hoče srečati s človekom, ki je večji od njega, ki je boljši od njega? Zakaj toliko žrtvuje, da pride do njega? Čim bolj je neki človek popoin, čim večji je njegov duh, tem več njegovega duha se razliva na tiste, ki se z njim srečajo.

Vendar ni treba biti papež, če hočeš osrečiti ljudi. To lahko stori vsak človek, še posebej, če v tujini sreča rojaka. V cerkve in na kraje, kjer smo se zbirali vsi romarji, so prihajali tudi Slovenci, ki živijo v Rimu. Mnogi s takim občutjem kot moški srednjih let, ki skoraj dvajset let tlači z asfaltom in betonom prekrito rimsko zemljo. Prišel je med nas, da bi spregovoril slovensko besedo, da bi se njegovo uho naužilo domače govorice, da bi skupaj z nami pel slovenske pesmi, da bi doživeljakošček domovine, košček raja. »Kadar pridejo Slovenci v Rim, takrat je zame praznik. Praznik pa si zelo želim, ker jih potrebujem.«

Pripovedovali so mi o lepotah Rima. Zato sem hodil po Rimu, da bi jih čim več videl. Stopil sem v nekaj velikih, bogato okrašenih cerkva, sprehajal sem se po katakombah, opazoval kamne starega Rima, strmел sem na stolp, s katerega naj bi bil cesar Neron gledal goreči Rim; videl sem Kolosej, kjer je umrlo na stotine gladiatorjev, mučencev, kristjanov; videl sem slavolok iz belega kamna, postavljen v čast rimskemu vojskovodji Titu in še celo vrsto znanih in neznanih znamenitosti. Najprej sem vse to občudoval. Potem pa sem pomislil na ljudi, ki so trepetali pred levjimi zobmi in na ljudi, ki so vpili: kruha in iger. Pomislil sem na vojake, ki so izgubili svoja življenja za slavo vojskovodja Tita in na ljudi, ki so preklinjali vojake in njihovega vojskovodjo. Pomislil sem na apostola Petra, ki se je vrnil v Rim, potem ko je srečal Kristusa in na ljudi, ki so se znebili Petra in vseh, ki so mislili in živeli drugače od njih. Pomislil sem na ljudi, ki se zbirajo po rimskih cerkvah in na ljudi v predmestju, katerega nam niso pokazali.

Ko sem tako razmišljal, se je izgubil občutek, da smo Slovenci v kulturnem pogledu daleč za Rimom. Res je, Slovenci nimamo Koloseja, v katerem bi za našo zabavo umirali ljudje; nimamo slavnih vojskovodij, ne

tako dragocenih cerkva. Toda imamo ljudi, ki so imeli radi svoje ljudstvo, svojo domovino, ki so ji dali svoj razum, svoje srce, vse, kar so imeli. Ko presojamo kulturo, navadno presojamo tisto kar se ponuja očem. Toda prava kultura je skrita v človekovem srcu in se odraža v njegovem vsakdanjem življenju. Ni vse tisto, kar je zgrajeno. Egipčani imajo piramide, pa vemo, da so jih zgradili sužnji. Kitajci se hvalijo z zidom, gradili so ga pa vojni ujetniki in tisoči preprostih ljudi, ki so tam pustili svoja življenja. Ko še občudujem rimske znamenitosti, jih občudujem predvsem zato, ker mi govorijo o usodi ljudi, ki so nekoč živeli. In v spomenikih občudujem ljudi, ki so toliko pretrpeli, ki so toliko vzdržali.

Ko sem zapustil Rim in skozi okno avtobusa strmel v temo, ki so jo kar naprej razbijale mnoge luči, sem bil vesel. Vesel zato, ker sem veliko videl, veliko doživel in spoznal. Vesel tudi zato, ker sem se bližal domovini. Skupaj z drugimi romarji sem pel pesem hvale Vodniku in Sopotniku na naši poti življenja, ki prižiga svetle lučke sredi poti, ki prebuje v naših srcih hrepenenje po neoskrunjenih lepota, po srečanju z neizmer-
nim dobrotnikom.

Jože Smej

Obisk rojakov v ZDA

Na povabilo Franca Horvata, rojaka iz Bogojine, zdaj zlatomašnika v Ontariu v Kaliforniji, župnika Lojzeta Hribška iz Fairfielda pri New Yorku in župnika ter skladatelja p. dr. Vendelina Špendova iz Chicaga sem se odločil za obisk naših rojakov v ZDA. Ves čas me je spremljal Jože Horvat, župnik in dekan od Sv. Ane v Slovenskih goricah.

Pot do New Yorka

V nedeljo, 13. maja 1984, sva ob 16. uri krenila iz Maribora proti Dunaju. S svojim avtom naju je peljal Štefan Lopert, bogojanski rojak, ki je zaposlen na Dunaju. Prenočila sva v Slovenskem dušnopastirskem centru, ki ga vodi župnik Štefan Ferencak. Le-ta naju je zjutraj odpeljal na dunajsko letališče. Čez dobro uro sva že prispela z letalom v Frankfurt. Na letališču sva čakala dobri dve uri. Ob 12. uri sva stopila v letalo, namenjeno v New York. Bilo je oblačno. Leteli smo nad oblaki. Ko so se ti od časa do časa razgrnili, si lahko videl, kako spodaj po morju plovejo ladje, medtem ko pod nami in nad nami letijo druga letala. Tako se srečujemo v širnem prostranstvu. Na newyorškem letališču smo pristali ob 20. uri po našem času, po tamkajšnjem pa ob dveh popoldne. Na letališču so naju že čakali župnik Hribšek, zlatomašnik Franc Horvat, ki je stric mojega spremljevalca Jožeta, rojak Jožef Bojnec in še nekateri drugi. Zlatomašnik Horvat naju odslej spremlja po vseh krajih ZDA.

V Fairfieldu in Bridgeportu

Ob hitri avtocesti so postajne hišice, a v njih ni uslužbenca, da bi pobiral cestnino. Vsak avto ustavi le zaporni drog, ki se dvigne šele takrat, ko vržeš v kovinast nabiralnik predpisano vsoto centov. Tako smo prispeli

v mesto Fairfield. Hiše so pritlične, obdane z zelenicami, vrtovi in okrasnimi drevesi, ki zdaj v maju lepo cvetijo. Župnik Hribšek nam med vožnjo kaže hiše in razlaga: Tu stanuje družina Bojnc, tam Markoja, Smej, Gerič, Horvat, Pücko, Števanec, Lutar, Režonja, Lagoja, Virag itd. Bil je ponedeljek, 14. maja, praznik sv. apostola Matije. Maša je bila določena za sedmo uro zvečer. Že pred mašo so se zbirali verniki slovenskega rodu. Po pozdravnih govorih in deklamacijah smo somaševali v lepi moderni župnijski cerkvi sv. Križa. Na enem izmed barvnih oken sta upodobljena bogojanska cerkev in dr. Franc Ivanocy. Župnija sv. Križ je bila ustanovljena že pred 72. leti, in sicer za slovenske doseljence iz Prekmurja in sosednje Štajerske. Po maši je bila v farnem domu večerja, med katero sem se pogovarjal s slovenskimi rojaki. Veliko od teh je bilo že tam rojenih. Vsi znajo slovensko. Mesto Fairfield šteje ok. 60.000 prebivalcev. Ima 12 verskih in 12 državnih osnovnih šol; poleg tega še 2 srednji in 3 visoke šole. Izmed 23 župnijskih cerkev jih je 8 katoliških. Od treh bolnišnic nosi ena ime Bolnišnica sv. Vincencija. V tem mestu in okolici Bridgeporta živi veliko Slovencev. Versko središče imajo ob omenjeni cerkvi sv. Križa. Mnogi slovenski rojaki so že upokojeni, veliko pa jih še hodi v službo. Nekateri imajo kar svoja podjetja, tako npr. Ščap iz Bakovec. Popravlja avtomobile in manjša letala. S svojim letalom se lahko v prostem času s svojo družino odpelje kam na izlet. V Bridgeportu sem obiskal škofa, ki me je prijazno sprejel.

V New Yorku in Washingtonu

V torek, 15. maja, popoldne sta nam ing. Ciril Kregar in Alojz Jenko razkazala mesto New York. Z nebotičnika, ki je 1472 čevljev visok in ima 102 nadstropji, je lep razgled na to sedemmilijonsko mesto. Ing. Kregar, ki že dolgo vrsto let službuje v tem velemeštu, nam razlaga pomembnejše stavbe in spomenike: spomenik svobode, kip ženske, ki z desnico visoko dviga bakljo; trgovsko središče z dvema nebotičnikoma, vsak s 110 nadstropji in episkopalno cerkev presvete Trojice. Ob obisku stolnice sv. Patrika beremo besede nadškofa Johna Hughesa, ki jih je izrekel ob blagoslovitvi temeljnega kamna, 15. avgusta 1858: »Naj bo ta stolnica zmeraj vredna Boga, vredna katoliške vere in v čast newyorškemu mestu.«

V sredo, 16. maja, smo z newyorškega letališča poleteli v Washington. Čez dobro uro smo že bili v tej prestolnici ZDA. Pod vodstvom naših rojakov iz Washingtona, profesorjev Staneta Šuštersiča, Vladimira Preglja in bratov Cirila in Konrada Mejača smo si ogledali mesto. Videli smo Belo hišo, v kateri so prebivali vsi predsedniki ZDA, razen Georgea Washingtona. Velik vtis napravijo na človeka Kapitol, Lincolnova palača in spomenik ter muzej vesoljskih poletov, kjer hranijo vse zrakoplove od prvih poskusov, od dvokrilnika bratov Wright (1906) in letala »Grof Zeppelin« (1908) pa vse do vesoljske ladje Apola 11, s katero sta leta 1969 astronavta Neil Armstrong in Edwin Aldrin pristala na Luni. V velikanski kongresni knjižnici Tomasa Jeffersona mi je vodnik Vladimir Pregelj (rojen v Murski Soboti, sin mojega bivšega profesorja) napol za šalo napol za res rekel: »Sedaj pa pogledjmo, ali bo tukaj kakšna knjiga Jožeta Smeja!« Pritisnil je nekajkrat na gumbe kompjuterja in že se je na zaslonu prikazal napis: JOŽE SMEJ, MUZA MIKLOŠA KUZMIČA, POMURSKA ZALOŽ-

BA 1976. Kdo bi si mislil, da se bo Čergičeva prerokba, izrečena o Kuzmiču leta 1793 (ko so v Washingtonu začeli zidati Belo hišo!), spolnila: »Luč Kuzmičeve slave daleč se je že razlila, pred ljudstvi zemlje ga je proslavila.« Neizbriso mi bo ostalo v spominu Arlingtonovo narodno pokopališče. Na zeleni trati je preprosta plošča z napisom: JOHN F. KENNEDY. To je grob 35. predsednika ZDA. Sredi plošče je majhna odprtina, skozi katero se nenehno vije škrlatno rdeč plamenček ognja, prižgan med pogrebnim obredom. V četrtek, 17. maja, smo somaševali v slovenski kapeli, ki je v ameriškem narodnem svetišču Brezmadežne. Kapelo so do zadnjega kotička napolnili slovenski rojaki iz Washingtona in okolice. Po maši smo odpeli litanije, ki so jih vodili pravkar omenjeni slovenski izobraženci. Po litanijah smo se zbrali v farnem domu. Poleg drugih društev deluje tu Slovenska ženska zveza, ki ji predseduje Freda Mihelič.

V Kaliforniji

V petek, 18. maja, smo iz Washingtona prek St. Louisa poleteli v Kalifornijo. Pristali smo na letališču mesta Ontario. V Ontariu, v ulici E. Yale številka 1021, stanuje zlatomašnik Franc Horvat. Preprosta pritlična hiša z lepim vrtom. Na njegovem vrtu se nam zdaj maja že smejijo zrele marelice. To je zares Kalifornija (beseda pomeni vroča peč). V pismu za božič 1983 me zlatomašnik Horvat vabi takole: »Težko že čakam, da vam lahko tu v naši lepi Kaliforniji stisnem roko. Vi tam doma zdaj zmrzujete, jaz pa uživam zunaj med cvetočimi vrtnicami.«

V soboto, 19. maja, smo naredili kratek izlet v Disneyland. Walt Disney je s svojim premoženjem postavil čudežno deželo, zares »svet v malem«. Vozili smo se npr. z ladjo po reki skoz podzemlje, kjer so nas »napadli morski roparji«. Vmes pa so škrtali ob spremljavi raznih instrumentov prepevali pesmi o miru v vseh jezikih.

Ob delavnikih smo somaševali in hišni kapeli zlatomašnika Franca Horvata. Na sveto opravilo ga opominja napis, dan v okvir, ki visi na steni: »Božji duhovnik, opravi to daritev tako, kakor da je prva v tvojem življenju, kakor da je edina in zadnja!« Ne dvomimo, da so v njegovo dnevno daritev vključeni vsi slovenski rojaki v ZDA in doma v stari domovini, njegovi Bogojančani, njegovi nekdanji župljani iz Dolenec, posebej pa še njegovi bivši verniki župnije presvetega Srca v Etiwandi, kjer jim je pozidal cerkev, župnišče, Slomškovo šolo in samostan šolskih sester. Vsem ostanejo neizbriso v spominu slovenske šmarnice z mašo, ki vsako leto na tretjo nedeljo v maju privabijo v Etiwando slovenske rojake iz cele Kalifornije. To pot so k somaševanju in šmarncam prišli tudi slovenski izseljenski duhovniki: najprej domačin Franc Horvat, potem Jožef Snoj, Ignacij Štrancer, Ivan Tkalec iz Bellflowera in Stanislav Jazbec. Poleg teh se je šmarnc udeležil še anglikanski duhovnik Roger Hampton iz Fontane. Vsi ti skupaj z drugimi slovenskimi izobraženci v Kaliforniji, npr. Evgenom Lipičem in njegovo ženo Hildo Slavičevico iz Radgone, sedaj v službi v Los Angelesu, Gojkom Bartom Staretom, sedaj v službi v Hollywoodu, Martinom in Milko Zupančič iz Fontane idr. zelo cenijo delo Franca Horvata. S svojim delom si je res postavil trajen spomenik.

V ponedeljek, 21. maja, nas je Jožef Salontai, mož Katarine Horvato-ve in svak Franca Horvata, s svojim avtom peljal v Južno Kalifornijo, v mesto Holtville, kjer stanuje. Pot nas je vodila skozi vročo puščavo. Tu bos ne moreš stopiti na pesek, ker te speče. Blizu Holtville je tudi kraj El Cent-ro, kjer biva nečakinja Franca Horvata, Barbara, s svojim možem Alber-tom Moralezom. Prav tiste dni so tam že poželi pšenico. Poleg El Centra je ameriško-mehiška meja. Uporabili smo priložnost, prestopili mejo in si ogledali mehiško mesto Mexicali. S kakimi občutki sem prvič v življenju stopal po mehiških tleh! Živo mi je stopilo pred oči dogajanje iz Greeno-vega romana Moč in sijaj: Med krvavim preganjanjem vsi škofje in du-hovniki zapustijo Mehiko. Ostane le en duhovnik. Toda kakšen? Pijanček je, pri zobarju ukrade špirit, da ga spije... Toda v duhovništvu vztraja. Skriva mašuje, spoveduje, prevideva bolnike, čeprav je vse to pod smrt-no kaznijo prepovedano. Vse to dela, dokler ga ne odkrijejo. Obsodijo ga na smrt z ustrelitvijo. Spolnijo mu zadnjo željo, da opravi spoved pri od-padlem duhovniku, ki se je oženil in javno zatajil vero. A ta se boji za svojo kožo. Noče poslušati spovedi svojega sobrata. Ubogi duhovnik gre v smrt nespovedan... Med temi mislimi si ogledujem sedaj Mehiko. V mestu Mexicali je skoraj na vsakem koraku trgovina z verskimi predmeti. Na ulicah je precej telesno prizadetih, ki prosijo miloščino.

Naslednji dan smo se vračali iz Južne Kalifornije. Skozi mesta San Diego, Los Angeles in Santa Barbara smo prišli v Ontario.

V Chicagu

Iz Ontaria smo v četrtek, 24. maja, z letalom prispeli v Chicagu. V tem mestu so se »ogrski Slovenci« naselili že pred prvo svetovno vojno. V cerkvi sv. Stefana je na prvem barvnem oknu napis: DAR OGRSKIH SLOVENCEV 1909. Tone in Darinka Rous sta nam dala na voljo svoj avto, da smo si lahko ogledali mesto Chicagu z najvišjim nebotičnikom na svetu. Ob Michiganskem jezeru stoji univerza Loyola, ki nam jo je razkazal p. Janez Sraka DJ. Med prvimi našimi rojaki, ki smo jih tu obiskali, je bila tajnica Društva sv. Ane Gizela Hozian. Stanuje v kraju Wilmette v vili tik ob Michiganskem jezeru, kjer streže neki bogati gospe. Članke, ki jih Gizela Hozian objavlja v Prekmurskem kotičku Ameriške domovine, vsi radi berejo. V Chicagu smo ostali teden dni, od 23. do 30. maja, da smo lahko obiskali rojake ne samo v Chicagu in bližnjih mestih, ampak tudi v Lemontu in Clevelandu. Slovenska župnija Sv. Stefana v Chicagu, ki jo vodita že omenjeni p. Spendov in p. Kalist Langerholz, povezuje slovenske rojake. Z avtomobili, ki so nam jih dali na voljo Tone in Darinka Rous, Terezija Krampač, roj. Balazic, Martin Hozjan in že omenjena Gizela Hozian, smo lahko dosegli domove in družine naših rojakov: Vučkove, Glavačeve, Hozjanove (pri Martinu Hozjanu dela tudi Karl Zorjan od Sv. Marjete ob Pesnici), Rousove, Krampačeve, Balazicove, Kreslinove, Žali-kove, Žerdinove, Korenove, Hancove, Ferkulove (Janez F. je doma z Do-lenjskega, žena Julka pa od Sv. Barbare v Halozah, imata 8 otrok), Pri-stove, Sobočanove, Copotove, Tkalcéve, Bernikove, Ermanove, Tašnerjeve, Grahove (Ana Grah se je z devetimi otroki preselila iz Vidonec v Chicago)

Družina Martina Hozjana ob samostanu v Lemontu

in druge. Nekaterim sem blagoslovil tudi njihove domove. Tisti, ki niso mogli biti navzoči pri sobotni večerni maši in srečanju, 26. maja, so poslali pozdrave. Tako npr. Roza Kelenc. Njeno pismo je prinesel mož Baltazar. Med drugim piše: »Ne morem se udeležiti sv. maše. Imam velike bolečine v nogah. Zdravniki pravijo, da ni pomoči. Molite kaj zame!«

Blagoslovitev križa v Lemontu

Po večerni maši je Martin Hozjan (več o njem gl. Stopinje 1984, 213) v kratkem govoru orisal življenje slovenskih rojakov v Chicagu. Nastopili so tudi otroci v narodnih nošah.

V nedeljo, 27. maja, so se v »ameriških Brezjah« v Lemontu, zbrali naši rojaki k blagoslovitvi novega križa, slovesni maši in šmarnicam. Litanijski odpevi si želijo predvsem otroci in vnuki slovenskih doseljencev. Prav po pesmi se slovenski jezik najdalje ohrani. Pogovor po šmarnicah in prijateljski stisk roke sta družinam Jablanovec, Gibičar, Rebrica, Grosič, Perša in drugim pomenila košček domovine.

V Clevelandu in vrnitev v domovino

V ponedeljek, 28. maja, zgodaj zjutraj nas je p. Atanazij Lovrenčič, namestnik pospeševatelja v Slomškovem postopku za blaženega, z avtom peljal proti Clevelandu. V tem mestu so naslednje slovenske župnije: Sv. Katarina, Sv. Vid, Sv. Lovrenc in Marija vnebovzeta. Pri Sv. Lovrencu je župnikoval Jožef Varga, rojak iz Bogojine. Obiskali smo njegov grob na clevelandski božji njivi: na zeleno trato je položena preprosta plošča z napisom: REV. JOŽEF VARGA 1909—1979. TI SI DUHOVNIK VEKOMAJ. Se kelih s hostijo in letnico 1933 (več o J. Vargu gl. Stopinje 1980, 213). V Clevelandu nas je sprejela velika skupina Slovencev. Naj omenim predvsem Franca Fujsa, rojaka iz tišinske župnije, njegovo ženo Angelo, roj. Majc in sina Edija, Draga Androjna z ženo Francko, roj. Majc, Pavlo in Franca Hauptmana, Mertikove, družino Jožeta Geriča, Marijo in Janeza

Pri družini Franca Fujsa v Clevelandu

Petriča, ki vodi Slomškov krožek, družino Ivana Kusteca, družino Ane Hozjan, Angele Ratajc, Valerije Miklavce, Tončko in Franka Urankarja, Marijo in Antona Cesarja, Antona Megliča, Cecilijo in Jožeta Horvata, družino Rudija Pintarja in Rudija Kneza, ki je doma iz Razkrižja in vodi moški, ženski in mladinski pevski zbor Korotan. Slovesna naša pri Mariji vnebovzeti (clevelandski škof mi je posodil svojo škofovsko palico), nastop mladincev in otrok slovenske šole po maši, obisk Doma ostarelih (postavili so ga Slovenci), obisk Baragovega doma, srečanje s tamkajšnji-

Pevski zbor Korotan v Clevelandu

mi dušnimi pastirji Viktorjem Tomcem, Božnarjem, Simčičem, msgr. Blaznikom in mnogimi verniki—rojaki mi bodo ostali zmeraj v lepem spominu. Med te vesele doživljaje je padla tudi grenka kaplja. Sorazmerno še mlada zakonca sta mi pripovedovala, da sta trenutno brez dela in da jima je pred kratkim umrla hčerka za rakom. Spet drugi mi je povedal, da je po prihodu v ZDA celo leto ostal brezposeln. Sposojal si je denar, da ga je pošiljal domov. Staršem je pisal, da mu je dobro. Scasoma je dobil zaposlitev in zdaj ima že svoje podjetje.

Vrnitev v domovino je hitro potekala: v sredo, 30. maja, do Chicaga z avtom, nato z letalom do New Yorka, od tam pa polet do Frankfurta in Dunaja. Nato z avtom v Maribor.

Otroci slovenske šole v Clevelandu

Ta skromni zapis naj bo kot trajen spomenik hvaležnosti in priznanja našim rojakom v ZDA, tako tu imenovanim kakor tudi neimenovanim, da so ohranili vero, jezik in pridnost naših slovenskih pradedov.

jz

Zatišje med vrvečo reko ljudi

Iztrgani listi: Peč, ustvarjalna vizija usmiljenih sester v odmaknjeni ulici Mark Perkovića, pogorišče v pečki patriarhiji.

Avgustovski poldan v vročem metohijskem mestu. Med vrvečo reko ljudi. Odrešuje me pravkar uhojen spomin. Sadjarska okolica Prizrena, Orahovca in Suve Reke — bližnja in daljna okolica Peči z velikimi plantažami vinogradov. Vino iz njihovih kleti se žlahtno izceja tudi po grlu izbirčnih Evropevc.

Ulica Mark Perkovića, ulica heroja... Kot kipeča kad so pečke ulice. Ljudsko mravljišče, saj je tudi znano, da kosovsko-metohijska mati rodi največ otrok v Evropi. Več kot polovica prebivalcev na Kosovu je mlajših od trideset let. — Ulica heroja Marka? Tam na drugem koncu mesta, slišal sem o njej, da, da.

Cerkev z zvonikom, za katoličana domača oblika. V bližini bo herojeva ulica. Ob cerkvi se igrajo otroci. Ulica Mark Perkovića? Veste, kje je? Radovedni otroci odkimajo z glavo. »A gdje su časne sestre djeco, kažite mi?« Otroške oči se na mah razvedrijo, usta pa se prehitevajo od otroške pripravljenosti: »Samo ti vozi -- to kopile -- mi ćemo pred tobom u trci do kuće časnih sestara.« Šop mulcev se zapodi po asfaltni cesti, da je bila podoba štafete mladosti.

Lepi vrtovi obdajajo hišo usmiljenih sester. Otroci so se zaustavili tik pred glavnim vhodom. »Evo, sestro, traže vas.« Očitno so otroci že prenekaterega gosta rešili iz zadrege, ko je zaman iskal Herojevo ulico. Sestra se približa otrokom. Stari znanci so.

Dolga je povest, ki so jo slovenske sestre usmiljenke zapisovale desetletja na strani svoje pečke kronike. Že po vojni se jim po slovenskih bolnicah ni dobro obetalo. Konec septembra leta 1946 so prišle v Peč tri sestre. Povabilo jih je vodstvo pečke bolnice. Ustale so se v bližini cerkve sv. Katarine Sienske.

Pečka patriarhija

»Desetletja so minila, za nami je težka pot, oddaljene od rodne grude, toda med dobrimi ljudmi,« zatrjuje starejša usmiljenka. »Tu smo zaživele srečno življenje, štirinajst nas je, nekatere upokojene, druge še v službi. Nikdar ne bo pozabljen tisti usodni osmi marec 1948, ko je v Sloveniji izšel ukaz, da morajo vse sestre redovnice zapustiti bolnice. To je bil težak udarec za nas, toda bolečini se zmeraj poraja tudi božji glas. Odprla se nam je možnost dela v pečki bolnici. Zaprošili so zdravniki. Že čez dva dni so štiri sestre šle na pot — iz Ljubljane v Peč. V Beogradu se je pridružila

še ena sestra. Ko smo prišle na železniško postajo v Peč, so nas pričakale sestre in — ciganska godba. Presenečenje, ki nam je izvabilo tudi solze v oči.«

Prisrčen sprejem jim je vlil poguma, da so začele urejevati zanemarjeno pečko bolnišnico — v preurejenih prostorih bivše carinarnice. V prostorih ni bilo vodovodne napeljave. Stranišča brez vode. Vsa vrata brez kljuk. Okna razbita. Leseni podi načeti. V takih prostorih se je začelo sestrinsko delo z bolniki.

»Komaj smo utegnile kaj nase misliti. Vrstila so se vsakdanja srečanja z bolniki s povsem drugačno miselnostjo, kot smo je bile vajene v Sloveniji. Začelo se je življenje z ljudstvom, ki so bili skregani z vsako higieno. Toda v nas je bila zavest, da smo se znašle v resničnem misijonu, v katerem je bilo treba veliko požrtvovalnega dela in manj besed. Najprej je bolnica lahko sprejela le osemdeset bolnikov. V pomoč sta v letu 1953 prišli še dve sestri, v letu 1958 pa je že bila skupina petnajstih sester. Takrat so prišle iz Slovenije že tudi sestre zdravnice.«

V prostorih pečke »kafane« so sestre imele svoj dom. Tesni prostori in ne preveč prijazni. Pomilovanja so bile vredne sestre, ki so stanovale v nemogočih stanovanjskih prostorih. Zato pa je bilo ozračje planinskega mesta toliko bolj mikavno, sedanja udobnejša hiša pa je na lepi legi, obrnjena je proti Rugovski klisuri in planinam, ki obdajajo skalovito sotesko.

»Četudi so bili naši stanovanjski prostori nemogoči, smo izkoristili vsak možen kotiček in namestili bolnika. Tako je postala naša hiša zatočišče vseh: bolnikov, revežev, popotnikov. Sestre so dajale injekcije, prevezovale rane, materam so dajale praktične nasvete, obdarovale so — z

Tudi temelji nekdanj slovečih samostanskih prostorov pečke patriarhije so dandanašnji dragocena zanimivost

darovi iz Slovenije — revne in otroke. Nešteto ljudi je iskalo pomoči pri naših sestrah zdravnicah. Včasih so čakali po ves dan, da so prišli na vrsto.»

Zavest, da delajo dobro ljudem, revnim in bolnim, ne oziraje se na karkoli, je sestre najbolj osrečevala. Tudi trenutki praznikov so jim prinašali lepa doživetja.

»V letu 1959 se je z Vatikana po radiu oglasila slovenska oddaja. S solzami v očeh smo poslušale slovensko besedo ter novice iz svetega mesta. Samo tisti, ki je kdaj živel v tujini, si lahko predstavlja, kaj pomeni 'zdomcu' domača govorica.«

V tisti muslimanski in pravoslavni svet so sestre prinesle novo podobo verujočih ljudi: sester, ki se požrtvovalno zavzemajo za slehernega človeka, sester, ki molijo in pojejo, se odpovedujejo družinskemu življenju, svojim otrokom, da bi materinsko skrbele za vse ljudi. Drugačne so bile od sester v pečki patriarhiji, pa vendar tudi z njimi v najlepših odnosih. Sestra Justina je še dandanašnji hišna zdravnica pri pravoslavni menihih in sestrah.

Herojevo ulico sem čutil žlahtno osrečujoče. Z zgodbo, ki se nadaljuje, s sestrami, resničnimi junakinjami med tisto vrvečo reko ljudi, ki za ulico ne vedo, vedo pa za sestre usmiljenke in njihovo delo.

Kaj delajo v patriarhiji? V tem starodavnem spominu? Obdanem z zidovi in dvema murvama v sredi na dvorišču, ki že šest stoletij krasita samostansko okolico. Cerkev z znamenitimi freskami iz konca trinajstega stoletja, med njimi najpomembnejša ikona Jezusa Kristusa, Odrešenika sveta. Okrog 25 pravoslavni sester je znotraj tistih zidov. »Žal so zdaj

Novi del samostana pravoslavni sester v Peči. zraven del, ki ga je uničil ogenj

pogorele,« me je že prej poučila sestra usmiljenka. »Del samostana so jim zažgali neki nepridipravi. Ko je planil ogenj, so prihiteli gasilci iz mesta — toda s prazno cisterno. Zapodili so se nazaj v mesto po vodo, ko bi lahko črpali vodo iz bližnjega potoka. Potem se je v javnosti sprožila govorica, češ da so si pravoslavke same skuhale to nesrečo. Ne vemo, kaj nelti je za vsem tem?»

Varuhinje svetišča v pečki patriarhiji so tudi pridne delavke na desetih hektarjih obdelovalne zemlje in trideset hektarjih gozda. Sredi sklenjenega kroga samostanskega obzidja, ob temeljih nekdanjega samostana, žubori potoček. Srbski romarji v njem hladijo lubenice.

Mlada »monahinja« s prijaznim nasmehom odzdravi ter me uvede vsaj delno v umetnost in zgodovino pečke patriarhije. Sklicujoč se na »milostrdnice« v mestu sem deležen njene posebne pozornosti. »Dobre so, dobre... One nam prinašajo zdravje, mi pa njim mleko. Ob cerkvenih praznikih si izmenjamo čestitke. Kadarkoli potrebujemo zdravniško pomoč, sestre so takoj nared — ob katerem koli času, tudi sredi noči, sredi neurja. V njih je prava krščanska ljubezen, ki ne pozna meja. Za vse poskrbijo, tudi za menihe v Visokih Dečanih ali v samostanu Iztok.«

Delavci iz Zavoda za spomeniško varstvo — »oni iz Prištine«, pojasnjuje črna sestrinska postava — popravljajo freske v cerkvi. Dragocene umetnine morajo živeti še za poznejše rodove. Steče tudi beseda o nedavnem požaru dela pečke patriarhije. Ne ve se, kdo ga je podkuril. Veliko dragocenih stvari je uničenih. Ogenj je bil prevelik, da bi sicer urne sestre mogle vse rešiti. »Le biblioteko smo rešile, vse drugo je pokončal ogenj. Po nesreči nas je obiskal tudi vladika Štefan iz Žiče. Hudo mu je bilo, toda ne moremo si pomagati.«

Pečka patriarhija, četudi se zdi odmaknjena sodobnemu svetu, je vendar v temelju srbskega naroda in njegove slave. Od konca trinajstega stoletja je tu sedež srbske nadškofije, pozneje pa tudi sedež patriarhije. V letu 1330 se je ta patriarhija povečala. Dobila je tri nove cerkve — kompleks več cerkva. To so: cerkev sv. Apostolov iz trinajstega, cerkev sv. Dimitrija iz začetka štirinajstega stoletja, cerkev božje Matere iz štirinajstega ter kapela sv. Nikolaja iz istega stoletja.

Pečka patriarhija je bila opora srbskega protiturškega gibanja v sedemnajstem stoletju. Dolgo časa je bila duhovno in kulturno središče srbske države. Tu so menihi pisali številne biografije in hagiografije. Tu je deloval tudi eden največjih duhov, kar jih je dala srednjeveška Srbija — nadškof Danilo. Cerkev sv. Apostolov je dal poslikati nadškof Arsenij po navodilih sv. Save. Arsenij je bil njegov prvi naslednik. Stil fresk je izrazit in se jasno loči od prejšnjih. V njih ni več lepotnih idealov, podobe so napol kmečke, ob tem pa presenečajo nekatere freske z globljo teološko vsebino. To kaže, da gre za poslikavo meniške cerkve. Liki izražajo neko psihično neobglenost pred božjo močjo.

»Narodna svetinja«, pravijo domačini svojim cerkvam in samostanom, njihovim ikonam, freskam, zakladnicam knjig. S ponosom to povedo, upravičeno le tisti, ki z duhom teh starodavnih sporočil nadaljuje narodovo pot — in svojo.

Nekaj sledov Slovencev iz Porabja v Ameriki

Stopinje se dokaj zavzeto zavzemajo, da bi s svojimi članki o porabskih Slovencih na Madžarskem, z njihovim verskim, kulturnim in narodnostnim življenjem seznanile svoje bralce in jim prikazale čimbolj verodostojno sliko njihovega današnjega stanja.

Prikazati želim nekaj drobcev iz zgodovine naših prekmurskih izseljencev v Ameriki, saj so šli iz porabskih vasi »s trebuhom za kruhom« v tujino ravno tako kakor iz ostalih delov Prekmurja. Mnogi od njih so šli od doma z namero, da se čez čas vrnejo, toda večina jih je ostala v tujini. Po prvi svetovni vojni se jih je sicer precej vrnilo, toda ko so spoznali, da jim nova družbena skupnost ne bo mogla omogočiti, vsaj do neke mere gospodarsko zagotovljenega življenja, si je marsikdo kupil vozovnico za pot nazaj v Ameriko.

Vir za pričujoči sestavek mi je bilo v največji meri ohranjeno prekmursko časopisje, ki je izhajalo v ZDA v prvi polovici našega stoletja. Poleg malo ohranjenih časopisov je vzrok za malo zbranih drobcev iz življenja posameznikov iz porabskih vasi tudi v tem, da so bolj izjemno kot praviloma poleg dogodkov in imen navedeni tudi kraji, od koder so

Cerkev sv. Jožefa v Betlehemu, Pa. v Ameriki. Zgradili so jo leta 1917 naši rojaki iz Prekmurja

ljudje prišli v Ameriko. V našem primeru pa so le imena krajev, kjer so bili ljudje rojeni, pravilni in zanesljivi kažipot, da je nekdo doma iz porabskih vasi.

»Vogrski Slovenec«, tednik, ki je izhajal le malo časa, od decembra 1916 do sredine naslednjega leta, je prinašal tudi vesti iz župnijskega življenja rimsko-katoliške cerkve sv. Jožefa v Betlehemu. V 3. številki 13. januarja 1917, najdemo vest, da se je Karolu in Karolini Kranjec rodila hčerka Iionka, ki je bila krščena v cerkvi sv. Jožefa; botra sta bila Bolec Géza in Marija. Dekliški priimek srečne matere je bil Gašpar, doma pa je bila na Dolnjem Seniku.

V 10. številki istega časnika, ki je izšla 1. marca 1917, najdemo takoj na prvi strani članek »Krajina slovenstva«. V njem nepodpisani avtor, po vsej verjetnosti urednik Martin Godina, polemizira z dvema neimenovanimi časopisoma in zatrjuje, da pravi Slovenci niso samo na Madžarskem, kakor ta dva časopisa trdita, ampak tudi drugje, onstran Mure. »Kje prebivajo Slovenci? Premnogi naši vogrski Slovenci ne vedo ali pa nočejo vedeti, kdo je Slovenec. Dva naša sovražna lista se trudita pokazati, da so pravi Slovenci na Madžarskem. Drugih pravih Slovencev ni. Na Stajerskem so Stajerci, na Kranjskem Kranjci. Če bi hoteli pisati po njihovem, bi lahko tudi govorili takole: Madžarskih Slovencev ni, ker govorijo na Ravenskem ravenško, na Goričkem govorijo goričko. V Beltincih govorijo svoje, v Turnišču svoje. Če pa pogledamo razliko med Slovenci beltinske in števanovske fаре, bomo takoj opazili, da je med njimi večja (jezikovna) razlika kot med beltinskimi Slovenci in sosednjimi Stajerci. Iz tega vidi vsak pameten človek, katerega vodi razum, ne pa strah ali jeza, da ne moremo trditi, da smo samo mi Slovenci. Enkrat smo v našem listu nekaj malega že pisali o tem vprašanju. Toda zelo potrebno je ponoviti, da narode ne more ločiti meja raznih držav... V času ameriške revolucije so bili Anglaži v vojni z vsemi pravimi Američani. Če bi takrat vprašal največjega Američana Georga Washingtona, kateri je njegov materinski jezik, bi odgovoril: »I speak English!«

Med redkimi prekmurskimi duhovniki, ki so delovali med izseljenci, je bil tudi Lovrenc (Lörinc) Horvat, rojen 11. junija 1883 na Gornjem Seniku. 27. junija 1906 je bil posvečen v duhovnika, nato je bil kaplan v župniji Szentelek (1906), Sv. Jurij — Rogaševci (1906—7), v Murski Soboti (1907—1910), Turnišču (1910—11), Vasvörösvár (1911—13). Leta 1913 je dobil dovoljenje, da se lahko preseli v Ameriko in prevzame v župniji Bridgeport, Conn. službo duhovnega pomočnika. Njegova posebna dolžnost je bila skrbeti za versko življenje katoliških prekmurskih izseljencev, ki niso imeli duhovnika, da bi jim v domačem jeziku govoril. Kakor večina prekmurskih kulturnih delavcev v Ameriki, je pisal v prekmurščini in madžarščini. Urejal je prekmurski list Straža in Ameriški madžarski katoliški koledar s slikami (Amerikai Magyar Kath. Képesnaptár). Leta 1912 je napisal za Szombathelyi Ujság novelo z naslovom »Božič«. Od leta 1913 naprej je bil župnik v Pert-Amboy-u, N. J. Govoril je prekmursko, angleško in nemško. Umrl je v Ameriki. O njegovem življenju in delu glej: Dr. Géfin Gyula, A szombathelyi egyházmegye története. 3. kotet (Zgodovina sombotelske škofije. 3. zvezek). Szombathely 1935, str. 156, 354, 466—7

Tiskarna družbe »Amerikanski Slovincov Glas« v Betlehemu, Pa, kjer so tiskali večino prekmurških tiskov. Posnetek je bil narejen pred letom 1930

Amerikanski Slovincov Glas, ki je izhajal v Betlehemu, Pa. od leta 1921 do 1954 in ga je ves čas urejal Aleksander Kardoš, je imel leta 1941 zanimivo rubriko: NAŽAJPOUMLENYE ka smo písali pred 10, 15 i 20 lej-tami? V 35. številki lista z dne 29. avgusta 1941 na 5. strani med tovrstni-mi zanimivostmi poroča tudi o tem, da so se pred dvajsetimi leti, to je leta 1921, iz Betlehema v stari kraj vrnili nekateri naši rojaki. Eni so ostali za stalno doma, drugi pa so se vrnili v Ameriko. Med temi rojaki, ki so šli iz Amerike, so bili tudi tile Krajcar Istvan v Čepince, Domiter Jožef z družino in Peter Crnko z ženo v Števanovce; Boldizar Istvan z družino, Car Sandor z družino, Janža Mikloš z ženo in otrokom Frankie. Goidina Teréz vu Salamence; Dravec Jožef z družino v Slovensko ves. Ni pa nikjer ome-njeno, katere od tukaj naštetih družin so ostale doma v Prekmurju in Porabju in katere so se vrstile nazaj v Ameriko.

Dobršen del naših rojakov v Betlehemu je delal v veliki železarni, ki je še danes druga največja v Združenih državah Amerike. Na začetku sto-letja še ni bilo tako poskrbljeno za varnost kakor je danes, zato je priha-jalo do nesreč pogostejše. Eno takih nesreč je po članku v Amerikanskih Slovincov Glasu povzela tudi Domovina 1921, št. 9, str. 9. Kaj se je zgodi-lo? V betlehemiški železarni je počila cev, v kateri je bil plin za razsvet-ljavo. Plin je napolnil vse prostore in delavci so začeli omedlevati. Med

njimi je bil tudi Jožef Dravec, ki je bil rojen v Slovenski vasi. Vse delavce, kateri niso mogli sami oditi, so odvedli iz zastrupljenih prostorov in jih takoj prepeljali v bolnišnico. Naš porabski rojak se je prebudil iz omedlevice, ostal pri življenju in čez kratek čas zapustil bolnišnico.

Porabski Slovenci v Betlehemu pa so imeli zelo razvit solidarnostni čut, posebno če je bila potreba v cerkvi. Ko so namreč leta 1917 dograjevali in opremljali svojo ogromno cerkev sv. Jožefa, je bil vsak dar in vsaka pomoč zelo dobrodošla. Verniki iz župnij v starih krajih so se dogovorili in s skupnimi močmi plačali slikanje posameznih oken. Bili so seveda tudi posamezniki, ki so sami plačali stroške za poslikavo okna, toda večina ljudi je bila le bolj revna. Na vsakem oknu je naslikan verski motiv in izpisano ime darovalca ali pa župnija, iz katere so darovalci prišli. V vrsti imen in krajev najdemo tudi »Fara Števanovci« in »Gorenja Siniška Fara«. S tem svojim deležem so darovalci pomagali, da je bilo pravočasno in v redu vse pripravljeno na svečano posvetitev cerkve 28. oktobra 1917.

Na začetku stoletja je bilo med odhajajočimi v tujino precej mladih ljudi, ki so si v tujini osnovali družinsko ognjišče in preživeli svoje zakonsko življenje med izseljenci. Amerikanski Slovencov Glas v 47. številki z dne 21. novembra 1941 na str. 5 prinaša članek o srebrni poroki, ki sta jo v krogu družine, sorodnikov in prijateljev dne 16. novembra 1941 praznovala Frank Dončec, rojen v Števanovcih in žena Terezija, rojena Mešič v Andovcih. Oba sta prišla v Združene države kot mlada človeka in se za stalno naselila v Betlehemu. 13. novembra 1916 ju je v cerkvi sv. Jožefa poročil duhovnik Rev. Anselm Murh. Bog je njuno zakonsko življenje blagoslovil s tremi otroki, od katerih je dočakal njuno srebrno poroko samo sin Jožef. Po bogati in okusni večerji je vesela družba še dolgo ostala pri slavljenjih. V članku so obiskovalci popisani z imeni, ravno tako »sakačice« in drugo osebje, ki je pomoglo k prijetnemu vzdušju.

Prvi rod priseljencev v Ameriko iz Prekmurja je ostarela in v večini primerov šla v večnost. Druga in tretja generacija več nima tako močnih čustvenih in domačijskih vezi, kakor jih je imela prva, zato je njihove stike s Prekmurci ob Rabi težje slediti. Po prvi svetovni vojni je ostalo nekaj slovenskih vasi ob Rabi po Madžarsko, Madžari so pa tudi v Betlehemu skupaj s Prekmurci izdajali svoj tedenski časnik, zato bi brskanje po Bethlehemu Hirado lahko odkrilo še kaj dodatnih zanimivosti iz življenja slovenskih izseljencev iz porabskih vasi v Ameriki.

Madžarska in turška oblast v Prekmurju

Po padcu Velike Kaniže leta 1600 so Turki skoraj 100 let strahovali bližnjo in daljno okolico, tudi Prekmurje.

Dvojna oblast: madžarska in turška

Urbar iz leta 1593 pravi, da je zemljiški gospod v krajih pri Veleméru, Ratkovcih, Ivanjševcih, Lončarovcih in Berkovcih pustil polovico davka zaradi nevarnosti pred Turki.¹

Turki so morali imeti svoje področje že v bližini, kajti leta 1601 je prišla celotna Stražna krajina (Órség) pod turško oblast.

Ibrahim paša je leta 1601 pisal grofu Krištofu Bánffyju v Lendavo, da 18 krajev v Orségu, ki so pod oblastjo Franca Batthyányja, daje turškemu cesarju davek. Med temi 18 kraji so našli tudi Hodoš, Szomorócz (Somoróvci) in Kapornak (Krplivnik). V pismu se Ibrahim obrača na te kraje in pravi: »Da boste v navedenih krajih in vaseh zares zvesti mogočnemu turškemu cesarju, vsako leto oddajte zanj paši v Kanižo po sto forintov. Mi pa vam bomo dali pismo s pečatom, da vas ne bo nihče vznemirjal.«²

To je primer, ki nam kaže, kako so bile dolžne dajati vasi turški oblasti redni davek. Poleg tega so morali plačevati davek tudi zemljiškemu gospodu Francu Battyányiju, tako da so bili pravzaprav pod dvojno oblastjo, turško in madžarsko. Zaradi tega je bil cerkveni davek primerno znižan. Vizitacijski zapisnik iz leta 1627 pravi za Šalovce takole: »Nekdaj so Šalovci dajali po en mernik žita. Toda odkar je prišel trg v sovražnikovo področje, daje zaradi turškega ropanja vsak kmet le pol mernika pšenice ali rži.«³

Leta 1636 je prišel v turško področje spodnji del Prekmurja: turniška prazupnija in vsi vzhodni kraji od Turnišča, npr. Kobilje, ki so ga Turki popolnoma uničili že v začetku 17. stoletja.

Leta 1640 so prišli Turki na Melince, v Ižakovce in na Bistrico ter izterjavalni dajatve. V naslednjem letu je paša iz Velike Kaniže zahteval podložništvo od vseh vasi tja do Rabe in okolice Radgone.⁴

Dne 7. aprila 1641 je pisal Martin Lipič (Lippich) iz Šobote Adamu Batthyányiju v Nemetujvar, ki je bil vojaški poveljnik (general) tostran Donave (cis Danubiae) in mejnega ozemlja Kaniže, da je poslal njegovo pismo v Kanižo, na katero Turki niso odgovorili, pač pa so hudo sramotili meščane. Med drugim piše tudi: »Spoznal sem turško navado: letos bodo postali gospodje (oblastniki), na kar so se pripravljali tri leta. Zaradi nesloge magnatov (velikašev) bo turško področje vse ozemlje turniške prazupnije (Csernecszeg) in še tisto ozemlje, ki spada pod Mursko Šoboto in pod Grad (Gornjo Lendavo). Tako bo vse ubogo ljudstvo podvrženo Turkom.«⁵

Da so Turki res razširili svojo oblast tudi na severni del Prekmurja, pričča listina, ki jo je pisal 26. oktobra 1642 Jurij Flisar (Fliszar) iz Gornje Lendave Adamu Batthyányiju v Nemetujvar. Sporoča mu, da so Radovci, Vadarci, Kroplivnik, Motovilci, gornji trg Gornje Lendave (Felső Lindvai város), Gornja in Dolnja Slaveča — turško področje.⁶

Da niso bile samo navedene vasi pod turško oblastjo, ampak celotno področje, pričajo naslednji dokazi:

V Martjancih je nastal spor med luterani in kalvinci. Za razsodbo so se leta 1652 obrnili na turško oblast v Veliki Kaniži.⁷

Ker je bilo gornje Prekmurje v sosesčini Orsega, so plačevali Turkom davek tudi Gornji Petrovci, Križevci, Hodoš in župnija Sv. Benedikt (Kandovci).⁸

Ropanje, požiganje in v sužnost odpeljani ljudje

Kako so Turki odpeljali v sužnost s področja turniške prazupnije v letih 1626, 1630 in 1631 okoli 231 ljudi, je objavljeno v Stopinjah 1983, str. 133—137.

Grof Kristof Banffy je pisal 6. novembra 1637 iz Lendave Adamu Batthyányiju v Nemetujvár, »da so Turki brez usmiljenja zažgali tri hiše v vasi Polana — in odgnali v sužnost nad 400 ljudi (kristjane). To novico smo zvedeli iz Lentija in Széchyszigeta.«⁹

7. avgusta 1638 je pisal Kristof Banffy iz beltinskega gradu Adamu Batthyányiju v Nemetujvár, da so janičarji (Raczok) v divjem naskoku ugrabili mlado ženo in dve dekleti v kraju med Nedelico in Radmožanci, ki so bile iz Lendave — in so jih odvedli v Kanižo. »Zaradi tega prosim Vašo milost, ker so ti resnični plačevalci davka Turkom in so jih — kljub temu, da je sveti mir — ugrabili. Vaša milost naj piše pismo turškemu paši v Kanižo, da jih vrne kot resnične davkoplačevalce.«¹⁰

Zopet je pisal grof Kristof Banffy 12. decembra 1639 iz Lendave Adamu Batthyányiju v Nemetujvár:

»Pošiljam vam po vaši želji pismo, kakšno škodo in ropanje so povzročili Turki v okolišnjih vaseh. Tako je prišlo v soboto iz Kaniže približno 300 Turkov, med katerimi ni bilo ne Arga, ne Oda paša, temveč samo zverinski turški hlapci — in so vzdolž reke Mure — na Bistricah — plenili in ropali ter okoli 42 ljudi odvedli v sužnost, katerih imena nismo zvedeli. V prejšnjih dneh so ropali po posestvih gospoda Széchya.«¹¹

Nikolaj Celec (Czelleczy) je sporočil 11. maja 1649 Adamu Batthyányiju v Nemetujvár:

»Sedanje ropanje v Murski Soboti je storil v Kaniži bivajoči Koppany Alybegh. On je izropal Tropovce. Bilo je okoli 250 Turkov »dondariok«. Nikjer še niso porušili toliko hiš kot tu — 32 hiš; — 41 ljudi so odvedli v sužnost in 5 ljudi razsekali. Plenili so tudi na posestvih Deziderja Széchya na gornjelendavskem in soboškem gospostvu. S seboj so vzeli živino — in prav tako na posestvih Adama Batthyányja — in sicer na Batthyányjevem gospostvu samo vole.«¹²

To je nekaj podatkov, toda niso vsi.

Odkup sužnjev iz turške sužnosti

Turki so ugrablence, ki so jih odpeljali, držali nekaj časa v Veliki Kaniži, od koder so poročali ceno ali pogoj za njih odkup, ako se je kdo zanimal zanje.

V Lendavi so imeli organizacijo za odkup ugrablencev iz turške sužnosti. Če so katerega od tržanov ugrabili Turki in ga odpeljali s seboj v sužnost, so bili ostali tržani dolžni da jih osvobodijo, vsaj nekatere. Pri tem je pomagal lendavski župnik, kakor poroča vizitacijski zapisnik iz leta 1688.¹³

24. aprila 1648 piše Adamu Batthyányiju iz Sobote Nikolaj Celec kot »kaniški suženj«: »Preden sem prišel iz Kaniže, iz grenkega suženjstva, bi

se rad z vami sestal. Toda kratki čas mi ni dovoljeval. Naslednjega dne sem se moral takoj vrniti (v Kanižo!). Ako bi ne bil šel, bi bilo jamstvo uničeno. Sedaj sem tudi šel tja, da bi sužnje osvobodil. Takoj sem moral dati 15 vatlov cenenega sukna... Moja odkupnina iz suženjstva znaša 400 goldinarjev, 15 vatlov rdečega sukna, dve puški. Kje naj vzamem vsoto za odkupnino, ko sem sam ubog človek? Ko sem bil ujet, obenem z dvema sinovoma in z ženo, je moja hiša napadla množica in so plen zbili v koščke. Tudi sod vina so vzeli in pili. Pločevino na vratih in železne mreže na oknih so zbili in vse orodje in blago odnesli. Tretji sin takrat ni bil doma, ampak je bil v šoli, zato je ostal. Zato ponižno prosim vašo milost, da mi pomagate, da se rešimo iz grenkega suženjstva...¹⁴

11. septembra 1649 je zopet pisal Nikolaj Celec Adamu Batthyanyju o odkupnini iz suženjstva. Med drugim piše to-le.

»...moja odkupnina je bila 400 srebrnih tolarjev in 12 vatlov cenenega sukna. — Prvič sem poslal v Kanižo za odkupnino: 20 zlatnikov. 18 zlatnikov so vzeli, 2 zlatnika pa so vrnili. Drugič sem poslal po svojem poroku v Kanižo 131 tolarjev. — ...Tretjič sem poslal po svojem poroku v Kanižo 120 graških tolarjev. Tako je znašala trikratna vsota: 287 goldinarjev. Do vsote 400 goldinarjev še manjka 113 goldinarjev in 12 vatlov cenenega sukna... Ponižno prosim vašo milost, da pomagate dati Turkom odkupnino. — Turško pismo tudi pravi, da sem obljubil dve pištoli. Toda tega nisem obljubil in sem odgovoril, da je prepovedano izročiti Turkom puško...¹⁵

Nikolaj Celec se je preselil iz Sobote v Nemetujvár že v letu 1649. Dne 16. septembra 1650 je zopet pisal pismo Adamu Batthyanyju o svoji odkupnini iz turške sužnosti. Med drugim piše tole: »S spoštovanjem sem vzel v roke pismo vaše milosti, iz katerega sem zvedel poročilo Martina Lipiča o moji odkupnini iz turškega suženjstva. Kakor pravi Martin Lipič, ni res, da je bila moja odkupnina iz suženjstva 32 tolarjev, ker sem prvič nesel v Kanižo za svojo odkupnino 18 zlatnikov, to je 36 tolarjev in 28 vatlov kronske raševine namesto cenenega sukna. — Toda raševino sem vzel nazaj. — Drugič sem poslal po svojem poroku 131 tolarjev... Tretjič sem poslal v Kanižo 120 tolarjev; — k skupni vsoti je prispevala tudi vaša milost 91 tolarjev. Manjka še 22 tolarjev, da bi zneslo 400 tolarjev gotovine kot odkupnina iz sužnosti. — Toda Turek je želel še tudi 10 tolarjev obresti, ker je prosil takrat tudi dve pištoli. Vendar jaz tega nisem obljubil, rekoč, da Turkom puške ni dovoljeno uvoziti. — Glej, jutri pojdem v Mursko Soboto — in po vaši zapovedi dam vsoto za povrnitev odkupnine iz suženjstva v roke Martina Lipiča, da pošlje v Kanižo — hudičevim sinovom, ker sam te nadloge ne morem trpeti...¹⁶

To ni edini primer za odkup sužnjev. Različne so bile cene odkupnine iz suženjstva. Ako je bil odličnejši človek, so Turki več zahtevali in so potem dovolili, da je bil odkupljen.

OPOMBE:

¹ Urbaria et Conscriptiones. Kincstári Levéltár. Fasc. 33/2 — Magyar Országos Levéltár, Budapest.

² Batthyány cs. körmendi levéltára — Missiles I. — 20699—20702. Ibrahim pa-sa lindvai Banffy Kristófhöz. — Magyar Országos Levéltár, Budapest.

³ Ivan Zelko, Gradivo za zgodovino reformacije v Prekmurju. Časopis za zgodovino in narodopisje, 1973, 118.

- ⁴ Bogo Grafenauer, O turški oblasti in o nastanku drobne zemljiške posesti v Prekmurju. Prekmurški Slovenci v zgodovini. Murska Sobota, 1961, 85.
- ⁵ Batthyány család körmendi levéltára. — P 1314 — Missiles II. DL 29378. — Magyar Országos Levéltár, Budapest.
- ⁶ Batthyány cs. körmendi levéltára. — P 1314 — Missiles I. — DL 14097. — Magyar Országos Levéltár, Budapest.
- ⁷ Ivan Zelko, Gradivo za prekmursko zgodovino. Acta ecclesiastica Sloveniae (= AES), 5. Ljubljana, 1983, 234—237.
- ⁸ Ivan Zelko, Gradivo za prekmursko zgodovino. AES, 5. Ljubljana, 1983, 307, 310.
- ⁹ Batthyány cs. körmendi levéltára. — P 1314 — Missiles I. — DL 1864. — Magyar Országos Levéltár.
- ¹⁰ Batthyány hercegi levéltár Körmend. — DL 01874. — Magyar Országos Levéltár. Budapest.
- ¹¹ Batthyány cs. körmendi levéltára. — P 1314 — Missiles I. — DL 1890. — Magyar Országos Levéltár, Budapest.
- ¹² Batthyány cs. körmendi levéltára. — P 1314 — Missiles I. — DL 9381 — Magyar Országos Levéltár, Budapest.
- ¹³ Nadbiskupski arhiv Zagreb. Protokoli: Br. 70/I. — Kanonske vizitacije A. Bekšin.
- ¹⁴ Batthyány cs. körmendi levéltára. — P 1314 — Missiles I. — DL 9373 — Magyar Országos Levéltár, Budapest.
- ¹⁵ Batthyány cs. körmendi levéltára. P 1314 — Missiles I — DL 9385 — Magyar Országos Levéltár, Budapest.
- ¹⁶ Batthyány cs. körmendi levéltára. — P 1314 — Missiles I — DL 9403. — Magyar Országos Levéltár, Budapest.

Franci Klemenčič

Ob 110 letnici smrti Petra Dajnka

V Črešnjevcih pri Gornji Radgoni so 30. septembra 1983 proslavili 110. obletnico smrti rojaka Petra DAJNKA, ki je živel v času med 1787 in 1873. Ob tej slovesnosti so se na proslavi, ki so jo povezali z zaključkom obnove njegove rojstne hiše, zbrali gostje 11. plenuma kulturnih delavcev OF. Plenum je bil v Radencih med 30. septembrom in 2. oktobrom 1983. Tako so bili ob tem praznovanju navzoči pisatelji, pesniki, predstavniki Kulturne skupnosti Slovenije, predstavniki Zveze kulturnih organizacij Slovenije, domači kulturni in družbeno politični delavci, ter predstavniki ustanov, ki se ukvarjajo z zaščito spomeniške dediščine našega naroda. Proslavili so spomin Petra DAJNKA in poudarili njegov pomen za slovenski narod. Domačija Petra DAJNKA je bila ob tej obletnici temeljito obnovljena. Slavnostni govornik na proslavi pa je bil dr. Bruno HARTMAN, ravnatelj univerzitetne knjižnice iz Maribora. Orisal je življenje in okolje, v katerem je deloval Peter DAJNKO.

Peter DAJNKO je izhajal iz družine malega kmeta, kjer je med štirimi otroci bil prvorojeni. Osnovnošolsko znanje je dobil v Gornji Radgoni. Ko je bil star 16 let je odšel na mariborsko gimnaziijo, nato je končal filozofijo in semenišče v Gradcu. Kot kaplan je bil v letih 1815/16 nastavljen v Gornji Radgoni, nato do 1831 v avstrijski Radgoni in nazadnje do svoje smrti 1873 pri Veliki nedelji, kjer je umrl in je tudi pokopan.

V Črešnjevcih stoji, ob vznožju majhnega griča ob cesti, domačija Petra Dajnka, ob kateri stoji mogočna lipa, ki je bila posajena ob Petroveni

Dajnkov spomenik pri Veliki Nedelji v jubilejnem letu 1973

posvečenju za duhovnika. Lastnik hiše je Peter FEKONJA (njegova mati je bila pranečakinja Petra Dajnka oz. vnukinja najmlajšega Petrovega brata). V tej hiši je danes najti Dajnkovo zibelko in nekaj njegovega pohištva, pa tudi njegova dela in nekaj originalnih pisem, ki jih je pisal kot študent iz Gradca svoji materi. V hiši bi naj bila tudi razstava nekaterih del rojaka in sodobnika Petra DAJNKA, Antona KREMPPLA iz Noričkega vrha pri Gornji Radgoni.

V času ko je bil Peter DAJNKO na graški univerzi, je nanj močno vplival predavatelj slovenskega jezika Janez PRIMIC. Ta je bil dober poznavalec slovenskega jezika in velik narodnjak. Na ta način je vplival na mnoge mlade slovenske študente. Ti so se pod njegovim vplivom začeli zanimati za slovenski jezik in njegov preporod. V tem času je Peter DAJNKO vneto bral «kranjske knjige». Toda sam je menil, da moramo Slovenci imeti tri literarne jezike in sicer kranjskega, koroškega in vzhodnoštajerskega.

V letih 1808/9 je Jernej KOPITAR izdal slovnico »Grammatik der Slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steiermark,« kjer je poudaril, da mora vsaka dobra abeceda imeti za vsak glas ustrezno enotno črko, brez znamenja pod ali nad njo. Na ta način je po Kopitarjevem vzorcu bilo potrebno latinici dodati za slovenski jezik nekaj novih črk. Teh Kopitarjevih misli se je oprijelo več takratnih Slovencev, vendar sta najbolj znana Franc METELKO (1789-1860) na Kranjskem s svojo metelčico in na Štajerskem Peter DAJNKO s svojo dajncico.

Rojstna hiša Petra Dajnka

Peter DAJNKO je uvedel svojo dajščico v svoji slovnici z naslovom *Lehrbuch der Windischen Sprache*, ki jo je izdal leta 1824, že eno leto pred Metelkom, ko je ta uvedel svojo metelščico.

V svoji pisavi je Peter DAJNKO takoj po uvedbi pričel izdajati svoja dela in to nabožne in poučne knjige različnih vrst, pa tudi pesmi. S to je v začetku naletel med svojimi sovrstniki na veliko odobravanje. Tako je izdal med drugim »Sto cirkvenih in drugih pobožnih pesmi« v letu 1826 in v naslednjem letu še »Posvetne pesmi med slovenskim narodom na Štajerskem.«

Tudi sodobniki so pričeli pisati v njegovi pisavi, tako je najvažnejši dajščicar Anton SERF, ki je v glavnem pisal pridige, pa tudi nekaj pesmi. Sodobnik Koloman KVAS pa je celo uspel dajščico spraviti v šolo. Ta je po slovnici Petra DAJNKA v šoli tudi učil. Dajščica je bila v letu 1838 uradno prepovedana. Kajti za slovenski jezik bi bilo usodno, če bi imela vsaka pokrajina svoj knjižni jezik kot je to stremel Peter DAJNKO.

Konec dajščice je naredil s svojo slovnico Anton MURKO. Nekako istočasno pa je bil konec metelčice, kar sta dosegla France PREŠEREN in Matija ČOP.

Petra DAJNKA ni zlomilo dejstvo, da ni uspel s svojo abecedo in tudi ne to ne, da bi jezik med Muro in Dravo postal knjižni jezik, nadaljeval je s svojim delom. Naprej je veliko pisal, pisal je najrazličnejša dela od domačih kronik, nasvetov za vinogradnike in čebelarje. Bil je prevajalec, zbiralec kulturne dediščine, zgodovinar in pesnik. Izdal je po tem neuspehu še več šolskih učbenikov, ki jih je največkrat kar prevajal iz nemškega jezika. Skratka v pisani besedi je skrbel za vsesplošni napredek. Med neobjavljenimi deli tega obdobja velja omeniti predvsem delo »Mali vino-

gradnik za podučevanje šolarjev na Runči« iz leta 1844. Dajnko je bil poleg duhovnika še šolski nadzornik pri Veliki nedelji in okolici. S svojimi nasveti in knjigami je rad pomagal učiteljem in učencem. Med ljudmi je širil veselje do branja, do kulture, budil narodno zavest pri kmetih, spodbujal je k pisanju mlajše takratne inteligente in pospeševal je zanimanje za slovensko knjigo na sploh.

Danes radi pozabljamo na to, kaj je takrat dal Peter DAJNKO ljudstvu tega kosa slovenske dežele. Prav on je namreč vnesel živ ljudski jezik v cerkev in knjigo; prav gotovo mu ne gre zameriti, da je hotel vnesti v tej vnemi v slovensko slovstvo narečje iz okolice Gornje Radgone.

Lanskoletna proslava, obnovljena hiša in stalna razstava, ki je v tej hiši bodo pripomogli k temu, da bo spomin na Petra DAJNKA ostal živ.

S. Marija Horvat

Klic s Karmela

Njemu sem zaročena, ki mu služijo
angeli in čigar lepoto občudujeta son-
ce in luna

(Iz obrednika posvetitve devic)

Kot je enkratno in neponovljivo razmerje med ljudmi, tako je enkratno in neponovljivo tudi to, kar človek sklene pred Bogom. Gotovo ima tudi zame velik pomen dan mojih večnih zaobljub.

Kristusov lik je tako človeško topel, a obenem ves božji, da more človeka osrečiti in mu izpolniti vsa njegova hrepenenja. Ne pravi zaman cerkvena himna: »Ljubim Kristusa... saj ko ga ljubim, ostanem nedolžna, ko se ga dotaknem, ostanem čista, ko ga vzamem, devica.« To spoznanje njegove ljubezni mi je bilo podarjeno že kot otroku. Pomeni mi veliko in me osvobaja. Vodi me v moj notranji svet. Bog je tisti, ki me je prvi poklical, ki mi je prvi spregovoril.

Veliko hvaležnost čutim do svojih staršev, ko so mi s svojim zglednim življenjem dali Boga in mi z dobro vzgojo omogočili, da sem zaslutila lepoto vere. V družini je bila vedno tako močna zavest vere, da je revščino spreminjala v blagoslov in medsebojno zadovoljstvo. Danes vem, da je moč za takšno življenje prihajala od Križanega, od skupne molitve in naše skupne udeležbe pri sv. maši. Prepričana sem, da mi je prav tak način življenja v naši družini prikazal Boga kot največjo vrednoto in mi pomagal, da sem ga izbrala kot Tistega, kateremu sem posvetila svoje življenje. Zavedam se, da je vsak poklic milost, dar. Zavest, da sem poklicana za Boga in za ljudi, mi nalaga tudi določeno nalogo. Tolikokrat sem tako jasno čutila Gospodov poseg v moje življenje, najbolj tistega blagoslovljenega leta, ko sem temu vabilu rekla svoj »da«. Ob lepotah narave sem začela odkrivati resničnost duhovnega sveta.

Naj mi bo dovoljeno, da se na kratko predstavim. Človek nerad piše o sebi, vendar če bo ta zapis komu pomagal do duhovnega poklica, je opravil svoj namen.

Večne zaobljube v Karmelu sv. Jožefa v Mengšu 4. maja 1984. V prvi vrsti v sredini oče zaobljubljenke, na njegovi levi strani zaobljubjenka s. Marija Horvat in škof Smej

Rodila sem se v Bakovcih, 30. marca 1956, v verni kmečki družini. Otroštvo sem preživela v krogu svoje družine. Bili smo štirje otroci, dva fanta in dve dekleti.

Osemletno osnovno šolo sem obiskovala v Bakovcih. Po osemletki sem dve leti ostala doma pri svojih starših. V 17. letu sem odšla pomagat sestram v kuhinjo v ljubljansko bogoslovno semenišče. Po nekaj mesecih sem prejela prošnjo za drugo delovno mesto v kuhinjo v zavodu slepih v Avstriji. Med letom in pol bivanja v Avstriji sem v Radencih končala kuharsko šolo. V tistih letih še nisem mislila na samostan, ko pa sem bila leta 1976 zaposlena v Družbeni prehrani v Murski Soboti, se je vrnilo v mojo dušo veselje do redovniškega stanu, predvsem do kontemplativnega stanu. Začela sem razmišljati. Nisem vedela, za kaj naj se odločim. Spraševala sem se: ali sem res poklicana, da postanem redovnica; potem sem menila, da za ta stan slej ko prej nimam ne poklica ne veselja in zopet se mi je zdelo, da me v ta poklic vleče nadnaravna sila.

Molila sem in dobila pogum, da se končno nisem bala poti, saj na taki poti človeka čakajo ovire, težave in nasprotovanja do konca. Starša, ki nikoli nista mislila na to, da bi njuna hči postala redovnica, sta rekla, naj dobro premislim, ker sta nas otroke imela zelo rada. Moja mama — sedaj že leto dni pokojna — mi je bila tudi v pomoč in vzor, ki mi je veliko pomagal k poklicu.

Da bi bolj spoznala svoj cilj, sem nekoč odprla knjigo »Povest duše« sv. Male Terezije in prebirala od poglavja do poglavja. Brala sem in odgovor

mi je bil jasen; toda ni me zadovoljil in mi ni dal miru. Ta naša svetnica, ki očara vsakega, mi je odkrila to malo pot, kot pravi sama. Kdor bi rad hodil po tej poti, mu ni treba izvršiti velikih junaških del. Nasprotno. Čini bolj hoče duša biti Jezusu všeč, tem manjša naj postane. Misel, ali sem morda tudi jaz poklicana na to pot, se mi je zdela predrzna, če pomislim, kako nepopolna sem. Toda kljub temu sem imela zaupanje v Gospoda in nisem računala na svoje lastne zasluge. Seveda takrat še nisem vedela, koliko je treba trpeti, če hočemo doseči cilj svojega življenja. A kaj kmalu mi je Bog odkril to skrivnostno pot. Prišel je dan prve izročitve Bogu v romarskem svetišču na Brezjah. Ta pomembni in dragoceni trenutek se je odigral med mašo, ki se je darovala za redovne poklice. V uvodnem nagovoru in razlagi božje besede je škof Lenič poudaril, da je vsak poklic božja izbira in ne naša, saj Bog vedno naredi prvi korak k človeku; mi pa na njegov klic odgovarjamo po meri svoje ljubezni do Njega. Iz mojega srca pa se je izvil tihi vzklík: »Marija, zdaj ti izročam svoje življenje in samo sebe!« Ob branju dobrih nabožnih knjig, posebej še že omenjene knjige Povest duše, se je v mojem srcu okrepila želja, da bi vse svoje življenje posvetila za duše, saj je duša več vredna kot minljivi svet. Slovo je bilo težko, toda ljubezen do Boga je bila močnejša, da sem vse zapustila. In tako sem na god sv. Terezije Avilske, 15. oktobra 1979, stopila v red karmeličank. Karmelski red, ki ga je prenovila sv. Terezija Avilska, ima za namen kontemplacijo in spokornost. Kontemplacija je molitev, pri kateri se človek popolnoma zatopi v premišljevanje o Bogu in verskih resnicah. To je apostolat molitve za vse potrebe Cerkve, zlasti pa za svetost duhovnikov. Kandidatinje morajo imeti zadovoljivo telesno in duševno zdravje. Izpolniti morajo vsaj 18 let, sicer pa starost ni določena; prav tako ni določena izobrazba. Ker je red kontemplativen, se ne ukvarja z zunanjimi dejavnostmi, poleg molitve pa redovnice opravljajo tudi ročna dela. Postulat traja eno leto, noviciat štiri leta. Prve zaobljube se opravijo po prvem letu noviciata, vendar ne pred izpolnjenim 20. letom starosti. Večne zaobljube se opravijo po četrtem letu noviciata, vendar ne pred 26. letom starosti. Naš samostan je v Mengšu, Karmel sv. Jožefa, Trdinov trg 9 a.

Redovno obleko sem prejela leta 1980. Naslednje leto pa sem naredila prve zaobljube. Obred mojih večnih zaobljub med sv. mašo, 4. maja 1984, pa je opravil ob sodelovanju bakovskega župnika in dekana Martina Poredoša moj nekdanji župnik, škof dr. Jožef Smej. Obred večnih zaobljub je podoben mašniškemu posvečenju. Med litanijami vseh svetnikov zaobljubljenka leži na tleh. Po slovesni posvetitveni molitvi prejme znake posvetitve: pokrivalo in prstan.

Molitev mi je kot redovnici v kontemplativnem življenju dragocena vrednota. Čutim, da me molitev nikoli ne zapira v moj mali svet, temveč me vedno popelje k drugim, ki so potrebni pomoči. Moja sreča je globoka, tiha in mirna. V prekipevajočem veselju lahko ponavljam vrstico iz obreda večnih zaobljub: »Njemu sem zaročena, ki je Sin večnega Očeta, otrok deviške matere in Zveličar vsega sveta.«

Prvi prekmurski kipar - Feri Kúhar

V juniju in juliju štirinosemdesetega leta je bila v Soboti razstava kiparskih del našega rojaka Ferija Kúharja. Razstavo sta postavila Feri Kiraly in Franc Obal, slednji pa je pripravil tudi katalog, v katerem je naši slovenski javnosti takorekoč na novo odkril življenje in delo mladega nadarjenega oblikovalca in prvega prekmurskega kiparja. V Stopinjah smo se že spomnili pomurskih slikarjev Ludvika Vrečiča, Karla Jakoba, Ivana Kosa in Stefana Hauka, letos pa je priložnost, da se spomnimo tudi doslej edinega kiparja naše pokrajine Ferija Kúharja.

Feri Kúhar je bil rojen v Rankóvcih 15. maja 1916 kot drugi izmed šestih otrok kmečke družine. Že kot otrok je čutil v sebi nagnjenje do risanja in modeliranja, z leti pa se je nagnjenje do umetniškega ustvarjanja samo še krepilo. Po osnovni šoli je končal dva razreda realne gimnazije v Murški Soboti, potem pa še v Mariboru enoletni Legatov tečaj stenografije, knjigovodstva in strojepisja. Vse to ni bilo tisto, kar bi bil rad, zato se je obrnil na svojega strica, župnika na Gornjem Seniku, za denarno pomoč. V šolskem letu 1937/38 se je vpisal na kiparski in rezbarski oddelek Državne tehniške srednje šole v Ljubljani, ki je obsegal tri letnike in jih končal tik pred vojno leta 1940 s prav dobrim uspehom.

Potem je prišla vojna in v tem času je v Pešti študiral, vsaj nekaj časa, kiparstvo, vendar je bil večinoma doma in povezan s člani osvobodilnega gibanja. Desetega maja 1944 je bil prvič aretiran in zaprt v Sombotelu. Ker je bil slabega zdravja, so ga 1. junija poslali v sombotelško bolnišnico. Ko bi bil ostal tam, bi verjetno imela naša pokrajina danes velikega umetnika — kiparja, toda meseca oktobra se je vrnil domov in že 17. oktobra so ga ponovno aretirali in ga poslali najprej v Sombotel, nato v Csillagvár pri Komáromu. Tam so ga madžarski njilaši izročili Nemcem ki so ga poslali v koncentracijsko taborišče v Flossenburg in sicer v zunanjo komando tega taborišča Hersbruck. Za Ferija je bilo prav to usodno kajti že tako slaboten in bolehen se je pri težkem delu popolnoma izčrpal. Poslali so ga nazaj v Flossenburg, toda zbolel je za tifusom in je že meseca januarja 1945 v tem taborišču umrl. Z njim je umrlo veliko upanja, da se bo tudi eden izmed naših ljudi razvil v velikega umetnika, saj razstava kaže, da je bil Feri Kúhar zelo nadarjen oblikovalec snovi, ki ji je znal vdihniti dušo, čeprav je bil šele čisto na začetku svoje umetniške poti.

V razstavni dvorani so njegova dela v beli svetlobi na prvi pogled skoraj neopazna in neznatna, saj so to večinoma drobni kipci iz gline in lesa, ko pa jih pogledamo od bliže, so pa zares drobni biseri tako po vsebini kakor po obliki. Največkrat je upodobljena mati z otrokom ali otroki, potem preprosti ljudje naše pokrajine pri različnih delih, vselej pa s krepkim poudarkom skrbi in težkega dela. Razstavljenih je tudi osem portretov raznih ljudi, ki jih takoj prepoznamo, in pet podob križanega ali trpečega Kristusa. Večina Kúharjevih del je iz mavca in gline, nekaj iz lesa, saj si umetnik ni mogel privoščiti na začetku svoje poti dražjih materialov, edino portret pesnika Avgusta Pavla v velikosti 47 x 30 x 28 je iz brona.

Hvaležni smo Francu Obalu za lep in izčrpen katalog o retrospektivni razstavi Ferija Kūharja, s katerim nam je oživil spomin na umetniško nadarjenega sina naše pokrajine, ki je bil nekako pozabljen celih štirideset let.

jz

Naše korenine so naše življenje

Drobni vpogledi v zgodovinsko panoramo Cerkve in njenega verujočega občestva pri Kapeli nad Radenci. Na trdnih temeljih včerajšnjega dne stoji naša prihodnost.

»Preverjam samo, kar so stoletja sporočila v naše dni. Veselim se tlečih stenjev vere, teh tiho zbranih stebrenikov narodovega ponosa; v žuljavih dlaneh ter izpitih obrazih jih najdevam, v preprostih in plemenitih ljudeh. Poslušam, kako sope zemlja na kapelskih vrhovih, kjer jeseni po trdem in vztrajnem delu trta bogato zori; v davnih stoletjih je tod kuga morila, da je bila zemlja eno samo grobišče. Tudi na ozarah človeških življenj in naporov slutim zelene poganjke z onstran človeških kategorij. Pri sluškujem glasovom večnosti ob svetih znamenjih, posejanih po kapelskih gričih: o trpljenju govore, po odrešenju kriče — zdaj trpko, zdaj vdano. Z vrha pri cerkvi se mi v vedrem obnebu v posebno sporočilo izgovori 45 cerkva — stoletjem kažipot v nebo. Starodavne priče o svetu, kjer je konec koprnjenja, 'kjer mavrica se vekomaj razpenja... o svetu, ki srce ga čuti, veruje vanj — in čaka nanj,' poje pesnik.«

Kapelski vrh, župnijska cerkev sv. Magdalene

Gremo h Kapeli!

Tako so govorili v sivih davnih časih ljudje, ki so se hoteli sprehoditi do kapelskega griča, kjer je najprej stala res majhna kapela. Naselje, ki se je v okolici kapele oblikovalo, so rodovi poimenovali kar kapela. Zgodovinski viri prvič omenjajo kraj v letu 1280. Zapisan je v Urbarju iz dobe Alberta I. Kapela je omenjena med kraji, ki so imeli skrb za grajsko stražo v Radgoni. Vse te griče je takrat pokrival gozd. Bilo je prijetno sprehoditi se po teh gozdovih valovite pokrajine.

Pozneje so na istem kraju postavili večjo kapelo in jo prav tako posvetili sv. Magdaleni. Večja kapela je že bila kar cerkvice. Vizitacijski zapis škofa Jakoba Eberlina jo že imenuje podružnica župnijske cerkve sv. Hajnža (Janeza) v Radkersburgu (Radgoni). Trikrat na leto je sem prihajal maševat radgonski kaplan: na belo nedeljo, žegnanjsko, ruško nedeljo — nedeljo po Marijinem imenu. Cerkvica je imela kar dva zvana, kar pomeni, da je morala biti velika. Iz Radgone so sem prihajali pogosto maševati očetje kapucini, za njimi pa benediktinci z St. Pavla na Koroškem in pozneje iz Admonta. Benediktinci so tukaj imeli več posestev.

V radgonski pražupniji so se sčasoma osamosvojili vikariati.

Kot sateliti okrog svojega središča.

Vikariatske postojanke so nastajale polagoma: Ljutomer (1328), Benedikt (1329), Sv. Jurij (1445), Sv. Anton (1446—60), Mala Nedelja (1607), Veržej (1863). Datum nastanka vikarstva v Križevcih ni znan, toda cerkev tam se že omenja v letu 1256. Tudi za Apače ni znano. Sv. Peter v Gornji Radgoni se je osamosvojil kot vikariat nekoliko kasneje, župnija pa je postala tu v letu 1811. Ta vikariat se je razdelil na župnijo Sv. Peter in Kapela. Župnija Kapela je pravno bila ustanovljena v letu 1763, teritorialno pa se je dokončno uredila šele v letu 1784. Žal so listine in vsi protokoli, ki so nastajali v zvezi s kapelsko župnijo, pogoreli v letu 1805.

Kapelski župniji so v začetku pripadla naselja: Mali in Veliki Janžev vrh, Zabjak, Boračeva, Radenci. Radenski vrh, Rihtarovci, Turjanci, Zgornji Kocjan, Spodnji Kocjan, Kapelski vrh, Hrašenski vrh, Rački vrh. V letu 1836 so župniji pripadle še štiri vasi iz Jurjevske župnije: Murščak, preostali del Hrašenskega vrha, Rački vrh in Kocjan. V letu 1896 ji je bilo priključeno še Hrastje Mota iz križevske župnije. Takrat je štela kapelska župnija 2100 prebivalcev.

Še preden je Kapela postala župnija, je bilo okrog cerkvice sv. Magdalene pokopališče. Taka pokopališča so ustanavljali iz praktičnih razlogov. Iz oddaljenih naselij je bilo dokaj težavno vselej nositi mrliča v župnijsko cerkev, zato so ustanovili pokopališča na raznih krajih okrog kapele ali cerkvice, kjer se je za rajnega opravila zadušnica. K vikariatom so tudi sicer duhovniki le redko prihajali.

Ko je Kapela postala župnija, je bilo na okoliških gričih že kar veliko prebivalcev. Cerkvica je postala premajhna, Kapelčani so razmišljali, da bi cerkvico povečali. Največji pobudnik za gradnjo nove cerkve je bil upokojeni kaplan iz Male Nedelje, Martin Kaučič, rojak iz Rihtarovec. Ko so se začele priprave na gradnjo cerkve, je bil Kaučič star 88 let. Toda bil je vnet duhovnik in silno delaven. Ljudi je navduševal za delo, svoje prihranke pa daroval za gradnjo cerkve. Na njegov nagrobni spomenik so Kapelčani zapisali: »Bil je začetnik pouvanja tote cerkv.e«

Kužno znamenje pri Kapeli

Zupnijski kronist vselej hvali prizadevnost in delavnost Kapelčanov. Požrtvovalni so bili posebej ljudje iz Turjanec in iz naselja Hrasnja Mota, pa tudi križevski in jurjevski ljudje, ki so finančno ter materialno podpirali gradnjo nove cerkve.

Cerkev so začeli graditi v letu 1823. Opeko so ljudje sami delali ter jo žgali. Kamenje za temelje cerkve so vozili z vozovi, največ pa nosili na ramenih iz Šutjove grabe s takojmenovanega Atilovega gradu — gradu Kacijanarjev. Les so prispevali sami, pesek pa so vozili iz Mure. Velik dobrotnik cerkve je bil kanonik iz Gradca, Andrej Kaučič.

Cerkev je v čast sv. Mariji Magdaleni posvetil 8. oktobra sekovski knezoškof Roman Sebastian Zangerle. Od vsega začetka je imela ta cerkev tri zvonove. Na glavnem oltarju je bila najprej slika sv. Magdalene, tista namreč, ki je bila narejena v letu 1763; sedanjo sliko na glavnem oltarju je Kapeli podaril knezoškof Zangerle. Poslikala jo je slikarka iz Münchena, Krescencija Stadler, v letu 1832. Istega leta je tudi orgle izdelal orglarski mojster Jožef Ottonisch. Poleg glavnega oltarja so Kapelčani postavili še oltar sv. križa, pozneje pa še oltar sv. Arče in sv. Sebastijana. Sedanja oblika glavnega oltarja je iz leta 1895. V letu 1861 so bili dokončno urejeni stranski oltarji in prižnica. Vse to je blagoslovil škof Anton Martin Slomšek. Kapelčani so vsa naslednja desetletja skrbno varovali svojo cerkev ter jo spopolnjevali. Aprila 1885 so povabili celo slikarje iz Italije, ki so poslikali cerkev. Fresko slikarije so bile končane v juliju 1885, prenovljene pa so bile v letu 1961.

Križev pot so si Kapelčani oskrbeli v letu 1842, dve leti zatem pa še dve lepi sliki Marijinega in Jezusovega srca. Sliko rožnovenske božje Matere so si oskrbeli še prej, v letu 1835. Od zunaj in znotraj so prenovili cerkev v letu 1856, ko je sekovski knezoškof Marija Ottokar, grof von Atems, pri Kapeli birmal 188 otrok. Ko je bila v letu 1787 prvič birma pri Kapeli, je ta zakrament prejelo 436 otrok.

Ciril Koštric, župnik pri Kapeli

Vsaka župnija ima svoje izjemne dogodke in svoje zanimivosti.

Med znamenitimi možmi, ki so bili rojeni v kapelski župniji je bil dr. Jakob Missia iz Mote. Missia je bil leta 1884 imenovan za ljubljanskega škofa, leta 1897 pa za knezoškofa v Gorici. V juniju 1889 ga je papež Leon XIII. imenoval za kardinala. Umrl je 23. marca 1902 v Gorici, star 64 let. Pokopali so ga na Sveti Gori pri Gorici.

Doslej je imela kapelska župnija 22 župnikov ter 63 kaplanov. V januarju 1932 so h Kapeli prišli salezijanci. Naslednje leto je tu umrl bisero-mašnik, častni kanonik Martin Meško. Skoraj polnih 46 let je bil kapelski župnik. Poleg velikega števila pogrebcev domačih župljanov se je pogreba udeležilo 46 duhovnikov. V letu 1941 so župnišče zasedli Nemci. Takoj na začetku so pregnali duhovnika Matija Nemca. Odšel je na svoj dom v Prekmurje. Tudi bolehn župnik Marko Skofič je v juniju istega leta odšel na svoj dom v Duplek. K sreči je pri Kapeli ostal še upokojeni kaplan Anton Bratkovič, ki je opravljal vsa duhovniška opravila. Konec leta je bil

postavljen za vikarja nemški duhovnik Franc Papst, ki je prihajal maševati ob sredah in nedeljah. Ta je do konca vojne vodil vse župnijske posle. V maju 1945 se je h Kapeli vrnil Matija Nemec, v salezijanski zavod pri Kapeli pa se je vrnil tudi duhovnik Franc Vogrinčič; ta je bil imenovan za vikarja namestnika, pozneje pa tudi za župnika. Župnijo je vodil do leta 1952, nasledil ga je salezijanec dr. Jože Kuk. Za njim je prevzel upravo župnije njegov sobrat Vinko Sraka, ki pa se je v letu 1966 ponesrečil. Ko je z mopedom prečkal železniško progo, ga je povozil vlak. Njegovega pogreba se je udeležilo 68 duhovnikov. Srako je zamenjal salezijanec Franc Levstek, njega Ignacij Lebar, sedaj pa vodita župnijo salezijanska duhovnika Ciril Koštric, doma iz Melinca, in Štefan Vozlič, kaplan, doma z Razkrižja.

Kako so se nekoč preživljali kapelski duhovniki?

Vlasta Benko — »Na mladih je upanje Cerkve in vsake župnije«

Nekoč je bilo vse drugače kot dandanašnji. Saj tudi dandanes ni sile, pa vendar — župnik je bil gospod, sedaj pa je v prenekaterem kraju pravi revež, sam, brez gospodinje, pogosto prepuščen samemu sebi.

Kadar se je za župnika napovedovala »zbirca« je bila to prava vaška svečanost. Tu in tam se je kdo upiral, da ni hotel dajati od svojih sadov zemlje. Boračeva neko leto ni hotela dati Jurjevega groša — tako so poimenovali zbirco. V boračevo je prišla vojaška delegacija in izterjala nepopravnane dajatve boračevskih župljanov. Namesto Jurjevega groša so ljudje

dajali žito, vino, ajdo, slamo, repo. Lahko pa so namesto tega dajali tudi denar. Bili so tudi velikodušni. Niso dajali le predpisanih dajatev, temveč so še vedno tudi kaj primaknili — več kot so bili dolžni. Med zbirco so si ljudje želeli, da bi bil zraven tudi župnik. Če je kdaj le prišel, je bil to za vse velik praznik, tudi če se je sicer kdaj pokazal v vasi, je bila njegova navzočnost za vaščane velika čast.

Zelo praznična je bila vinska trgatav — in zbirca. Trgatev se je začela zelo slovesno. Pouka takrat ni bilo, doma so zaklali prašiča. Reveži v času trgatve niso stradati kruha. Vsega je bilo v izobilju. Veselo se je začela trgatav, še predvsem za otroke, ker so bili prosti šole. Prekmurskim otrokom se je to za malo zdelo. Tudi oni bi bili radi prosti šolskega pouka; prilegle bi se jim počitnice. Toda kaj, ko pa pri njih ni bilo vinogradov. To se je Stajercem dobro zdelo, da so se jim lahko posmehovali, češ, kakšne neki počitnice bi pa radi imeli, ko pa nimate vinogradov — a boste krompir obirali in iz njega stiskali vino? Tudi župnik je od trgatve veliko mero prejemal. Brentarji so šli zanj nabirat od stiskalnice do stiskalnice.

Ljudje niso vedno imeli smisla za šolo. Samo prosvetljeni ljudje so mogli drugim odpirati oči, da so uvideli potrebnost izobraževanja.

Matej Ivanuš — »Cerkev je naša skupna skrb«

Prve šole so osnovali vzhodni narodi: Kitajci, Indijci, Egipčani. Bilo je to že 2500 let pred Kristusovim rojstvom. Prve šole v Evropi pa so ustanovljali menihi. Stari menihi so ohranili mnoge grške in rimske kulturne spise. Prve šole med našim slovenskim ljudstvom je vpeljala Cerkev.

Davno pred cesarico Marijo Terezijo (1717 do 1780) so že bile ponekod cerkvene župnijske šole. Tudi Anton Martin Slomšek je obiskoval tako šolo pri kaplanu Prašnikarju. Pozneje je bil Slomšek pravi reformator šolstva na Spodnjem Stajerskem. Kot nadžupnik v Vuzenici in opat v Celju je bil višji šolski nadzornik. Napisal je pripoved Blaže in Nežica v nedeljski šoli. S sodelavci je pripravil tudi več slovenskih učnih knjig in se zavzemal za širjenje ljudske prosvete. V ta namen je ustanovil Družbo sv. Mohorja (1851), ki je do danes poslala med Slovence milijone in milijone knjig.

Poleg kapelskega župnišča še vedno stoji stara šola, ki spominja na nekdanjo farno šolo. Zgrajena je bila v letu 1812 na cerkvenem zemljišču. Prvi učitelj, ki je tu poučeval, je bil Janez Trstenjak. Zanj je izpričano, da je prišel h Kapeli za organista že za leto 1804. V viničariji, kjer je stanoval, je zbiral otroke k pouku. Pozimi se je tega pouka udeleževalo tudi do 20 otrok. Poleg stare mežnarije so leta 1812 pozidali sobo za šolo, kjer je potem Trstenjak učil 15 do 25 otrok, vse do leta 1822, ko je odstopil. Ni bil namreč ne primernege vedenja in ni imel tudi ustrezne usposobljenosti za poučevanje. V letu 1853 so k stari šoli prizidali še eno sobo za šolo podučitelja. Leta 1879 je deželni šolski svet dovolil trirazrednico, v letu 1896 je postala šola štirirazrednica, po enem letu pa se je začel še peti razred. Sedaj je pri Kapeli lepa moderna šola. Nekoč so bili učitelji hkrati mežnarj, zvonarji, zapisnikarji — pekli so hostije, župnika so spremljali po raznih poklicnih poteh.

Okupacija je naredila veliko škode tudi pri župnišču pri Kapeli. Takoj na začetku so Nemci župnišče zavzeli. V njem so najprej imeli svoje urade, za tem pa se je vanj naselila vojska, za njo pa nemška dekleta. V času nemške zasedbe je izginil ves župnijski inventar. Okupatorji so popolnoma uničili prosvetno in župnijsko knjižnico. Ta knjižnica je namreč imela dragocene vezane knjige. Cesar Nemci niso odnesli, so požgali. V letu 1944 je bilo župnišče spet požgano. Dolga desetletja so potem župljani urejali župnišče.

Mnoga znamenja v kapelskih naseljih kažejo na »črno smrt«.

To so kužna znamenja.

Kuga — morilka — je po vsej Evropi rasajala že okrog leta 1349. V šestih letih je v Evropi pomorila 25 milijonov ljudi. Drugič je morila leta 1593. Cesar niso pomorili in odpeljali v sužnost Turki, je dokončala »črna smrt«. Slovenske gorice so v tem času domala ostale prazne, kuga je skoraj vse pomorila.

Očitno znamenje kužne bolezni je bilo močno kihanje. Po mučni bolezni je bolnik izdihnil; zdravila zanj ni bilo. Nekateri pa so se vendarle pozdravili. Iz hvaležnosti so postavili znamenje. Veliko kužnih znamenj je raztresenih po kapelskih gričih. Spominjajo nas groznih časov, ko bolezen ljudem ni prizanašala. Višek je kuga dosegla v 17. stoletju, ko je nad 30 let razsajala. Najhuje je bilo pri nas v letih 1681 do 1682. Takrat je v nekaterih naših krajih ta »črna smrt« pomorila domala vse ljudi. Od Mure do Jadrana je bilo eno samo morišče. S posebnim zaupanjem so se takrat ljudje zatekali k božji Materi in k sv. Jožefu, posebej pa so častili sv. Sebastijana. Ustanovili so celo bratovščino sv. Sebeščana. V čast temu svetniku so gradili cerkve, kapele ter postavljali oltarje.

Na morje gorja spominjajo ta znamenja, zato so sveta, ker so iz trpljenja porojena.

»Dete, dete moje...« Teta Kristina Pelcl z Janževega

Dete, dete moje...

»Odrasle in starejše, rosno mlade in še mlajše, najmlajše, teta Kristina z Janževega vrha enako ogovarja, ko jih srečuje: Dete moje... Nekateri vedo, da je teta Kristina kot sveča, ki se v dobrih delih izgoreva.

Dnevna soba pri Pelclevi teti je podobna kapelici. Adventni venec s štirimi svečami je napovedoval bližajoče se božične praznike. Zjutraj je prižigala sveče in molila jutranjice. Njeni otroci — šest jih je rodila — takrat zažive v njenem molitvenem spominu. Tudi rajnki mož. Boleča izguba ji je ob njegovi nesreči zarezala globoko brazdo. Že dolgo je tega, spomin je ostal ter včasih odgrne življenja bolest. — Najmlajšemu sinu je bilo devet let. Odšla sta nabirat lipovo cvetje. Kmalu sinek pridirja s kolesom blede kot smrt in izjeclja: Atek je padel z lipe, mrtev leži. Zrušila sem se na kolena, sklenila roke in bolj vpila kot molila: Bog, prosim te za milost, da nas žalost ne stre!

Usoda se je še kdaj kačasto poigrala z njo, teta Kristina je vselej sklenila roke in molila k Bogu. Razume trpljenje drugih. Bolnike in ostarele rada obišče, jih ob praznikih pripravi za zakramente. Ko maj kliče k šmarnicam, Kristina okraši križ pred hišo in vabi k molitvi in petju, da se razlega med vinogradi. Že tri desetletja krasi kapelsko cerkev. — Dragi Bog, za tiste, ki so te zapustili!

Pa je mogoče zapustiti Boga? Saj v njem živimo. Teti Kristini pa se le ne zdi prav, če jih v cerkev ni, ki so krst prejeli. — Čas je tak! ugiba Benkov oče Karel. — Ko si mlad, se rad poleniš. V svet greš in ta te kaj rad odtuji Cerkvi in Bogu. Verovati pomeni tudi odgovorno sprejeti svoje dolžnosti. Pred kratkim mi je pravil zdravnik: Lažje je biti dober zdravnik, če si hkrati veren, pa iskreno veren...«

M. K.

Kapela, ljudje in okolica

Slovenska Krajina! Kapela in njeni srebrnolasi varuh Meško te objemata s vojim prijaznim očesom vsako jutro in še lepše vsak večer (Fran Sušnik)

Svetu med Muro in Dravo pravimo Slovenske gorice, ker so že od davnih časov v njih Slovenci stalno prebivalci. Njihov najlepši del je kâpelski na severovzhodu med Muro in Ščavnico z najvišjim vrhom 309 m. Na vrhu je cerkev, Kapela, ki je posvečena Mariji Magdaleni. Okoli nje je naselje, ki se tako imenuje, razgled pa navadno lep, enkratno. — Vidna je murska ravnina tja do Gradca in zeleno Prekmurje z večjimi in manjšimi naselji. V ozadju so razna gorstva, ki so posebno lepa v zimskem času, ko jih zlatijo sončni žarki. Včasih se odpira ravninski svet do Blatnega jezera na Madžarskem, ki nas vabi iz daljave. Pohorje, Kozjak in kar je vmes do Maribora, nam je kot na dlani. Na obeh straneh Kapele, prav do vrha, občudujemo vrstne nasade vinske trte — gorice, med katerimi so večje in manjše hišice, obdane s sadnim drevjem — domovi veselih prebivalcev. — Vsak letni čas daje gledalcu nekaj novega: spomladi valove žitnega klasja na rodovitni murski ravnini, žetev in košnjo, temne gozdove, predvsem vinograde z delavci, v daljavi pa oblak, ki obeta zaželen dež, vezan na up in strah.

Kapela je razložena vas z novodobnimi, s cvetjem okrašenimi hišami, ki so zamenjale nekdanje cimprače, ki imajo svoj slog in lepoto. Ostale so le tu in tam na vzpetinah poleg večjih, bolj gosposkih in tistih iz davnine, v katerih je stiskalnica za grozdje, poleg pa globoka klet z velikimi sodi za dobro vino.

Cerkev so sezidali Kapelčani leta 1822 — 1824. Ima dovršeno arhitektonsko obliko z zvonikom, v katerem je bronast zvon, ki ga slišijo ljudje daleč naokoli. Notranjščino je poslikal italijanski slikar Jakob Brollo leta 1885. Delo je prava mojstrovina. Za gradnjo cerkve je bilo treba mnogo dela in skrbi. Nevenljive zasluge ima pri tem župnik Martin Kaučič, ki je bil začetnik zidanja, njegov naslednik Andrej Kaučič pa je oskrbel, da so bili plačani veliki izdatki. Na zunanji strani cerkve so vzdane tri spomin-ske plošče, na katerih sta njuni imeni, poleg pa enaka, ki je težko čitljiva. Vse so napisane v vzhodnoštajerskem narečju in bohoričici.

Pokopališče je bilo prvotno okoli cerkve, od leta 1817 pa na sedanjem mestu. Župnijo upravljajo salezijanski duhovniki od leta 1945. Župnija je obsežna, ne toliko po številu vasi, bolj po številu prebivalcev, ki je v novejšem času znatno narastlo. Zelo se širi naselje Radenci, kjer imajo delo in zaslužek mnogi Kapečani, skoraj vsi v slatinskem podjetju Radenska, ki je iz leta v leto bolj cenjeno zaradi zdravilne slatine. Slovi pa tudi kot zdravilišče za srčne bolezni. Tu je nastala nova župnija, kjer gradijo novo cerkev.

Ne ve se, kdaj se je začela šola na Kapei, gotovo pa v davnih časih, ko je v mnogih krajih ni bilo. Znano je, da so se Kapečani v uradih okoli leta 1800 že podpisovali. Bili so torej pismeni. Zapisali so svoj poklic, da so obrtniki, manj kmetje, kočarji in viničarji. Doma so torej ostajali revni kočarski in viničarski otroci, ki jih je bilo mnogo v teh krajih. Sluzili so pri kmetih za pastirje in se potepali. Zgodaj so jih pritegnili k nujnemu težkemu delu, posebno v vinogradih, ko so kopali, vezali in opravljali vsa dela do trgatve. Toda tudi ti so morali v šolo.

V Ljutomersko-radgonskem okraju že leta 1911 ni bilo 1 odst. nepismenih ljudi, na kar so Prleki, še posebej prosvetni delavci zelo ponosni. Le žal, da so bili v vseh šolah teh krajev učitelji, ki so vsiljevali učencem nemško miselnost in nemški jezik, narodno zavedni pa so imeli polno težav in težkega dela. Iz zemljiške knjige pri občinskem odboru v Gornji Radgoni se da razbrati, da so imeli Nemci v stari Jugoslaviji 32,2 odst. najboljše zemlje v svoji lasti samo na območju radgonske občine.

Vinsko trto so prebivalci teh krajev zelo cenili in zanjo zelo skrbeli. Toda trta je privabljala nemško gospodo vedno bolj v naše vinograde. Kmalu so se belile med njimi zidanice, večkrat prav lepe hiše, v katerih so se zbirali tuji gospodarji in zapovedniki svoji delovni sili. Človeku se je zdelo, da so griči spomladi in poleti, ko je težko delo v vinogradih, slovenski, v jeseni, ko teče most, pa nemški. Revna sta bila tedaj kočar in viničar tudi na Kapei.

Lahko trdimo, da je bila krivica občutna, a ni bilo človeka, ki bi upal napraviti korak naprej, za izboljšanje, saj siti lačnih nikoli niso razumeli. Gibanje delovnih množic je zajelo viničarje in ustanovili so zvezo viničarjev v Gornji Radgoni s podružnico v Ljutomeru in centralo v Ljubljani, se brigali za stanovske zadeve, a ničesar dosegli. Poleg tega se je moral v bolezni vsak oskrbovati sam. Tisti, ki še živijo, pripovedujejo, da je bilo v letih 1919 — 1924 posebno težavno. Po kapelskih vzpetinah se je kljub vsemu glasila pesem in beseda v upanju na boljše čase, ki so se uresničili šele po drugi svetovni vojni.

Leta 1812 so Kapečani sezidali šolo in je bila tedaj trirazredna, leta 1852 je dobila prizidek na vzhodni strani, leta 1882 pa skoraj enakega na severni in kaže podobo današnje zgradbe. V njej domuje vzgojno varstveni zavod, pouk za učence pa je v lepi novi šoli.

Na zgradbi so letos odkrili spominsko ploščo učiteljici Ljudmili Poljanec-Nataši (1873 — 1948). Bila je pesnica v devetdesetih letih prejšnjega stoletja skupaj z Vido Jerajevo in Kristino Sučerjevo in veliko objavljala v takratnem ženskem časopisu Slovenka. — Na Kapei je službovala 20 let, kasneje pa med obema vojnama na mariborski meščanski šoli do leta

1927, ko je stopila v pokoj. Med drugo svetovno vojno se je leta 1942 vrnila v ta kraj radgonske občine, kjer so jo prav njeni nekdanji učenci — orožniki večkrat zavarovali pred internacijo.

Ljudmila Poljanec je bila izredno razgledana ženska. Že v času svoje-ga študija na Dunaju se je povezala z vidnimi slovenskimi osebnostmi in umetniki. Po sodelovanju v Slovenki je pod psevdonimom Nataša pisala v Ljubljanski zvon, leta 1906 pa izdala svojo edino pesniško zbirko Poezija. Napisala je večinoma preproste lirske pesmi, v katerih se kaže vpliv Prešerna in slovenskih modernistov. Vse njeno občutje je našlo v njeni pesmu ljubek, preprost, neprisiljen izraz. Bereš in misliš, da slišiš melodijo. Nekatere njene pesmi so uglasbili. Izmed njih jih je nekaj ponarodelo. Že kot dekletce je spesnila pesem na znan napev. Še sedaj ga pojo ljudje okoli Kapele in drugod: Ko so fantje proti vasi šli... Tam na vrtni gredi... Izza njenih pesmi stoji vsa njena ljuba, prikupna oseba, vse njeno resnično življenje.

Veliko Kapelčanov je dalo življenje za našo domovino. Spomenik NOB v sredi vasi ni zapuščen. Borcev je 13 (Jurkovič Janko-Jovo 1914 — 1941, Talanyi Jožek-Janez 1922 — 1941 in drugi) in 26 talcev. Ni dognano, koliko jih je bilo zaprtih, so invalidni ali kako drugače trpeli. Na njem je napis: »Vsi tihi, mrtvi vsepovsod trohnite — a bolj kot sonce mlado v nas živite!« Kdo naj se ne bi zamislil ob teh besedah?

Med NOB je bila Kapela žarišče upora proti okupatorju. 13. avgusta 1941 je bil prvi sestanek, na katerem je govoril Štefan Kúhar-Bojan in je pomenil ustanovitev OF na radgonskem območju. Navzočih je bilo več zavednih Kapelčanov in Radgončanov, ki so se borili proti fašizmu. Dne 1. 10. 1941 je bila v župnišču širša konferenca OF. Na sestanku je bil ing. Rado Iršič. Obravnavali so organizacijska vprašanja v zvezi z ustanavljanjem odborov OF in njihovih nalog.

Pa še pogled nazaj! Leta 1848 je bilo odpravljeno podložništvo. Potem se je začelo trdo delo slovenskega izobraženca med preprostim ljudstvom, ki je preveč trpelo in se premalo zavedalo svojih pravic. Te nikdar niso bile navržene, prav trdo se je bilo treba zanje boriti v vseh časih. Ljutomeru gre čast, da se je v njem začela pomembna doba slovenskih taborov. Leta 1868 je bil v Ljutomeru prvi, potem v Žalcu, Ormožu, Središču in drugod, leta 1870 pa zadnji na Kapeli. Čeravno niso dosegli poglobljenega namena, zedinjene Slovenije pod Habsburžani, in so se s časom izrodili, vendar so bili za pobudo naroda velikanskega pomena. Vodila jih je misel, ki se je uresničila vsaj deloma mnogo let pozneje, se pravi po prvi, uveljavila pa po drugi svetovni vojni.

V Ljutomeru je bilo število udeležencev 7000, mnogo v Žalcu v Savinjski dolini, Ormožu in Središču, leta 1870 pa na zadnjem na Kapeli. Celo iz Prekmurja in drugih oddaljenih krajev so bili udeleženci.

Zanima nas, kaj so govorili zbrani množici slovenski izobraženci? Gotovo tisto, kar bi po ustavi moralo biti, a je bilo neizpolnjeno. Dr. Radoslav Razlag je govoril o potrebi narodne skupnosti in narodnih pravicah, posestnik Ivan Kukovec o pravicah slovenskega jezika v uradih, utemeljuje prvo resolucijo, dr. Zarnik o drugi resoluciji in uvedbi slovenskega jezika v uradih, Božidar Raič pa o narodnem šolstvu in rabi slovenske-

ga jezika v šolah v zedinjeni Sloveniji. Dr. Prelog je govoril o deželnem gospodarstvu, pri katerem se skoraj nič niso ozirali na potrebe slovenske Štajerske. Dr. Vošnjak je govoril zoper zvezo z Nemčijo in dualizem.

Vse več je bilo slovenskih izobražencev po vaseh. In to je bilo potrebno, kajti vse do druge svetovne vojne so si sovražniki našega jezika in kulture lastili oblast nad Slovenci v teh krajih in jih imeli za manj vredne, predvsem tiste, ki so bili gospodarsko odvisni. Mnogo je o tem spominov Kapele in okolice. Ni daleč do vasi, v kateri je živel nemškutar, ki se je na vso moč trudil, da bi povsod uveljavil nemški jezik, Slovence pa stisnil v kot. Zanimivo je tudi, kako so Prleki prihajali na slovenski tabor. Pripeljali so se na okrašenih vozovih s konjsko vprego, največ pa jih je prišlo peš, bosih s torbo (kajerom) ali cekrom, v katerem so si prinesli hrano in pijačo. Studenci pri hiši in cestah so dajali vodo ljudem in živalim. Obutev je bila iz trdega svinjskega usnja, ki so jo mazali s črno kremo, biksom, da so se svetili pri dolgotrajnem krtačenju. Moški so nosili škornje (črevle), ženske pa visoke čevlje (svinšake). Obvezen je bil črn klobuk (škriak), fajfa in tobak. Obleka je bila iz domačega blaga, največ bela ali barvana. Srajca malo čez pas (robača) in dolge hlače (brgūše) za moške, dolgo krilo (jajnka) in srajco (rokavce) za ženske, večkrat v živih barvah. Vse to in še kaj je predstavljalo pravega Prleka.

Kapela ima Vinogradniško gospodarstvo, ki zajema skoraj vse vinograde nekdanj tujih gospodarjev, v njih pa so delali njihovi vinogradniški delavci. Veselili so se dela in pridelka.

V davnini je bilo za ljudstvo posebno hudo, ko je bila kuga, na katero spominjajo kužna znamenja, slaba letina in kobilice, ki so uničile polja. Kuga se je pojavila leta 1369 in bila leta 1680 najhujša. Pomrlo je toliko ljudi, da nekatere hiše niso imele stanovalcev, zemlja pa je ostala neobdelana, travniki nepokošeni in podobno.

Kapela, ljudje in okolica! Kako je vse to lepo in posvečeno. Kdor se, četudi le enkrat sreča s tem biserom Slovenskih goric, ga ne bo pozabil nikoli.

Župnija sv. Kozma in Damijana - Kuzma

Župnija Kuzma leži na severozahodnem delu Prekmurja ob tromeji: Madžarska, Avstrija in Jugoslavija. V ta skriti kotiček vodi asfaltna cesta prek Cankove, lahko pa tudi od Grada, po ozki dolini skozi Dolnje in Gornje Slaveče. Ko zapuščamo Gornje Slaveče, nas že od daleč pozdravlja novo pozidana cerkev sv. Kozma in Damijana. Kakor belooblečena nevesta nas vabi z evangelijskimi besedami: »Pridite k meni vsi, ki ste obteženi in jaz vas bom poživila.« Hiše v župniji so osamele, povečini raztresene po hribočkah, kakor povsod na Goričkem.

Kuzmiški župnik Janez Eljaš

Kuzmiška župnija obsega štiri vasi: Kuzma, Doliči, Matjaševci in Trdkova.

KUZMA se v zgodovini prvič omenja v zapiskih prot. vizitacije l. 1627 kot Kozma — Domijan. Iz Košičevega zapisa iz leta 1828 zvemo, da se kraj imenuje Kúzdoblanje. Po odloku banske uprave leta 1938 se imenuje kratko Kuzma. Ime Kuzma izvira od prvotnega imena Kuzdoublan, ki je dialektično predelana oblika za Kuzmadamjan, t. j. poimenovanje po svetnikih, zdravnikih Kozmu in Damijanu. Se danes pravijo mnogi Kúzdobljanje. Med madžarsko okupacijo je ostalo ime nespremenjeno: Kuzma.

DOLIČI, od pol do tričetrt ure oddaljeni od Kuzme, se kot Keplewlge (Keple-wölge) prvič omenjajo l. 1387. Prot. vizitacija l. 1627 navaja Dolnji in gornji Dolič, ki sta spadala k podružnici Kozma-Domijan. Isto omenja tudi kat. vizitacija iz l. 1698. Konec 19. stoletja sta se vasi Gornji in Dolnji Dolič spojili v vas Doliči. Prav je Doliči in ne Dolič, ker vas veže več do-

lin skupaj, tako poudarja Slavič v razpravi *Pisava krajevnih imen v Slovenski krajini*. Ko so ok. l. 1888 pomadžarili slovenske kraje, so Doliče preimenovali v Völgyköz (je Vas sredi dolin).

MATJAŠEVCI, ob avstrijski meji pol ure od Kuzme, se skupaj z Doliči prvič omenjajo l. 1387 kot Mathyasfalua. Prot. vizitacija l. 1627 omenja Matjaševce kot podružnico Kozma-Domijana. Tudi katoliška vizitacija l. 1698 omenja vas Matjaševce v svoji verski statistiki. V času okupacije je vas dobila ime Szentmátyás: Sv. Matija. Včasih je bilo v vasi mnogo Matij in tudi Madžari niso hoteli skruniti tega imena.

TRDKOVA leži tik ob tromeji Madžarska—Avstrija in je od Kuzme oddaljena eno uro in pol. Vse do 1. januarja 1924 je Trdkova skupno z vasjo Martinje pripadala k župniji Gornji Senik. Z letom 1924 je bila Trdkova priključena k župniji Gornja Lendava — Grad. Med okupacijo se je imenovala Magasfök: Visoki vrh. Izmed vseh vasi v župniji je Trdkova najbolj raztreseno naselje. Po strmih gričih in ob globokih dolinah (Strášen dol) so raztresene posamezne kmetije, na katerih žive pridni ljudje, ki si s svojimi žulji in znojem služijo vsakdanji kruh.

Zgodovina cerkve

Protestantska vizitacija iz l. 1627 že poroča o cerkvi sv. Kozma in Damijana kot podružnici gornjelendavske cerkve. Kat. vizitacija iz l. 1698 pa že natančneje opiše cerkev: »Župnija je slovenska (slavonico-croatica). Patronatske pravice pripadajo gospostvu Dobra... Cerkvica svetih mučen-

Župnijska cerkev v Kuzmi

cev Kozma in Damijana na koncu vasi, pozidana na griču je obrnjena proti jugu. Okrog nje je pokopališče... Ima stolp, zgrajen iz kamna; v njem je zvon... Na vsak drugi praznični dan po slovesnih praznikih je tam služba božje besede. Maše pa vse leto ni, razen na vnebohod.»

Tudi poznejša katoliška vizitacija iz l. 1756 jo omenja: »Cerkvico so postavili katoličani že pred reformacijo.« Verjetno je cerkev (kapela) bila pozidana v času po l. 1387, ko se že imenujejo vse okoliške vasi, Kuzme pa še ne zasledimo. Zagotovo lahko nastanek kapele v Kuzmi postavimo v 15. stoletje, kajti v 16. stoletju je zaradi pogostih turških vpadov ne bi mogli postaviti. Zvonik naj bi bil najprej lesen, pozneje pa kamnit, zidan ob cerkvi. Takratnim krajanom naj bi rabil za zavetje pred Turki. Glas zvona pa naj bi opozarjal na bližajočo se nevarnost. Zvonik je bil najprej prekrit z lesenimi deskami, škodlami, pozneje pa s pločevino.

Po legendi bi naj bil na kuzmiškem griču studenec, ki je oslepeli hčerki dobrškega grofa vrnil vid. V zahvalo je grof dal tam pozidati cerkvico v čast zdravnikoma sv. Kozmu in Damijanu. Ker sta se pa pozneje ob tem studencu dva brata stepla in drug drugega pobila, se je zdravilna voda spremenila v oblak, ki je odplaval na Štajersko (prim. Kalendar Srca Jezušovoga 1915, 25). O možnosti omenjenega zdravilnega studenca v Kuzmi je potrdilno odgovoril Geol. Zn. Inst. v Ljubljani z dne 7. 9. 1981: »... v bližini Kuzme so nahajališča mineralne vode, tako slatina v Nuskovci in Serdici. Možno je torej, da bi že takrat obstajal tak vrelec.«

V preteklosti so cerkvico večkrat povečali: l. 1850 proti vzhodu; stolp je ostal pokrit še s škodlami, dozidali so le prezbiterij na vzhodni strani. Ok. l. 1880 so skodle na stolpu zamenjali s pločevino, cerkev pa prekrili z doma žgano strešno opeko, ki je bila grobe oblike, saj si na njej lahko videl pasja in kokošja stopala (prekritje cerkve iz l. 1955). Takoj po drugi svetovni vojni, ko je bila Kuzma že samostojna ekspozitura, je ekspozit Jožef Varga mislil na zidavo nove cerkve. Verniki in krajeni so doma ročno naredili 120.000 kosov zidne opeke. Ker pa za zidavo nove cerkve niso dobili dovoljenja, so povečali staro cerkev tako, da so dozidali ladjo na severni strani. Prizidek je 24. novembra 1946 blagoslovil Stefan Bakan, župnik in dekan na Cankovi. Druga zidna opeka je ostala nekaj časa zložena ob župnijskem gospodarskem poslopju, dokler je niso razvozili za zidavo zadružnih domov (1949): 80.000 za dolički dom in 30.000 za dvorano v Kuzmi. Ko je 4. aprila 1949 ekspozit Jožef Varga nenadoma izginil, kot bi se bil v zemljo pogreznil (verniki takrat še niso vedeli, da je pobegnil prek Avstrije v ZDA), so si župljani ali krajeni razdelili še preostali del opeke. Trdkova je odstopila svoj delež Doličem, Matjaševci pa Kuzmi. Z zidavo cerkve do prihoda novega duhovnika ni bilo nič.

Od podružnice do samostojne ekspoziture

Kot organizirana podružnica gornjelendavske župnije nastopa Kuzma v protestantski vizitaciji l. 1627: »H (gornjelendavski) župniji pripadata dve podružnici: ena je Kozma-Damijan. K tej pripada ena pol kmetija (16 oralov), ki ima v štirih krajih ornico. Vse to se imenuje cerkvena zemlja in v vseh štirih krajih lahko zasejejo sedem mernikov žita. Tudi travnik je pod ogradi (vrtovi), ki se imenuje tudi cerkveni travnik. Na njem se nakosi za voz sena. K tej podružnici pripadajo štiri vasi: Kozma-Damjan,

Matjašovci, Dolnji in Gornji Dolič Iz teh vasi plačujejo predikatorju (prej, pozneje pa gornjelendavskemu župniku — op. J. E.) 50 denarjev ali pa en mernik ovsa, kakor pač predikator hoče vzeti. Dalje dajejo tudi po eno kuro.«

Podružnica Kuzma naj postane samostojna župnija, to je bila vedno srčna želja vernikov. Njim v prid je bil nastanek nove države, Jugoslavije, po prvi svetovni vojni. V Parizu so na mirovni konferenci sklenili, da tudi Trdkova pripada novi državi. Z vasio Trdkova se je gračka župnija povečala, kar je povzročalo v dušnem pastirstvu precejšnje težave. Do 1. januarja 1924 je spadala Trdkova pod gornjeseniško župnijo, od tega dne naprej pa pod gračko župnijo in lavantinsko — mariborsko škofijo. Verniki Trdkove se dolgo niso mogli vživeti v novo župnijo in so še naprej hodili k maši na Gornji Senik, prek državne meje. Državne oblasti so te prehode nekaj časa dopuščale, pozneje pa strogo zabranile.

Pobudniki za samostojno župnijo v Kuzmi so bili poleg drugih tudi grački kaplani. Prvi med njimi je bil gotovo Anton Čirič že l. 1924. Po maši so zborovali kar pod Saferjevo jablano in pobirali podpise. Prošnja s pobranimi podpisi za novo župnijo v Kuzmi je bila osebno predana škofiji v Mariboru. Sledil je prvi uspeh. Dne 13. februarja 1925 je ministrstvo vere v Beogradu odobrilo ustanovitev ekspoziture v Kuzdoblanji z naročilom, naj župnijski urad v Gornji Lendavi čimprej, vsaj do 30. aprila 1925 pošlje vse potrebne podatke za ustanovno listino. Podatkov niso poslali. Ko je bil Čirič konec l. 1926 premeščen v Gornje Petrovce, je, kot kaže, vsa stvar zaspala.

Prebudila se je šele l. 1937 zopet na pobudo gračkih kaplanov, Janka Skrabana in Ivana Kolenca. Dne 19. marca 1937 je šlo odposlanstvo, iz vsake vasi po eden, v Maribor na škofijo s prošnjo za župnijo. Tam so jim obljubili, le da se prej morajo pogovoriti z domačim župnikom in dekanom na Tišini. Nesreča je hotela, da je v tem času umrl grački župnik Bednarik in stvar je zopet zastala.

Toda neučakani verniki niso mirovali. Že so navozili kamen za povečavo cerkve, poskrbeli so celo stanovanje novemu župniku pri Klementovih blizu cerkve. Neumorna zastopnika vernikov nove župnije, Klement in Safer, sta se kar peš odpravila na Tišino k dekanu. Ta jima je obljubil vso podporo za čimprejšnjo ustanovitev župnije, toda zataknilo se je na župnijskem uradu v Gornji Lendavi.

Zadeva je stekla, ko se je za Kuzmo zavzel Ivan Jerič, dekan in župnik v Turnišču. Dekanu Jeriču je šel na roko takratni predsednik občine Janez Fartek, ki je potrdil pogodbo za stanovanje bodočega duhovnika v Kuzmi. Ko si je škofijska komisija ogledala v Kuzmi stanovanje za duhovnika in pregledala pogodbo, s katero so se verniki zavezali, da bodo vzdrževali duhovnika, je 20. aprila 1939 škof in apostolski administrator dr. Ivan Jožef Tomažič ustanovil samostojno ekspozituro v Kuzmi. V odloku je med drugim rečeno tudi tole: »Zaradi oddaljenosti in slabih potov ustanavljam kot apostolski administrator s pristankom ministrstva za vere in s pristankom župnijskega urada v Gornji Lendavi samostojno Rim. kat. ekspozituro sv. Kozma in Damijana v Kuzmi z vsemi župnijskimi pravicami. Pravno se uveljavi nova ekspozitura dne 1. junija 1939. S tem datumom začne kaplan ekspozit s samostojnim vodstvom matičnih knjig.«

Končno je prišel ta dan. Bila je druga postna nedelja, 5. marca 1939. Ta nedelja se je imenovala REMINISCERE ali SPOMNI SE, kot da bi hotela povedati, naj se kuzmiški verniki zmeraj spominjajo tistega dne. Kuzmiški zvonovi so zapeli dobrodošlico prvemu ekspozitu Mihaelu Jeriču, bratu lendavskega dekana in turniškega župnika Ivana Jeriča. Vsi farani, ne glede na veroizpoved, so prvega ekspozita navdušeno pričakali z deklamacijami in petjem že pri Ropošovem križu na graški poti. Slovesen sprejem je bil pri cerkvi, kjer je duhovnika lepo pozdravil takratni predsednik občine Janez Fartek. Pri slovesni maši je prvega ekspozita predstavil vernikom njegov brat Ivan. Izročil ga je v varstvo patronov sv. Kozma in Damijana, in v ljubezen kuzmiških vaščanov.

Želja vernikov, da ekspozitura Kuzma postane župnija, je bila tudi želja škof. ordinariata v Mariboru. Dne 9. 3. 1964 so bili v Maribor poslani podatki za razglasitev župnije:

- 1) zemljevid nove župnije (izdelal ekspozit sam)
- 2) popis meje, kakor je v ustanovni listini z dne 20. 4. 1939
- 3) število domov (413), družin (432) in vernikov (1765)

26. aprila 1964 je prišla ustanovna listina za proglasitev župnije in župnika Eljaša Janeza, ki naj bi bila na vnebohod 7. maja. Za notranjo pripravo je poskrbel s tridnevnicco Matija Čontala iz Celja. Vsa župnija je bila duhovno prenovljena. Zunanja priprava je bila: ureditev cerkvenega okolja, namestitve žlebov, obhajilna miza, kor in še polovico novih klopi v cerkev. Že od zime naprej so se verniki pripravljali na župnijski praznik s pletenjem vencev, izdelovanjem »koron«, »korbcev« za okrasitev cerkve in slavolokov. Sledila je slovesnost župnije. Ob 10. uri je bila slovesna maša, prebrana ustanovna listina župnije ter umeščen prvi župnik. Umetitev je vodil Ivan Kolenc, župnik od Grada. Pri slovesnosti je bilo navzočih 10 duhovnikov in velika množca od blizu in daleč. Kuzma je končno postala župnija.

Zidanje cerkve

Zemljišče okrog cerkve

Za vsako zidavo je potrebno lastno gradbeno zemljišče, katerega cerkev v Kuzmi ni imela. Okrog cerkvice je bilo staro pokopališče treh vasi: Matjaševca, Doličev in Kuzme. Omenjeno zemljišče je za pokopališče l. 1889 daroval stankovski grof, ki je imel takrat večino posestev v tem kraju. L. 1899, ko so dobili Matjaševci in Doliči lastna pokopališča, je bilo zemljišče okrog cerkve v katastru vknjiženo na »Katolikus es evangélikus közös temetője« — katoliško in evangeličansko skupno pokopališče. Od takrat naprej je bilo zemljišče okrog cerkve skupno ljudsko premoženje vasi Kuzma. Zato je bilo potrebno za zidavo cerkve najprej rešiti zemljiško vprašanje. To je poskušal že prednik Varga, a se mu ni posrečilo. L. 1949 so bila pokopališča prevzeta v upravo KLO-ov, tako tudi v Kuzmi. Sedaj je šlo lažje, saj je bil en lastnik. Okrog pokopališča so se počasi začele graditi nove stanovanjske hiše. Studenčnica v bližini je bila v nevarnosti, da se okuži. Župnijski urad v Kuzmi je s sopodpisom sosedov pokopališča naredil prošnjo za premestitev pokopališča. Po ogledu sanitarne komisije je Obč. LO Grad (od 1. 1. 1959 je Kuzma spadala pod Obč. LO

Grad) izdal odlok, s katerim se po 1. jan. 1959 prepoveduje uporaba starega pokopališča v Kuzmi in se začne uporabljati (pokopavati) na novem pokopališču ob graški poti zunaj naselja. Opuščeno pokopališče okrog cerkve je bilo potrebno sedaj odkupiti ali zamenjati z nadarbinsko zemljo. Jeseni l. 1960 je kmetijska zadruga Kuzma potrebovala prostor za zidavo svojih skladišč. Župnijskemu uradu je bila celo ponujena zamenjava: ograjeni prostor okrog cerkve Obč. LO Grad odstopa za zamenjavo nadarbinskega cerkv. zemljišča v istem obsegu. Z dovoljenjem škof. ord. v Mariboru z dne 10. 1. 1962 je med strankama bila podpisana zamenjalna pogodba. Šele sedaj ko je imela cerkev svoj prostor, so resnično lahko mislili na gradnjo nove cerkve.

Priprava na zidavo in načrti

Ko je bilo dokončno rešeno zemljišče okrog cerkve, je bila 10. 12. 1961 vložena prošnja za zidavo cerkve na Obč. LO Murska Sobota, kamor je sedaj pripadala tudi ekspozičura Kuzma. Medtem so bile priprave. Verniki so prostovoljno in ročno zravnali zemljišče okrog cerkve. Iz Puconec so pripeljali strešno opeko, iz Serdice negašeno apno, ki so ga pogasili kar pri cerkvi, v »Marenžekovi jami« v Vidoncih so izkopali ter prepeljali obilico gramoza za betoniranje temeljev, pa še ogromno kamna iz »Ropošove bajne« pri Gradu. Zidna opeka, ki je cerkvi bila odvzeta za zidavo dveh združenih domov, ni bila vrnjena. Opeko so kupili ter pripeljali iz Boreče in od KZ Kuzma. Za cement je poskrbel Rudolf Klement, doma iz Matjaševca, naravnost iz Trbovelj. Ogromno količino mivke in peska so domačini iz Kuzme in Matjaševca navozili iz »Heidlerjeve jame« v Kuzmi. Vse bližnje prevoze so povečini opravili verniki štirih vasi s kravjo vprego, le daljše prevoze tovornjaki KZ Kuzma. Najhujše je bilo z lesom. Strop in ostrešje cerkve (30 x 12 m) je bilo predvideno v leseni konstrukciji in za to je bilo treba zbrati največ lesa. Najhujše je bilo z špiravci in 7 kom po 12 in dolgimi stropnimi povezniki. Večina lesa je bilo posekanega v domačem župnijskem gozdu, ostalo so darovali verniki, posestniki gozdov iz domače župnije in iz sosednje vasi Boreča.

Okrog cerkve je bilo navoženega veliko materijala, katerega je pozneje še in še zmanjkovalo, tako da ga je moral ekspozit s svojim osebnim avtom dovažati. 20. 4. 1963 je prevzel zidarska dela zid. mojster Franc Fras iz Bratonec, a tesarska dela Franc Jerič iz Dokležovja. Vsa zidarska dela je vodil Franc Klement upk. zid. mojster iz Matjaševca, tesarska dela pa je izvajal Janez Gubič iz Trdkove in Franc Žohar iz Sp. Slaveč. Prav tem gre največja zahvala pri gradnji.

Načrti za zidavo cerkve so bili zaupani ing. arch. Majdi Nežimovi, učenki Plečnikove šole, doma iz Kamnika. Cerkev naj bi se pozidala v širini njene prejšnje dolžine, tj. med stolpom in starim prezbiterijem, v dolžino pa na jug s prizidkom zakristije in učilnic, a na sever z prizidkom — pred dvorom in posebnim vhodom na kor. Strop naj bi bil lesen, sličen stropu Plečnikove cerkve v Bogojini. Na prošnjo žup. urada za lokacijsko dovoljenje je prišla v Kuzmo izredna komisija Obč. LO M. Sobota na ogled. Komisiji osebno izročeni: 1. gradbeni načrti, 2. lokacijski načrti in 3. potrdilo zagotovljenih finančnih sredstev. Potrdilo je poslala Marjeta Eljaš iz Kanade. Ko je 1. 1. 1963 prenehal Okraj v M. Soboti se je vsa stvar zopet

zavlekla. Februarja in še marca sta sledili še dve komisiji iz Maribora. Po ugotovitvi komisij ni bilo več nobenih ovir za zidavo cerkve. Toda šele na priporočilno pismo SZDL M. Sobota je bilo 11. 4. 1963 iz Ljubljane od IS preko OLO Maribor izdano izjemno dovoljenje za dozidavo cerkve v Kuzmi. (Ur. l. št. 18-156/61) Bogu hvala!

Zidanje se je pričelo 28. 4. 1963 z zakoličenjem temeljev. Zakoličenje in vodstvo pri zidavi je prevzel Franc Klement domačin, a vsa ostala skrb, material, prevozi, delavci, orodje itd. je bila odgovornost dušnega pastirja. Delavci so bili prostovoljni, že v nedeljo naprošeni za vsak dan po 25 števil in vsak drugi dan iz druge vasi. Na pomoč so priskočili še nekateri evangeličani. S temelji so začeli na južni strani. V oglu ob poti v zakristijo je bila vzdana spominska listina s podpismi in lursko svetinjico. Ko so bili temelji pozidani na južni strani, se je zidanje nadaljevalo na severni strani. Zaradi zrahljane zemlje na pokopališču so morali biti temelji precej globoki, tudi do 3 m globine. Začelo je primanjkovati materiala, predvsem kamna, gramoza in tudi apna. Na binkoštni praznik po pozni maši je bilo pred cerkvijo oznanjeno, da je prišlo apno z vlakom do Mačkovec. Kdor želi ga lahko dobi. Še isto popoldne je bilo apno pripeljano v Kuzmo in ponoči že pogašeno, tako da se je že drugi dan lahko zidava nadaljevala.

Obod okrog stare cerkve je bil pozidan. Stara cerkev je bila še nedotaknjena in v njej se je redno opravljalo bogoslužje. Ko so bile vse obodne stene pozidane, so odstranili ostrešje stare cerkve in namestili novo. Šele sedaj so porušili debele stene starega svetišča. 23. 6. 1963 ni bilo več vmesnih starih zidov, od starega je ostal le zvonik in prezbiterij, ki je služil za stransko ladjo. Ob glavnem vhodu v novo cerkev je bil prizidan prizidek s stopnicami na kor, a na južni strani še zakristija z majhno učilnico in v nadstropju z veliko učilnico s posebnim vhodom. V cerkvi je bil nameščen tlak iz opuščenih votlakov, ki so tako med seboj povezani, da služijo za klimatsko ogrevanje iz »bunkerja« pod spovednico. Najprej so kurili z zagovino. Janez Gubič iz Trdkove je namestil lesen ladijski strop, rezbar Krpič z Kuzme pa leseni oltar in precej prikupno prižnico — ambon, ki še danes služi svojemu namenu. Na prvo adventno nedeljo 1. 12. 1963 se je začela cerkev uporabljati v bogoslužne namene.

Notranja oprema in posvečenje cerkve

Načrt za notranjo ureditev nove cerkve v Kuzmi, dvoranski tip, je izdelala ing. arch. Majda Nežima iz Kamnika. Na leseni strop so nameščene 4 luči v obliki vesoljskih ladij, na strop pod korom 6 kanaanskih vrčev iz žgane gline, delo domačega lončarja. Smisel vrčev, ob vstopu v cerkev naj se voda, s katero se ob vhodu pokrižamo, spremeni ob luči Kristusu v žlahtno vino, primerno za daritev. Narejeno je bilo še nekaj klopi za cerkev in nova spovednica. Arhitektka Nežima je izdelala tudi načrte za krstni kamen, oltar in tabernakelj ob strani. Kamnoseška dela je prevzel kamnosek Kunaver, pasarška pa pasar Pirnat, oba iz Ljubljane. Glavni oltar je že po koncilskih smernicah postavljen proti ljudstvu. Nosilec daritvenega oltarja iz črnega marmorja, a miza iz belega in na obeh straneh podprta z lesenima stebričkoma. Črn marmor z napisom: »Odre-

šenje je Gospod poslal svojemu ljudstvu«, predstavlja Kristusa Odrešenika, stebrička ob strani pa prvaka apostolov Petra in Pavla. Na sredi pred oltarjem je v tlak zacementirana listina z imeni in vsoto denarja darovalcev za novo cerkev v Kuzmi: DAROVALI VERNIKI. Na listni strani je ob glavni oltarni steni lesen tabernakelj, z okrasom dveh lesenih svetlobnih teles, ki predstavljata dva molitvena angela z dvignjenimi rokami. Na evangelijski strani že v ladji je bil ob krstni steni nameščen krstni kamen, izdelan iz enega kosa sivkastega marmorja, ki tehta 210 kg.

Posvečenje cerkve je bilo na praznik Kozma in Damijana 27. 9. 1969. Cerkev je posvetil Vekoslav Grmič, pom. škof mariborski ob navzočnosti Jožefa Smeja, stolnega kanonika, 18 duhovnikov (dva tudi iz sosednje Avstrije) in 4 bogoslovcev. Organizacijsko službo je dobro opravil Štefan Kuhar, domačin iz Trdkove, kaplan v Turnišču. Zunaj cerkve so bili postavljeni trije slavloloki. Ob glavnem vhodu v cerkev je bil napis: »Sveti Kozma in Damijan, posvetita nas, naš hram«. Tudi cerkev sama je bila v cvetju in zelenju. Ob 9. uri je bil sprejem škofa ob glavnem vhodu v cerkev. Najprej je bila posvetitev cerkve zunaj, nato znotraj z znamenji posvečenih križev. Nato posvetitev oltarja v katerega so bili vzdani ostanki-relikvijske sv. Xista in Perpetue. Pri vzdavi relikvij je pomagal zaslužni zid. mojster Franc Klement. V jedrnat in sočni pridigi je škof med drugim tudi pohvalil prizadevnost vernikov in župnika, ki so v tako kratkem času, v šestih letih dogradili tako lepo cerkev sv. Kozma in Damijana. Notranjost cerkve je molitveno zaživela, ko je akademski slikar Lojze Perko razgrnil na stene cerkve svojo dušo in jo zato upravičeno imenujemo Perkov spomenik.

Slikanje cerkve

L. 1964 je bila cerkev že v ometu, toda pusta in prazna od znotraj. Leseni strop dvoranskega tipa cerkve je bil trikrat premazan s posebnim lakom, strop v svetlejšem, a stropniki v temnejšem barvnem tonu. Po ureditvi stropa je notranjost praznih sten čakala na slikarja. Ing. arch. Majda Nežima je naprosila slikarja Lojzeta Perka, da bi prevzel slikarska dela.

V medsebojnem dogovoru se je slikar odločil za sgraffito slikanja celotne cerkve: na oltarni steni križ, ob krstnem kamnu Jezusov krst in okrog po stenah cerkve križev pot. Prejšnji prezbiterij naj bi bil Marijino svetišče: v sredini Marija Mati, ob straneh božič in Žalostna Mati božja.

SGRAFFITO slikanje je eno izmed najzahtevnejših del stenskega slikarstva. Na steno se nanaša več plasti različnih barv ometa. Pravočasno se v gornjo plast ometa potem izrežejo oblike slike v globino do spodnjih temnobarvnih plasti, kar povzroči posebno učinkovitost risbe. Ker je material slikanja omet iz cementa, apna in čiste mivke, je sgraffitna slika skoraj neuničljiva. Pač pa delo zahteva obilo slikarskega znanja in je povezano z veliko potrpežljivostjo ter vztrajnostjo.

Lojze Perko: Žalostna Mati božja

GLAVNA daritvena stena je okrašena z Umirajočim na križu. Slikarju sta pomagala zidarja Kisilak in Vrtič in je bila v 10 dneh do 22. 10. 1964 že gotova. Najtežje je bilo z glavo Umirajočega. Kristus je bil že naslikan, le glava se ni hotela posrečiti. Izmed 20 primerkov glav, skiciranih na papir, slikarju nobena ni odgovarjala. Šele po treh dneh oddiha in pre-mišljevanja je umetnik zvečer ob 22. uri izlil svojo dušo v podobo Umirajočega obraza, kakor je danes. Z izrazom umiranja iztiska Križani za odrešenje svojega ljudstva zadnjo kapljo v kelih mašne daritve. Strežnik ob daritvi s kelihom v rokah je angel. Na drugi strani Umirajočega je strežnik drugi angel, ki kliče božje ljudstvo k spreobrnjenju z napisom: »Moje ljudstvo, kaj sem ti storil.« Angela kot strežnika hočeta s svojimi dvignjenimi perutmi ublažiti trpljenje Umirajočemu. Ob strani dovršujeta celoto slike še sliki sv. Kozma in Damijana, zaščitnika cerkve in župnije. Simbol daritvene stene izraža tri kreposti: vere, upanje in ljubezen. V veri odrešenja kakor je napis na mašnem oltarju: »Odrešenje je Gospod poslal svojemu ljudstvu«. V upanju, simbolu zelene barve celotne stene ter napisom: »Moje ljudstvo, kaj sem ti storil«. In v ljubezni darovanja božjega Sina do zadnje kaplje krvi: Bog je svet tako ljubil... Pri vsaki maši se uporablja kelih Njegove krvi in telo na daritvenem oltarju. »To je moje telo«. Čb končanem delu še izpoved slikarja: »...doživel sem neizmerno srečo, ko sem bil gotov z Darovanim, in milijoni so se mi vsipali v srce« (23. 4. 1964). V spodnjem kotu stene je še vzdana plošča dobrotnika: Družina MAJC — FUJS.

Lojze Perko: Jezusov krst

KRSTILNO sliko je umetnik Perko naredil v petbarvni sgraffitni tehniki. Krstilna stena ob kamnitem krstilniku je svojevrsten umotvor, zamisel samega slikarja: »... mnogo truda je bilo treba in mnogo skiciranja, predno je prišlo do ustvarjanja«. Krstilno sliko je umetnik še okrasil z vzdajanjem domačega kamna, kot skale ob reki Jordan in z zidakom iz Odranec, kjer se je naslednje leto (1966) dogodila nesreča pri zidanju cerkve. Glavna osebnost je Jezus, ki stoji v Jordanu s pripognjeno glavo in sprejema Janezov krst. Sv. Duh v podobi goloba razliva svetle pramene na krščenca in Očetov glas, ki je $A + \omega$, začetek in konec, se sliši: Ti si moj ljubljeni Sin.

Na krstilni sliki je najbolj poudarjena ponižnost Janeza Krstnika, ki kleči na skali in neslišno ponavlja: Nisem vreden, nisem vreden... Mati z otrokom, priljubljena tema slikarja Perka, je tudi tukaj v sgraffito njegov višek. Clovek, tj. otrok v materinem naročju, dviga ročico hrepenenja po božjem daru odrešenja. Odrešenje prihaja po krstu, ki kakor katakombske lučke, poslikane na vzdanih kamnih, preganja temo greha ter prižiga Kristusovo luč v krščenih. V krstilni votlini je še kroparska lučka, delo pridnih rok, ki se ob krstu prižge.

Krstilna slika v Kuzmi je umetniško in ploskovno Perkovo največje delo. Zadovoljen je zapisal: »Verujem in zaupam, da je dobri Učenik pomagal mojim rokam in srcu, ko sem zavedno upodobil to veliko »Ljubezen« odrešenja po sv. krstu.«

In res, Učenik mu je bil pomoč pri trudapolnem delu, ko je umetnik izrezal svojo srčno ljubezen na krstilno steno v trajen spomin (1965).

Sveta mučenca Kozma in Damijan

KRIŽEV POT si je slikar Perko zamislil v sgraffitni tehniki, vendar je vsakomur razumljiv za molitev in premišljevanje. Za veliko noč 1973 je umetnik pisal župniku: »Verujem v svoje poslanstvo, ki mi ga je podaril »Učenik«, ki nam te dni prinaša Vstajenje — Aleluja«. Za postni čas 1974 so bile nameščene nove postaje križevega pota, v jeseni istega leta pa so še bili nameščeni leseni križi nad vsako postajo, narejeni v isti tehniki, kakor križev pot. Na hrbtni strani križev so napisana imena darovalcev.

Vsaka plošča, postaja križevega pota, tehta 110 kg in je pritrjena na močnih železnih kavljih, tako da je odmaknjena od stene še za 8 cm. Vsaka postaja ima svojstveni pečat, kakor da bi se dvigal po Kalvariji z Gospodom in zopet vstajal. Pred pretresljivo izraženim trpljenjem se rado pripogne še tako trdo koleno. Ko je slikar Perko dokončal svoje veliko umetniško delo, je izpovedal: »Kar prekrižal sem se, kot v začetku, in rekel: Hvala Bogu! Bilo je veliko študija, potrpljenja in ljubezni do težkega križa, ki sem ga nosil z Gospodom. Verujem, da je to velik spomenik, ki naj služi ljudem v prepričanju, da je trpljenje najlepša pot v življenju in pa v vero v »Velikega Tovariša«, ki je poln resnice in ljubezni«.

MARIJINO SVETIŠČE. Da bi bila vsa cerkev v enem slogu, si je slikar Perko zamislil stari prezbiterij kot Marijino svetišče: v sredini Marija Mati, ob straneh božič in Pietà — vse v isti sgraffitni tehniki, kar je končal v jeseni 1974. leta.

Ko so domači zidarji odstranili stari omet v tem delu cerkve, se je pokazal stari obok gotovo iz 17. stol. iz same opeke. Vse to so oblikovali in je ostalo kot ozadje dveh glavnih naslikanih resnic: Bog človeku — človek Bogu. Torej dvojno rojstvo — za zemljo in za nebesa: jaslice in božji grob!

JASLICE: predstavljajo čudovito nasmejano speče božje Dete v varstvu zaskrbljene Matere, ki jo odeva s plaščem sv. Jožef. Dva pastirja: mladi in stari svet, ki vsak na svoj način pozdravlja Dete. Mladi s strahom zre v bodočnost, stari s pripognjenim kolenom, popotno palico ter klobukom. Med obema je jagnje — mir svete noči. Zraven je slovenski jerbas — košara s pol darov, druga polovica darov čaka tebe. Vse skupaj se dogaja v stari slovenski slamnati hiši, ki počasi razpada, vidijo se le obrisi razpadajočega ostrešja in slamnate strehe. Tudi zvezda vodnica ne manjka...

Na desni strani stebra v Marijinem svetišču je v pravem pomenu besede Perkova »Pietà«. Kristus pravi mrlič v Marijinem sočustvujočem naročju. Mati zadnjič poljublja roko svojemu Mrliču: roka življenja in roka smrti se držita skupaj. Mati še zadnjič podaja roko zahvale in ljubezni svojemu mrtvemu Sinu. V ozadju temnorjavkast križ brez znamenj trpljenja. Trnjeva krona in žebli so odloženi pod križem. Središče razmišljanja ob smrti Sina v Materinem naročju ni smrt, ampak življenje. S svojo ljubeznijo in materinsko toplino hoče Marija narediti čudež življenja: Gospod ni umrl, ampak živi...

Kot zaključek Marijinega svetišča je v sredini prezbiterija v sgraffitni tehniki, v velikosti postaje križevega pota: Marija Mati.

Ob vhodu v Marijino svetišče sta na pročelju dva angela in čisto zgoraj Marijin monogram: Marija Kraljica. Ta angela sta pravo nasprotje dveh angelov na daritveni steni, ki strežeta Kristusu, ko umira. V svoji ponižnosti sta kakor dva angela Gabrijela, ki pozdravljata Marijo. S svojimi perutmi navzdol kličeta zemljane v Marijino varstvo; s svojimi perutmi navzgor, kakor da bi pomagala Mariji odpreti nebo...

Duhovniki v Kuzmi

1. Mihael Jerič (5. 3. 1939 — 20. 10. 1941), prvi ekspozit, doma iz Dokležovja. Od družine Mešič je kupil 500 kvadratnih sežnjev zemljišča. Hkrati je vodil delo za zidavo novega župnišča in gospodarskega poslopja. Zidno opeko so izdelali in žgali domačini, kuzmiški verniki. Ko je pozidal župnišče in gospodarsko poslopje in začel s temeljitim dušnopastirskim delom, so ga Madžari aretirali in odvedli v budimpeštanske zapore. Več o njem glej Stopinje 1981, 208—210.

2. Franc Gomboc (1. 2. 1942 — 17. 4. 1943), doma iz Pertoče v Prekmurju. Ze prej je bil kaplan v Gornji Lendavi. Bil je dober katehet in velik domoljub. Zaradi narodne zavednosti je bil premeščen. Umrl je 31. 5. 1979 in pokopan v domači župniji Pertoči.

3. Štefan Horvat (17. 4. 1943 — 1. 7. 1946), doma iz Nedelice, župnija Turnišče. Dolga leta je bil katehet v Murski Soboti. Ves čas je bil otrokom dober vodnik. Umrl je 17. 9. 1953 v Murski Soboti, kjer je tudi pokopan.

4. Jožef Varga (1. 7. 1946 — 4. 4. 1949), doma iz Bogojine. Bil je Kuzmičarjem dobro znan, saj je bil dolga leta župnik pri Sv. Juriju v Prekmurju.

Prva skrb mu je bila zidava cerkve. Ker dovoljenja za zidavo nove cerkve ni mogel dobiti, je začasno povečal cerkev na severni strani. Umrl je 14. 9. 1979 v Clevelandu USA in tam pokopan. Več o njem glej Stopinje 1980, 213.

5. Janez Eljaš (1. 9. 1949 — 1. 7. 1976), prvi kuzmiški župnik, doma iz Bogojine. V 27 letih župnikovanja je veliko storil, zato ni čudno, da je na koncu opešal. Glavna skrb mu je bila zidava cerkve, dveh podružnic ter nakup zvona za vas Doliče. Pred zidavo cerkve je bilo treba še urediti zemljišče okrog cerkve, kajti to je bila občinska zemlja. Najprej je bila nujna premestitev pokopališča okrog cerkve in šele nato zamenjava zemljišča okrog cerkve z župnijskim zemljiščem. Šele po treh letih čakanja na gradbeno dovoljenje je 28. 4. 1963 smela prva lopata Ernesta Kularja zarezati prve temelje za povečano svetišče sv. bratov Kozma in Damijana. Za načrte je poskrbela ing. arh. Majda Nežima iz Kamnika, za notranjščino pa akad. slikar Lojze Perko s svojo zgraffitno umetnino. Eljaš pa ni pozabil tudi duhovnega razcveta mlade župnije: poleg dveh misijonov in več duhovnih obnov so se razvrstile kar tri nove maše. Delo in naporna župnija sta vzeli zdravje zagnanemu delavcu. Po dognani srčni astmi je stopil v invalidski pokoj. Še eno leto je pomagal opravljati delo v župniji, da so še lahko zapele nove elektronske orgle in se nato 1. 8. 1977 preselil v Radence.

6. Rudolf Ficko (15. 7. 1977 —), doma iz Vidonec, župnija Grad. Prva skrb sedanjega župnika je bila preureditev župnišča in prebeljenje ter prekritje starega zvonika. Cerkev sv. Kozma in Damijana je s tako imenovanim Perkovim spomenikom veliko pridobila na svoji lepoti in privlačnosti.

Pripis uredništva: Janez Eljaš je umrl 16. avgusta 1984 v mariborski bolnišnici, pokopan je v Kuzmi.

Jože Zadavec

FOTOKRONIKA

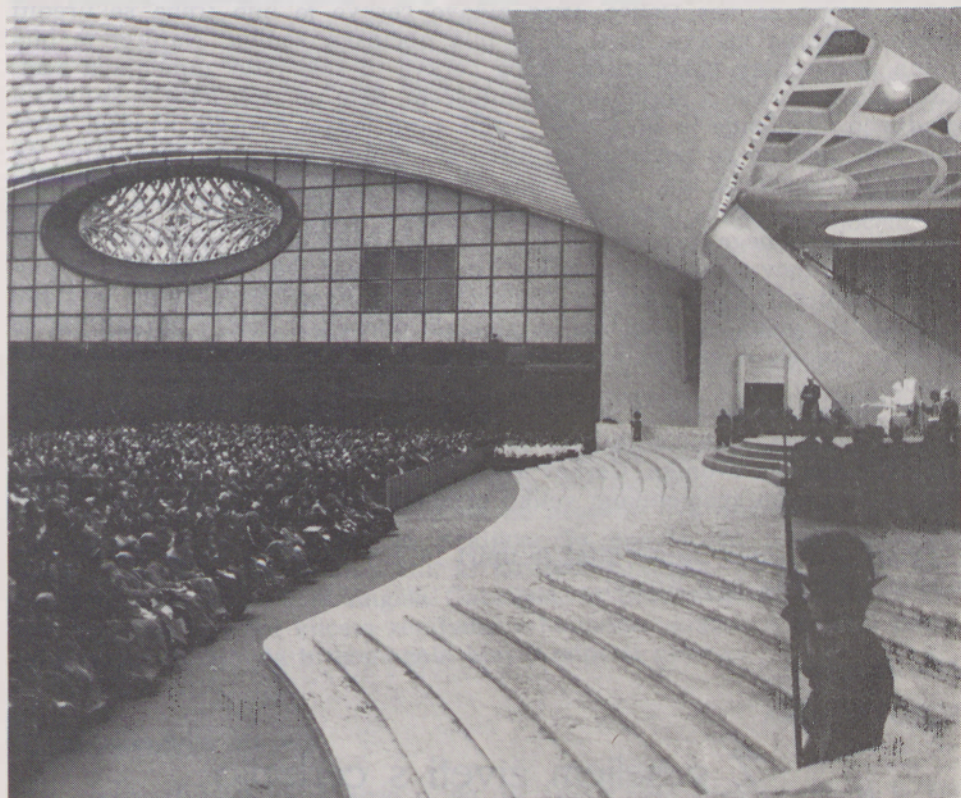
Z veseljem živeti s cerkvijo

Kdor ne misli na jutri, že danes ne zna prav živeti! Tako nekako je narod strnil modrost. Resnica pa je tudi takale: Kdor se je povsem odvrnil od preteklosti in jo zanimal, prav tako nesmiselno živi. »Tvoje korenine so tvoje življenje,« pravi pesnik. Povsem izkušeno spoznanje in življenjska modrost.

Radi se spominjamo preteklih dni, celo povečujemo jih včasih tako močno, da se preveč oddaljimo od sedanjosti. Kar smo lepega doživeli, zapusti v nas sledove. Od lepih doživetij se ni več mogoče ločiti. V nas so, z nami živijo. Tudi v Cerkvi na Slovenskem se marsikaj zgodi, kar nam ostane v spominu. Vrste se srečanja z mladino in bolniki, srečujejo se duhovniki, škofje, skupine različnih narodnosti in veroizpovedi — in podobno. Filmski posnetki nam najrazličnejša srečanja takorekoč konzervirajo. Ob njih si osvežimo spomine, ti pa so spodbuda k vztrajnemu delu.

Fotokronika želi bralcem Stopinj osvežiti spomine na pomembnejše dogodke v življenju Cerkve v tem letu.

Blizu 1000 slovenskih romarjev je februarja 1984 obiskalo središče krščanstva — Rim. Romarje so vodili vsi slovenski škofje z metropolitom Alojzijem Suštarjem na čelu. To je bilo sklepno svetoletno romanje. V imenu romarjev je papeža Janeza Pavla II. pozdravil nadškof Suštar. V svojem pozdravnem nagovoru je papež med drugim poudaril: »Pozdravljam vas vse, ki ste tukaj! Vaša navzočnost mi je danes še posebej draga. Vi

Okrog 1000 slovenskih romarjev se je zbralo v veliki sprejemni dvorani v Vatikanu, kjer jih je v slovenskem jeziku nagovoril papež Janez Pavel II.

ste namreč daljni dediči velikih blagovestnikov in apostolov slovanskih narodov, Cirila in Metoda, ki sta skupaj s svetim Benediktom nebeška zavetnika Evrope. Že v prejšnjem stoletju je vaš goreči pastir, božji služabnik škof Anton Martin Slomšek, med vami in tudi med drugimi narodi oživil ciril-metodijski ideal o Cerkvi. To je ideal o krajevni Cerkvi, ki je globoko zakoreninjena v kulturi naroda, obenem pa življenjsko združena v veri in občestvu z apostolskim sedežem in z vesoljno Cerkvijo. To polnost cerkvenega občestva pa naj bi si prizadevala posredovati vsem krščanskim bratom, zlasti tistim na Vzhodu.« Ob koncu je še dodal: »Pri dejavnem prizadevanju za skupno dobro in splošen napredek črpaite navdih in moč v pristni in živi krščanski veri. Tako boste v resnici evangelijski

Somaševanje slovenskih škofov v dvorani »Slovenika« v Rimu

kvaz v Jugoslaviji in sredi sveta, novo, v Kristusu odrešeno človeštvo, n kateremu je poklican vsak človek, da bi tako v polnosti dovršil sebe in bil srečen v času in večnosti.«

Papežu so slovenski romarji prinesli simbolične darove: steklarji iz Hrastnika so mu izročili kristalno vazo, Prekmurci so mu dali okrasne izdelke lončarjev...

Ob križu in božji besedi, ob slovenskih škofih in duhovnikih se je slovenska verna mladina v duhu povezala v 330-tisočglavo množico mladih, ki se je zbrala ob papežu Janezu Pavlu II. na Trgu sv. Petra v Rimu. Bilo je to na cvetno soboto 1984. »V cerkvi Kristusa Odrešenika je okrog 700 mladih iz primorskih krajev razmišljalo o usodi človeka, ki je dandanašnji postavljen v krutost in dolžino svojega dneva; z vojnami, žalostjo in krivico ga samo podaljšuje...« V mariborski stolnici se je zbralo okrog 2000 mladih kristjanov, v ljubljanski stolnici pa 1500. Bogoslužje v Mariboru je vodil škof Kramberger, v Ljubljani nadškof Šuštar, v Gorici škof Jenko. Verski tednik Družina je zapisala dogajanje v Mariboru: »Slovesno tiho in zgovorno je potekalo spokorno bogoslužje v frančiškanski cerkvi v Mariboru. Zbrana je bila mladina s Pomurja, Slovenskih goric ter Dravskega polja. Ob orgelski glasbi se je po sredi cerkve počasi premikal venec mladih. Spredej je šel velik križ in se ustavil pred daritvenim oltarjem. Križani, s stoletja znano prebitostjo na les, s trnovo krono na glavi. Ob tej zgovorni drži so mladi razmišljali ob odlomkih svetega pisma in drugih

Srečanje mladih v mariborski stolnici. Geslo srečanja je bilo: Kristus-ljubezn-mir-svoboda. Tako sporočilo so izražale tudi duhovne pesmi pevke Renate Brumec.

Izmenjali so si oljčne vejice v znamenje sprave in miru

*Na listke so zapisali svoja »breme-
na« ter jih odvrgli pred Križanega,
ki je »odvzel grehe sveta«*

besedilih...» Škof Kramberger je pri skupni maši v stolnici prisrčno nagovarjal mlade k zvestobi izročilom in Kristusu. »S Kristusom v novo, boljše življenje... Ta ura navdušenja bodi ura zvestobe, zavestna odločitev za božjo ponudbo odrešenja!« — To sporočilo je prinašal v svojem nagovoru slovenski metropolit Alojzij Šuštar. »Cerkve upa, da boste vpričo sodobnega ateizma, vala utrujenosti, naveličanosti in staranja tega našega sveta stali trdno sredi življenja... Duh sveta je duh uživaželjnosti, materializma, črke, moči...« je med drugim dejal škof Kramberger.

Sleherno srečanje se obrestno nadaljuje samo za tistega, ki je dovoljen za plemenito spodbudo, kdor se ohranja v pokončnosti, v vztrajni volji. Kajti svet je poln zvitosti, poln napadalnih in objestnih ljudi... Ti morijo duha!

Mladi imajo svojo pesem, v kateri izrazijo svojo radost, svoje upanje, svojo ljubezen. Odrasli jim včasih delamo krivico, ko ob njihovi pesemski izpovedi zamahnemo z roko ter tako izrazimo svoje omalovaževanje. Dovolj lep je bil večer z mladimi ustvarjalci v veliki dvorani teološke fakultete v Ljubljani, v sredo, 4. aprila 1984. Za tisoč mladih, zbranih tisti večer v dvorani, željnih prijazne besede ter žlahtne govorice duhovnih pesmi, je mladi bogoslovec utemeljil moto večera: »Vedno znova stopa pred moj pogled barbarski zločin nad tesarjevim in božjim sinom iz Nazareta. Kaj

Nad 800 mladih je zbrano spremljalo izpoved v pesmi in glasbi

»Na ulici, v tovarni, v šoli in v cerkvi, želim si bližine Tebe, Boga. Želim te v drobnih človeških dejanjih, toplih besedah, upih, željah ...«

»Odprtih src smo tu, pred Teboj, Gospod!« Lili in Tamara iz sestrinske binkoštné Cerkve iz Veščice v Prekmurju sta s svojimi pesmimi navdušili množico mladih.

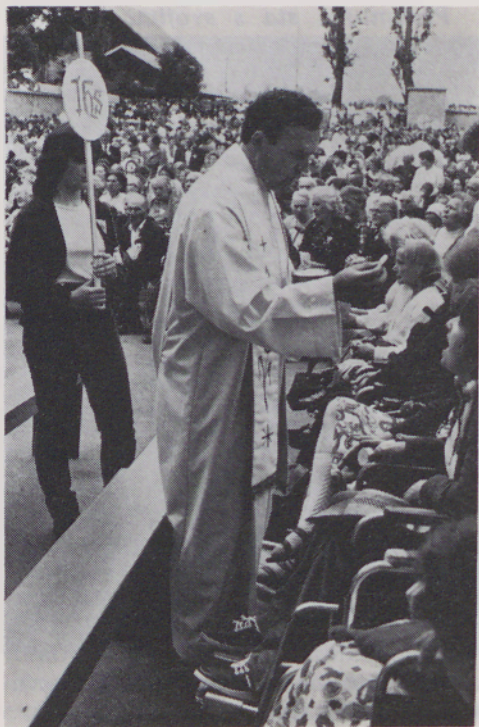
naj mi pomeni nedolžno obsojeni na križu, kaj osamljen človek v množici ljudi, zapeljano dekle, oče brez zaposlitve, mlada mati, ki umira poleg ne-bogljениh otrok, fant z izkustvom samomora, otrok, ki ne pozna ljubezni, odrinjeni starec, milijoni lačnih in zapostavljenih po vseh koncih sveta?»

Izpoved ljubljanskih »Viharnikov«, glasbene skupine iz Kopra, Divjiň golobov iz Ljubljane ter prisrčen nastop Lili in Tamare iz sestrinske binkoštné Cerkve in pevsko-instrumentalne skupine Shalom iz Ptujal Tisti sredin večer s koncertom ritmične duhovne glasbe je bil za vsakogar, kdor je le hotel, doživetje Svetega.

Bolniki, invalidi in ostareli so se tudi v letu 1984 zbrali v osrednjem slovenskem romarskem svetišču na Brezjah. Bilo je to na zadnjo junijsko soboto. Bogoslužni del srečanja je vodil ljubljanski pomožni škof msgr. Jo-žef Kvas. Z njim je somaševalo veliko število duhovnikov iz raznih krajev vseh treh slovenskih škofij. Okrog 200 mladih in odraslih se je ta dan posebej žrtvovalo za bolne, invalidne in ostarele. To tradicionalno srečanje — bilo je že šestnajsto po vrsti — je za vse navzoče zanesljiva duhovna naložba. V trpečih bratih in sestrah ponovno oživi zavest, da je Cerkev z njimi, da so še ljudje, ki jim dajejo močno duhovno podporo, da v tistih trenutkih pred brezjansko cerkvijo začutijo vesoljno bratstvo, ki ga posvečuje Kristus, prvi in največji trpin med človeškimi sinovi.

Bolniki in invalidi na Brezjah. Cerkev se zaveda, da naše trpeče sestre in bratje s Kristusom soodrešujejo svet in ljudi.

»Prejmite kruh življenja...«

»Kdor ni trpel sam, ne ve, kaj je trpljenje,« mi je v tistih dneh srečanja z bolniki zatrjevala medicinska sestra Milena iz Prekmurja. »Včasih je človek še sam strt, da komaj vidi in najde izhod. V najlepših letih je rak pobral nekoga, ki je imel toliko poleta, da bi se kot zdravnik vsega razdal bolnikom, ki je s srcem pripadal svojemu poklicu, delu. Vidim ga, da pred mojimi očmi umira, pa sem popolnoma nemočna, da bi mu zaustavila iztekajoče se življenje. Vidim ga, da umira, pa ga še tolažim in sama sebi se zdim smešna. Strta sem sama — do konca. Čemu neki toliko garanja — za tak beden konec. Ko pa še potem pomislim na porabniško usmerjeno družbo, v kateri izgineva sleherni smisel za duhovne vrednote, ki skuša vero v koreninah zatreti, ki ji človek postaja zgolj številka, smisel-

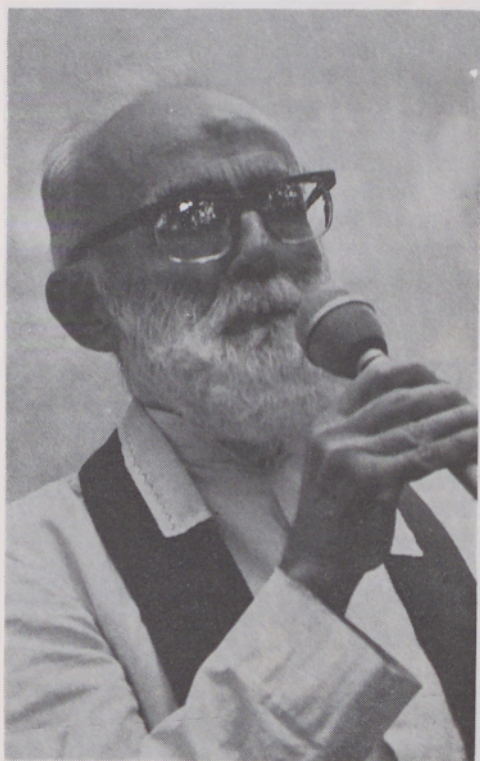

»Vse premorem v Njem, ki mi daje moč...«

na samo toliko, kolikor je donosna — že nimaš vere od doma in iz cerkve, potem se ti vse spreminja v eno samo tragično komedijo.«

Jaz sem z vami vse dni do konca sveta!

Pravi kristjan je vselej tudi apostol — misijonar — v svojem kraju, med svojimi ljudmi. Poklicni misijonarji pa so tisti, ki so globlje doumeli Kristusovo vabilo: Pojdite in učite vse narode, kršćujte jih v imenu Očeta in Sina in Svetega Duha! Nekoč misijonarji tudi več desetletij niso zapuščali svojega področja oznanjevanja, sedaj pa pogosto prihajajo med svoje v domovino — na kratek oddih. Vsako leto se misijonarji, ki so prišli na dopust, srečujejo med seboj, pa tudi s škofi in verniki.

Pavel Bernik, salezijanski duhovnik, prijatelj msgr. Jožefa Kereca, je v letu 1984 dopolnil 50 let svojega misijonarskega staža v Indiji.

Marija Sreš, doma v Bratoncih, je misijonarka v Indiji.

Miha Drevenšek, minoritski misijonar v Zambiji

Janez Mujdrica, doma iz Bratonec, jezuitski misijonar v Zambiji

*Jože Grošelj, jezuitski misijonar v
Lusaki v Zambiji*

Ob ljubljanskem pomožnem škofu Stanislavu Leniču, ob nadškofu Janezu Morettiju, apostolskem nunciju v Sudanu, ter generalnem vikarju koprške škofije Metodu Pirihu, so se v nedeljo, 26. avgusta zbrali slovenski misijonarji v novogoriški cerkvi Kristusa Odrešenika. Misijonarji duhovniki so s škofoma somaševali, ob koncu maše pa so se misijonarji sami predstavili navzočim duhovnikom in vernikom. O svojem delu so spregovorili: marista Zdravko Kravos in Zdravko Lozar, jezuitski očetje Jože Grošelj, Janez Mujdrica in Radko Rudež, minorit Miha Drevenšek ter salezijanci dr. Alojzij Snoj, Pavel Bernik in Andrej Majcen, frančiškan Hugo Delčnjak, lazarist Ivan Stanta ter redovni sestre kombonijanki Dolores Lisjak in Urška Trošt.

Pavel Bernik je že 50 let misijonar v Indiji. Na srečanju je med drugim dejal: »Prvič sem na takem srečanju. Sedaj vidim, da nimajo samo športniki svoje navijače, temveč tudi mi misijonarji. Sedemnajst let mi je bilo, ko sem šel zdoma. Dobro, da sem šel takrat, kajti danes ne more noben misijonar v Indijo. Bog je poskrbel, da ima indijska Cerkev dovolj domačih duhovnikov. Molite za naše indijske bogoslovce; oni so prihodnost indijske Cerkve.«

Svežino in mladost afriške Cerkve je oddajala izpoved mladega jezuitskega misijonarja Janeza Mujdrice, doma iz Bratonec pri Beltincih: »Mladi Zambijci globoko doživljajo veselo oznanilo. To izražajo s ploskanjem,

z gibi teles, s plesom. Zanje je nekaj nadvse osrečujočega resnica, da smo odrešeni. Vse doživljajo v smislu psalmistovih besed: Ploskajte z rokami, veselite se, Gospod je dober, rad nas ima.»

Na tradicionalni shod katoličanov iz Zvezne republike Nemčije — od 4. do 8. julija — so bili povabljeni tudi Slovenci iz domovine. To je po vrsti 88. katoliški shod — Katholikentag. Vseh gostov iz Jugoslavije je bilo 215. V prostorih Münchenskega velesejma so se med shodom vrstile skrbno pripravljene prireditve in razstave. Vseh prireditev je bilo okrog tisoč; povprečno vsak dan se jih je udeležilo do 140 tisoč ljudi — večina mladih. Pri prireditvah niso nastopali le katoličani, temveč tudi drugi — med njimi tudi zastopniki družbenopolitičnih oblasti. Za nemoteno potekanje shoda so med drugim poskrbeli tudi policisti, ki so dogajanje spremljali tudi s helikopterjem, na konjih, v civilu.

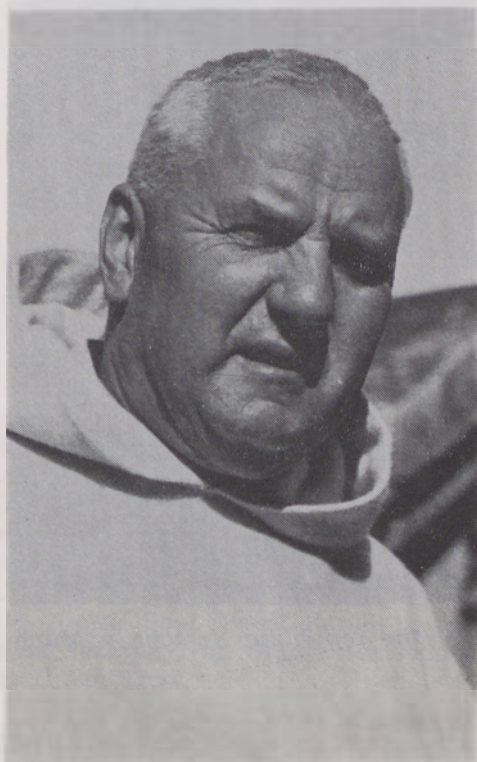
Katholikentag — shod katoličanov iz Zvezne republike Nemčije v Münchenu

Geslo katoliškega shoda je bilo: Zaupajmo v življenje, ker ga Bog živi z nami!

Slovenci so se zbrali k svojemu bogoslužju v cerkvi Svetega Duha. S škofom dr. Jožetom Smejcem je somaševalo 60 slovenskih duhovnikov. Slovenci so se udeležili katoliškega shoda v Nemčiji, v mestu Münchenu prav v jubilejnem »Metodovem letu«. Ta shod je bil v znamenju mira in sprave, medsebojnega odpuščanja za krivice v preteklosti. Pred 1100 leti so namreč Bavarci vkovali v verige slovanskega apostola sv. Metoda. Srečanje katoličanov iz Nemčije in iz slovanskih dežel je bilo sedaj prirčno in prijateljsko.

Katoliški shod v Münchnu se je končal na olimpijskem stadionu, kjer se je zbralo nad stotisoč ljudi. Na lesenem odru sredi olimpijskega stadiona je bil daritveni oltar ter nad njim velik rdeči križ — znamenje odrešenja.

Kje je Pleterje? Kaj delajo v tistem velikem samostanu kartuzijanski menihi? Na to vprašanje bi utegnili odgovoriti Odrančarji. Kje natančno je ta kraj, to bi utegnili kakšnega spraviti v zadrego. Domala vsak pa bo vedel, da je med temi menihi tudi njihov rojak Zverov Števek, z meniškimi imenom Ciril. Komur pa je bila sreča naklonjena, da je pletersko kartuzijo tudi osebno obiskal ter se srečal s vojim rojakom, ta bo vedel še marsikaj povedati. O patru Cirilu, ki je pred štiridesetimi leti vstopil v kartuzijanski red menihov. O menihu Cirilu, ki je svojo rojstno vas prenesel v molitev. O menihu, ki rad sprašuje, kako je kaj z odransko mladino, kako zdaj ljudje tam živijo, še gredo radi v cerkev.

p. Ciril Zver, pleterski menih

Meniška oblika življenja, ki jo živi tudi p. Ciril, je letos stara 900 let. Dolga stoletja boguvdanega življenja! Ob visokem jubileju kartuzijanskega reda je bil tudi poseben znanstveni simpozij družno z 850 letnico Stične ter 750 letnico Kostanjevice. To je bil tridnevni simpozij — v dnevih od 23. do 25. maja — h kateremu so se zbrali znanstveniki, zgodovinarji in teologi, ki so razmišljali o pomenu benediktincev, kartuzijanov in cistercijanov za Cerkev in narodovo samobitnost na Slovenskem.

V tridnevno sobivanje je znanstveni simpozij o redovništvu na Slovenskem zbral okrog osemdeset ljubiteljev naše preteklosti. S predavanji in pogovori so odkrivali pomen menišтва za vernost in kulturo našega naroda, duhovno bogato dejavnost benediktincev, kartuzijanov in cistercijanov, ki so živeli v samostanih: v Žičah, Bistri, Jurkloštru, Kostanjevici, Stični in Pleterjah. Od teh še »živita« le dva samostana — Stična in Pleterje. V tistih davnih stoletjih so menihi zasajali korenine slovenski vernosti in kulturi. Tridnevno sobivanje na simpoziju je ustvarjalo skupnost ljudi različnih obzorij, pogledov, poklicev, ustanov, pa tudi različnih narodnosti.

Znanstveni simpozij o meništvu na Slovenskem

Simpozija se je delno udeležil tudi predsednik IS Slovenije, Dušan Šinigoj. V svojem nagovoru je med drugim poudaril: »V obdobju srednjega veka pa prav do začetkov humanizma in renesanse so bili samostani sedež kulturnega, v nekaterih dobah celo gospodarskega razvoja. Tako je bilo tudi s cistercijanskimi samostani na Slovenskem, ki so imeli močan vpliv na družbeno in duhovno življenje. Samostanski skriptoriji (pisarske delavnice), v katerih so se ohranjala in nastajala dragocena literarna dela, leposlovnne, modroslovnne, pravne in medicinske vsebine, so bila pomembna civilizatorska žarišča. Samostan Stična, ki praznuje 850-letnico obstoja, je po Stiških rokopisih, ki so dokaz o nepretrganem zapisovanju slovenske besede do protestantskega slovstva, znan ne samo doma, ampak tudi v tujini...«

Dušan Šinigoj med udeleženci simpozija

Slovesna maša ob praznovanju 900-letnice kartuzijanskega reda v prenovljeni gotski cerkvi v Pleterjah

Jubileji gredo v zaton kakor življenje samo, ki ga živimo. Trajnejše in zgovornejše od zgodovinskih ocenjevanj je tisto, kar je izrekel pleterski prior ob zgodovinskem simpoziju: Bog nam daj mladih ljudi, ki bodo nadaljevali življenje kartuzijanov — v njihovi molitvi, kontemplaciji, samoti ter tako prispevali svoj duhovni delež v blagor slovenskemu narodu. Samo tak simpozij, ki ga zapisuje življenje, je trajno zaznamovan.

»Menihi so ljudje, ki so si izbrali take življenjske okoliščine, ki so naklonjene izkustvu o Bogu. Če so izbrali tak način življenja, zato še nikakor niso begunci pred svetom, iz katerega so izšli, najbolj poživljajo prav ta svet, dajejo mu moči, da ne zdrsne iz svojih tečajev. V svoji skupnosti ti samotarji še kako globoko doumevajo, kako zapeljivo je na tem svetu vse, kar človeka odvrča od Boga. Samota razgali človeška srca, izsuši izgovore, alibije, odstrani nepopolne predstave o Bogu, izžiga zlo v človeku, da se mu v skrajni revščini razodene čudovito božje usmiljenje. Življenje menihov je en sam hvalospev Bogu, ki je dober, ker vekomaj traja njegovo usmiljenje... Kartuzijani pod Gorjanci so skupnost samotarjev: molitev zaznamuje njihovo življenje od jutra do večera — in ko se polnoč premika proti jutru. Trikrat v 24 urah gredo k skupnemu bogoslužju v cerkev, ob nedeljah in praznikih pa celo petkrat.«

Prenovljena gotška cerkev v pleterski kartuziji s posebnim prostorom, kjer je multivizijski program o življenju, delu in arhitekturi samostana, vabi ljudi od blizu in daleč. V pičlih tridesetih minutah obiskovalec spo-

Prenovljena gotška cerkev v Pleterskih — biser gotike na Slovenskem

zna življenje in delo pleterskega meniha: na treh velikih belih ploskvah aparati projicirajo prizore iz meniškega življenja, iz bivanja v celici, v vrtu, izseke iz arhitekture samostana, panoramo kraja, cele kartuzije, samostanske kapele, križne hodnike, menihe na sprehodu, pri molitvi. Vse zgovorno spremlja glasba, petje kartuzijskega koral, na platnu pa dovršeno prelivajoči se svet pleterske okolice v pisani govorici pomladi, jeseni, zime in poletja.

Ob slavnostni akademiji 750 letnice Kostanjevice, na desni p. Ciril, v sredini spredaj ing. arch. Špelka Valentinič, voditeljica prenove gotske pleterske cerkve

Ekumenski pogovori '84 so bili v znamenju Dalmatinove Biblije — ob 400-letnici prvega prevoda celotnega svetega pisma v slovenščino. Veliko zamisel slovenskih protestantov, da bi slovenskemu ljudstvu omogočili vso božjo besedo v domačem jeziku, je v letu 1584 dokončno uresničil Jurij Dalmatin. Njegova Biblija je hkrati eden izmed temeljev slovenske književnosti.

Gostiteljica letošnjih ekumenskih pogovorov, 14. in 15. julija, je bila evangeličanska župnija — gmajna — Moravci. Pogovore je vodil dr. Stan-ko Janežič, izvedenec za osnovno in ekumensko bogoslovje na mariborskem oddelku teološke fakultete. Ta srečanja imajo že vrsto let ustaljeno obliko. V svojih prizadevanjih za zблиževanje med katoličani, pravoslavci, evangeličani in binkoštniki je Janežič neutrudni apostol edinosti.

V dveh dneh se je na pogovorih zvrstilo več predavateljev, pripadnikov različnih Cerkva. Osrednja predavanja so bila posvečena svetemu pismu. O svetem pismu — viru razodetja in temelju krščanske vere — je prvi dan govoril mariborski pomožni škof dr. Jožef Smej.

Ekumenski pogovori v Moravcih pri Murški Soboti

Preprosto, prepričljivo in zanesljivo je na ekumenskih pogovorih v Moravcih škof Jožef Smej orisal temeljno sporočilo svetega pisma. V njem korenini krščanska vera. Sveta knjiga je, saj govori o Stvarniku,

Ekumenski pogovori 1984 so bili v znamenju 400-letnice Dalmatinove Biblije

Očetu, ki ljubi vse stvari, človeka pa nadvse; človeku je vtisnil največ od svojega, ustvaril ga je v podobi svoje ljubezni. Največji možje, kar jih je rodila zemlja, so cenili te svete knjige, v obdobju mučeništva so kristjani za ceno smrti brali te knjige, iz katerih ljudje še dandanašnji črpajo zdrav nauk za življenje. Samo z evangelijskimi načeli je mogoče spremenjati svet in človeštvo. Zgovorna je primera iz časov, ko so nad Indijo imeli oblast Angleži; o Londonu so takrat rekli tole: »Če je v New Delhiju nastal upor, so se v Beli dvorani samo brezbrizno smehljali: Le upirajte se, le rožljajte z orožjem, nam je to prav malo mar. Če pa se je Gandhi

Globoko duhovno doživetje v hotenju po edinosti so udeležencem Ekumen-skih pogovorov ustvarili mladi iz Ptuja, imenovani »Shalom«

začel postiti, se je tresla vsa glavna ulica Downing Street.« Post in pokora — silna politična moč! In ljubezen! »Lahko nas tepete in tlačite, lahko nas zapirate, zaničujete in preklinjate, toda enega nam ne boste mogli nikoli preprečiti: tega namreč, da bi vas nehali ljubiti!« Tako je dejal oblasnikom v državi Missisipi protestantski pastor Martin Luther King, z evangelijsko ljubeznijo do sovražnikov je storil več za izboljšanje odnosov med belci in črnci kot vsi diplomati in nasilneži skupaj!

Na tridesetem mednarodnem vinskem sejmu v Ljubljani je tudi dvema iz Pomurja »kapnila« medalja z diplomom. Ivo Trstenjak iz Stročje vasi pri Ljutomeru je prejel zlato medaljo z veliko diplomom za svoje vino muškatni silvanec. Janez Žabot, doma iz Gibine pri Razkrižju, pa je prejel srebrno medaljo z diplomom za svoj laški razling. »Edini muškatni silvanec v Evropi, ki je dobil na tem sejmu izredno visoko oceno — z najmanj odbitimi

Ivo Trstenjak iz Stročje vasi z zlato medaljo za muškarni silvanec

V Jeruzalemskih gorica pri Janezu Zabotu, dobitniku srebrne medalje za laški rizling

točkami. Za izvrstno vino je odločilnega pomena lega trte, selekcija in kletarjenje,« je pojasnjeval Ivo Trstenjak. Ne enemu ne drugemu ni toliko do priznanj, Trstenjaku je osebna značilnost, da je vesten pri svojem delu, enako v vinogradu kakor v lotnerški cerkvi, kjer rad kaj postori kot cerkveni ključar; kot član župnijskega sveta pa je tudi skrben za cerkveno življenje v župniji. Žabot tudi sicer v življenju ljubi pristnost, odpornost, neponarejenost. Tudi svojim vinom ne daje kakšnih kemičnih primesi. »Tudi kapljico je Bog dal, zato jo je treba ohranjati v njeni naravni dano-
sti, kajti le tako je lahko ljudem v zdravilo in krepcilo, če ga le uživajo v zmernih količinah. Zmernost je lepa čednost. To velja predvsem pri pija-
či. Kdor podpira pijančevanje, res ni prida človek, kakor tudi družba, ki tako ali drugače podpira to, ni kaj prida. Pri tem se mora vsak sam nad-
zorovati, noben samoupravni sporazum (alkoholnih pijač ni dovoljeno piti na delovnem mestu) nima te moči.«

Jože Smej

Poslovil se je biseromašnik Štefan Varga

Po daljši bolezni je v ponedeljek, dne 5. marca 1984, v Domu oskrbo-
vancev v Rakičanu umrl Štefan Varga, biseromašnik in župnik v pokoju. Rodil se je 26. septembra 1897 v Strehovcih, župnija Bogojina, v znani rod-
bini Vargovih, ki je dala Cerkvi več duhovnikov. Bogoslovne študije je končal v Sombotelu, v duhovnika pa je bil posvečen 3. junija 1920 v Esztergomu. Kaplanoval je v naslednjih župnijah, le po eno leto: Taplanfa-Szentkereszt, Lendava, Sv. Jurij v Prekmurju, Grad in Beltinci. Leta 1925 je prišel na Pertočo za kaplana. Po petih letih je postal tam župnik. Žup-
nijo Pertočo, ki je štela takrat 3000 vernikov, je oskrboval sam vse do 1. novembra 1941. V potu svojega obraza (dobesedno vzeto) je opravljal bo-
goslužje v stari pretesni župnijski cerkvi in mislil na njeno povečavo, a ga je prehitela vojna vihra. Neutrudno je obiskoval bolnike po raztresenih hišah peterih goriških vasi, ki spadajo v pertoško župnijo. V vasi Ropoča je še teden dni pred svojim odhodom na Madžarsko dočakal blagoslovi-
tev nove kapele. Sombotelski škof, pod čigar apostolsko administracijo je med vojno pripadalo Prekmurje, mu je 1. novembra 1941 podelil župnijo Egyházasköröc blizu Sombotela. Tako je postal duhovnik sombotelske ško-
fije. V Egyházasköröcu je župnikoval 18 let. Leta 1959 je prišel za župnika v Troušče ali Rábakethely, ki je danes del mesta Monoštra. Kot župnik v Troušču in kot dekan monoštrske dekanije si je s vojo pridnostjo pridobil ugled pri sobratih. Veliko je prevajal iz slovenske katehetske in teološko-pastoralne literature in tako madžarskim sobratom pomagal pri oznanje-
vanju in katehezi. Za svoje delo je prejel škofijsko odlikovanje: častni nad-
dekan. Leta 1972 se je vrnil v domovino. Kot upokojeni župnik se je naselil najprej v Lendavi, leta 1973 pa je prišel v Beltince. Po svojih močeh je rad pomagal v dušnem pastirstvu v Beltincih in okolišnih župnijah posebno kot spovednik. Pogrebne slovesnosti, ki jo je 7. marca, na pepelnico sredo, v Beltincih vodil pom. škof Smej, se je udeležilo veliko vernikov in du-

hovnikov. Sombotelsko škofijo sta zastopala kanonik iz Zalaegerszega dr. Vince Molnár, ki se je poslovil od pokojnega v slovenskem in madžarskem jeziku, in generalni vikar dr. József Lelkes.

Stefan Varga je bil isti dan pokopan na soboškem pokopališču, kjer si je postavil nagrobnik med svojim bivanjem v Beltincih.

Prek 63 let je kot duhovnik klical: »Kvišku srca!« In prav to je bil tudi njegov zadnji vzdih na smrtni postelji, ko je svoji rodni sestri Regini, učiteljici v pokoju, rekel: »Gor, tja gor odhajam k svojemu Gospodu!«

»Stefan Varga,« tako je poudaril v pogrebnem govoru dekan Tement, »je bil mož molitve. In ko v bolnišnici ni mogel več moliti iz brevirja in ne prebirati jagod na rožnem vencu, je molil s svojim trpljenjem.«

V oporoki je zapisal: »Odpuščam vsakemu, katerega sem znajoč ali neznajoč razžalil, enako prosim od vsakega odpuščanja. Nazadnje se priporočam Srcu Jezusovemu in božjemu usmiljenju. Na moj nagrobnik v Murski Soboti napišite: KRISTUS, UPANJE VSTAJENJA, PRIŽGI MU LUČ ŽIVLJENJA.«

Jože Smej

Krizantema na grob Janeza Eljaša

Potem ko je pripravil zgodovinski opis kuzmiške župnije za Stopinje 1985 in ko je prejel vabilo na srečanje ob 40. obletnici mašniškega posvečenja, je Janez Eljaš 16. avgusta 1984 zgodaj zjutraj nepričakovano umrl v mariborski bolnišnici.

Njegova življenjska pot se je začela pred 63. leti, 18. novembra 1920, v Bogojini. Tam se je rodil kot najstarejši sin očetu Janezu in materi Klari, r. Kuzmič. Po petem razredu osnovne šole se je odpravil v soboško gimnazijo. Prva štiri leta je stanoval v dijaškem domu Martinisce. Iz bogojanske župnije nas je bilo takrat dijakov kar »za eno bežanje«. Jože in Stefan Berden, zgodaj umrli Feri Camplin, Janez Eljaš, Ivan Pucko, Karel in Martin Puhan ter Jože Smej, če štejemo samo dijake enakih let, Avtobusov in koles ni bilo na voljo, zato so eni ali drugi od staršev napregli krajeve v kmečki voz, na katerega smo zložili posteljino in perilo ter še sami sedli nanj. Tako smo se pripeljali v Sobotu ob začetku šolskega leta. Med letom ob prostih dnevih pa smo šli domov in spet nazaj v gimnazijo peš prek noršinskih, moravskih in tešanovskih travnikov. Na dolg drog, ki sta ga na vsakem koncu držala po dva, smo obesili svoje prtljage, tako da so lahko drugi svobodno korakali in šteli stopaje od Bogojine do Söbote. Janez Eljaš je sploh čutil domotožje, zato se je ob sobotah, posebej prve tedne decembra, odpravil peš po snegu domov na koline. Višje razrede gimnazije pa je opravil tako, da se je vozil s kolesom od doma. Po maturi je jeseni leta 1940 stopil v mariborsko bogoslovje. Tu je končal prvi letnik. Med vojno je nadaljeval bogoslovne študije v Sombotelu. Kakor je bil od vseh sombotelskih bogoslovcev v veletoku prvi Ivan Pucko, v šahu pa Martin Puhan, tako je bil v radiotehnikih prvi Janez Eljaš. Sam si je sestavil radijski sprejemnik, da je lahko v svoji sobi poslušal poročila london-

ske oddajne postaje. Madžarske oblasti so namreč strogo prepovedale poslušati radijske oddaje zahodnih zaveznikov. Ko so mu nekoč prišli na sled, so naredili osebno preiskavo, ker so menili, da ima skrivaj radijski oddajnik. Janez pa se je znašel in potisnil svoj sprejemnik v sneg na okensko polico.

Po štirih letih bogoslovnega študija je bil na praznik Brezmadežne, 8. decembra 1944, posvečen v duhovnika. Posvečenje je opravil sombotelski škof Aleksander Kovacs v svoji kapeli. Naslednji dan je imel Eljaš svojo »novo mašo« kar v Sombotelu, saj domov zaradi bližajoče se fronte ni mogel. Do aprila 1945 je kot semeniški duhovnik še študiral bogoslovje, potem pa se je skoz fronto odpravil domov v Bogojino. Od Ivana Jeriča, generalnega vikarja za Prekmurje, je junija 1. 1945 dobil odlok za kaplana v Beltincih. Kot beltinski kaplan je nekaj časa pomagal tudi v Turnišču. Ko je v začetku aprila 1949 kuzmiški ekspozit Jožef Varga pobegnil v Avstrijo in pozneje v Ameriko, je ostala kuzmiška duhovnija brez rednega duhovnika, zato je apostolski administrator škof Maksimilijan Držečnik 1. septembra 1949 imenoval Eljaša za ekspozita v Kuzmi. Ko je duhovnija Kuzma postala župnija, je bil Eljaš leta 1964 imenovan za njenega prvega župnika. V Kuzmi je opravljal dušnopastirsko službo celih 28 let. Srednjeveško pokopališko kapelo je povečal tako, da je nastala lepa župnijska cerkev. Ko sem nekoč obiskal Trdkovo in opazoval tamkajšnji vaški zvonik in potoček ob njem, sem v šali rekel Janezu: »V tem potočku sta si sveta brata Ciril in Metod namakala noge, ko sta potovala v Rim.« Janez je vzel to zares in je ob zvoniku in potočku postavil podružnico sv. Cirila in Metoda. Poleg te kapele je pozidal še kapelo v Doličih. Prav zato sem mu večkrat dejal: »Janez, ti lahko rečeš s Horacem: Exegi monumentum aere perennius (Postavil sem spomenik, ki je trajnejši od bronu).« O svojem delu v kuzmiški župniji je pogosto kot tudi drugi župniki pisal v Stopinjah pod naslovom Pomembnejši dogodki preteklega leta v pomurskih župnijah.

Ko je čutil, da mu peša srce, se je leta 1976 odpovedal župniji, vendar je ostal še eno leto med svojimi župljani. Nato se je naseil v Radenci. Tudi tu je rad pomagal v dušnem pastirstvu. Njegov dušnopastirski profil lepo odseva iz pisma škofa Držečnika. Ko ga je 1. julija 1976 imenoval za duhovnega svetovalca mariborske škofije, je med drugim zapisal tudi tole: »Odlikovali ste se v vseh panogah dušnega pastirstva. Bili ste prizadeven oznanjevalec božje besede, priljubljen katehet in iskan spovednik. Zaradi svoje domačnosti, nesebičnosti in skromnosti ste uživali splošno priljubljenost in spoštovanje. Mladi in stari so vas vzljubili zaradi vaše vneme za božjo čast. Z uspehim povečanjem župnijske cerkve ste si postavili dostojen spomenik, še globlji in trajnejši pa bo spomin na vas v srcih vernikov do daljnih rodov.«

Pogreb je bil v Kuzmi, in sicer v soboto, 18. avgusta; vodil ga je škof Kramberger, med homilijo pa se je od pokojnega poslovil njegov rojak in sošolec, pomožni škof Smej. V oporoki je Janez Eljaš med drugim zapisal tudi tole: POPOTNIK TRUDEN MIRNO V BOGU SPI. SPOMIN NA NJEGA V CERKVI KUZMIŠKI ŽIVI. Menim, kot je dejal že ob odprtem grobu dekan Poredoš, da bi mu te besede lahko vklesali v nagrobnik.

Važnejši dogodki župnij pomurskega pastoralnega področja

BAKOVCI — Sveto leto odrešenja, ki smo ga letos zaključili in leto duhovnih poklicev, ki ga začenjamo, je našlo svoj odmev tudi v mladi župniji Bakovci. Večja udeležba pri sveti maši; tudi med tednom, povečano število svetih obhajil, romanje v stolnico so samo zunanji izraz duhovnega dogajanja v župniji. Prepričani pa smo, da se je v zvezi s tem pomnožila tudi molitev, izostril se je čut za vrednote, za človeške, moralne in verske. Mladim se pri verouku in pri mladinskih srečanjih na nov način prikazuje smisel življenja. Tako se verniki starejši in mlajši počasi osvobajajo iz zaprtosti in ujetosti v ta svet, v skrb in veselje samo tega sveta, v uživanje in hrepenenje samo po tem, da bi vedno več imeli in si vedno več privoščili. Leto duhovnih poklicev pa naj bi pomenilo našo povečano skrb za družine, pri mladini pa vzgoja k plemenitosti srca in k velikodušnosti, da bodo mladi pripravljeni storiti kaj več, kakor pa živeti samo za vsakdanje potrebe.

Obnovljena cerkev v Bakovcih

Nova župnija Bakovci živi sedaj v veselem pričakovanju prve birmo, ki bo prihodnje leto. Tudi vsa obnovitvena dela zunaj in znotraj v cerkvi naj bi pripomogla k lepšemu doživljanju duhovnih dogajanj. Letos je bila napravljena nova fasada na prizidku cerkve, stara pa je bila obnovljena. Tudi znotraj je bila cerkev tonsko prebarvana. Slika sv. Ane, delo pokojnega akademskega slikarja Karla Jakoba, je bila obnovljena. To delo je izvršil domačin mladi akademski slikar Jože Denko iz Bakovec. Gotovo so vsa ta zunanja dela, pri katerih je sodelovala vsa župnija in vsi obrtniki poglobila zavest pripadnosti župniji.

BELTINCI — Vsi, ki berete te vrstice, stopite z nami po naši obširni in veliki župniji ter pogledjmo, kaj se je pri nas naredilo in spremenilo v tem odhajajočem letu 1984.

Ustavimo se najprej pri župnijski cerkvi. Stopimo noter in videli bomo obnovljeno, lepo okrašeno in čisto cerkev. Zunaj pa srečamo nekega inženirja, ki ima pred seboj mizo, razne papirje in lestve ter merila za merjenje fasadnih delov cerkve. Tudi fotografira razne dele na stenah. Zaposlen je pri pripravi dela za novo fasado na cerkvi. Delo bo težko in zelo zahtevno. Pogledjmo še naših šest kapel v župniji. Vse kapele so lepo obnovljene znotraj in zunaj. Na Melincih je povečana v malo cerkev, posebej lepo obnovljena znotraj je kapela v Lipovcih, v Bratoncih je pa dobila novo obleko zunaj in znotraj za praznik svoje patrone Marije Pomočnice.

Na župnišču imamo novega kaplana Alojzija Kozarja, novomašnika iz Martinja na Goričkem. Osrednji in najlepši dogodek leta pa je bila birma v župniji. Po devetmesečni pripravi (devet prvih petkov) pri verouku in v cerkvi smo dobili čez 350 novih potrjenih kristjanov župnije. Stopimo še v središče dušnopastirskega dela, razen bogoslužja v cerkvi, v naš župnijski dom. Skoraj vsak dan se zbiramo v domu za verouk, petje, namizni tenis, seje, sestanki, pomurska srečanja in pastoralni tečaji. Višek in najlepše delo v župnijskem domu so pa gotovo duhovne vaje. Imeli smo duhovne vaje za otroke, mladino in letos tudi za bogoslovce. Dom ima namreč spalnice z 28 posteljami, da se lahko vršijo tridnevne duhovne vaje.

Na koncu se zahvalimo za obisk in pozornost, pa čeprav je bil ta vaš obisk samo v branju tega sestavka v Stopinjah.

Taizejski križ v Beltincih

Duhovna obnova mladih na Homcu

BOGOJINA — Letos smo imeli birmo. Birmovalec je bil pomožni škof dr. Jožef Smej. Vseh birmancev je bilo 63. Pred birmo smo imeli devetdnevno pripravo kakor je to običaj. Vsi birmanci so opravili tudi pobožnost devet prvih petkov kot pripravo na birmo.

Mladinski verouk je obiskovalo 23 mladincev.

Letos smo prenovili cerkveno streho. Vso streho smo prenovili delno z novo opeko delno le staro očistili in zopet položili na staro mesto. Zamenjali smo vse žlebove in inštalirali nov strelodod po novejših predpisih.

S tremi avtobusi smo romali v Želimlje in med potjo obiskali Rakovnik in Kodeljevo.

Po enoletnem bivanju v domovini je zopet odšel na Madagaskar misijonar Janez Puhar. Za časa bivanja doma nam je veliko pomagal, za kar smo mu hvaležni.

CANKOVA — Letos praznuje naša župnija 230. letnico ustanovitve. V teh letih se je v župnijski cerkvi, ki so jo gradili postopoma, delilo šest svetih zakramentov; letos pa je bil podeljen tudi sedmi, ki ga sicer navzajamo kot šestega — sveto mašniško posvečenje. Na praznik sv. Petra in Pavla je namreč mariborski škof dr. Kramberger ob navzočnosti velikega števila duhovnikov in vernikov dva dijakona posvetil v duhovnika. To sta bila Alojz Kozar mlajši, iz župnije Gornji Petrovci in domačin Jožef Jug, doma iz vasi Gornji Črnci. Kljub dežju, je bilo mašniško posvečenje za na-

šo župnijo in vernike iz sosednih župnij in od drugod čudovito lepo versko in duhovno doživetje. Poseben praznik za župnijo pa je bila — se razume — nova sveta maša Jožefa Juga, ki jo je daroval 1. julija. K zunanji lepoti obredov na dan nove maše je prispevalo lepo vreme, pa tudi Sekretariat za notranje zadeve Občine Murska Sobota, ki je dal dovoljenje za novomašno procesijo od doma do dva kilometra oddaljene župnijske cerkve. Za notranjo ubranost pa je poskrbel novomašni pridigar dr. Vinko Potočnik, asistent za pastoralo študentov v Mariboru. Ker se je Mirko

Novomašna procesija

Gomboc iz Cankove zelo potrudil za ozvočenje tudi zunaj cerkve, je velika množica ljudi okrog cerkve lahko spremljala in sodelovala pri molitvah, božji besedi in lepem petju. Bogu v zahvalo, malo pa tudi novomašniku v čast in v spodbudo v duhovniški službi, je bila cerkev bogato okrašena; slavalok pred cerkvijo, ki je bil okrašen s cveticami v lončkih in zato izredno lep, so postavili verniki iz Korovec.

Iz utripa župnijskega življenja in slovesnosti, ki so vsako leto, omenimo samo romanja. Z enim avtobusom — 47 fantov in deklet — smo na cvetno soboto romali v Maribor in sodelovali na mladinskem svetoletnem spokornem in evharističnem bogoslužju. Nazaj domov smo se ustavili na Ptujski gori, Središču ob Dravi in na Kogu. Povsod so nas lepo sprejeli; imeli pa smo priliko seznaniti se z delom duhovnikov in vernikov v teh župnijah. Drugo romanje je bilo v avgustu na Trsat pri Reki. Tu so nas z nestrpnostjo pričakale in lepo sprejele hčerke z družinami ene izmed naših mater, ki je bila zraven. Patri pa so bili takoj pripravljeni za spovedovanje in razlago cerkve. Peljali smo se tudi po Titovem mostu na Krk, kjer

Nova maša Jožeta Juga

gradbeno podjetje Temelj iz Cankove gradi stanovanja. Naslednje romanje je bilo v Brestanico in sicer samo z možmi in fanti. V mogočni brestaniški cerkvi je možem in fantom spregovoril domači župnik Jože Špes z lepimi nauki za življenje. Za spovedovanje pa je povabil tudi soseda Janeza Nanuta iz Senovega. Ker smo bili sami moški, smo mislili, da nas bodo v Pleterju vendarle pustili tudi v notranjost samostana. A iz tega ni bilo nič, kar je škoda. No, pokazali pa so nam film o življenju kartuzijanov. Tudi za to jim Bog povrni.

V začetku leta 1984. smo po dobroti našega rojaka elektrificirali zvonove župnijske cerkve. Hans Vogler, rojen na Cankovi in sedaj živi na Dunaju, je pri podjetju Grassmayer, Innsbruck, naročil in plačal vse potrebne aparature, Ivan Bosilj s pomočnikom iz Novega Marofa pa jih je sestavil in tako ima sedaj sicer zelo prizadevna mežnarica Marija Bernat nekoliko manj skrbi z delom v cerkvi. Vsem smo zelo hvaležni, posebno Voglerju in naj mu Bog povrne. Elektrificirali so tudi zvon v kapeli v Skakovcih, za to ima poleg vaščanov največ zaslug Franc Šinko, ki se je pogovoril z domačimi mojstri in so napravo namestili. V Lemerju pa so obnovili kapelo. Mislimo, da je prav, če povemo še to, da so v Skakovcih postavili izredno lep vaški gasilski dom, ki je lahko vaščanom v ponos. Naj jim bo tudi v pravo kulturno in materialno korist. Na Cankovi pa prav sedaj gradimo velik vaški gasilski dom. Zgrajena pa je tudi nova mrtvašnica, po načrtu našega gradbenega tehnika Bogdana Romiha, zaposlene-

ga pri Temelju. To gradbeno podjetje pa je začelo s temeljito obnovo župnišča na Cankovi, ki bi naj bilo končano v dveh letih z božjo pomočjo in dobroto vernikov.

Novomašnik na očetovem grobu

CEZANJEVCI — V mesecu januarju smo v naši župniji začeli s predzakonskim tečajem in ga uspešno zaključili v mesecu marcu. Šest sobot zapovrstjo se je 60 mladincev zbiralo v večernih urah v veroučni učilnici k predavanjem. Vsako uro je predaval drug predavatelj. Mladinci so pozorno prisluhnili predavateljem in tudi v razgovoru živahno sodelovali. Hvalježni in obogateni z lepimi nauki za življenje so zaključili predzakonski tečaj.

21. marca je bila v Cezanjevcih dekanjska konferenca, na katero smo povabili tudi mariborskega pomožnega škofa dr. Jožefa Smeja. Na konferenci je imel referat Martin Maroša, župnik v Veržeju in dekanjski referent za duhovne poklice. Govoril je o temi: »Kako naj pospešujemo rast duhovnih poklicev v župniji in dekaniji.« Nato je bilo v cerkvi slovesno somaševanje dekanjskih duhovnikov. Somaševanje je vodil g. škof. Med mašo je imel lep govor o duhovnih poklicih. K maši smo povabili župljane in vse otroke, ki obiskujejo verouk, da se je Cerkev napolnila. Po maši je imel g. škof kratko skušnjo otrok iz verouka in naddekanjsko vizitacijo.

Na praznik Sv. Trojice, 17. junija, so se člani ŽPS naše župnije udeležili dekanjskega študijskega srečanja v Veržeju. Predavanje je imel Franc Režonja, kaplan v Lendavi.

Zadnjo nedeljo v avgustu smo poromali na Plujsko Goro in se pridružili romarjem naše dekanije. Somaševanje dekanijskih duhovnikov je vodil dekan Alfonz Korbun, govor pa je imel domači župnik in dekan p. Maks Klanjšek. Pot smo nadaljevali skozi Rogaško Slatino na Ponikvo. Nazaj grede smo obiskali še božjo pot Sv. Roka nad Šmarjami in novo cerkev v Kidričevem.

Na praznik Marijinega rojstva smo slovesno začeli leto duhovnih poklicev.

Obnovljena kapelica sv. Družine

V soboto 15. septembra so se naši ministranti udeležili duhovne obnove na Kapeli. Prvo nedeljo v oktobru pa so se naši ostareli udeležili duhovne obnove pri Sv. Juriju ob Ščavnici.

Vaščani Sp. in Zg. Kamenščaka so lepo obnovili kapelico sv. Družine.

CRENSOVCI — Župnija Črensovci ima 19 živih duhovnikov in 16 redovnic, ki delujejo širom po svetu. Te sestre so: Ana Marija Cigan, Regina Curič, Vendelina Gonza, Modesta Halas, Silvestra Ifko, Evangelista Koštic, Marija Plej, Mihaela Rous (bila dolga leta v misijonih na Kitajskem), Valerija Salaj, Konstantina Sarjaš, Elizabeta Sobočan, Marta Žalik, Angelika Žerdin, Emanuela Žerdin in Faustina Žizek.

V nedeljo 22. julija 1984 je škof dr. Franc Kramberger obiskal novo cerkev na Gornji Bistrici. Med nedeljskim bogoslužjem je blagoslovil novi križ nad oltarjem, delo ljudskega rezbarja Antona Krpiča iz Kuzme in

mizarja Jožefa Zadravca iz Odranec. Zadnji je naredil še liturgične sedeže za to cerkev. Vaščani so pripravili škofu lep sprejem.

Ze vrsto let imajo naši bolniki svoje srečanje. Letošnji binkoštni ponedeljek se je zbralo zopet lepo število bolnikov in ostarelih vernikov v župnijski cerkvi. Srečanje je v veliko zadovoljstvo bolnikov vodil pomožni škof dr. Jožef Smej. Po končanem srečanju bolnikov je bila še skušnja šolarjev v zvezi z naddekanovo vizitacijo.

Po petih letih zelo uspešnega kaplanovanja je Stanko Zver postal spirital v mariborskem bogoslovju. Obhajajoči kaplan je, poleg ostalega dušnopastirskega dela, vsa leta z veliko vnemo in uspešno vodil več skupin mladinskega verouka. Nepozabne bodo ostale njegove meditacije ob mesečnih srečanjih v Beltincih. Vsi, starejši in mlajši, ga bodo ohranili v lepem spominu. Bog daj, da bi se vsi vestno ravnali po njegovih naukih. Črensovska župnija želi novemu spiritualu uspešno delo z bogoslovci in božji blagoslov.

S 1. avgustom je nastopil kaplansko službo v tukajšnji župniji Ivan Mohorič, dosedanji kaplan v Ljutomeru. Novi kaplan je bil rojen v župniji Sv. Anton v Slov. goricah (Cerkvenjak). Tudi njemu želimo vse dobro med prekmurskimi verniki.

Dne 17. oktobra lani smo pospremili k zadnjemu počitku na pokopališče na Gornji Bistrici Ignaca Ifka, starega 88 let. Prezgodnja smrt sina Ivana, izseljenskega duhovnika v Zahodni Nemčiji, ga je hudo potrla. Od pokojnika se je z lepim govorom poslovil sošolec pokojnega sina duhovnika, pomožni škof dr. Jožef Smej, ki je vodil somaševanje in pogreb.

Zaključna dela na strehi črensov-ske cerkve

Na sam god, 11. novembra, se je preselil skraj nepričakovano v večnost Martin Ifko in Dolnje Bistrice. Slabi dve leti sta minili, odkar je z ženo Kristino slavil zlato poroko. Dolga leta je bil izredno delaven član cerkvenega upravnega sveta in zadnjih nekaj let tudi član tukajšnjega župnijskega sveta. Rad je sodeloval kot odličen basist v cerkvenem zboru. Bil je zares delaven mož. Oba pokojnika je odlikovala neomajna zvestoba Bogu in Cerkvi. Bila sta moža evharističnega življenja in molitve. V njunem veselem značaju je odsevalo njuno pristno krščansko življenje. Tak je bil tudi duhovniški oče Ivan Ciglar, ki smo ga položili k zaslužnemu počitku na pokopališču na Gornji Bistrici 2. novembra.

Potujoči križ iz Taizeja se je na svoji poti ustavil za dva dni v naši župniji: 15. maja na Gornji Bistrici, naslednji dan pa še v župnijski cerkvi. Prosili smo za mir na svetu in v družinah, za duhovne poklice...

Lani je dobila novo streho iz bakra vhodna lopa, letos pa smo prekrili vso župnijsko cerkev. Dobre tri tedne so delavci tesarskega mojstra Rudija Poredoša iz Beltincev popravljali leseno konstrukcijo na strehi. Za tem so zamenjali vso strešno opeko; stara je bila dotrajana. Površina obnovljene strehe znaša nad 800 kvadratnih metrov. Tudi ta številka pove, kako velika je črensovska cerkev. Župnijska skupnost je obsežno in zahtevno delo podprla z molitvijo in tudi gmotno.

V Trnju urejujejo okolico kapele

Obnova kapele na Srednji Bistrici je bila dovršena s prenovo njene notranjščine. Vaščani so za svojo kapelo velikodušno darovali. Krepko so priskočili na pomoč tudi rojaki iz Kanade. Tudi v Žižkih so obnovili kapelo. V Trnju pa so uredili okolico kapele, ki je posvečena Janezu Krstniku.

Od 2. do 11. decembra lani je bil v Črensovcih tečaj za predzakonske. Predavali so duhovniki in pastoralna delavka Pomurskega pastoralnega področja. Tečaja se je udeleževalo 65 fantov in deklet.

Na cvetno soboto so se udeležili svetoletnega romanja v mariborsko stolnico tudi mladinke in mladinci iz naše župnije. Od nas jih je bilo blizu 100.

Tudi mavričarji so imeli srečanje v mariborski stolnici, med njimi so bili zastopani tudi naši.

Ob zaključku šolskega leta so udeleženci mladinskega verouka romali v Črno na Koroškem.

V soboto 25. avgusta se je župnijskega romanja na Brezje udeležilo skoraj 250 naših vernikov. Ob tej priliki smo obiskali še Marijino svetišče v Petrovčah, gradbišče nove cerkve na Kidričevem in Ptujsko goro.

DOKLEŽOVJE — V preteklem šolskem letu je bila glavna skrb naše župnije priprava na birmo. To ni bilo samo učenje, temveč tudi zbiranje dobrih del, pogostejša udeležba pri maši med tednom in opravljanje 9 prvih petkov. Dne 28. aprila je škof dr. Franc Kramberger birmal 60 naših otrok. Prejšnji večer je bilo prijetno in prisrčno srečanje med našo mladino in birmovalcem.

Izpoved vere v Dokležovju

Svetoletno romanje v mariborsko stolnico na cvetno soboto je tudi naših 20 mladincev zelo navdušilo in si želijo še več podobnih srečanj.

Pevskega nastopa otroških zborov na Kuzmi se je udeležilo tudi 18 naših otrok.

Prvoobhajanci s starši v Dokležovju

V izredno lepem spominu je ostalo našim romarjem v Pleterje dne 4. julija. Zanimiva je bila že sama pot preko hrvaškega Zagorja, mimo Brežic do Kostanjevice. Tu smo si ogledali obnovljeno cerkev in samostan z razstavljenimi umetninami.

V kartuziji v Pleterjah smo opravili romarsko pobožnost. Potem smo se seznanili preko zvočnega diafilma z zgodovino in posebnostmi kartuzije. Nakupili smo tudi razne spominke, posebno družinske rožne vence, mnogi pa so se »opremili« tudi s steklenicami dolenskega cvička. Na povratku smo se oglasili še v Škocjanu in na Bučki.

Posebno lepo doživetje pa je bilo pri dobri družini Sovinčevih na Logu pri Sevnici, kjer sta nas nad vse gospoljubno sprejela gospodar Pepi in mati Ana z vsemi mladimi člani družine. Čakale so nas pogrnjene in obložene mize, na katerih se je lesketal pristni dolenski cviček. Naši župljani se kar niso mogli načuditi tolikemu gostoljubju. S pesmijo in s hvaležnim stiskom roke smo se jim skušali vsaj malo oddolžiti.

Letošnje leto duhovnih poklicev sovpada tudi priprava na novo mašo našega domačina Branka Balažica, ki je na zadnjo nedeljo v septembru prejel red diakonata.

V Dokležovju je bilo do leta 1940 sedem novih maš, potem pa nobene več.

GRAD — V izrednem svetem letu (od 23. 3. 1983 do 22. 4. 1984) je bila med drugimi tudi naša župnijska cerkev določena za »svetoletno cerkev«. Ob raznih priložnostih, kar je že opisano tudi v Stopinjah 1984, so se v župniji znova poudarjale vrednote tega izrednega svetega leta. Tako tudi

ob »molbi« (28. 10. 1983), ko je nudil duhovno pomoč Ludvik Varga, župnik v Markovcih. S to mislijo je še posebej bil prežet adventni čas (1983) in postni čas (1984).

Grad na Goričkem

Z namenom, da bi prejeli svetoletne sadove, so priromali župljani iz župnije Cirkulane s štirimi avtobusi. Tudi drugače so se zaustavljale posamezne skupine romarjev, vendar je težko ugotoviti, koliko so se posamezniki, pa tudi skupine udeleževale svetoletnih pobožnosti. Z velikonočno nedeljo (22. 4. 1984) se je zaključilo izredno sveto leto, v življenju pa se naj nadaljujejo njegovi sadovi.

Na veliki petek (20. 4. 1984) je v mariborski bolnišnici nenadoma umrla župnikova mama, Neža Kuhar, ki mu je dve leti in pol gospodinjila pri Gradu. Posmrtni ostanki so bili prepeljani na domačijo v Trdkovo in na velikonočni ponedeljek (23. 4. 1984) je bil pogreb na domačem pokopališču. Ob spremstvu 22 duhovnikov je pogrebne obrede vodil dekan Martin Poredoš. Njen nenaden odhod je med župljani zbudil žalost. Njenega pogreba se je udeležilo mnogo vernikov iz župnije in s tem so tudi pokazali, kako je bila priljubljena. Ne samo posamezniki, tudi župnija je darovala venec na njen grob. Grački pevci in govornik so se poslovili od nje. Zanj so tudi verniki zbrali za gregorijanske svete maše. Tudi bolečino, ki je ostala ob njenem nenadnem odhodu v večnost, naj sprejme naš nebeški Oče kot molitev za njeno večno srečo.

Procesija prvoobhajancev pri Gradu

Slovesnost prvega svetega obhajila je bila 20. maja 1984. Vodilna misel: JEZUS JE NAŠA LUČ IN ŽIVLJENJE, je simbolično ponazarjala obhajilna sveča. Ob skupni prvoobhajilni sveči je 37 letošnjih prvoobhajancev obnovilo svoje krstne obljube. V življenju naj nam nikoli ne ugasne luč vere in zvestoba Kristusu.

Osmošolci so imeli svojo veroizpoved v nedeljo 3. 6. 1984. Čeprav jih je bilo le 23 ob skupni slovesnosti, jih je povezovala misel, da »v sebi nosimo podobo kristjana, ki se je razvijala in rasla v domači družini, pa tudi v domači župniji, kjer smo do sedaj obiskovali verouk...« Tako postaja vsakoletni zaključek osnovnošolskega verouka tudi doživetje v župniji. Ob tej priložnosti je bila tudi za župljane slovesnost umestitve dosedanjega dušnega pastirja za župnika župnije Marijinega vnebovzvetja pri Gradu. Obe slovesnosti je vodil dekan Martin Poredoš.

Dogodek za župnijo je gotovo to, da so se 26. 6. 1984 naselile v župnišću SESTRE SV. KRIŽA. Presenečeni in obenem radovedno so prisluhnili verniki pri oznanilu prejšnje nedelje, da so redovne sestre ustregle prošnji, ko jih je župnik naprosil za pomoč. Tako sta s. Jerneja Kranjec, doma iz župnije Velika Polana in s. Mirjam Ferčak, doma iz župnije Turnišče začeli spolnjevati svoje redovno poslanstvo v naši župniji. Že desetletja ni bilo rednega organista in so se orgle oglašale pri sv. maši le občasno, zato se vsi veselimo, da bo pri vsaki sv. maši tudi orgeljska spremljava. Tako je sedaj znova urejeno gospodinjstvo, pomoč pri katehezi, vodenju petja ter drugo. Vsi želimo, naj božji blagoslov spremlja njuno delo v župniji.

V Stopinjah 1983 je bila omenjena prometna nesreča Vilija Kovača. Svoj bolezenski dopust je preživeljal v domači župniji in ves čas svojega okrevanja je zelo rad pomagal pri sv. opravilih, kolikor mu je zdravje dopuščalo. S 15. julijem 1984 se je iztekel njegov bolezenski dopust in je ponovno nastavljen za kaplana v Ruše. Ob slovesu nas je spremljala misel zahvale in želja za božje varstvo na nadaljnji duhovniški poti.

Župnijska družina se na poseben način zbira okrog svoje nebeške zavetnice Marije Vnebovzete ob proščenju (15. 8. 1984). Slovesnost je vodil Lojze Kozar, novomašnik iz Martinja. Posebno doživeta je bila slovesna romarska maša, pri kateri je sodelovala tudi pihalna godba iz Mogersdorfa (iz Modincev) iz sosednje Avstrije. Kakor pred dvema letoma so ponovno z odlomki iz Haydnove maše sodelovali pri vstopu, svet, med obhajilom in za konec. Tudi domači pevci so se pri vajah lepo pripravili za sodelovanje. Slovesnost je bila prepletena z zborovskim petjem odraslih in deklet ter z ljudskim petjem. Po končani slovesnosti v cerkvi je godba na pihala nadaljevala koncert pred cerkvijo.

V dneh pred župnijskim praznikom so bile položene talne ploščice v »Vukovo« kapelo v Vidoncih, za kar so prispevali sredstva vaščani okoliških vasi.

GORNJA RADGONA — Naš bivši dolgoletni kaplan Jože p. Simon Čeh je umrl 8. januarja. Njegovega pogreba pri sv. Andražu se je udeležilo mnogo naših župljanov, številne svete maše zanj v radgonski cerkvi pa so dokaz hvaležnosti za njegovo vneto pastoralno delo med nami.

Teološkega tečaja v Beltincih se je redno udeleževalo 25 naših župljanov. Ker je potovanje v Beltince postalo drago, se postavlja vprašanje, če ne bi kazalo vsaj nekaj predavanj prirediti v naši župniji.

Tečaja priprave na zakon se je zvesto udeleževalo 56 fantov in deklet.

Živi stolp radgonskih planincev na Triglavu

Tridnevno obnovo misijona so nam ob Cvetni nedelji vodili isti misijonarji. Tudi tokrat je bil posebej plodovit večer, ko so verni ljudje škofu Grmčiču zastavljali številna vprašanja in se ne naveličali poslušati odgovore.

Na Veliko noč se zdi, kakor da je ogromna večina župljanov resnično verna in versko živi, saj je pri številnih božjih službah velik naval in vsi prejemajo sveto obhajilo. Žal je to samo enkrat v letu.

Na 8. mavričnih igrah so se ponovno izkazali naši finalisti: Bernarda in Erika Korošec, Ivan in Stanko Kajdič, Jana Tovornik.

S sveto mašo pri Mariji na Brezjah smo začeli pohod v planine, s sveto mašo pri Mariji na Brezjah smo se zahvalili, ko smo — dvainštirideset nas je bilo — srečno prišli s Triglava.

Na cerkveni strehi smo opravili veliko delo, ki pa se od spodaj malo vidi: namestili smo nov sodoben strelodod, nekaj ostrejša prenovili in popravili z bakreno pločevino, namestili nekaj novih bakrenih zlebov in odtočnih cevi in prebarvali severno pločevinasto streho. Sedaj je božji hram pod varno streho.

To poročilo zaključujemo z žalostno ugotovitvijo koliko smo izgubili s smrtjo dobrega in dragega Janeza Eljaša, ki je umrl 16. avgusta. S kolikim navdušenjem je svoje preostale moči posvečal pastirovanju v naši župniji. Na Sčavnici so ga imeli že kar za »svojega«. Bridko bomo občutili, ko nam ne bo več pomagal pri spovedovanju. Na pogreb 18. avgusta smo se mu šli župljani množično zahvaliti in voščiti obilnega plačila pri Jezusu.

HOTIZA — V letu 1984 ni bilo kakih posebnih dogodkov v življenju naše župnije. Vse je potekalo po dokaj normalnih tirnicah.

Letos je bilo pri nas prvo obhajilo in prošenje na isti dan, 24. junija. Obhajilo se je zakasnilo zaradi bolezni dušnega pastirja, ki je bil operiran na kolku, prošenje pa je bilo v nedeljo pred 29. junijem zaradi prošenja v Polani. Prvoobhajancev je bilo 12. Le vreme nam ni bilo ugodno saj je bilo kot iz škafe, kljub tej »motnji« pa je poteklo vse lepo.

4. avgusta smo romali z avtobusom k Mariji Bistrici, kjer smo imeli skupaj z mariborskimi romarji slovensko mašo in pridigo, ki jo je imel dr. Stanko Lipovšek, kanonik in stolni župnik. Ob 1/2 11 smo se še udeležili slovesne sv. maše, ki jo je vodil z okoli 50 somaševalci kardinal Franjo Kuharič, zagrebski nadškof. Popoldne smo si še v Zagrebu ogledali stolnico in lepo Marijino cerkev salezijancev na Knežiji. Vseh romarjev je bilo 55.

14. avgusta so ministranti poromali v Turnišče k Mariji pod Logom, kjer smo po lepi slovesnosti v cerkvi imeli še kviz iz znanja o maši in rekreativni del.

2. 9. je bilo romanje bolnikov, ostrelih in osamljenih v Turnišče. Žal pa je bila udeležba naših malenkostna.

9. 9. smo slovesno začeli pastoralno leto poklicev. Upamo, da začetna navdušenost ne bo popustila.

10. dec. 1983. je pri kopanju jarka za kanalizacijo v Sulzbachu v Nemčiji umrl zasut od zemlje Marjan Lebar, 26 let star zdomec. Pokopan je doma.

KANČEVCI — Ker v župniji Sv. Benedikta v Kančevcih še zmeraj ni rednega duhovnika, soupravljam o to župnijo še naprej duhovniki iz Murške Sobote. Prav gotovo je to za nas še dodatna obremenitev. Čeprav so tu katoličani v manjšini, radi prihajamo k njim in jim pomagamo. Vsako nedeljo in praznik je maša v Kančevcih in Selu, občasno pa tudi v Prosenjakovcih, Domanjševcih in Andrejcih.

V novi prosenjakovski kapeli smo naredili zunanjo in notranjo fasado. Čakajo nas še nekatera dela in upamo, da bomo kmalu končali z delom.

V Andrejcih imamo ekumensko kapelo. V mesecu avgustu smo v tej kapeli opravili ekumensko bogoslužje z brati evangeličani. Bog daj, da bi nas taka srečanja še bolj zbližala in utrdila v zavesti, da smo vsi kristjani eno v Kristusu.

KOBILJE — Po nekaj letih smo 12. maja doživeli slovesnost zlate poroke, ki sta jo obhajala čila in vesela naša skromna župljana Viljem in Marija Seršen.

V praznično okrašeni cerkvi, ki so zanjo darovali cvetje starši prvoobhajancev, smo dan po zlati poroki doživeli veselje prvoobhajancev in vsega župnijskega občestva, slovesnost prvega svetega obhajila.

Teden dni za tem so po enoletnem premoru naši otroci pevci sodelovali na pevski reviji otroških pevskih zborov v Kuzmi na Goričkem, kjer nas je vse z veseljem sprejel župnik Rudi.

V juniju sta si sledila dva romarska obiska. Prvi je bil iz Teharja pri Celju. Dva tedna za tem so nas pa obiskali s svojim župnikom Jožetom župljani iz Planine pri Sevnici, ki so nam vrnili naš obisk pred tremi leti.

Kot vsako leto smo se tudi letos kobiljanski župljani odpravili na izlet — boljše rečeno romanje. Po nekajletnem prelaganju smo se letos namenili obiskat našo lepo Dolenjsko. Najprej smo obiskali na zunaj nepomembno cerkvico na Otoku pri Dobravi, nekdanje mesto Gutenverk na otoku Krka. Tu smo najprej opravili mašo skupaj s skupino domačinov. Nekaj časa smo namenili kramljanju z družino mojega brata Ivana, ki živi na Dolenjskem že tri desetletja. Po prisrčnem slovesu smo se napotili v Pleterje, kjer smo si pri čudovito obnovljeni stari samostanski cerkvi ogledali film o življenju in delu kartuzijanov na Slovenskem. Obisku Pleterij je sledil obisk znamenite Kostanjevice ob Krki, Čateža ob Savi, romarske cerkve v Brestanici. Tu nas je pozdravil župnik iz Senovega, ki je takoj zatem pohitel domov in nas še enkrat pozdravil v senovski cerkvi, kjer smo z njim in njegovo gospodinjjo doživeli lepo doživetje, prelepe večernice, kakor smo to nekoč bili navajeni tudi doma. Ker so si nekateri zaželeli, smo obiskali tudi Kumrovec. Zadnja naša postaja je bila čudovita, s Slomškovim spominom povezana, Marijina cerkev v Olimju.

Letošnje romanje je bilo eno najlepših v zadnjih sedemnajstih letih. V lepem vremenu, lepi postrežbi pa tudi ceneni v motelu Čatež, in veselem razpoloženju smo se veseli in nekoliko utrujeni od naporne poti vrnili domov.

S posebnim avtobusom smo se udeležili tudi romanja župnijskih svetov Pomurja v Pečarovcih na Goričkem kjer je bila hkrati misijonska slovesnost ob 10. obletnici smrti velikega prekmurskega rojaka Jožefa Kereca — misijonarja na Kitajskem, ki je tudi obiskal našo malo župnijo in ostal v posebno lepem spominu našim otrokom, ki jih je znal prirediti.

KRIŽEVCI PRI LJUTOMERU — že pred raglasitvijo svetega leta smo sklenili, da bomo obnovili vse vaške kapele v župniji, ki so količkaj popravila potrebne. Tako smo ob koncu lanskega avgusta blagoslovili prenovljeno kapelo v Kokoričih. Sredi septembra smo blagoslovili prenovljeno kapelo v Iljaševcih. V začetku novembra pa smo blagoslovili prenovljeno kapelo v Lukavcih. Vse blagoslovitve je ob lepi množici vernega ljudstva opravil domači župnik.

Prenovljena kapela v Kokoričih

Sredi oktobra smo imeli pri nas srečanje bolnikov iz cele ljutomerske dekanije. Po duhovni hrani so se še kar v cerkvi poveselili ob pecivu in rujni kapljici.

V postni tridnevnicu v letu 1984 nas je pripravljala na veselo obhajanje velike noči p. Jože Lampret iz Ljubljane ob lepi udeležbi.

V prvih dneh letošnjega majnika je dobil naš župnijski dom novo fasado, ker je prvotna že popolnoma dotrajala.

Smarnično pobožnost smo letos združili s pripravo na birmo. Birmanci so se z lepo udeležbo pripravili na birmski dan 19. maja 84. Birmanih je bilo 164 otrok.

V začetku junija smo končali vsa zidarska dela pri novi kapeli v Logarovcih in pokrili streho z bobrovcem.

Blagoslovitev nove kapele v Logarovcih

Zadnjega julija smo priredili župnijsko romanje s 100 udeleženci Zreče — Brinjeva gora — Sv. Areh — Hoče — Sv. Trojica v Slov. gor.

Dne 12. avgusta 1984 je škof ordinarij dr. Franc Kramberger blagoslovil ob veliki množici vernikov novo kapelo v Logarovcih, ki je posvečena Mariji Pomočnici. Navzočih je bilo tudi 7 okoliških duhovnikov.

V nedeljo 9. 9. 1984 je domači župnik blagoslovil prenovljeno kapelo v Vučji vasi.

KUZMA — 1. Popotnik truden mirno v Bogu spi, spomin ti v cerkvi kuzmiški živi! K temu važnemu stavku v oporoki pokojnega Janeza Eljaša še dodajmo besede, ki jih je pokojni izrazil ob smrti akademskega slikarja Lojzeta Perka. »V naši cerkvi je pustil svoje srce in dušo!« Prav gotovo te besede še v obilnejši meri veljajo za pokojnega Janeza Eljaša, za kar smo mu vsi hvaležni in se ga bomo z hvaležnostjo spominjali. V jutranjih urah 16. avgusta 1984 je tudi naša župnija s težkim srcem sprejela sporočilo, da je nehalo biti srce dolgoletnemu župniku naše župnije Janezu Eljašu in da želi k večnemu počitku v Kuzmi, kjer bo z drugimi svojimi verniki čakal vstajenja. Iz mariborske bolnice, kjer je umrl, so ga 17. 8. pripeljali v cerkev v Kuzmo in je bil 18. 8. 1984 ob 3. uri popoldne pogreb. Pogrebni obred je vodil škof ordinarij Franc Kramberger skupaj s pomožnim škofom Jožetom Smejcem in 45 duhovniki. Ob somaševanju je uvod v mašo imel ordinarij, poslovilni nagovor med mašo pa pomožni škof, ker je bil

Pogreb župnika Janeza Eljaša v Kuzmi

njegov rojak, sošolec in sorodnik. Velika množica vernikov se je zbrala k pogrebniemu obredu. Poleg domačih vernikov so se zbrali še verniki sosednjih župnij, verniki iz Radenec, Radgone, Bogojine ter verniki evangeličani našega kraja. Po maši so se od njega še poslovili dekan soboške dekanije, župnik iz Radenc in član župnijskega sveta, ter župnik iz Radgone. Na koncu pa se mu je zahvalila za vse njegovo delo med nami članica župnijskega sveta. Ob pogrebniemu obredu so sodelovali domači, radenski in radgonski pevci. Pri odprtem grobu pa je orisal njegov lik in se zahvalil za vse, kar je dobrega storil za naš kraj, ravnatelj Ivan Marič.

2. Ko smo že pri žalostnih dogodkih, moramo omeniti še tri. V tem času smo se poslovili tudi od dobre krščanske matere Neže Kuhar, matere župnika Stefana Kuharja od Grada. Tudi to slovo je bilo zelo boleče, saj je bilo tako hitro in nepričakovano. Dva zaslužna moža sta odšla iz naše srede: Herman Recek, ki ga je zahrbtna bolezen vzela še mladega. Tudi on, ki je bil tako priljubljen in je veliko dobrega naredil za našo cerkev, je odšel k Bogu po plačilo. Srce in duša za naš kraj pa je bil Franc Gaberšek. Dolga leta, ki jih je preživel med nami, je znal ljudem deliti ljubezen in dobroto. Tako rad je znal ljudem priskočiti na pomoč.

3. Zvonik cerkve je bilo treba nujno popraviti, saj je jenal ugled novi cerkvi in tudi kraju samemu. Zato smo ga obnovili od znotraj in od zunaj s treho vred. Zidarska dela je opravil mojster Alojz Žižek iz Murske Sobote, streho z bakreno pločevino pa IMP Blisk iz Murske Sobote. Pri pripravljalnem delu so pomagali kuzmički gasilci, ki so ga oprali uma-

zanije od netopirjev. Slovesna blagoslovitev je bila 26. 9. na praznik Kozma in Damijana, ki jo je opravil pomožni škof Jožef Smej ob navzočnosti Janca Eljaša in sosednih župnikov. Tako je cerkev dobila novo podobo.

4. Sedme božje zapovedi — ne kradi — niso spoštovali neznanci, ki so pred leti odnesli s pokopališča Marijin kip. Tako je ostalo križno znamenje brez Marije. Letos je »umetnik bogecmajster« Anton Krpič naredil novo in obnovil križno znamenje na pokopališču.

5. Slovesnost župnijskega praznika na gospodov vnebohod je povzdignil domači duhovnik Andrej Zrim, zdaj kaplan na Tišini, ki nas je duhovno obogatil.

6. Pojdi na samotni kraj, in se nekoliko odpočij ter duhovno poglobi! To je bilo vodilo vsakoletnega romanja na Brezje. Nazaj grede smo obiskali še Marijino baziliko v Petrovčah, cerkev v Vojniku in obe znameniti cerkvi v Vitanju, kjer nas je prisrčno sprejel dekan Vili Gumilar, domačin od Grada.

7. Nepozabno doživetje nam je ostalo tudi romanje v Pečarovce ob 10. obletnici smrti misijonarja Jožefa Kereca, kjer smo spoznali njegovo misijonsko delo in delo naših slovenskih misijonarjev.

LJUTOMER — V lanskim Stopinjah smo si upali zapisati: da bi že 300 let staremu velikemu zvonu, ki je imel ob sebi »pritlikavca«, kupili primernega brata. Letos pa z velikim veseljem smemo zapisati, da je »očak« dobil kar dva brata.

Novi zvonovi v Ljutomeru

Sveta Cerkev je obhajala tiho nedeljo. V naši župniji pa je tihoto preglasila vesela pesem zvonov. Zbrali smo se k posvečenju dveh novih zvonov. Gotovo je bilo to veselje, ki ga ne bomo tako hitro pozabili — mladi in starejši. Rekli smo: če je stari častitljivi zvon pel uspavanko, pa naj vsi trije zapojejo budnico k novemu verskemu življenju v župniji. To so hoteli povedati tudi naši godbeniki s vojim »podvigom«, ko so se podali v zvonik k zvonovom in zaigrali koračnice, da je odmevalo po Ljutomeru pravo velikonočno veselje. To so resnično nepozabni spomini. Hvala Bogu in dobrotnikom za to veliko pridobitev in veselje.

Dva tedna po veliki noči je bilo zopet lepo. 1. maj smo slavili kot državljani, še bolj pa kot kristjani. Saj smo imeli ta dan sv. birmo. Že predvečer tega lepega praznika je bil iskreno lep in domač. Škof dr. Kramberger je znal pripraviti lepo doživetje ob umestitvi župnijskega upravitelja za pravega župnika. To so dogodki, ki ostanejo globoko v duši vernega človeka. Vse to pa zato, da bi se verniki še bolj povezali v župnijsko občestvo dobrih bratov in sestra. Verniki naj bi bili srečni, da so povezani v eno občestvo, kjer nas povezuje Kristus, mi pa drug drugemu pomagamo živeti srečo svoje vere.

Prenovljena kapela na Pristavi

Veliko veselja smo doživljali ob prenovljenih kapelah. Pred godom sv. Ane smo se zbrali v vasi, ki leži ob Ščavnici, na Pristavi. Zelo lepo prenovljena kapela, pravi ponos Pristarcev. Tako je tudi prav. Na srce svoje vasi moramo biti ponosni. Po blagoslovu pa je bilo nekaj enkratnega. Vsa vas je praznovala — mlado in staro. Tako znajo praznovati ljudje, ki skupaj držijo, skupaj delajo in se tudi skupaj veselijo.

Že naslednjo nedeljo tudi ni manjkalo veselja. Obhajali smo aninsko nedeljo. Vzrok za veselje je bilo lepo in uspešno končano delo — prekrivanje nemajhne cerkve. Veliko veselja in požrtvovalnosti so pokazali sodelujoči. Prav pri tem delu so se dobro »odrezali« mladi kristjani. To naj bi bilo dobro znamenje, saj bodo tudi oni potrebovali to svetišče v hladu gozda pri Rincetovim gradom. V tretje gre rado, pravijo stari ljudje. Tudi pri nas je bilo tako. Veselje so nam pripravili verniki iz Babinec. V referendumski program so vključili obnovo vaše kapele, ki je bila resnično potrebna obnove. Krajanje so referendum podprli z Da in stvar je stekla. Veliko dela so opravili domači mojstri in danes je kapela taka kot biti mora. Hvala vsem, ki so pri tej obnovi pomagali.

• Da smo se res lahko veselili je bilo potrebno razumevanje predstavnikov občine, ki so nam radi dali dovoljenja za zbiranje sredstev. Veliko so pa vaščani sami prispevali s prostovoljnim delom.

Navdušenje za prenavljanje vaških kapel pa hvala Bogu še ni ponehalo. Preselilo se je v Noršince, kjer se že vidijo sadovi navdušenja za obnovo kapele. Može so stopili skupaj in gre. Naslednje leto pa bo tudi v Noršincih slavje ob blagoslovitvi kapele. Tudi na Cvenu se šušlja, da bi bilo potrebno obnoviti sveto znamenje, posebno še zato ker je tam tudi verouk. Naj bi že prostor sam bil dostojno urejen za posredovanje zveličavnih skrivnosti. Tudi na obojnem Krapju jim ne da miru, da bi imeli »odrapano kapelo. Upajmo le, da se bodo ta pričakovanja uresničila v teh vaseh, pa še morda v Presiki.

Da ne obnavljamo samo zunanja svetišča, ampak skrbimo tudi za notranjo prenovu človeka — kristjana, pa je morda potrdilo to, da smo z mladimi kristjani radi bili tri dni na Homcu, kjer smo s postom in molitvijo gradili svojo krščansko osebnost in prijateljstvo.

Pa ob sklepu recimo: Bogu hvala za vse lepo, kar nas je osrečevalo in za vse trpljenje, ki nam je pomagalo poglobiti našo vero v življenje po veri.

MARKOVCI — Da bi v hišo Gospodovo hodili bolj veseli, smo jo v zadnjih letih z velikimi žrtvami obnovili, da je sedaj vsa pomlajena sredi naše doline. Lansko jesen smo začeli obnavljati svetišče, kjer je bil doslej preprost oltar obrnjen k ljudstvu, toda stopnišče je bilo prenizko, da bi mogli verniki videti na oltar, zato smo naredili novo iz belega marmorja in z enakim marmorjem obložili tudi stene prezbiterja. Delo je izvršilo Komunalno podjetje iz M. Sobote. Zdaj pričakujemo nov oltar in ambon po načrtih Petra Požauka.

Ponoči 9. februarja je vihar naredil veliko škodo na cerkveni strehi. Razbil je nad 200 strešnikov. Tudi v okolici je naredil veliko škode.

V Marijinem mesecu so se zbrali pri nas na duhovni obnovi vsi duhovniki naše dekanije in še nekaj drugih, ker so obenem obhajali 70 letnico markovskega župnika Ludvika Varga. Pertoški župnik Štefan Tratnjek mu je zložil lepo prigodnico, v cerkvi pa je sedemdesetletnika pozdravila v imenu vernikov Ana Triplan.

Izpoved vere v Markovcih

Naši izseljenci v Kanadi se vračajo

V tem letu smo nameravali imeti misijon in je bilo zanj že vse pripravljeno, pa so misijonarji nenadoma odpovedali. Mnogo naših vernikov pa se je udeležilo misijonov v sosednji petrovski župniji.

MURSKA SOBOTA — V lanskih Stopinjah je manjkalo poročilo o novi maši, ki jo je 3. julija 1983 daroval novomašnik Štefan Grabar iz Kroga. Vsaka nova maša je pomemben dogodek v župniji. Srečni smo, da se je Gospodovemu klicu odzval tudi naš novomašnik. Z njim se je veselila vsa naša župnija, posebno še njegovi domači in vaščani Kroga. Pridigal mu je Martin Poredoš, župnik in dekan iz Bakovec. Novomašnik Štefan Grabar je od 1. avgusta 1983 kaplan v Lendavi, kjer vneto deluje v veliki dvojezični župniji. Pri njegovem dušnopastirskem delu mu želimo obilo božjega blagoslova.

Novomašnik Štefan Grabar s svojimi domačimi

Življenje v Cerkvi je vedno živo. Duhovniki, ki delujejo po župnijah, odhajajo po nekaj letih dušnopastirskega dela na druge župnije, kamor jih pošlje škof. Na njihova mesta pa prihajajo drugi duhovniki, ki nadaljujejo njihovo delo. Tudi v naši župniji so bile letos osebne spremembe. 1. julija je odšel od nas župnik Štefan Recek. Svojo duhovniško pot nadaljuje v Slomškovi rojstni župniji Ponikvi pri Grobelnem. Na njegovo mesto je prišel Franc Režonja, ki je bil pred tem 12 let kaplan v Lendavi. Od nas sta odšla tudi oba kaplana. Ignac Magdič je postal župnik v Šmartnem v Rožni dolini, Srečko Reher pa je sedaj kaplan v Šmarju pri Jelšah. Na njuno mesto sta prišla Alojz Antolin, do sedaj kaplan v Turnišču in Jožef Vinko-

vič, kaplan iz župnije Sv. Rešnjega telesa v Mariboru. Tako se je župnija od svojih duhovnikov poslovila, sprejela pa nove dušne pastirje. Iz srca smo hvaležni vsem trem dušnim pastirjem, posebno še župniku, za vse kar so storili za nas. Na njihovih novih župnijah jim želimo mnogo božjega blagoslova.

Vsa leta smo čutili veliko pomanjkanje veroučnih prostorov, zato se je župnik Recek odločil, da bo sezidal nov župnijski dom, kjer bodo veroučne učilnice, dvorana za razna srečanja, knjižnica in drugi prostori.

Vsi trije duhovniki so se skupaj z verniki lotili težkega dela. Z božjo pomočjo, z veliko dobre volje in žrtvijo, z denarnimi prispevki vse župnije in prostovoljnimi delom, so to veliko delo uspešno končali. Za vse to se jim novi duhovniki iskreno zahvaljujemo. Upokojeni župnik Ernest Veleber, ki stanuje sedaj v Murski Soboti in nam rad pomaga v dušno-pastirskem delu, nam je daroval vse svoje knjige za našo knjižnico. Tudi njemu se za ta velikodušni dar lepo zahvaljujemo. Blagoslov novega župnijskega doma je 23. septembra opravil škof ordinarij dr. Franc Kramberger.

12. septembra smo se v Murski Soboti poslovili od pokojnega Karla Štefka. Cerkvi je daroval dva svoja otroka. Sin Slavko je župnik v Breznu ob Dravi, hčerka Albina, s. Bogoljuba pa deluje kot redovnica mariborskih šolskih sester v Zrenjaninu. Pogreb je opravil mariborski pomožni škof dr. Jože Smej, ob udeležbi velikega števila vernikov, 15 duhovnikov in 10 redovnic. Po pogrebu je sin duhovnik, skupaj z ostalimi duhovniki, opravil pogrebno mašo za svojega pokojnega očeta.

ODRANCI — Za veroučno leto 83/84 smo dobili pomočnika, bogoslovca 6. letnika župnikovega nečaka Lojzeta Kozarja, ki je pomagal pri verouku, obhajanju in drugih cerkvenih opravilih. Lepo je vodil tudi pošolski verouk ter pripravil miklavževanje našim najmanjšim, ki so na svoj otroški način lepo sodelovali pri maši pod vodstvom sestre Eme.

Pred božično polnočnico je bila kratka božična prireditev. Sodelovala je mladina, naš otroški zbor in vsa cerkev.

V svetem letu odrešenja smo imeli tridnevnicco od 26. do 29. januarja, ki jo je vodil p. Grošelj DJ. V štirih dneh je imel dvajset govorov. Največ govorov je imel za vse vernike skupaj, posebej pa je govoril otrokom, mladini, mladim in starejšim zakoncem. Mladine je bilo od govora, do govora vse več, da je bila veroučna učilnica nazadnje čisto polna fantov in deklet.

Na cvetno soboto je tudi naša mladina poromala v Maribor in opravila svetoletno romanje, udeležila se je duhovnih vaj v Beltincih in srečanja mladine v Stični, kamor jih je odšlo šestnajst.

Štirinajstega maja smo imeli v naši župniji taizeski »križ sprave«, ki potuje od župnije do župnije. Lepo smo ga okrasili, predvsem pa smo skušali ob njem lepo prositi za mir in spravo med Bogom in ljudmi. Verniki so se ob njem vrstili ves dan.

Sedemindvajsetega maja je bilo pri nas srečanje župnijskih svetov naše dekanije. Zbralo se je okrog 120 članov in članic. Ta dan je bilo tudi prvo obhajilo, ki ga je prejelo 38 otrok. Manj rodovitna leta, se zdi, so za

nami in se število krstov dviga. Sicer pa tudi v najmanj rodovitnih letih nismo imeli izgube, ampak le manjši prirastek. Izpoved vere našega osmega razreda pa je bila 4. junija z izredno lepim sodelovanjem pri maši vsega razreda.

Srečanje bolnikov v Odrancih

Župnijsko srečanje naših odranskih bolnikov je bilo na binkoštni praznik in se ga je udeležilo blizu štirideset bolnih in ostarelih. Precej bolnikov se je udeležilo tudi dekanijskega romanja bolnikov in ostarelih v Turnišču. Prepeljali so jih naši lastniki osebnih avtomobilov in sicer zastonj, čeprav je cena, bencina poskočila. Naš otroški zbor je bolnikom zapel nekaj pesmi, med temi je vsem najbolj ugajala stara pesem o sveti Barbari.

Petnajstega junija je bila pri nas ponovitev nove maše, ki jo je imel župnikov nečak, novomašnik Lojze Kozar ml. Ob tej priliki so pevci peeli Gašparičevo mašo v čast sv. Janezu Krstniku.

Romarski izlet naše župnije je bil v Hoče, kjer smo imeli sveto mašo, potem pa sta nas avtobusa potegnili na Pohorje k Sv. Arhu in naprej proti Oplotnici.

Naši ministranti, ki jih je 34, so se udeležili svojega dekanijskega srečanja v Turnišču, člani ŽPS pa so imeli svoje molitveno srečanje v Pečarovcih ob priliki odkritja spominske plošče velikemu misijonarju na Kitajskem, Jožefu Kerecu, 12. avgusta. Pri skupnem nastopu združenih cerkvenih mešanih pevskih zborov je sodeloval tudi naš mešani zbor.

Odranski cerkveni pevski zbor

Tukajšnji župnik se je udeležil Ivanocyjevega simpozija, ki je bil v Rimu od 17. do 21. septembra in sicer v Sloveniku. Njegovo predavanje je obravnavalo Ivanocyjevo dušno pastirstvo na Tišini, kjer je Ivanocy deloval kot župnik in dekan od 1889 do 1913.

PECAROVCI — V jubilejnem svetem letu odrešenja smo se tudi v naši župniji duhovno prenavljali. Ob godu župnijskega zavetnika sv. Boštjana smo imeli tridnevno svetoletno misijonsko obnovo, ki sta jo vodila: naslovni škof dr. Grmič in prof. dr. Jože Rajhman. Pod vodilnim geslom: **ODPRITE SVOJA SRCA BOŽJI MILOSTI**, smo se že prej pripravljali na to duhovno obnovo. Kljub snežnemu vremenu je bil obisk zadovoljiv za našo po številu malo, po obsegu pa veliko župnijo.

Posledice požara v cerkvi, ki je prizadel lursko votlino pod korom in uničil kip lurske Matere božje, smo s pomočjo vernih in velikodušnih župljanov hitro poravnali. Sedaj se naši verniki zopet radi ustavljajo pri lurski Mariji in ji izročajo svoje potrebe in zahvale. Iz tega se jasno vidi, da imajo za Bogom najrajši Marijo.

Najbolj doživeta pa je bila 12. avgusta misijonska proslava zunaj pred cerkvijo. To je bil res praznik za vso Goričko in Pomurje. Somaševanje je vodil mariborski pomožni škof dr. Jožef Smej v spremstvu inšpektorja slovenskih salezijancev Toneta Koširja in ravnatelja PMD v Sloveniji, za ljubljansko nadškofijo Franca Mikuža ter 38 drugih somaševalcev. Po končani maši je bila akademija, med katero je g. škof odkril v cerkvi spomin-

sko ploščo misijonarju msgr. Jožefu Kerecu, salezijanskemu duhovniku iz Prosečke vasi, ki je bil v tej cerkvi 16. 10. 1892 krščen. Umrl je 27. 6. 1974 v Veržeju in je tam pokopan. Plošča, ki je bila postavljena ob desetletnici njegove smrti, bo poznejšim rodovom zgovorna priča, kako velikega misijonarja je Cerkev darovala sebeščanska župnija. Bil je misijonar na Kitajskem in apostolski administrator čaotunške prefektуре. Pri tej proslavi se je zbralo okoli 2500 ljudi, med njimi člani župnijskih svetov Pomurja, okoli 60 duhovnikov, med njimi 10 misijonarjev in misijonark, združeni pevski zbori iz petnaistih pomurskih župnij, ki so slavje spremljali z ubranim petjem pod vodstvom odranskega župnika msgr. Lojzeta Kozarja in beltinskega organista Maroša. Posebno ganjeni so bili tisti, ki so z misijonarjem Kerecem na Kitajskem sodelovali: Andrej Majcen, ter redovni sestri Mihae-

Med govorom škofa Smeja na misijonski proslavi v Pečarovcih

la Rous in Konstantina Sarjaš. Profesor dr. Vilko Novak je v svojem nagovoru posegel v začetke pokristjanjevanja nato pa vrstil pomembna imena iz prekmurske preteklosti: Mikloša Kuzmiča, Jožefa Košiča, tri Ivanocyje in Jožefa Borovnjaka, ki je bil povezan z izobraženci onstran Mure. Nato je o Kerecu govoril še Franc Halas, župnik na Kobilju. Vsi navzoči in misijonarke so se na kratko predstavili, verniki pa so njihove besede nagradili s ploskanjem. Velik pobudnik razširjenja misijonske zavesti med koroškimi Slovenci, rektor slovenskega katoliškega doma v Tinjah na Koroškem ter ravnatelj Dušnopastirskega urada za Slovence v Celovcu, Jože Kopeinig je v pozdravnem nagovoru poudaril, da je Cerkev krščanska, če je misijonarska.

Navzoči so bili tudi štirje črni malgaški študentje. Zapeli so nekaj črnskih pesmi, eden pa je v slovenščini tudi prebral mašno berilo. Misijonar A. Majcen pa je pred slovenskim očenašem zmolil očenaš tudi v kitajščini.

Čeprav je slovesnost trajala precej časa, so verniki navdušeno in zbrano vztrajali do konca. Pesem: Marija skoz življenje... jih je ob zahajajočem soncu spremljala, ko so se zadovoljni in obogateni z lepim doživetjem vračali na svoje domove. Domači župnik Gumilar pa je vse navzoče pristrčno povabil, naj še radi pridejo na hribček k svetemu Sebeščanu, da bi bili bliže Bogu, obenem pa imel v srcu tiho željo, da bi ta misijonska proslava budila zavest evangelizacije v župniji in obrodila nove duhovniške in misijonarske poklice.

PERTOČA — V januarju in februarju 1984 je bil ob sobotah in nedeljah predzakonski tečaj. Predavali so soboški kaplan Ignacij Magdič, cankovski župnik Anton Fakin, ljutomerski župnik Izidor Veleber, župnik s Koga Karel dr. Bedernjak, beltinski župnik Janko Skraban in domača katehistinja Marija Sraka. Udeležencev je bilo 64.

»Križ sprave«, romarski križ, ki potuje po krščanskem svetu, je bil k nam pripeljan 23. maja. Ta večer so pred njim opravili molitveno uro verniki v kapeli v Gerlincih. Drugi dan je bil v cerkvi na Pertoči, kjer so veroukarji in drugi verniki po sv. maši molili ter tudi čez dan prihajali, da skoraj ni bilo trenutka, da ne bi bil kdo pred njim zatopljen v premišljevanje. Zvečer je bil v kapeli v Ropoči kjer so se zbrali verniki in Bogu izročali prošnjo: »Gospod, pomagaj vsem bolnim, ostarelim in zapuščenim.«

Križ, ki zanj skrbi Karel Sadl v Ropoči, je bil zaradi prevelike bližine Kraškemu jezeru pred veliko nočjo ves prenovljen in prestavljen bliže k lastnikovi hiši. Popolnoma obnoven je bil v Gerlincih pred prošenjem sv. Antona križ ob poti, nedaleč od kapele. Na Marijino nedeljo (tako imenujemo nedeljo na god oziroma po godu Škapulirske Marije) je bila procesija k prenovljenemu »Vukovemu« križu (Lastnik Anton Gomboc). Križ je župnik slovesno blagoslovil in spodbujal vernike, naj za križe po vaseh lepo skrbijo.

Dne 30. junija je bilo romanje mladine na Ptujsko goro. Od nas je peljal avtobus 40 naših mladih. Po končani pobožnosti so še obiskali starodavno cerkev v Olimju v južnem delu naše škofije. Dne 3. avgusta pa je avtobus peljal 58 naših faranov na Brezje, kjer smo prejeli zakramente in bili pri sv. maši. Nazaj grede smo obiskali Marijino cerkev v Petrovčah, sedaj počaščeno z naslovom bazilika. Med potjo domov smo bili še pri večerni sv. maši v Konjicah.

Slovesnost prvega sv. obhajila je bila 3. junija, prejemnikov je bilo 16. Zlato poroko sta imela v maju Franc Holsedl, (brat dveh rajnih duhovnikov) in Marija Bôrc iz Ropoče. Srebrni jubilej poroke je imelo 8 parov. L. 1983 je bilo 27 krstov (17 dečkov, 10 deklic), 8 porok in 44 mrličev. (Pred 100 leti, torej l. 1883 je bilo 91 krstov, 19 porok, 47 smrti).

Od pokojnikov se posebej spomnimo 82 letnega Avgusta Mariča, ki je umrl 7. 11. 1983. Bil je mož, ves zavzet za napredek dobrega. Pred drugo svetovno vojno, ko niso mogli zidati večje župnijske cerkve, je navdušen

Izpoved vere pertoških osmošolcev

sprožil pobudo in prevzel skrb za zgraditev kapele na ropockem hribu blizu njegove domače hiše. Pridobil je za gradnjo vaščane, a največjo težo dela in skrbi pa je nosil sam. Kapela je bila zgrajena še pred prihodom okupatorja in je na zadnjo nedeljo v oktobru 1941 bila blagoslovljena. Rajni Gustek jo je spopolnjeval, marsikaj sam naredil, tako oltarni nastavek, prižnico, ki se lahko rabi tudi kot spovednica, klopi. V zadnjih letih je poskrbel za oltarno mizo za maševanje naproti ljudem. Trije kapelski zvonovi so tudi sad njegovega truda. Rajni je tudi rad kaj zapisal. Tako je zabeležil, da je v 30 letih (od 1. 12. 1946, ko sta bila dva zvana blagoslovljena, do 1. 12. 1976) tam zvonilo 181 domačim mrličem in 199 tujim, Angelsko pozdravljenje pa 32.360 krat v 1580 tednih, za zvonjenje pa ni hotel sprejeti nobene nagrade od sovaščanov. »Stopinje« 1981 so priobčile njegova sestavka »Naša ves« in »Naša hiša«. Napisal je tudi debeli zvezek svojih spominov iz prve svetovne vojne. Tudi za gradnjo župnijske cerkve pred 22 leti se je dosti trudil. Njegova vernost ni slonela le na podedovanem izročilu, ampak je bila res osebna, globoka.

PETROVCI — NEDELA — Za dan čiščenja Najsvetejšega 27. oktobra 1983 je bil pri nas slavnostni govornik misijonar Janez Puhan. V župnijski cerkvi je opravil dve maši dopoldne, zvečer pa je v kapeli v Martinju predvajal tri filme: o sv. Rešnjem Telesu, o splavu in o mladini na Madagaskarju.

Na sveti večer pred Božičem je v Šulincih bila veselica, zato je bila udeležba vernikov pri polnočnici v župnijski cerkvi izredno majhna. Župnik je zaradi veselice ob takem času protestiral pri slovesni maši na božič. Prvo srečanje misijonarjev — frančiškanov, p. Peter Lavrih in p. Franci Pivec, z verniki je bilo v nedeljo 4. marca 1984, ko je bil župnik v bolnici. Misijon je trajal od 31. marca do 8. aprila 1984.

Med misijonom je bilo spovedanih v bogoslužnih prostorih 463, na domu predvidenih 16, povprečna udeležba med tednom pri Nedeli, v Boreči in v Martinju skupaj 190—230, obhajil 1428. Otroci so dobili nalogo, da naredijo lesene misijonske križe, ki so jih vsak dan prinašali k misijonskim govorom, predzadnji dan misijona pa k misijonski obljubi. Vsa župnija je molila za uspeh misijona vsak dan ob večernem zvonjenju ob 20. uri. Spominske podobice na misijon nam še vedno kličejo: »Brezmadežno srce Marijino nam bo pomagalo, da takoj odpremo vrata svojih src, ko potrka Odrešenik.«

Jožef Sukič iz Sulinec je nabavil za župnijsko cerkev pri Nedeli zelo lep luster.

Na proščenjsko nedeljo sv. Trojice 17. junija je dekan Poredoš slovesno instaliral sedanjega župnika.

V nedeljo 24. junija je bila inštalacija Jane Kerčmar za redno duhovnico evangeličanske cerkvene občine Gornji Petrovci. Povabljen je bil tudi nedelski katoliški župnik, ki je v pozdravu citiral apostola Pavla iz pisma Efežanom, poglavje 4, opomin k edinosti, zaključil pa s citatom iz vabila na inštalacijo: »Gospod, tvoja roka bodi pripravljena, da mi pomaga, ker sem si za vodilo življenja izbrala tvoje zapovedi.« (Ps 119)

Novomašni sprevod h kapeli v Martinju

Izreden dogodek je bila nova maša Lojzeta Kozarja pri kapeli v Martinju v nedeljo 8. julija, ko se je zbralo okoli dva tisoč ljudi, od teh ena tretjina evangeličanov. Slavnostni govornik je bil novomašnikov stric pisatelj Lojze Kozar, ki je z njemu lastno zgovornostjo orisal lik duhovnika v našem času in citiral iz novomašnikovega vabila:

Rad bi bil njiva, ki žito rodi,
rad bi bil znamenje sredi poti.
Rad bi bil palica v trudnih rokah,
rad bi krepil vsak majavi korak.
Rad bi bil vedro studenca brez dna,
rad bi zajemal vsem bratom sveta.
Rad bi bil božjega sonca pomlad,
rad bi postal vsem prijatelj in brat.

Naš novomašnik je razveselil tudi slovenske vernike G. Senika na Madžarskem, kamor so poromali z avtobusom v nedeljo 9. septembra.

Ob novi maši v Martinju

V nedeljo 16. septembra pa smo z avtobusom pohiteli v Olimje, za 160. obletnico Slomškove nove maše, železne maše Friderika Strnada, zlatih maš Franca Jagra in Franca Murka, srebrnih maš Antona Petka, Jožefa Podjavorška in Vinka Rancigaja, ponovitve novih maš nekaterih letošnjih novomašnikov.

Roman Ruže Vreg, Podeželska zdravnica, »ena najpreretresljivejših pri-povedi in izpovedi, kar so jih napisale zdravnice na Slovenskem«, opisuje dogodke v naši župniji v letih takoj po vojni. Starejši ljudje se je dobro spominjajo in je ne morejo prehvaliti.

RADENCI — To, kar je mlada župnija sv. Cirila in Metoda dolga leta čakala, je v letu 1984 končno dočakala. Začela se je gradnja nove župnijske cerkve. Že od ustanovitve župnije pred osmimi leti je bila glavna skrb: gradnja božjega svetišča v dušah in pa gradnja nove cerkve.

Da bi se župnija čimbolj med seboj povezala in duhovno oblikovala v občestvo vernih, je bil izvoljen novi župnijski pastoralni svet.

Dvoletna birmanska priprava ne le otrok pač pa tudi njihovih staršev, naj bi pripomogla k bolj zavestni veri. Birma sama konec meseca maja, ki se je vršila pred kapelico v parku, ni bila le zunanja slovesnost, ampak pravo doživetje prihoda sv. Duha.

Osrednji dogodek župnije je bila blagoslovitev temeljnega kamna za novo župnijsko cerkev sv. Cirila in Metoda v nedeljo popoldne 1. julija 1984. Na to slovesnost se je župnija pripravila s tridnevnicco. Ljutomerski župnik Izidor Veleberič je ob večerih prepričevalno govoril o Kristusu kot vogelnem kamnu.

Začetek gradnje nove cerkve v Radencih

Konec Marijinega meseca maja je bilo podpisano gradbeno dovoljenje in še isti dan je gradbeno podjetje Konstruktor iz Murske Sobotice začelo s pripravljalnimi deli. Do 1. julija je bilo že toliko narejenega, da je marijorski škof dr. Franc Kramberger lahko blagoslovil temeljni kamen.

Sončni nedeljski popoldan je privabil na cerkveno gradbišče ob župnišču blizu tisočpetsto ljudi iz domače župnije in drugih pomurskih župnij. Obredov blagoslovitve temeljnega kamna in mašnega bogoslužja so se udeležili predvsem duhovniki iz ljutomerske dekanije in večje število sa-

lezijancev iz Ljubljane in drugod. Pri vzdavanju listine v temeljni kamen so poleg škofa sodelovali še slovenski salezijanski inšpektor Tone Košir, domači župnik Franc Levstik in projektant cerkve ing. arh. Slapšak Blaž.

Veselemu dogodku so dajali posebno domačnost, prisrčnost in toplino lepo ubrano petje župnijskega cerkvenega pevskega zbora pod vodstvom organista Rudiša Lileka, spodbuden nagovor škofa ter sporočilo listine, ki jo je pred blagoslovitvijo temeljnega kamna prebral domači župnik.

Polaganje listine v temeljni kamen

Skupaj z listino je bil v temelj vzdan kamen iz groba sv. Cirila v Rimu. Nekaj dni pozneje smo v isti temelj položili tudi dva kamna iz cerkve bazilike sv. Adrijana pri Zalavaru ob Blatnem jezeru iz leta 850. Ta dva kamna je osebno prinesel pomožni mariborski škof dr. Jože Smej. V cerkvi sv. Adrijana sta se sv. Ciril in Metod zaustavila, ko sta potovala v Rim. Tu sta zbirala svoje učence in jih pripravila za duhovniški poklic. Od tu sta prihajala v naše kraje ob Muri.

Po končanem mašnem bogoslužju se je veselo razpoloženje nadaljevalo ob pogostitvi vseh, ki so se udeležili te lepe slovesnosti. Za bratske »agape« so poskrbeli požrtvovalni in velikodušni domači radenski župljani. Razhajali smo se v upanju in želji, da bi se čez leto dni spet srečali v še večjem številu ob posvetitvi novega svetišča v čast slovanskima blagovestnikoma sv. Cirilu in Metodu. S tem bi najlepše proslavili 1100 letnico Metodove smrti.

Novi radenski župnijski pastoralni svet

Nova cerkev v Radencih raste. Ob koncu avgusta se je dvignila do višine cerkvenega tlaka. Ta pa je približno dva metra nad terenom. Nad tistim delom, kjer je zaklonišče se že dvigajo cerkvene stene in stene pomožnih prostorov.

Po predvidenih in tudi narejenih načrtih bi moralo biti zaklonišče v zemlji. Zaradi talne vode pa je bilo treba vse skupaj dvigniti za dober meter. In tako bo cerkev še bolj veličastna. Stala bo na malem gričku, ki ga obkroža boračevski potok. S tega grička bosta njena zavetnika sv. Ciril in Metod po duhovnikih širila božjo besedo. Njuna priprošnja naj pri Bogu posreduje, da bi pomursko ljudstvo ohranilo vero.

Nova cerkev sv. Cirila in Metoda v Radencih naj bo vez med cerkvi-jo v Velehradu, kjer je grob sv. Metoda, preko cerkve sv. Cirila in Metoda v Mariboru in Ljubljani z grobom sv. Cirila v Rimu.

SPOMINSKA LISTINA

OB BLAGOSLOVITVI TEMELJNEGA KAMNA ZA

CERKEV SV. CIRILA IN METODA V RADENCIH

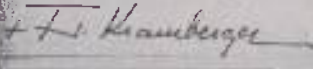
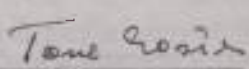
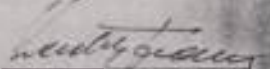
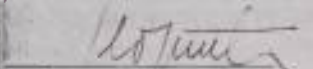
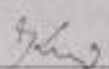
V GOSPODOVEM LETU 1984 /tisočdevetstoštirjinosesdeset/, KO JE SVETO CERKEV VODIL SLOVANSKI PAPEŽ JANEZ PAVEL II., KO JE BIL SLOVENSKI METROPOLIT LJUBLJANSKI NADŠKOF DR. ALOJZIJ ŠUSTAR, MARIBORSKI ŠKOF DR. FRANČ KRAMBERGER, POMOČNI ŠKOF DR. JOŽE SIMEJ, VRHOVNI PREDSTOJNIK SALEZIJSKE DRUŽBE Egidij VIGAHO, INŠPEKTOR SLOVENSKE INŠPEKTORIJE SV. CIRILA IN METODA TONE KOŠIR, KO STA ŽUPNIJO UPRAVLJALA SALEZIJSKA DUHOVNIKA ŽUPNIK LEVSTEK FRANČ IN KAPLAN LOJZE ŽUPAN, KO JE BIL PREDSEDNIK PREDSEDSTVA STRJ VESELIN DEURANOVIČ, PREDSEDNIK SKUPŠČINE OBČINE GOR. RADGONA JOŽE KOLBL, JE V NAVZOČNOSTI ZBRANEGA LJUDSTVA IN DUHOVNIKOV MARIBORSKI ŠKOF DR. FRANČ KRAMBERGER NA CIRIL - METODOVO NEDELJO 1. JULIJA 1984 BLAGOSLOVIL TEMELJNI KAMEN ZA NOVO ŽUPNIJSKO CERKEV SV. CIRILA IN METODA V RADENCIH.

ŽUPNIJA V RADENCIH JE BILA USTANOVljena 14. FEBRUARJA 1977, KO VESOLJNA CERKEV SLAVI GOD SV. CIRILA IN METODA. NA ČELJO MARIBORSKEGA ŠKOFA DR. MAKSI-MIJANA PRČEČNIKA JE NOVA ŽUPNIJA POSVEČENA SV. CIRILU IN METODU, KER SE NI ŽUP-NIJE IN CERKVE V POMURJU POSVEČENE TEMA SLOVANSKIMA BLAGOVESTNIKOMA.

LETA 1967 JE UPRAVA ZDRAVILIŠČA „RADENSKA“ DALA V BREZPLAČEN NAJEM SVOJO KAPELICO V PARKU ZA BOGOSLUŽNE NAMENE KAPELSKI ŽUPNIJI. PO USTALO-VITVI NOVE ŽUPNIJE V RADENCIH TA KAPELICA SLUŽI ZA BOGOSLUŽNE POTREBE NOVE ŽUPNIJE. Z NARASČAJEM PREBIVALSTVA V RADENCIH IN POVEČANIM ŠTEVILOM ZDRAVI-LIŠKIH GOSTOV JE VEČJO VEČJA POTREBA PO NOVI CERKVI. PRVO PROŠNJO ZA LOKACIJO CERKVE V RADENCIH JE POSLAL NA SKUPŠČINO OBČINE, ODDELKU ZA GOSPODARSTVO 28. DECEMBRA 1974 TAKRATNI KAPELSKI ŽUPNIJSKI UPRAVITELJ IGNAČ LEBAR. KO JE V RADENCE PRIŠEL 2. SEPTEMBRA 1979 ZA ŽUPNIKA FRANČ LEVSTEK, JE ZNOVA ZAČEL S POSTOPKOM ZA LOKACIJSKO IN GRADBENO DOVOLJENJE. GRADBENO DOVOLJENJE JE BIL IZDANO 28. MAJA 1984. ISTI DAN SE JE PRIČELO Z IZPAVO CERK-VE. PROJEKT ZA NOVO CERKEV JE NAREJIL DIPL. ING. ARCH. BLAČ SLAPŠAK. GRADBENA DELA IZVAJA GRADBENO PORJETJE KONSTRUKTOR TOTO POMURJE IZ MURSKE SOBOTE.

CERKEV SE ZIDA S PROSTOVOLJnimi PRISPEVKI FARANOV IN DRUGIH DOBROTNIKOV IZ DOMOVINE IN IZCETEMSTVA.

RADENCI DNE 1. JULIJA 1984

		
MARIBORSKI ŠKOF DR. FRANČ KRAMBERGER	SLOVENSKI SALEZIJSKI INŠPEKTOR TONE KOŠIR	ŽUPNIK FRANČ LEVSTEK
		
PROJEKTANT DIPL. ING. ARCH. BLAČ SLAPŠAK	NADZORNI DIPL. ING. ARCH. ALEKSANDER ŠMIDLEHNER	PREDSTAVNIK PODJETJA KONSTRUKTOR

Spominska listina cerkve sv. Cirila in Metoda v Radencih

SV. JURIJ V PREKMURJU — 1. V župniji sta bila v tem letu dva družinska jubileja:

a) Biserno poroko sta obhajala v ožjem krogu dne 12. 5. Frumen Jožef in Ludovika od Sv. Jurija. Od najožjih sorodnikov sta bila prisotna sin Milan in snaha Ema iz Kanade. Z deklamacijo je pred mašo pozdravila Simona Šbül. Med mašo je župnik v priložnostnem pozdravu in nagovoru očrtal njuno življenjsko pot.

b) Zlato poroko sta doživela Žalik Štefan in Marija iz Ocinj dne 2. 8. Zlatoporočenca sta zvesta naročnika in bralca Mohorjevih knjig in Družine. Cerkvi in narodu sta podarila šest hčera in tri sine. Od mladih nog sta se težko preživljala po raznih službah doma in v Franciji. Po vojni sta se naselila v Ocinju. Večina otrok se je z vnuki in vnukinjami Bogu zahvaljevala in veselila.

Zlatoporočenca Štefan in Marija Žalik

2. Nenadna smrt Franca Mariča iz Rogasovec. Dne 1. 8. se je ne daleč od hiše pri opravljanju poljskih del na blagem ovinku in hribčku s traktorjem prevrnil in ta ga je pokopal pod seboj. Bil je takoj mrtev. Ob pogrebu so ga spremljali številni verniki, gasilci in lovci, ki so mu v slovo zapeli in izstrelili salve.

3. Letošnji zimski vihar je naredil na strehi cerkve in župnišča veliko škodo. Morali smo takoj spomladi popraviti obenem s streho tudi žlebove in fasado.

Stara in nova cerkev pri Sv. Juriju ob Ščavnici

TISINA — V torek 22. novembra smo na Petanjcih pokopali Terezijo Kuhar, rojeno Kolmanič. Pokojna je bila verna žena, dolgoletna širiteljica verskega tiska: Družine, Ognjišča, Stopinj in Mohorjevih knjig. V župniji imamo 23 širiteljev. Velika zasluga širiteljev je, da smo v letu 1984 imeli: Mohorjanov 95, Stopinj 270, Družin 473, Ognjišča 330, Mavric 271, Prijatelja 30, Knjižic 100 in Marijanskega koledarja 350.

Tečaj za pripravo na zakon je bil od 12. 2. do 26. 2. 1984. — tri nedelje zaporedoma od 3. do 5. ure popoldne. Udeležilo se ga je 26 fantov in deklet.

Dekanijska duhovna obnova za člane ŽPS je bila pri nas 15. 5. popoldne ob treh.

Slovesno izpoved vere smo imeli 3. junija pri rani maši — vseh fantov in deklet je bilo 51; prvo obhajilo je bilo 17. junija. Vseh prvoobhajancev je bilo 57. Petega avgusta pri rani maši je prejelo prvo obhajilo 7 Romov, ki so se pripravljali na prejem obhajila v mesecu juliju.

Osmega julija ob 2. uri popoldne sta obhajala 25. obletnico poroke Franc Fujs in Angela Majc, naša zdomca, ki živita v Ameriki. Maševal je Anton Majc, brat Angele, nagovor pa je imel Janez Eljaš, župnik v pokopju. Franc Fujs je veliki dobrotnik naše cerkve. Pred leti je daroval za novi križev pot v naši cerkvi. Naslikal ga je akademski slikar Štefan Hauko, domačin iz Sodišinec.

Romali smo dvakrat: 25. avgusta in 29. septembra. Vsakokrat nas je bilo 100. Romali smo na Brezje. Ogledali smo si tudi Bled in se nazaj gredo ustavili v Dravljah, videli novo cerkev, ki jo še gradijo in cerkev v Kozelah. V Ljubljani smo obiskali stolnico in cerkev Marijinega Oznanjenja. Ustavili smo se še v Hočah, v cerkvi nas je pozdravil naš bivši kaplan Jožef Hozjan, sedanji hoški nadžupnik. Na župnišču smo bili lepo pogoščeni in se po veselem snidenju srečno vrnili na svoje domove. Veliko naših vernikov je bilo prvič pri Mariji Pomagaj na Brezju. Bili so srečni in nad vse zadovoljni. Na dan farnega prošenja 8. 9. in v nedeljo 9. 9. smo imeli kratko duhovno obnovo. Vodil jo je p. Lojze Markelj D. J.

Biseromašnik Janoš Kuhar med svojimi domačimi

Naš rojak, župnik Janoš Kuhar na Gornjem Seniku na Madžarskem, je letos obhajał biseromašni jubilej. Novo mašo je imel 1924 na Tišini. Po 60 letih je 10. julija v krogu svojih sorodnikov opravil v cerkvi na Tišini biserno mašo. Pred mašo sta ga pozdravila Bernarda Škrlec in domači župnik. Oba sta mu čestitala k visokemu jubileju in mu zaželela, naj ga Bog še dolgo ohrani zdravega in tako gorečega kot do sedaj v duhovniški službi. Med mašo je pridigal sam in opominjal »ko skrbite za vsakdanje življenje, ne pozabite na svoje zveličanje, ki je več vredno kot ves svet.«

Po maši smo se zbrali v veroučni učilnici in se med kratko pojedino veselo pogovarjali.

TURNISČE — V duhovnem življenju nikoli ni konca. Nadaljevali smo s prvimi petki. Duhovniki, ki prihajajo pomagat pravijo temu dogajanju praznovanje prvega petka. To je zares praznik za župnijo. Ta dan se v cerkvi in po podružničnih kapelah zvrsti šest maš, zakrament sprave prejme 780 do 800 vernikov, vsi naši trpeči so okrepčani z zakramenti na domu. Mladina se je udeležila srečanja mladih v Stični, večkrat smo se srečali na Rdečem bregu na Pohorju, radi so pohiteli v Želumlje, Malo Loko, Bled in Brezje.

Gospod škof Smej nas je v preteklem pastoralnem letu dvakrat obiskal. Ob tej priliki je blagoslovil na novo postavljeni križ v Turnišču, ki sta ga dala postaviti zakonca Ternar in še tri obnovljene kruže v Gomilici, Brezovici in Lipi. Tako so v glavnem vsa naša verska znamenja lepo obnovljena. V tem letu smo nadaljevali z obnovo notranjosti župnišča. Začeli pa smo tudi s pripravami prepotrebne gradnje varoučnih učilnic. V ta namen imamo pridobljena že vsa soglasja in gradbeno dovoljenje. Kakor zmore župnijska, blagajna tudi nakupujemo gradbeni material, tako upamo z božjo pomočjo in velikodušnih vernikov začeti v letu 1985.

Izpoved vere v Turnišču

Tečaj za predzakonce je opravilo 75 fantov in deklet. Vsem tem mladim so ob koncu tečaja bili lep zgled pričevanja krščanskega zakona zakonci jubilanti, ki so se zadnjo nedeljo v mesecu januarju zahvalili Bogu za svojo prehojeno pot zvestobe in ljubezni v zakonu.

65 prvoobhajancev se je po lepi pripravi sodelovanja njihovih staršev prvič srčealo z Jezusom. 60 fantov in deklet pa je ob vstopu v življenje izpovedalo vero in obljubilo zvestobo cerkvi in Kristusu.

Tudi romarski značaj Cerkve smo močno pokazali, saj smo večkrat preromali po dolgem in počez našo lepo domovino. Vseh romarjev pa je bilo okrog 1000.

Na praznik Marijinega Vnebovzetja smo se pripravljali z duhovno obnovo, za začetek jo je vodil škof Smej, nadaljevala pa salezijanca Hočevar in Novak. Bog plačaj tudi vsem dekanijskim duhovnikom, ki so prilagodili bogoslužje doma, da so bili v službi sprave, veliki množici romarjev na praznik Marijinega Vnebovzetja.

VELIKA POLANA — V nedeljo družbenih občil, 18. septembra 1983 je v polanski cerkvi gostoval ansambel »SPOZNANJE« od Sv. Lenarta v Slovenskih goricah. Fantje so z glasbo in pesmijo navdušili vse prisotne. V oktobru smo se poleg molitve rožnega venca v cerkvi in doma, v misijonskem tednu zvečer po maši srečavali s starši veroukarjev. V tem mesecu smo v cerkvi zamenjali tlak. Dotrajanega lesenega smo nadomestili s keramičnim in preprogami. Veliko delo, ki pa se je v zadovoljstvo vseh uspešno končalo, na pomoč so nam priskočili tudi naši rojaki iz Kanade, za kar jim tukaj izrekamo pristrčno zahvalo.

Novoletna statistika je pokazala, da je bilo v letu 1983 v župniji Velika Polana: 22 krstov, 14 porok in 17 pogrebov. Verski tisk: 120 Družin, 160 Ognjišč, 65 Mavrice, 20 Mohorjevih in prodanih je bilo 230 Stopinj. Sv. obhajil pa je bilo razdeljeno kar 57.360.

Na Novo leto 1984 popoldne ob 15. uri je bil slovesen sprejem fantov in deklet v Marijino družbo. Sprejetih jih je bilo 64. Fantje vsi. Naj jih Marija varuje in vodi vedno vse po pravi poti!

14. aprila 1984 smo se z 45 mladimi naše župnije udeležili svetoletnega romanja mladih naše škofije v Maribor.

V sredo 9. maja so imeli duhovniki in pastoralne delavke lendavske dekanije dekanijsko rekolekcijo v Veliki Polani. Ob tej priliki je bila blagoslovljena slika sv. Leopolda Mandiča, kapucina. Sliko so darovali kapucini, polanski rojaki.

17. maja je bil pri nas taizejski križ. Kljub delavniku se je veliko ljudi izvrstilo pred njim v molitvi za veliko prepotrebno dobrino sveta: mir.

Proščenje Srca Jezusovega smo obhajali letos dokaj pozno, komaj v nedeljo 1. julija. S tem dnem je bil imenovan za župnika v Veliki Polani dosedanji župnijski upravitelj Franc Kodila. Mašo ob 8. uri na ta dan je opravil naslovni škof dr. V. Grmič. Tridnevnično in slovesno sv. mašo pa p. Metod Jeršin, kapucin iz Krškega.

V počitnicah nismo mirovali. Že vso pomlad smo se pripravljali in koncem julija pričeli z obnovo cerkve. Zamenjali smo streho: veliki del ostrejšja, kritino, namestili nove žlebove in strelovod, ter obnovili celotno fasado. Veliko skrbi, truda in dela. Vendar s pomočjo strokovnjakov, izvajalcev in vernikov, ki so zelo velikodušno sodelovali, posebno so se izkazali fantje in mošje, je delo uspešno in dobro potekalo. Vsem vse priznanje in iskrena hvala. Ne nazadnje pa hvala Bogu, ki nam je dal ugodno vreme in nas varoval nesreče.

Obnovljena župnijska cerkev v Veliki Polani

Tudi na duhovnem področju nismo mirovali. V zimskem času smo imeli tečaj za zakonce. Kljub neugodnemu vremenu je lepo uspel. 12. avgusta smo se s pevci in člani Župnijskega sveta udeležili Kerecove proslave v Pečarovcih.

14. avgusta pa so se ministranti in ministrantke udeležile ministrantskega srečanja lendavske dekanije v Turnišču. Pa tudi izkazali so se tako po številu, bilo jih je 24, večina s kolesi, kakor tudi v znanju: osvojili so 1. mesto v znanju o maši in mašnih molitvah pa tudi v nogometu so zmagali.

Vse delo in napor, vse žrtve in molitve naj bodo v spodbudo za nenehno duhovno rast in za nove duhovne poklice. Šolsko leto, ki je pred nami je leto molitev za nove duhovne poklice. V tem letu pa v polanski župniji načrtujemo sv. misijon, tretji po vrsti, ki naj duhovno prenovi in okrepi vso župnijo.

VERŽEJ — V lanskem tekmovanju za najlepše urejeno naselje v Sloveniji se je Veržej, vzporedno z Bledom, uvrstil na drugo mesto. Vsa čast voditeljem krajevnih skupnosti, ki s pomočjo krajanov res požrtvovalno skrbijo za napredek našega kraja. Dolgoletna želja bližnje vasi Bunčani, da bi imeli asfaltirano cesto, se je končno uresničila. Upajmo, da bodo kmalu dobili še oblubljeni telefon in obnovili vaško kapelo.

Dejavne skrbi krajanov je bila deležna tudi naša cerkev. Najbolje so se odrezale vasi Veržej, Banovci in Bunčani. V nekaj mesecih skupnih naporov smo fasado popolnoma obnovili; pod vodstvom Zavoda za spome-

niško varstvo. Zdaj je zares okras in ponos kraja. Da bi se le odzvali njenemu vabilu in jo bolj obiskovali!...

Birma v Veržeju

Precejšnje število vernikov se je udeležilo svetoletnih romanj v Mari-borsko stolnico, dekanijskega romanja na Ptujsko goro in v Petrovče. Sodelovali smo na slovesnosti v Pečarovcih ob desetletnici smrti našega velikega misijonarja Jozefa Kereca, ki je preživel zaton svojega življenja v Veržeju in počiva na našem pokopališču.

Za salezijansko družino in njene sodelavce in prijatelje smo imeli Kerečevo komemoracijo v Veržeju na misijonsko nedeljo 21. oktobra. Pomurški molivci za duhovne poklice in sodelavci so imeli uro molitve za misijonske poklice. Dr. Jožef Smej, pomožni škof, je vodil sonaševanje, imel homilijo in odkril spominski plošči na obnovljenem Kerečevem grobu in pri vходу v cerkev. Ob njem so bili inšpektor slovenskih salezijancev Anton Košir, številni duhovniki in verniki. Na koncu maše je dolgoletni Kerečev sodelavec, misijonar Andrej Majcen, obudil svoje osebne spomine na ponižnega in izrednega sina Pomurja. Skromna misijonska razstava o delu slovenskih misijonarjev na Kitajskem je pritegnila zanimanje obiskovalcev.

Mladinskega predzakonskega tečaja in tedenskih srečanj se je letos udeležilo 40 mladincev. Dobra polovica teh je poromala v Stično na vsakoletno srečanje slovenske verujoče mladine. Številna srečanja staršev je obiskalo 70 odst. mater in le 20 odst. očetov. Dekanijski župnijski sveti so imeli pri nas zelo uspelo srečanje. Praznik Marije Pomočnice pa je zbral

številne romarje iz Pomurja. Pobožna je bila procesija in ura molitve za duhovne poklice. Marta Janežič pa je organizirala v Beltincih prvo tri-dnevno duhovno obnovo za prizadete in invalide.

Obnovljena cerkev v Veržeju

Tudi materialna dela niso počivala.

S tehnično pomočjo Janeza Ferenca smo cerkvi preskrbeli novo ozvočenje. Drugi dobri verniki so nam v goricah namestili cementne sohe, namestili nove žice in jih pritrdili na železna sidra, dar mojstra Alojza Prelog.

Dokaj razgibano je bilo versko življenje, saj je Sveto leto sovpadlo z letom birme. Po dveh letih temeljite priprave je škof dr. Franc Kramberger klical sv. Duha na 97 birmancev 27. aprila. Bil je oživljajoč dogodek, ki je razgibal celotno skupnost. Podobno se je zgodilo na dan prvih obhajil 3. junija.

Naj še omenimo naše vernike, ki so zadnje leto odšli k Bogu: Franc Kupljen, Rozalija Sterniša, Alojz Fras in Anton Kapun, (oba Majstrova borca in dobra vernika), Ivan Litrop, (ki je še pomagal pri obnovi cerkve, čeprav že bolan), Katarina Veberič, Alojz Novak, Viktor Mavrič, Marija Zver in Jožef Vogrinec. Najbolj nas je pretresla smrt dvanajstletne Anite Jakopec iz Banovec. Pokopali smo jo v Veržeju 16. avgusta. Bila je vzorna učenka, veselje svojih staršev, vzgojiteljev in sošolcev. Pogreb je bil veličasten in pobožen: kupi cvetja, lepi govori, potoki solza, pa tudi veliko iskrenih molitev. Bog naj njo in vse naše rajne sprejme k sebi, da tam prosijo za svoje drage in za našo skupnost.

Soštar Ivan in Rajvica Grofica

(Priredil J. F.)

Pred davnimi lejtji je živo v dolnjen kraji Gomilic ži starejši dečko Ivan, vovučeni šoštar. Poleg toga je znan delati še druga dela. V zimi je zvün šoštaraja odo okoli beteznin kravan žile sekat pa tafuk napelavat, samo ka je za to opravilo drugo nej dobo kak žganico, štere se je nigdar nej brano. Tak je zato vse mōo, tūdi preci pejnez, samo adno, to ka njemi je najbole trbelo, žene je nej mōo. Sigdar si je premišlavo, kak bi prišeo do dobre žene. Prišla so tista lejta, štera so ga silila na to, ka se more oženiti, ovak node več dobro šlo. Gda je nabijao punčule sosidovomi Vanči, je būu jako žalosten; ravno to miseo je brodo v glavi, kak de z ženidbov i ge se najde takša dekla, štera bi ga rada mejla pa si ga zela za moža. Tak so šli dnevi eden za drugin, Ivan sirmak sigdar san, edino te gda je što prišeo, ka si je dao mero zeti, kak velke punčule nūca, te si je lejko žnjn kaj pogučao, ka njemi je bole kratek čas būu. Da pa to je samo v zimi bilou, gda je notri vu hiži delao to šoštarstvo.

Meseca marca, gda so bili ži malo dugši dnevi i bole topli, si misli Ivan, ej zdaj de ži pāli dobro vōni delati. Deleč okoli po vsej vesnicaj so znali za njega, ka je jako dobre lagve delao, pa škafe pa kadi. Tak se je tūdi zgodilo, štrk je prileto — to je znamenje, ka node več zime, šoštarstvo je več nej valalo, lidje so začnoli bositi oditi pa so si več nej dali punčulov šivati. Ivan se nej preveč bojava za delo, je pravo, ka me briga, v zimi bon delao šoštaraj, v leti pa pinteraj. Začnolo je več jako toplo biti pa je Ivan šou vō v svojo drvarnico, mōu je preci škēri: dva obrčnjaka, dveji žagi, lūčnico pa frošanco pa eden nastavek, to je vse nūcao gda je lagve delao pa škafe i vse drugo, ka je što naročo. To je delao do zime, dokeč njemi je nej bilo mrzlo, ali še itak san, i saki den si je premišlavo, ge bi bila denok tista dekla, štera bi ga rada mejla, ka bi se te žnjov oženo. Prišla je jesen, dnevi so začnoli biti mrzli pa je ta meštija več nej valala, cilō gda so lidje bratvo opravili, ka so lagvov več nej nūcali, tak je Ivan pa mogeo začnoli s šoštarajon. Vu začetki adventa je ži jako mrzlo postalo, tak ka so lidje več nej mogli bositi oditi pa je Ivan pa mōo dosta dela, šivao i nabijao je punčule vu hiži na podoknaj, tan je mōo tisti panklin, ge je gori bila njegova škēri i to: šilo, preboj, knajp, hamer pa por, kopita je mōu naprej v hiži pod klopjov, pod stolon pa v adnon škafcu je bila voda, ge je poplate močo, ka je ležej rezao. Dnevi so šli, minoli so svētki, približavo se je fanjšček. Te dneve je vsešeron samo puno guča, što de se ženo pa kama. Tūdi Ivana so te misli mantrale, ka de z njn. Proti podnevi se zgledno vō nad okno pa vidi ka ide notri na njegov grūnt adna mlada deklica. Nej je pūsto pogleda doli z njē, vse ga je prevzelo, ka de zdaj, kak de se oponašao. Deklica stopi v hižo pa njemi pravi — dober den, san zvejdila ka ti jako dobro obūteo delaš — či bi šteo tūdi meni edne punčule zašiti. Ivan pa s tistin zamazanin šorcon gori stane i od vsega veselja pravi, Bog moj dragi, zakaj pa ne bi, bon bon, samo ka te ne poznan, čida pa si? Ona njemi pravi, ve san pa jes s tistoga grūnta, kak so nas zvali

Rajvica Grofica. Ivan jo pita, s kakšega ledra pa šeš meti? Ona njemi pravi, z žutoga. Dobro, pravi Ivan, zdaj se pa te doli züj, ka ti mero zemen. Gda njoj je mero jemao, njemi je srce kípilo v sreči, si misli, ka de on tak mladoj deklici zdaj punčule šivao, štera je bila od njega 15 let mlajša. Te jo pa pita, ka ti je pa ime? Ona pravi, jes san Ančika. Ja dobro, pravi Ivan, guč se je već nej pretrgao, tak ka sta prišla do toga, ka jo je Ivan pitao: Ančka, boš se ženila? Koga boš si pa jemala? Ona njemi pa pravi, jes ne ven, što pride.

Ivani je to jako v glavi ostalo, kak je Ančka pravila, što pride. Gda so punčuli gotovi bili, si Ivan misli, ka node čakao, ka bi Ančka po nje prišla, liki on njoj eden den prle domou prinesé kak sta si zgučala, da do gotovi. Tak se tüdi zgodilo. Vse moči je Ivan vküper pobrao pa njoj je pravo. Ančka, jes san ti jako fajne punčule zašio, ne koštajo te nikaj, samo to mi obečaj, ka si me zemeš za moža. Ančki so se punčuli jako vidili, dosta boje kak on, samo gda njoj to povedao, či si ga zeme, te njoj je sapo nikaj zaprlo, nej je mogla fčasi pregučati, pa se njoj Ivan tüdi nej vido. Preci časa je trbelo čakati, ka je k sebi prišla, malo misli pa pravi: da si ravno ti té fanjšček prvi prišeo, naj bo, ne dan ti košarice. Po celoj vesi je guč vövdaro, šostar Ivan se öženo, Rajvico Grofico si je zéo, Ančko. Velko gostüvanje je bilo, v mladij letaj sta se razmila i se jima je dobro godilo. Narödilo se njima petero dice, vse sta do krüha spravila. Dobro sta gospodarila, poleg vse meštrije je Ivan šce držao puno štaló jüncov, preci zemle sta pokúpila. Na Bükovskon sta kúpila eden plüg senožati za eden pa pou kolača krüha rženoga, vu šteron je bila zmešana tüdi kukarčna mela, samo ka je jako tenka bila, zato ka jo je Režonja mlinar doli spajtlao, ka jo je Ančka lejko med krüj mejšala.

V Lendavskon brejgi sta kúpila gorice od adnoga Vegrina, vinska kaplica njima je jako pasala. Gda sta bila na njivaj, se Ivan zglédne dol prti Lendavi pa si zgučij, Bog moj dragi, dugo ži nišče nej büo tan v tej piščaraj, trbej poglednoti tä. Včasi veli ženi Ančki, idi pa mi nikaj vrži v to kanzolu, ka iden glédat v te piščare, kak je kaj tan. Ančka pa samo देने, ka boš ži pä tan, vsakši tjeden ideš! Ivan si pa zgučij, tri kante si tan spižen, trij ti pa domou prnesen. Tak se to ponavljalo z dněva v dén. Na protlike sta šla ednok obä gorican, tan sta se jako zadovolniva počütüla i koštavala tisto žuto šmarnico. Dobro znapitüva se odpravita prti domi. Gda sta prišla doli v Lendavo je sunce bilo visiko samo šce na klüčovo štango. Med potjov pravi Ivan, gda prideva v Bükovje, te poglédneva senožati, tan bon mogeo malo prle kositi, ka ovak to šerje gda obstara jünci nodo šteli jesti. Gda sta prišla v Bükovje, sta nej mogla iti senožati glédat, već je bila noč. Ideta njeva prti Brezovici, gda sta prišla do Furkove hiže, sta nej obrnola prti Alanbégovin, nego prti Rokánovican. Tan sta zavdärila v tisto jošje, odila gori doli pa nigdar na pravo pot nej prišla. Ivan ži čemeran büo, odpro kanzolo, zéo kanto šmarnice, li pa tak pretak püu, ka vse z bejlin glédao. Več sta vse ober kólin blatniva bila, pa si Ivan zgučij, mila mati draga, ka va pa činila! Te sta pa začüla ka je kokot zospejvao. Ivan pravi, henjajva pa dobro poslušajva, ve de on već spejvao, pa rejsan se oglasi. Viš, san znao, pravi Ivan, zdaj pa glédaj, v to stran je kokot spejvao, tan so hiže. Šla sta i prišla do prve hiže. Ivan pravi ženi, Bog

moj, kama sva pa li zavdarila, to je velki varaš, tū so hiže vse na štok zidane. Tak je bilo, vidila sta okna doli i na švislaj. Ivan s prestrašenin glason zovē, človik bōži, stani pa mi povej, ge sva. Včasī je būo odgovor, hej, vē si pa pri Pavlovoj hiži! Tak se je Ivani posvetilo v glavi, šmarnica je malo popistila i tak sta te nazadnje srečno prišla domou prti zajtri, do pojāsa vse blatniva.

Lejta so minejvala, Ančka se ži navōlila Ivana pa njemu samo ednok pravi: nigdar mi nej za tēbe bilōu pa mi nigdar nou. Ne vem, skōj si stvorjeni, eli si z železa eli z brūnca, ka nēmreš preminōti, ka se te nemren rešiti. Ivan jo zbočki poglédne pa njoj zabrūsi: ti sova, sama ne vejš, odket si prišla, ne bi ti rad povedao pa ti moren, či ne vejš, ka si s pēs-jega rēpa. Nej je več bilo pravoga mēra med njima, kak se to rado zgodi skoro vsakomī, ka na stara lejta nega več tiste vroče lūbezni, kak je to bilo v mladij lejtaj. Tak je Ivan odtistimāo sigdar būo žalosten, ednok nje-mi je slabo prišlo pa si zdejne, mila mati draga, tak me pretak nikaj pri srci zosmīcalo, ka bon lekaj fčasī fertik. Tak se tūdi zgodilo, na drūgi den je vmrl. Ančka je ostala šče nikelko lejt i tūdi v vsōj žalosti odišla za njin na ov svejt. Na cintori sta pa eden poleg drugoga pa nega čūti, ka bi kaj zandirala eli se hīdōu mela — bogzna kak ta ge na ovon svejti.

Urednikom Stopinj 1985

(Ob tisočstoletnici Metodove smrti 885—1985)

Spoštovani,

že na začetku pisma vas iskreno pozdravljam in vam želim pri urejevanju Stopinj še čimveč uspeha tudi v bodoče.

Naj se vam predstavim. Sem dekle iz Škofije Loke, katere starši so bili rojeni v Prekmurju, v Martinju ob Srebrnem bregu. Tako živijo tam obe stari mami in stari ata, pri katerih vsako leto preživljam počitnice. Zelo mi je pri srcu ta prelepa pokrajina, imenovana Prekmurje ali v širšem pomenu Obmurje. Presenečena sem, kako Stopinje upodabljajo to pokrajino in težko delo na tej zemlji, ki pa ti jeseni obrodi polne in zdrave sadove. Najlepši sad te pokrajine pa je vera, katero sem spoznala v teh letih med počitnicami pri starih starših.

Tu, kjer živim, je mesto. Tu so dokaj velike cerkve. Ob nedeljah so vedno polne, čez teden pa skoraj prazne. Le kakšna starejša ženica pride, ob petkih in sobotah še kakšno dekle in fant. Popolnoma drugače pa je tam v Martinju, v tisti vasi, kjer na vrhu griča stoji majhna bela kapela. Vedno se najde čas, da pohitiš v njeno samoto, v tiho kapelo. Ni hrupa ne mestnega direndaja, le vrisikanje otrok. In tudi mladina se redno udeležuje svete daritve, mladina v širšem pomenu besede, od triletnih otrok do mladeničev in mladenk, ki se pripravljajo na skupno življenjsko pot. Vse to pa sem našla tudi v Stopinjah, vso to toplino, ki jo daje Goričko, Ravensko, Dolinsko in sosednje Štajersko. Kako lepo so napisane v Stopinjah vse tiste daljše in krajše povesti, prav do dna srca ti sežejo! Kolikokrat sem se zjokala ali nasmehnila, kolikokrat sem prišla do jedra, ko sem našla glavno misel, ki jo je pisatelj hotel posredovati vsem, ki bodo njegovo delo brali.

Stopinje leto za letom rajši berem, saj v njih odmeva jezik svetih bratov Cirila in Metoda: »V nedelju prvuju prišestva (adventa, prekm. prišestni = prihodnji) kda jeste stojanje (statio) u Sv. Marije Velje... Bratje, radujte se vu Gospodi vsegda: palki (prekm. pāli) reku, radujte se... I mir boži shrani srdca vaša i razumenja vaša...«

Ponavljam: Stopinje leto za letom rajši berem, gotovo je večina mladih enakega mnjenja. Ohranite Stopinje take kot so, z versko in domoljubno vsebino za vsakega obmurskega človeka.

Vso srečo vam želi

Tatjana Kalamar

POŠTNE IN TELEFONSKE ŠTEVILKE ŽUPNIJSKIH URADOV POMURJA

Ž u p n i j a	Poštna številka	Tel. štev.
Apače	69253	
Bakovci — M. Sobota	69000	069 76-157
Beltinci	69231	069 71-239
Bogojina	69222	069 76-250
Cankova	69251	069 76-615
Cezanjevci — Ljutomer	69240	069 81-018
Črenšovci	69232	069 70-073
Dobrovnik	69223	069 70-418
Dokležovje — Beltinci	69231	069 71-279
Dolenci — Šalovci	69204	069 78-413
Gornja Radgona	69250	069 74-236
Grad	69264	069 77-610
Hotiza — Lendava	69220	
Kobilje — Dobrovnik	69223	
Kančevci — Križevci	69206	
Kapela — Radenci	69252	069 73-305
Križevci pri Ljutomeru	69242	069 82-508
Kuzma	69263	069 78-223
Lendava	69220	069 75-096
Ljutomer	69240	069 81-065
Mala Nedelja — Bučkovci	69243	069 82-020
Markovci — Šalovci	69204	
Martjanci	69221	
Murska Sobota	69000	069 21-245
Odranci	69232	069 70-055
Pečarovci — Mačkovci	69202	069 77-057
Petrovci — Martinje	69203	069 78-036
Pertoča — Rogašovci	69262	069 78-628
Radenci	69252	069 73-207
Rogašovci	69262	069 78-617
Tišina	69251	069 76-412
Turnišče	69224	069 70-215
Velika Polana	69225	069 70-083
Veržej	69241	
Videm ob Ščavnici	69244	069 79-221
Bohonci	69265	069 76-806
Domanjševci — Križevci	69206	
Gornji Slaveči — Kuzma	69263	069 78-237
Hodoš	69205	
Križevci v Prekm.	69206	069 77-803
Murska Sobota	69000	069 22-304
Moravci — Martjanci	69221	069 72-234
Petrovci	69203	
Puconci	69201	069 72-532

Kazalo

	Stran
Koledarski del	5
Jože Smej — Molitev v letu poklicev	19
Jože Smej — Ob letu duhovnih poklicev	19
Admirator — Kartuzijani na Slovenskem	22
G. S. — Še o Slovenskem Porabju	27
Vilko Novak — Učitelji in rešitelji našega ljudstva	29
jz — Z duhom, ki preživi stoletja	35
Valter Dermota — Zrelost za	43
Jože Bajzek — Leto 1985 — mednarodno leto mladih	45
Anton Trstenjak st. — Števanovci	47
Znanstveni sestanek o Francu Ivanocyju v Rimu	50
Jožef Smej — Introitus za Ivanocyjev simpozij	51
Ivanocyjeva življenjska pot	52
Anton Trstenjak — Grafološka oznaka Ivanocyjeve osebnosti	52
Vilko Novak — Ivanocyjevo slovstveno delo	54
Ivan Zelko — Ivanocyjev pomen za slovensko narodno zavest ..	55
Cerkvena pripadnost Prekmurja v zgodovini	57
Lojze Kozar — Ivanocyjeva pastorcija v župniji	58
Vinko Škafar — Ivanocyjeva skrb za apostolat laikov	60
Stanislav Zver — Dr. Franc Ivanocy in Mohorjeva družba	61
Jože Zadavec — Ivanocy in ekumenizem	62
Franc Kodila — Ivanocyjev dušnopastirski profil	63
Jakob Šešerko — Pesmi: Večer na vasi, V stiski, Stari križ, Prošnja za svetnika, Gor in dol, Ledena doba, Na Arnejevo	64
Sever — Pesmi: Tretji dan, Mati — prazniku semen	67
Stanislav Koštric — Dve pesmi: Klic, Blodnik	68
Ivan Camplin — Dve pesmi: Kakor klopotec, Cesta	68
Oto Kužmič — Tri pesmi: Skozi temo, Hvala za milost, Razbit sem	69
Terezija Luk — Želja	70
Av gust Pavel — Svoj pogreb sem gledal	71

Ivanka — Žalost	72
Franc Puncer — Iz nenapisanega dnevnika	72
Lojze Kozar — Moji konjički	78
Lojze Kozar — Pejp gre v šolo	87
Vilko Novak — Iz Andrejec do Beltinec	98
Stanislav Koštric — Grenak priokus prazničnega dne	107
Krvave sledi	108
Miroslav Slana — Angel	109
Valter Dermota — Vinski duhovi	124
Rezka — Zvonovi so mi pripovedovali	126
Tatjana Kalamar — Sreča pod Srebrnim bregom	128
Štrkov Jožek — S črvivoga prečnjeka edne stare škrinje	130
Jakob Šešerko — Farofški pašnik	134
Jakob Šešerko — Naša vrana	136
Marko — Spomini plivanošovoga kočiša Marka	137
Franc Bratina — Drobci iz mojih spominov	140
J. Ftičar — Davnemu sosedstvu naproti	112
Lojze Kozar ml. — Romarski prebliski	161
Jože Smej — Obisk rojakov v ZDA	163
jz — Zatišje med vrvečo reko ljudi	170
Mihael Kuzmič — Nekaj sledov Slovencev iz Porabja v Ameriki	175
Ivan Zelko — Madžarska in turška oblast v Prekmurju	179
Franci Klemenčič — Ob 110 letnici smrti Petra Dajnka	182
S. Marija Horvat — Klic s Karmela	185
Lojze Kozar — Prvi prekmurski kipar — Feri Kuhar	188
jz — Naše korenine in naše življenje	189
M. K. — Kápela, ljudje in okolica	197
Janez Eljaš — Župnija sv. Kozma in Damijana — Kuzma	201
Jože Zadravec — Fotokronika	213
Jože Smej — Poslovil se je biseromašnik Štefan Varga	234
Jože Smej — Krizantema na grob Janeza Eljaša	235
Vажnejši dogodki župnij Pomurskega pastoralnega področja	237
Balažov Jožko — Šoštar Ivan in Rajvica Grofica	281
Tatjana Kalamar — Urednikom Stopinj 1985	284
Poštne in telefonske številke župnijskih uradov Pomurja	286

POKRAJINSKA IN ŠTUDIJSKA

KNJIZNICA

MURSKA SOBOTA

oddelek za odrasle

D 26

STOPINJE

/1985

262.2(497.12-18)(059)

19025948

COBISS •

